

वितरण

श्रीतीस्तास बनारसीदास,

नेपाली छात्र,

पोस्ट बाल्स नं० ७५,

वाल्मिकी,

(भारत)

Nālandā-Dharmāgiri-Pāli-Series,

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
NAVAKANIPĀTA, DASAKANIPĀTA
&
EKĀDASAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death ?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote : "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trṣṇā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇis or prohibitions or abstinences called *dasakaṣṭa* or *dasakikṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words: "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāpātipātā varamaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā varamaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā varamaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Musāvādā varamaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-meyamajja-pamādaṭṭhānā

veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's *pañcaśīla* we will develop patience, courage, love

and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇaṁ paramaṁ sukhaṁ : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṁsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

"When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : "Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself." Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Navaka-nipāta*, *Dasaka-nipāta* and *Ekādasaka-nipāta* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text:—Burmese—Chaṭṭha-Saṅgāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakūṭa Government publication, 1926; Sinhalese—Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915; Roman—edited by Prof. E. Hardy (P. T. S. 1899, 1900).

**

**

**

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal sharma, M. A. and his assistants.

Varanasi
25.6.60

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में भ्रङ्गुतरनिकाय के अन्तिम तीन निपात — नवक निपात, दसक निपात तथा एकादसक निपात — प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है :—वर्मा-संस्करण, छद्म-सङ्गायन प्रकाशन (१९५५); स्वामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६); सिंहली-संस्करण, सिरि देवमित्त महानायक थेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, प्रो० ड० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी १८९९, १९००)।

***

***

***

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री वीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर भूषण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी
२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a   आ ā   इ i   ई ī   उ u   ऊ ū   ए e   ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña
ट ta	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	श sa
		ह ha	ळ ḷa	अ aiḥ

VOWELS IN COMBINATION

क ka   का kâ   कि ki   की kī   कु ku   कू kū   के ke   को ko
 ख kha   खा khā   खि khi   खी khī   खु khu   खू khū   खे khe   खो kho

CONJUNCT—CONSONANTS

क्क kka	ञ्च fīca	द्व dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ fīcha	ध्ध dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज fīja	ध्व dhva	म्म mma
कि kri	ञ्जा, ञ्ज fījha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, दट tṭa	न्त्वं ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ठ, दठ tṭha	न्थ nthā	य्य yya
क्य khya	ट्ठ, द्ठ ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
क्व khva	ट्ठ, द्ठ ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट ṇṭa	न्ध ndha	ल्य lya
ग्व ggva	ण्ठ ṇṭha	ल्ल, न्न nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ṅka	ण्ह ṇha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्क ṅkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्ग, ङव ṅgha	त्वं tva	प्ल pla	स्स asa
च्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, द्द dda	ब्भ bya	ह्य hma
ज्जा, ञ्ज jjha	द्ध dḍha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ज fīja	द्य dya	म्प mpa	ह्ह ḥha
ञ्ह fīha	द्र dra	म्फ mpha	

ॠ=ā;   ॡ=i;   ॢ=ī;   ॣ=u;   ।=ū,   ॥=e;   ०=o
 १   २   ३   ४   ५   ६   ७   ८   ९   ०
 1   2   3   4   5   6   7   8   9   0

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

सूची

	पिट्ठङ्का		पिट्ठङ्का
६. नवकनिपातो		१०. वेलासमुत्तं	३५
१. सम्बोधिवग्गो	३	तस्सुद्धानं	३८
१. सम्बोधिसुत्तं	३	३. सत्तावासवग्गो	३८
२. निस्सयसुत्तं	५	१. तिठानसुत्तं	३८
३. मेधियसुत्तं	६	२. अस्सखळुङ्कसुत्तं	३९
४. नन्दकसुत्तं	६	३. तण्हामूलकसुत्तं	४१
५. बलसुत्तं	१२	४. सत्तावाससुत्तं	४२
६. सेवनासुत्तं	१४	५. पञ्जासुत्तं	४३
७. सुतवासुत्तं	१७	६. सिलायूपसुत्तं	४३
८. सज्झसुत्तं	१८	७. पठमवेरसुत्तं	४६
९. पुग्गलसुत्तं	१९	८. दुतियवेरसुत्तं	४७
१०. आहुनेय्यसुत्तं	२०	९. आघातवत्थुसुत्तं	४८
तस्सुद्धानं	२०	१०. आघातपटिविनयसुत्तं	४९
२. सीहनादवग्गो	२०	११. अनुपुब्बनिरोधसुत्तं	४९
१. सीहनादसुत्तं	२०	तस्सुद्धानं	५०
२. सउपाविसेससुत्तं	२४	४. महावग्गो	५०
३. कोट्टिकसुत्तं	२७	१. अनुपुब्बविहारसुत्तं	५०
४. समिद्धिसुत्तं	३०	२. अनुपुब्बविहारसमापत्तिसुत्तं	५०
५. गण्डसुत्तं	३२	३. निब्बानसुखसुत्तं	५४
६. सञ्जासुत्तं	३२	४. गावीउपमासुत्तं	५७
७. कुलसुत्तं	३२	५. ज्ञानसुत्तं	६१
८. नवङ्गुपोसयसुत्तं	३३	६. आनन्दसुत्तं	६५
९. देवतासुत्तं	३४	७. लोकायतिकसुत्तं	६६

विद्वद्भा		विद्वद्भा	
८. देवागुरसङ्गाममुत्तं	६६	२. नीवरणमुत्तं	६१
९. नागमुत्तं	७२	३. कामगुणमुत्तं	६२
१०. तपुस्समुत्तं	७४	४. उपादानक्खन्धमुत्तं	६२
तत्सुद्धानं	८३	५. ओरम्भागियमुत्तं	६२
५. सामञ्जसवग्गो	८३	६. गतिमुत्तं	६३
१. सम्बाधमुत्तं	८३	७. मच्छरियमुत्तं	६३
२. कायराक्खिमुत्तं	८५	८. उद्वम्भागियमुत्तं	६३
३. पञ्चाविमुत्तमुत्तं	८६	९. चेतोखीलमुत्तं	६३
४. उभतोभागविमुत्तमुत्तं	८६	१०. चेतसोविनिबन्धमुत्तं	६४
५. सन्दिट्ठिकधम्ममुत्तं	८७	तत्सुद्धानं	६५
६. सन्दिट्ठिकनिव्वानमुत्तं	८७	८. सम्मप्यधानवग्गो	६५
७. निव्वानमुत्तं	८८	१. सिक्खमुत्तं	६५
८. परिनिव्वानमुत्तं	८८	१०. चेतसोविनिबन्धमुत्तं	६६
९. तदङ्गनिव्वानमुत्तं	८८	९. इट्ठिपादवग्गो	६६
१०. दिट्ठधम्मनिव्वानमुत्तं	८८	१. सिक्खमुत्तं	६६
तत्सुद्धानं	८८	१०. चेतसोविनिबन्धमुत्तं	६७
६. खेमवग्गो	८९	१०. रागपेय्यालं	६७
१. खेममुत्तं	८९	१०. दसकनिपातो	
२. खेमप्पत्तमुत्तं	८९	१. आनिसंसवग्गो	६९
३. अमत्तमुत्तं	८९	१. किमत्थियमुत्तं	६९
४. अमत्तप्पत्तमुत्तं	८९	२. चेतनाकरणीयमुत्तं	१००
५. अभयमुत्तं	८९	३. पठमउपनिसमुत्तं	१०१
६. अभयप्पत्तमुत्तं	८९	४. दुतियउपनिसमुत्तं	१०२
७. पस्सद्विसुत्तं	८९	५. ततियउपनिसमुत्तं	१०३
८. अनुपुब्बपस्सद्विसुत्तं	९०	६. सनाधिसुत्तं	१०४
९. निरोधमुत्तं	९०	७. सारिपुत्तमुत्तं	१०५
१०. अनुपुब्बनिरोधमुत्तं	९०	८. ज्ञानमुत्तं	१०६
११. अभव्वमुत्तं	९०	९. सन्तविमोक्खमुत्तं	१०७
तत्सुद्धानं	९१	१०. विज्जासुत्तं	१०८
७. सत्तिपट्ठानवग्गो	९१	तत्सुद्धानं	१०९
१. सिक्खादुब्बल्यमुत्तं	९१		

	पिठुक्का		पिठुक्का
२. नाथवग्गो	१०६	६. सामणेरसुत्तं	१५६
१. सेनासनसुत्तं	१०६	७. सङ्खभेदसुत्तं	१५७
२. पञ्चङ्गसुत्तं	१११	८. सङ्खसामग्गीसुत्तं	१५७
३. संयोजनसुत्तं	१११	९. पठमआनन्दसुत्तं	१५८
४. चेतोखीलसुत्तं	११२	१०. दुतियआनन्दसुत्तं	१५८
५. अप्पमादसुत्तं	११५	तस्सुद्धानं	१५९
६. आहुनेय्यसुत्तं	११६	५. अक्कोसवग्गो	१५९
७. पठमनाथसुत्तं	११७	१. विवादसुत्तं	१५९
८. दुतियनाथसुत्तं	११८	२. पठमविवादमूलसुत्तं	१६०
९. पठमभरियावाससुत्तं	१२१	३. दुतियविवादमूलसुत्तं	१६०
१०. दुतियभरियावाससुत्तं	१२२	४. कुसिनारसुत्तं	१६१
तस्सुद्धानं	१२४	५. राजन्तेपुरप्पवेसनसुत्तं	१६३
३. महावग्गो	१२४	६. सक्कसुत्तं	१६४
१. सीहनादसुत्तं	१२४	७. महालिसुत्तं	१६७
२. अविवृत्तिपदसुत्तं	१२७	८. पञ्चजितभमिण्हसुत्तं	१६८
३. कायसुत्तं	१२९	९. सरिरदुवम्मसुत्तं	१६९
४. महाबुन्दसुत्तं	१३१	१०. भण्डनसुत्तं	१६९
५. कसिणसुत्तं	१३५	तस्सुद्धानं	१७२
६. कालीसुत्तं	१३५	६. सच्चित्तवग्गो	१७२
७. पठममहापञ्हासुत्तं	१३७	१. सच्चित्तसुत्तं	१७२
८. दुतियमहापञ्हासुत्तं	१४२	२. सारिपुत्तसुत्तं	१७४
९. पठमकोसलसुत्तं	१४५	३. ठितिसुत्तं	१७५
१०. दुतियकोसलसुत्तं	१५०	४. समथसुत्तं	१७७
तस्सुद्धानं	१५३	५. परिहानसुत्तं	१८०
४. उपालिवग्गो	१५४	६. पठमसञ्जासुत्तं	१८३
१. उपालिसुत्तं	१५४	७. दुतियसञ्जासुत्तं	१८३
२. पातिभोक्खट्टपनासुत्तं	१५४	८. मूलकसुत्तं	१८३
३. उब्बाहिकासुत्तं	१५४	९. पञ्चञ्जासुत्तं	१८४
४. उपसम्पदासुत्तं	१५५	१०. गिरिमानन्दसुत्तं	१८५
५. निस्सयसुत्तं	१५६	तस्सुद्धानं	१८६

७. थमकवग्गो	पिड्डा	६. अधिमानसुत्तं	पिड्डा
१. अविज्जासुत्तं	१८६	७. नप्पियसुत्तं	२२६
२. तण्हासुत्तं	१९२	८. अवकोसकसुत्तं	२३१
३. निट्ठङ्गतसुत्तं	१९५	९. कोकालिकसुत्तं	२३५
४. अवचेच्चप्पसन्नसुत्तं	१९५	१०. खीणासवबलसुत्तं	२३६
५. पठमसुखसुत्तं	१९५	तत्सुद्धानं	२४०
६. दुतियसुखसुत्तं	१९६	१०. उपालिबग्गो	२४१
७. पठमनळकपानसुत्तं	१९७	१. कामभोगीसुत्तं	२४१
८. दुतियनळकपानसुत्तं	१९९	२. भयसुत्तं	२४६
९. पठमकथावत्थुसुत्तं	२०१	३. किदिट्ठिकसुत्तं	२४८
१०. दुतियकथावत्थुसुत्तं	२०२	४. वज्जियमाहितसुत्तं	२५२
तत्सुद्धानं	२०४	५. उत्तियसुत्तं	२५५
८. आकङ्खवग्गो	२०४	६. कोकनुदसुत्तं	२५७
१. आकङ्खसुत्तं	२०४	७. आहुनेय्यसुत्तं	२६०
२. कण्टकसुत्तं	२०६	८. थेरसुत्तं	२६२
३. इट्ठवम्मसुत्तं	२०७	९. उपालिसुत्तं	२६३
४. वड्डिसुत्तं	२०८	१०. अभम्बसुत्तं	२६६
५. मिगसालासुत्तं	२०९	तत्सुद्धानं	२७०
६. तयोधम्मसुत्तं	२१४	११. समणसञ्जावग्गो	२७०
७. काकसुत्तं	२१८	१. समणसञ्जासुत्तं	२७०
८. निगण्ठसुत्तं	२१८	२. बोज्झङ्गसुत्तं	२७०
९. आघातवत्थुसुत्तं	२१९	३. मिच्छत्तसुत्तं	२७१
१०. आघातपटिविनयसुत्तं	२१९	४. बीजसुत्तं	२७२
तत्सुद्धानं	२१९	५. विज्जासुत्तं	२७३
९. थेरवग्गो	२१९	६. निज्जरसुत्तं	२७३
१. वाहनसुत्तं	२१९	७. घोवनसुत्तं	२७५
२. आनन्दसुत्तं	२२०	८. तिकिच्छकसुत्तं	२७६
३. पुण्णियसुत्तं	२२२	९. वमनसुत्तं	२७८
४. व्याकरणसुत्तं	२२३	१०. निद्धमनीयसुत्तं	२७९
५. कत्थीसुत्तं	२२५	११. पठमअसेखसुत्तं	२७९

	पिंडुद्धा		पिंडुद्धा
१२. द्वुतियअसेखसुत्तं	२८०	४. अत्थसुत्तं	२९७
तत्सुद्धानं	२८०	५. धम्मसुत्तं	२९७
१२. पच्चोरोहणीवग्गो	२८०	६. सासवसुत्तं	२९८
१. पठमअधम्मसुत्तं	२८०	७. सावज्जसुत्तं	२९८
२. द्वुतियअधम्मसुत्तं	२८१	८. तपनीयसुत्तं	२९८
३. ततियअधम्मसुत्तं	२८३	९. आचयगामिसुत्तं	२९८
४. अजितसुत्तं	२८७	१०. दुक्खद्वयसुत्तं	२९९
५. सङ्गारवसुत्तं	२८९	११. दुक्खविपाकसुत्तं	२९९
६. ओरिमतीरसुत्तं	२९०	१५. अरियवग्गो	२९९
७. पठमपच्चोरोहणीसुत्तं	२९०	१. अरियमग्गसुत्तं	२९९
८. द्वुतियपच्चोरोहणीसुत्तं	२९३	२. कण्हमग्गसुत्तं	३००
९. पुब्बज्जमसुत्तं	२९३	३. सद्धम्मसुत्तं	३००
१०. आसवक्खयसुत्तं	२९३	४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं	३००
तत्सुद्धानं	२९४	५. उप्पादेतब्बसुत्तं	३००
१३. परिसुद्धवग्गो	२९४	६. आसेवितब्बसुत्तं	३०१
१. पठमसुत्तं	२९४	७. भावेतब्बसुत्तं	३०१
२. द्वुतियसुत्तं	२९४	८. बहुलीकातब्बसुत्तं	३०१
३. ततियसुत्तं	२९४	९. अनुत्सरितब्बसुत्तं	३०१
४. चतुत्थसुत्तं	२९४	१०. सच्चिकातब्बसुत्तं	३०२
५. पञ्चमसुत्तं	२९५	१६. पुगलवग्गो	३०२
६. छट्ठसुत्तं	२९५	१. सेवितब्बसुत्तं	३०२
७. सत्तमसुत्तं	२९५	२-१२. भजितब्बादिसुत्तानि	३०२
८. अट्ठमसुत्तं	२९५	१७. जाणुत्सोणिवग्गो	३०३
९. नवमसुत्तं	२९६	१. ब्राह्मणपच्चोरोहणीसुत्तं	३०३
१०. दसमसुत्तं	२९६	२. अरियपच्चोरोहणीसुत्तं	३०५
११. एकादसमसुत्तं	२९६	३. सङ्गारवसुत्तं	३०६
१४. साधुवग्गो	२९६	४. ओरिमसुत्तं	३०७
१. साधुसुत्तं	२९६	५. पठमअधम्मसुत्तं	३०८
२. अरियधम्मसुत्तं	२९७	६. द्वुतियअधम्मसुत्तं	३०९
३. अकुसलसुत्तं	२९७	७. ततियअधम्मसुत्तं	३१४

८. कम्मनिदानसुत्तं	पिड्डुङ्का	३१४	२१. करजकायवग्गो	पिड्डुङ्का	३३३
९. परिवक्कमनसुत्तं		३१५	१. पठमनिरयसग्गसुत्तं		३३३
१०. चुन्दसुत्तं		३१६	२. दुतियनिरयसग्गसुत्तं		३३६
११. जाणुस्सोणिसुत्तं		३२१	३. मातुगामसुत्तं		३३७
१८. साधुवग्गो		३२५	४. उपासिकासुत्तं		३३७
१. साधुसुत्तं		३२५	५. विसारदसुत्तं		३३७
२. अरियधम्मसुत्तं		३२६	६. संसप्पनीयसुत्तं		३३८
३. कुसलसुत्तं		३२६	७. पठमसञ्चेतनिकसुत्तं		३४०
४. अत्थसुत्तं		३२६	८. दुतियसञ्चेतनिकसुत्तं		३४५
५. धम्मसुत्तं		३२६	९. करजकायसुत्तं		३४७
६. आसवसुत्तं		३२७	१०. अघम्मचरियासुत्तं		३४९
७. वज्जसुत्तं		३२७	२२. सामञ्जसवग्गो		३५०
८. तपनीयसुत्तं		३२७	२३. रागपेव्यालं		३५५
९. आचयगामिसुत्तं		३२८	११. एकादसकनिपातो		
१०. दुक्खुद्वयसुत्तं		३२८	१. निस्तयवग्गो		३५७
११. विपाकसुत्तं		३२८	१. किमत्थियसुत्तं		३५७
९. अरियमग्गवग्गो		३२९	२. चेतनाकरणीयसुत्तं		३५८
१. अरियमग्गसुत्तं		३२९	३. पठमउपनिसासुत्तं		३५९
२. कण्हमग्गसुत्तं		३२९	४. दुतियउपनिसासुत्तं		३६१
३. सद्धम्मसुत्तं		३२९	५. ततियउपनिसासुत्तं		३६२
४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं		३२९	६. व्यसनसुत्तं		३६३
५. उप्पादेतव्वधम्मसुत्तं		३३०	७. सञ्जासुत्तं		३६४
६. आसेवितव्वधम्मसुत्तं		३३०	८. मनसिकारसुत्तं		३६६
७. भावेतव्वधम्मसुत्तं		३३१	९. सद्धसुत्तं		३६७
८. बहुलीकातव्वसुत्तं		३३१	१०. मोरनिवापसुत्तं		३७०
९. अनुत्सरितव्वसुत्तं		३३१	तस्सुद्धानं		३७१
१०. सच्चिक्कातव्वसुत्तं		३३१	२. अनुत्सत्तिवग्गो		३७१
२०. अपरपुगालवग्गो		३३२	१. पठममहानामसुत्तं		३७१
१-१२. नसेवितव्वादि-			२. दुतियमहानामसुत्तं		३७५
सुत्तानि		३३२	३. नन्दियसुत्तं		३७७

	पिठुङ्का		पिठुङ्का
४. सुभूतिसुत्तं	३७६	१०. ततियसमाधिसुत्तं	३६५
५. मेत्तासुत्तं	३८३	११. चतुत्थसमाधिसुत्तं	३६६
६. अट्ठकनागरसुत्तं	३८४	तस्सुद्धानं	३६७
७. गोपालसुत्तं	३८८	३. सामञ्जसवग्गो	३६७
८. पठमसमाधिसुत्तं	३९३	४. रागपेय्यालं	३६९
९. दुतियसमाधिसुत्तं	३९४		

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायो

(नवक-दसक-एकावसकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

९. नवकनिपातो

१. सम्बोधिवग्गो

१. सम्बोधिसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —

B vol.III,169,
R.vol IV,351

“सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं —
‘सम्बोधिपक्खिकानं’ आवुसो, वम्मानं का उपनिसा भावनाया’ ति, एवं
पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं किन्ति ऽ
व्याकरेय्याथा” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, वम्मा ... पे०... भगवतो सुत्वा भिक्खू
वारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति ।

10

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

२. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेय्युं—
‘सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, वम्मानं का उपनिसा भावनाया’ ति,
एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं
व्याकरेय्याथ — ‘इधावुसो, भिक्खु कल्याणमिद्धो होति कल्याणसहायो
कल्याणसम्पवद्धो । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, वम्मानं अयं पठमा
उपनिसा भावनाय ।

15 B. 164

R. 352

‘पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सीलवा होति, पात्तिमोक्खसंवर-
संवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी,

20

समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं
अयं दुतिया उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवुसो, भिक्खु यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्पाया, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा
3 असंसग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्चाकथा
विमुत्तिकथा विमुत्तिञ्जाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी
होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो,
धम्मानं अयं ततिया उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवुसो, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं
10 धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं
अयं चतुत्थी उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पञ्चवा होति उदयत्थगामिनिया
पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय’ सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया ।
15 सम्बोधिपक्खिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं पञ्चमी उपनिसा भावनाय’ ।

३. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्गं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — सीलवा भविस्सति, पातिमोक्खसंव-
संवृतो विहरिस्सति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी,
समादाय सिक्खिस्सति” सिक्खापदेसु ।

20 ४. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्गं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरण-
B. 163 सप्पाया, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेककथा असंसग्ग-
कथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्चाकथा विमुत्तिकथा
विमुत्तिञ्जाणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी भविस्सति
25 अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

५. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्गं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — आरद्धविरियो विहरिस्सति अकुसलानं
R. 353 धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु ।

६. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कुस्स — पञ्जावा भविस्सति उदयत्थगामिनिया
पञ्जाय सम्पन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खवक्खयगामिनिया ।

७. “तेन च पन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेषु
पतिट्ठाय चत्तारो धम्मा उत्तरि^१ भावेतब्बा — असुभा भावेतब्बा रागस्स 5
पहानाय, मेत्ता भावेतब्बा व्यापादस्स पहानाय, आनापानस्सति^२
भावेतब्बा वितक्कुपच्छेदाय, अनिच्चसञ्ज्जा भावेतब्बा अस्मिमान-
समुग्घाताय । अनिच्चसञ्ज्जानो, भिक्खवे^३, अनत्तसञ्ज्जा सण्ठाति ।
अनत्तसञ्जी अस्मिमानसमुग्घातं पापुणाति दिट्ठेव धम्मे निब्बानं” ति ।

२. निस्सयसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि; 10
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं ... पे०... एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं
एतदवोच — “निस्सयसम्पन्नो निस्सयसम्पन्नो” ति, भन्ते, वुच्चति ।
कितावता नु खो, भन्ते, भिक्खु निस्सयसम्पन्नो होती” ति ?

“सद्धं चे, भिक्खु, भिक्खु” निस्साय अकुसलं पजहति कुसलं
भावेति, पहीनमेवस्स तं अकुसलं होति । हिरि चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय 15
... पे०... ओत्तप्पं चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय ... पे०... विरियं चे,
भिक्खु, भिक्खु निस्साय ... पे०... पञ्चां चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय
अकुसलं पजहति कुसलं भावेति, पहीनमेवस्स तं अकुसलं होति । तं
हिस्स भिक्खुनो अकुसलं पहीनं होति सुप्पहीनं, यं^४ अरियाय पञ्जाय
दिस्वा पहीनं ।

R. 354

२. “तेन च पन, भिक्खु, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेषु
पतिट्ठाय चत्तारो^५ उपनिस्साय विहातब्बा” । कतमे चत्तारो ? इध,
भिक्खु, भिक्खु सङ्गायेकं पटिसेवति, सङ्गायेकं अधिवासेति, सङ्गायेकं
परिवज्जेति^६, सङ्गायेकं विनोदेति । एवं खो, भिक्खु, भिक्खु निस्सय-
सम्पन्नो होती” ति ।

20

B. 166

25

१. उत्तरि — सी०, स्या०, रो० । २. आनापानसति — सी०; आनापानसति —
रो० । ३. भिक्खवे भिक्खुनो — सी०, स्या०, रो० । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नल्लि ।
५. यंस — सी०, रो०, यस्स — स्या० । ६. चत्तारो धम्मा — सी०, रो० । ७. विहरितब्बा —
स्या० । ८. परिवज्जति — सी० ।

३. मेघियसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चालिकायं विहरति चालिकापव्वते^१ । तेन खो पन समयेन आयस्मा मेघियो भगवतो उपट्ठाको होति । अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच — “इच्छामहं, भन्ते, जन्तुगामं पिण्डाय पविसितुं” ति । “यस्स दानि त्वं, मेघिय, कालं मञ्जसी” ति ।

२. अथ खो आयस्मा मेघियो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
मादाय जन्तुगामं पिण्डाय पाविसि । जन्तुगामे पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन किमिकाळाय^२ नदिया तीरं तेनुप-
सङ्कमि । अट्ठासो खो आयस्मा मेघियो किमिकाळाय नदिया तीरे जङ्घा-
विहारं^३ अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो अम्बवनं पासादिकं रमणीयं ।
विस्वानस्स एतदहोसि — “पासादिकं वत्तिदं अम्बवनं रमणीयं, अलं
वत्तिदं कुलपुत्तस्स पघानत्थिक्कस्स पघानाय । सचे मं भगवा अनुजानेय्य,
आगच्छेय्याहं इमं अम्बवनं पघानाया” ति ।

३. अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिद्धो खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच — “इचामहं, भन्ते,
पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय जन्तुगामं पिण्डाय पाविसि ।
जन्तुगामे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन किमि-
काळाय नदिया तीरं तेनुपसङ्कमि । अट्ठासं^४ खो अहं, भन्ते, किमिकाळाय
नदिया तीरे जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो अम्बवनं
पासादिकं रमणीयं । विस्वान मे एतदहोसि — “पासादिकं वत्तिदं अम्बवनं
रमणीयं । अलं वत्तिदं कुलपुत्तस्स पघानत्थिक्कस्स पघानाय । सचे
मं भगवा अनुजानेय्य, आगच्छेय्याहं इमं अम्बवनं पघानाया” ति । सचे
मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पघानाया” ति ।
“आगमेहि ताव, मेघिय । एककम्हि” ताव थाव अञ्जो पि कोचि
भिव्खु आगच्छती” ति ।

१ चालिकाय पव्वते — सी०, चालिकपव्वते — त्या० । २ किमिकाळाय — सी०, रो० ।
३ जङ्घाविहार — त्या० । ४ अट्ठास — सी० । ५. एककम्हा — सी०, रो० । ६. विस्सतू —
सी०, त्या०, रो० ।

४. दुतियं पि खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच — “भगवतो, भन्ते, नत्थि किञ्चि उत्तरि करणीयं, नत्थि कतस्स पटिचयो । मय्हं खो पन, भन्ते, अत्थि उत्तरि करणीयं, अत्थि कतस्स पटिचयो । सचे मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पधानाया” ति ।

“आगमेहि ताव, मेघिय, एककम्हि ताव याव अञ्जो पि कोचि 5 भिक्खु आगच्छती” ति ।

५. ततियं पि खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच — “भगवतो, भन्ते, नत्थि किञ्चि उत्तरि करणीयं, नत्थि कतस्स पटिचयो । मय्हं खो पन, भन्ते, अत्थि उत्तरि करणीयं, अत्थि कतस्स पटिचयो । सचे मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेय्याहं तं अम्बवनं पधानाया” ति । 10

“पधानं ति खो, मेघिय, वदमानं किन्ति वदेय्याम ! यस्स दानि त्वं, मेघिय, कालं मञ्जसी” ति ।

६. अथ खो आयस्मा मेघियो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन तं अम्बवनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं अम्बवनं अञ्जोगाहेत्वा^१ अञ्जतरस्मि रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि । अथ 15 खो आयस्मतो मेघियस्स तस्मि अम्बवने विहरन्तस्स येभुय्येन तयो पापका अकुसला वितक्का समुदाचरन्ति, सेय्यथीदं — कामवितक्को, ब्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को । अथ खो आयस्मतो मेघियस्स एतदहोसि — “अच्छरियं वत भो, अभुतं वत भो ! सद्दाय च वतम्हा^२ अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता^३; अथ च पनिमेहि तीहि पापकेहि 20 अकुसलेहि वितक्केहि अन्वासत्ता^४ — कामवितक्केन, ब्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केना” ति ।

७. अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच — 25

“इध मय्हं, भन्ते, तस्मि अम्बवने विहरन्तस्स येभुय्येन तयो पापका अकुसला वितक्का समुदाचरन्ति, सेय्यथीदं — कामवितक्को, ब्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि —

R. 356

B. 168

१ पटिचयो — सी० । २. अञ्जोगाहेत्वा — सी० । ३. वतञ्चम्हि — सी०, रो०; तम्हा — स्या० । ४. पब्बजितो — सी०, रो० । ५. अन्वासत्तो — सी०, रो० ।

R. 357

‘अच्छरियं वत भो, अम्भुतं वत भो ! सद्दाय च वतम्हा अगारस्मा
अनगारियं पब्बजिता; अथ च पनिमेहि तीहि पापकेहि अकुसलेहि
वितक्केहि अन्वासत्ता — कामवितक्केन, व्यापादवितक्केन, विहिंसा-
वितक्केना ति” ।

5 द. “अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया पञ्च धम्मा परि-
पक्काय संवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, मेघिय, भिक्खु कल्याणमित्तो
होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतो-
विमुत्तिया अयं पठमो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

10 ६. “पुन च परं, मेघिय, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्ख-
संवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी,
समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया
अयं दुतियो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

15 १०. “पुन च परं, मेघिय, यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्पाया, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा सन्तुट्टिकथा पविवेककथा
असंसग्गकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्ञाकथा
विमुत्तिकथा विमुत्तिआणदस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी
होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतो-
विमुत्तिया अयं ततियो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

20 ११. “पुन च परं, मेघिय, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति
अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा
दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । अपरिपक्काय, मेघिय,
चेतोविमुत्तिया अयं चतुत्थो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

25 १२. “पुन च परं, मेघिय, भिक्खु पञ्ञवा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्ख-
वखयगामिनिया । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया अयं पञ्चमो
धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

B. 169

R. 358

१३. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकल्लं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कुस्स — ‘सीलवा भविस्सति ... पे०... समादाय
सिक्खिस्सति सिक्खापदेसु’ ।

१. मेघिय भिक्खु — सी०, स्या०, रो० ।

१४. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — ‘यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्पाया, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा ...पे०... विमुत्तिञ्जाण-
दस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी भविस्सति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी’ ।

5

१५. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — ‘आरद्धविरियो विहरिस्सति ...पे०...
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु’ ।

१६. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकङ्खं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स — ‘पञ्चवा भविस्सति ...पे०... सम्मा-
दुक्खवक्खयगामिनिया’ ।

10

१७. “तेन च पन, मेघिय, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेषु
पतिट्ठाय चत्तारो धम्मा उत्तरि भावेतब्बा — असुभा भावेतब्बा रगस्स
पहानाय, मेत्ता भावेतब्बा व्यापादस्स पहानाय, आनापानस्सति
भावेतब्बा वितक्कपच्छेदाय, अनिच्चसञ्ज्ञा भावेतब्बा अस्मिमान-
समुग्धाताय । अनिच्चसञ्ज्ञिनो, मेघिय, अनत्तसञ्ज्ञा सण्ठाति ।
अनत्तसञ्ज्ञी अस्मिमानसमुग्धातं पापुणाति दिट्ठेव धम्मे निब्बानं” ति ।

15

४. नन्दकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा नन्दको उपट्ठान-
सालायं भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्प-
हंसेति । अथ खो भगवा सायन्हुसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनुपट्ठानसाला
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा बहिद्वारकोट्टके अट्ठासि कथापरियोसानं
आगमयमानो । अथ खो भगवा कथापरियोसानं विदित्वा उक्कासेत्वा^१
अगगळं^२ आकोटेसि । विवरिसु खो ते भिक्खू भगवतो द्वारं ।

20

R. 359

२. अथ खो भगवा उपट्ठानसालं पविसित्वा पञ्चत्तासने^३
निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं नन्दकं एतदवोच — “दीघो

25 B. 170

१. निव्वानं — सी० । २. उक्कासित्वा — सी०, रो० । ३. अगगळं — सी० । ४. पञ्चत्तासने
आसने — सी०, स्वा०, रो० ।

खो त्यायं, नन्दक, धम्मपरियायो भिक्खून् पटिभासि । अपि^१ मे पिट्ठि आगिलायति^२ बहिद्धारकोट्टके ठितस्स कथापरियोसानं आगमय-
मानस्सा” ति ।

३. एवं वुत्ते आयस्मा नन्दको सारज्जमानरूपो भगवन्तं^३ एतद-
५ वोच — “न खो पन मयं, भन्ते, जानाम ‘भगवा बहिद्धारकोट्टके ठितो’
ति । सचे हि मयं, भन्ते, जानेय्याम ‘भगवा बहिद्धारकोट्टके ठितो’ ति,
एतत्तं पि धम्मं^४ नो नप्पटिभासेय्या” ति ।

४. अथ खो भगवा आयस्मन्तं नन्दकं सारज्जमानरूपं विदित्वा
आयस्मन्तं नन्दकं एतदवोच — “साधु, साधु, नन्दक ! एतं खो, नन्दक,
१० तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्धाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं,
यं तुम्हे धम्मिया कथाय सन्निसीदेय्याथ । सन्निपतितानं वो, नन्दक,
द्वयं करणीयं — धम्मी वा कथा अरियो वा तुण्हीभावो । सद्धो च, नन्दक,
भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन
तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं’ सद्धो च अस्सं सीलवा चा’ ति ।
१५ यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

५. “सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति सीलवा च, नो च लाभी
अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स^५ । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन
तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं सद्धो च अस्सं सीलवा च लाभी च अज्झत्तं
२० चेतोसमाधिस्सा’ ति । यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा
च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

६. “सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं
✓ चेतोसमाधिस्स, न लाभी अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय । एवं सो तेनङ्गेन
अपरिपूरो होति । सेय्यथापि, नन्दक, पाणको चतुप्पादको अस्स ।
२५ तस्स एको पादो ओमको लामको । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो अस्स ।
एवमेव खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं
चेतोसमाधिस्स, न लाभी अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय । एवं सो
तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं सद्धो

१ अपि च — सी० । २ अगिलायति — सी० । ३ ओत्तप्पमानो भगवन्तं — त्या० ।
४. सी०, त्या, रो० पोत्थकेणु नत्थि । ५ किन्ताहं — त्या० । ६. चेतोसमवत्स — सी०, रो० ।

च अस्सं सीलवा च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाया' ति ।

७. “यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च लाभी च अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होती” ति ।

८. इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि । अथ खो आयस्मा नन्दको अचिरपक्वन्तस्स भगवतो भिक्खू आमन्तेसि — “इदानि, आवुसो, भगवा चतूहि पदेहि केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेत्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — सद्धो च, नन्दक, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — किन्ताहं सद्धो च अस्सं सीलवा चा ति ... पे०... अज्झत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होती” ति ।

९. “पञ्चिमे, आवुसो, आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय । कतमे पञ्च ? इधावुसो, भिक्खु भिक्खून् धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खून् धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा सो सत्थुं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । अयं, आवुसो, पठ्मो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय ।

१०. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खून् धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खून् धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा सो तस्मिं धम्मे अत्थप्पटिसंवेदी च होति धम्मप्पटिसंवेदी च । अयं, आवुसो, दुत्तियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय ।

R. 362

११. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदि-
 कल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरि-
 पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं
 धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा
 5 सो तस्मिं धम्मं गम्भीरं अत्यपदं पञ्चाय अभिविज्झं पस्सति । अयं,
 आवुसो, ततियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय ।

१२. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदि-
 कल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु
 भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा
 10 तथा नं सब्रह्मचारी उत्तरि सम्भावेन्ति — ‘अट्ठा अयमायस्मा पत्तो वा
 पज्जति वा’ । अयं, आवुसो, चतुत्थो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने
 कालेन धम्मसाकच्छाय ।

B. 173

R. 363

१३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदि-
 कल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरि-
 15 पुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु
 भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं
 सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिमुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति, तत्थं
 ये खो भिक्खू सेखा अप्पत्तमानसा अनुत्तरं योगक्खेमं पत्थयमाना विह-
 रन्ति, ते तं धम्मं सुत्वा विरियं आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अनवि-
 20 गतस्स अविगमाय असञ्चिकत्तस्स सञ्चिकिरियाय । ये पन तत्थ भिक्खू
 अरहन्तो खीणासवा दुसितवन्तो कतकरणीया ओहितभारा अनुप्पत्त-
 सत्थया परिक्खीणभवसंयोजना सम्मदञ्जाविमुत्ता, ते तं धम्मं सुत्वा
 दिट्ठधम्ममुखविहारयेव अनुयुत्ता विहरन्ति । अयं, आवुसो, पञ्चमो
 आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय । इमे खो,
 25 आवुसो, पञ्च आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाया”
 ति ।

५. वलसुत्तं

१. “चत्तारिमानि, भिक्खवे, वलानि । कतमानि चत्तारि ?
 पञ्चावलं, विरियवलं, अनवज्जवलं, सङ्गाहवलं । कतमं च, भिक्खवे,

१. पटिविच्छं — त्या०; पटिविज्झा — रो० । २. तत्थ तत्थ — सी०, रो० ।

पञ्चाबलं ? ये धम्मा कुसला कुसलसङ्घाता ये धम्मा अकुसला
अकुसलसङ्घाता ये धम्मा सावज्जा सावज्जसङ्घाता ये धम्मा अनवज्जा
अनवज्जसङ्घाता ये धम्मा कण्हा कण्हसङ्घाता ये धम्मा सुक्का सुक्क-
सङ्घाता ये धम्मा सेवितब्बा सेवितब्बसङ्घाता ये धम्मा असेवितब्बा
असेवितब्बसङ्घाता ये धम्मा नालमरिया नालमरियसङ्घाता ये धम्मा 5
अलमरिया अलमरियसङ्घाता, त्यास्स^१ धम्मा पञ्जाय वोदिट्ठा होन्ति
वोचरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, पञ्चाबलं ।

२. “कतमं च, भिक्खवे, विरियबलं ? ये धम्मा अकुसला
अकुसलसङ्घाता ये धम्मा सावज्जा सावज्जसङ्घाता ये धम्मा कण्हा
कण्हसङ्घाता ये धम्मा असेवितब्बा असेवितब्बसङ्घाता ये धम्मा नाल- 10
मरिया नालमरियसङ्घाता, तेसं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति
विरियं आरभति चित्तं पगगह्णाति पदहति । ये धम्मा कुसला कुसल-
सङ्घाता ये धम्मा अनवज्जा अनवज्जसङ्घाता ये धम्मा सुक्का सुक्क-
सङ्घाता ये धम्मा सेवितब्बा सेवितब्बसङ्घाता ये धम्मा अलमरिया R. 364
अलमरियसङ्घाता, तेसं धम्मानं पटिलाभाय छन्दं जनेति वायमति विरियं 15
आरभति चित्तं पगगह्णाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

३. “कतमं च, भिक्खवे, अनवज्जबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन
समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जबलं । 20

४. “कतमं च, भिक्खवे, सङ्गाहबलं ? चत्तारिमानि,
भिक्खवे, सङ्गाहवत्थूनि — दानं, पेय्यवज्जं, अत्थचरिया, समानत्तता ।
एतदग्गं, भिक्खवे, दानानं यदिदं धम्मदानं । एतदग्गं, भिक्खवे, पेय्य-
वज्जानं यदिदं अत्थिकस्स ओहितसोतस्स पुनप्पुनं धम्मं देसेति । एत-
दग्गं, भिक्खवे, अत्थचरियानं यदिदं अस्सद्धं सद्धासम्पदाय समादपेति 25
निवेसेति पतिट्ठापेति, दुस्सीलं सीलसम्पदाय ... मच्छरिं चागसम्पदाय
... दुप्पञ्चं पञ्जासम्पदाय समादपेति निवेसेति पतिट्ठापेति । एत-
दग्गं, भिक्खवे, समानत्ततानं यदिदं सोतापन्नो सोतापन्नस्स समानत्तो,
सकदागामी सकदागामिस्स समानत्तो, अनागामी अनागामिस्स समानत्तो,

अरहा अरहतो समानतो । इदं वृच्चति, भिक्खवे, सङ्गाहवलं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि बलानि ।

५. “इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि बलेहि समन्नागतो अरिय-
सावको पञ्च भयानि समतिक्कन्तो होति । कत्तमानि पञ्च ? आ-
R. 365 5 जीविकभयं^१, असिलोकभयं, परिससारज्जभयं, मरणभयं, दुग्गतिभयं ।
स खो सो, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘नाहं
आजीविकभयस्स भायामि । किस्साहं आजीविकभयस्स भायिस्सामि ?
अत्थि मे चत्तारि बलानि — पञ्जाबलं, विरियबलं, अनवज्जवलं, सङ्गाह-
वलं । दुप्पञ्जो खो आजीविकभयस्स भायेय्य । कुसीतो आजीविक-
10 भयस्स भायेय्य । सावज्जकायकम्मन्तवचीकम्मन्तमनोकम्मन्तो^२ आ-
जीविकभयस्स^३ भायेय्य । असङ्गाहको आजीविकभयस्स भायेय्य । नाहं
असिलोकभयस्स भायामि ... पे०... नाहं परिससारज्जभयस्स भायामि
... नाहं मरणभयस्स भायामि ... पे०... नाहं दुग्गतिभयस्स भायामि
किस्साहं दुग्गतिभयस्स भायिस्सामि ? अत्थि मे चत्तारि बलानि
15 पञ्जाबलं, विरियवलं, अनवज्जवलं, सङ्गाहवलं^४ । दुप्पञ्जो इ
दुग्गतिभयस्स भायेय्य । कुसीतो दुग्गतिभयस्स भायेय्य । सावज्जकाय
कम्मन्तवचीकम्मन्तमनोकम्मन्तो दुग्गतिभयस्स भायेय्य । असङ्गाहको
दुग्गतिभयस्स भायेय्य । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि बलेहि समन्नागत
अरियसावको इमानि पञ्च भयानि समतिक्कन्तो होती” ति ।

६. सेवनासुत्तं

- 20 १. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ... पे०..
आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —
B. 175 २. “पुग्गलो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो — सेवितव्वो पि
असेवितव्वो पि । चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वं — सेवितव्व
पि असेवितव्वं पि । पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो —
25 सेवितव्वो पि असेवितव्वो पि । सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन
वेदितव्वं — सेवितव्वं पि असेवितव्वं पि । गामनिगमो पि, आवुसो,

१. आजीवितनय — स्था० । २-२. ० कम्मन्तो ० कम्मन्तो ० कम्मन्तो ० — सी० ;

० कम्मन्तआजीविकभयस्स — स्था० । ३. सङ्गाहवलं — मी०, स्था०, रो० ।

दुविधेन वेदितब्बो — सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि । जनपदपदेसो पि आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो — सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि ।

३. “पुग्गलो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो — सेवितब्बो पि असवितब्बो पी’ ति, इति खो मे पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा पुग्गलं — ‘इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा अभि- 5 वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवित-परिक्खारा समुदानेतब्बा’ चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खारा ते च कसिरेन समुदागच्छन्ति”; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जस्यो न भावनापारिपूर् गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुग्गलेन सो पुग्गलो रत्तिभागं वा दिवसभागं वा सङ्खा पि 10 अनापुच्छा पक्कमितब्बं नानुबन्धितब्बो ।

“तत्थ यं जञ्जा पुग्गलं — ‘इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय- 15 भेसज्जपरिक्खारा ते च अप्पकसिरेन समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जस्यो न भावनापारिपूर् गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुग्गलेन सो पुग्गलो सङ्खा पि अनापुच्छा” पक्कमितब्बं नानुबन्धितब्बो” ।

“तत्थ यं जञ्जा पुग्गलं — ‘इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति; ये च खो मे 20 पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासन-गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारा ते च कसिरेन” समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जस्यो भावनापारिपूर् गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुग्गलेन सो पुग्गलो सङ्खा पि अनुबन्धितब्बो न पक्कमितब्बं । 25

“तत्थ यं जञ्जा पुग्गलं — ‘इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति; ये च खो मे 30 पब्बजितेन जीवितपरिक्खारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासन-

१. समुदानेतब्बं — सी० । २. समुदाहरन्ति — स्या० । ३-३. यावजीवं अनुबन्धितब्बो न पक्कमितब्बो — स्या०; आपुच्छा० — रो० । ४. अप्पकसिरेन — सी०, स्या० रो० ।

गिलानप्पच्चयमेसज्जपरिक्खारा ते च अप्पकसिरेन समुदागच्छन्ति;
यस्स चम्हि अत्थाय अगास्समा अनगारियं पव्वजितो सो च मे साम-
ज्जन्तो भावनापरिपूरि गच्छती' ति, तेनावुसो, पुग्गलेन सो पुग्गलो
यावजीवं अनुवन्धितव्वो न पक्कमित्तव्व अपि पनुज्जमानेन । 'पुग्गलो
5 पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो - सेवितव्वो पि असवितव्वो पी' ति,
इति यं तं वुत्तं, इदमेत पटिच्च वुत्त ।

४. "चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वं - सेवितव्वं पि
असेवितव्वं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्जा चीवरं - 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभि-
10 वड्डन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितव्वं ।
तत्थ यं जञ्जा चीवरं - 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा
परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्डन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितव्वं ।
R. 968 'चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वं - सेवितव्व पि असेवितव्वं
पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

15 ५. "पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो - सेवितव्वो
पि असेवितव्वो पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्थ यं जञ्जा पिण्डपातं - 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला
धम्मा अभिवड्डन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो
न सेवितव्वो । तत्थ यं जञ्जा पिण्डपातं - 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो
20 अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्डन्ती' ति, एवरूपो
पिण्डपातो सेवितव्वो । 'पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो -
सेवितव्वो पि असेवितव्वो पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. "सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वं - सेवितव्वं
पि असेवितव्वं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
25 तत्थ यं जञ्जा सेनासनं - 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा
अभिवड्डन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं न सेवि-
तव्वं । तत्थ यं जञ्जा सेनासनं - 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला
धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्डन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं
सेवितव्वं । 'सेनासनं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्व - सेवितव्वं पि
30 असेवितव्वं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

७. “गामनिगमो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो — सेवि-
तब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च
वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं — ‘इमं खो मे गामनिगमं सेवतो
अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपो
गामनिगमो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं — ‘इमं खो, 5
मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा
अभिवड्ढन्ती’ ति, एवरूपो गामनिगमो सेवितब्बो । ‘गामनिगमो पि,
आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो — सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति
यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 369

८. “जनपदपदेसो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो — सेवि- 10
तब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च
वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा जनपदपदेसं — ‘इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो
अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपो
जनपदपदेसो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा जनपदपदेसं — ‘इमं खो
मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभि- 15
वड्ढन्ती’ ति, एवरूपो जनपदपदेसो सेवितब्बो । ‘जनपदपदेसो पि,
आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो — सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति
यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ ति ।

७. सुतवासुतं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते ।
अथ खो सुतवा परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 20
भगवता सङ्घि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एक-
मन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सुतवा परिब्बाजको भगवन्तं
एतदवोच —

२. “एकमिदाहं”, भन्ते, समयं भगवा इधेव राजगहे विहरामि^१
गिरिब्बजे । तत्र मे, भन्ते, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं — 25
‘धो सो, सुतवा’, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो
ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिवर्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्ज्जा-

B. 178

R. 370

१. एकमिद — सी०, रो० । २. विहरति — सी०, रो० । ३. सुतव — स्या० ।

विमुक्तो, अभव्वो सो पञ्च ठानानि अज्झाचरितुं — अभव्वो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतु, अभव्वो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं थेय्यसङ्कातं आदातुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं, अभव्वो
 5 खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं^१ कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो^२ ति । कच्चि मेतं, भन्ते, भगवतो सुस्सुत सुग्गहितं सुमनसिकतं सूपघारितं^३ ति ?

३. “तग्घ ते एतं”, सुतवा, सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूप-
 धारितं । पुब्बे चाहं, सुतवा, एतरहि च एव वदामि — ‘यो सो भिक्खु
 10 अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितमारो अनुप्पत्तसदत्थो
 परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदज्झाविमुक्तो, अभव्वो सो नव ठानानि
 अज्झाचरितुं — अभव्वो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता
 वोरोपेतु, अभव्वो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं थेय्यसङ्कातं आदातुं, अभव्वो
 खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु
 15 सम्पजानमुसा भासितुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे
 परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो, अभव्वो खीणासवो भिक्खु
 छन्दागतिं गन्तुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु दोसागतिं गन्तुं, अभव्वो
 R. 371 खीणासवो भिक्खु मोहागतिं गन्तुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु भयागतिं
 गन्तुं’ । पुब्बे चाहं, सुतवा, एतरहि च एवं वदामि — ‘यो सो भिक्खु
 20 अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितमारो अनुप्पत्तसदत्थो
 परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदज्झाविमुक्तो, अभव्वो सो इमानि नव
 ठानानि अज्झाचरितुं^३ ति ।

८. सज्जसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ
 खो सज्जो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता
 B. 179 25 सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
 निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सज्जो परिब्बाजको भगवन्तं
 एतदवोच —

१ सन्निधिकारकं — सी०, रो० । २ अगारिकभूतो — सी० । ३ ए — सी०, रो० ।

२. “एकमिदाहं, भन्ते, संमयं भगवा इधेव राजगहे विहरामि गिरिब्वजे । तत्र मे, भन्ते, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं — ‘यो’ सो, सज्ज, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो, अभब्बो सो पञ्च ठानानि अज्झाचरितुं — अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरपेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं थ्य्यसङ्गातं आदातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेयुनं धम्मं पटिसेवितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो’ ति । कच्चि मेतं, भन्ते, भगवतो सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूप- धारितं” ति ?

३. “तग्घ ते एतं, सज्ज, सुस्सुतं सुग्गहितं सुमनसिकतं सूप- धारितं । पुब्बे चाहं, सज्ज, एतरहि च एवं वदामि — ‘यो सो भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो, अभब्बो सो नव ठानानि अज्झाचरितुं — अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरपेतुं ... पे०... अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो, अभब्बो खीणासवो भिक्खु बुद्धं पच्चक्खातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु धम्मं पच्चक्खातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सङ्खं पच्चक्खातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सिक्खं पच्चक्खातुं’ । पुब्बे चाहं, सज्ज, एतरहि च एवं वदामि — ‘यो सो भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारी अनुप्पत्त- सदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो, अभब्बो सो इमानि नव ठानानि अज्झाचरितुं” ति ।

R. 872

६. पुगलसुत्तं

१. “नवयिमे, भिक्खवे, पुगला सन्तो संविज्जमाना लोक्स्मि । कतमे नव ? अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफल- सच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय

B. 180

पटिपन्नो, सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसञ्चिकिरियाय पटिपन्नो, पुण्ड्रज्यो
— इमे खो, भिक्खवे, नव पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्सि” ति ।

१०. आहुनेय्यसुत्तं

R. 373

१. “नवयिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खि-
नेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमे नव ?
३ अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसञ्चिकिरियाय
पटिपन्नो, सकदागामी, सकदागामिफलसञ्चिकिरियाय पटिपन्नो, सोता-
पन्नो, सोतापत्तिफलसञ्चिकिरियाय पटिपन्नो, गोत्रभू — इमे खो,
भिक्खवे, नव पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं
लोकस्सा” ति ।

सम्बोधिदग्गो पठमो ।

तत्सुद्धानं

10

सम्बोधि निस्सयो चेव, मेधियं^१ नन्दकं वलं ।
सेवना सुतवा सज्जो, पुग्गलो आहुनेय्येन^२ चा ति ॥

२. सीहनादवग्गो

१. सीहनादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । अथ खो आयस्सा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
१५ निसिन्नो खो आयस्सा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदबोच — “वुत्थो” मे,
भन्ते, सावत्थियं वस्सावात्तो । इच्छामहं, भन्ते, जेनपदचारिकं पक्क-
मितुं” ति ।

“यस्सदानि त्वं, सारिपुत्त, कालं मञ्जसी” ति ।

२. अथ खो आयस्सा सारिपुत्तो उट्ठायासना भगवन्तं अभि-
R. 374 20 वादेत्वा पदविसर्जनं कत्वा पक्कामि । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु अचिर-

१. मेधियं — सी०, त्या०, रो० । २. आहुनेय्यो — सी०; आहुनेय्यो — त्या०, रो० ।
३ वट्ठो — त्या० ।

पक्वन्ते आयस्मन्ते सारिपुत्ते भगवन्तं एतद्वोच — “आयस्मा मं, भन्ते, सारिपुत्तो आसज्ज” अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्वन्तो” ति । अथ खो भगवा अञ्जातरं भिक्खुं आमन्तेसि — “एहि त्वं, भिक्खु, मम वचनेन सारिपुत्तं आमन्तेहि — ‘सत्था तं, आवुसो सारिपुत्त, आमन्तेती” ति । “एवं, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येनायस्मा 5 सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतद्वोच — “सत्था तं, आवुसो सारिपुत्त, आमन्तेती” ति । “एवमावुसो” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसि ।

३. तेन खो एन समयेन आयस्मा च महामोग्गल्लानो आयस्मा च आनन्दो अवापुरणं आदाय विहारे आहिण्डन्ति — “अभिकमथा- 10 यस्मन्तो, अभिकमथायस्मन्तो ! इदानायस्मा सारिपुत्तो भगवतो सम्मुखा सीहनादं नदिस्सती” ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतद्वोच — “इध ते, सारिपुत्त, अञ्जातरो सन्नहाचारी खीयनघम्म” आपन्नो — 15 ‘आयस्मा मं, भन्ते, सारिपुत्तो आसज्ज अप्पटिनिस्सज्जचारिकं पक्वन्तो” ति ।

४. “यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जातरं सन्नहाचारि आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्वमेय्य । 20

५. “सेय्यथापि, भन्ते, पथवियं सुचिं पि निक्खिपन्ति असुचिं पि निक्खिपन्ति गूधगतं पि निक्खिपन्ति मुत्तगतं पि निक्खिपन्ति खेळगतं पि निक्खिपन्ति पुब्बगतं पि निक्खिपन्ति लोहितगतं पि निक्खिपन्ति, न च तेन पथवी अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, पथवीसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन 25 अप्पमाणेन अवरेणे अव्यापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जातरं सन्नहाचारि आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्वमेय्य ।

१. आपज्ज — स्या० । २. अवापुरणं — सी०; अपापुरणं — न्या० । ३-३. विहारं — स्या०; विहारेण विहारं अन्वाहिण्डन्ति — सी०; विहारेण विहारं अन्वाहिण्डन्ति — रो० । ४. अभिकमथायस्मन्तो — सी०, स्या०, रो० । ५. खीयनघम्मं — स्या०, रो० । ६. खेळगतं — सी० । ७. अट्ठियति — सी०, स्या०, रो० ।

६. “सेय्यथापि, भन्ते, आपस्मिं सुचिं पि धोवन्ति असुचिं पि धोवन्ति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि धोवन्ति, न च तेन आपो अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा ; एवमेव खो अहं, भन्ते, आपोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन
B 182 5 अप्पमाणेन अवरेरेन अब्धापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्बहाचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

७. “सेय्यथापि, भन्ते, तेजो सुचिं पि ब्हति असुचिं पि ब्हति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं
10 पि ब्हति, न च तेन तेजो अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा ; एवमेव खो अहं, भन्ते, तेजोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेरेन अब्धापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्बहाचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

15 ८. “सेय्यथापि, भन्ते, वायो सुचिं पि उपवायति असुचिं पि उपवायति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि उपवायति, न च तेन वायो अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा ; एवमेव खो अहं, भन्ते, वायोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेरेन अब्धापज्जेन । यस्स नून, भन्ते,
20 काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्बहाचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

R 376 ९. “सेय्यथापि, भन्ते, रजोहरणं सुचिं पि पुञ्छति^१ असुचिं पि पुञ्छति गूथगतं पि .. मुत्तगतं पि .. खेळगतं पि ... पुब्बगतं पि ... लोहितगतं पि पुञ्छति, न च तेन रजोहरणं अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा ; एवमेव खो अहं, भन्ते, रजोहरणसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेरेन अब्धापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्बहाचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

१०. “सेय्यथापि, भन्ते, चण्डालकुमारको वा चण्डालकुमारिका

वा कळोपिहृत्यो^१ नन्तकवासी^२ गामं वा निगमं वा पविसन्तो नीच-
चित्तयेव उपट्टपेत्वा पविसन्ति; एवमेव खो अहं, भन्ते, चण्डालकुमारक-
चण्डालकुमारिकासमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन
अवेरेन अब्बापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता
अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नह्माचारि आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं^५
पक्कमेय्य ।

B. 183

११. “सेय्यथापि, भन्ते, उसभो छिन्नविसाणो सूरतो^३ सुदन्तो
सुविनीतो^४ रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं अन्वाहिण्डन्तो न
किञ्चि हिसति पादेन वा विसाणेन वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, उसभ-
छिन्नविसाणसमेन^५ चेतसा विहरामि विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन^{१०}
अवेरेन अब्बापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्ठिता
अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नह्माचारि आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं
पक्कमेय्य ।

१२. “सेय्यथापि, भन्ते, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा^६ मण्डनक-
जातिको सीसंनहातो अहिकुणपेन वा कुक्कुरकुणपेन वा मनुस्सकुणपेन वा^{१५}
कण्ठे आसत्तेन^७ अट्ठीयेय्य हरायेय्य जिगुच्छेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते,
इमिना पूतिकायेन अट्ठीयामि हरायामि जिगुच्छामि । यस्स नून, भन्ते,
काये कायगतासति अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नह्माचारि
आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

R. 377

१३. “सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसो मेदकपालिकं परिहरेय्य छिद्वा-
छिद्^८ उग्घरन्तं पग्घरन्तं; एवमेव खो अहं, भन्ते, इमं कायं परिहरामि
छिद्वावछिद्^९ उग्घरन्तं पग्घरन्तं । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति
अनुपट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सन्नह्माचारि आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज
चारिकं पक्कमेय्या” ति ।

20

१४. अथ खो सो भिक्खु उट्ठायासना एकसं उत्तरासज्जं करित्वा^{१०}
भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतदवोच — “अच्चयो भं,
भन्ते, अच्चगमा यथावालं यथामूळं यथाअकुसलं, यो अहं आर्यस्मन्तं^{१५}

25

१. कलोपिहृत्यो — सी० । २. नन्तिकवासी — स्या०, रो० । ३. सूरतो — सी०, रो०;
सुरतो — स्या० । ४. सुविनिवतो — स्या० । ५. उसभच्छिन्न — सी० । ६. वा युवा वा —
सी०, रो०; वा युवा — स्या० । ७. आसत्तेन — स्या० । ८. छिद् विच्छिद् — सी०, रो० ।

सारिपुत्तं असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खि । तस्स मे, भन्ते, भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिग्गहत्तु आयति संवराया” ति ।

- “तग्घ तं”, भिक्खु, अच्चयो अच्चगमा यथाबालं यथामूढं यथाअकुसलं, यो त्वं सारिपुत्तं” असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खि ।
 B. 184 5 यतो च खो त्वं, भिक्खु, अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटि-
 करोसि, तं ते” मयं पटिग्गहाम” । वुड्ढि हेसा”, भिक्खु, अरियस्स विनये यो अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोति आयति संवर आपज्जती” ति ।

R. 978

१५. अथ खो भगवा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि — “खम,
 10 सारिपुत्त, इमस्स मोघपुरिसस्स । पुरा” तस्स तत्थेव” सत्तथा मुद्धा फलती” ति ।

“खमामहं, भन्ते, तस्स आयस्मतो सचे म सो आयस्मा एवमाह —
 ‘खमतु च मे सो आयस्मा” ति ।

२. सउपादिसेसुत्तं

१. एकं समय भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
 15 कस्स आरामे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो सारि-
 पुत्तस्स एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरित्तुं, यन्नूनाहं येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य”
 ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
 20 आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाज-
 केहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपत्तितानं अयमन्तराकथा उदपादि — “यो हि कोचि,
 25 आवुसो, सउपादिसेसो कालं करोति, सब्बो सो अपरिमुत्तो निरया अपरि-

१ त्व — सी०, रो० । २ सारिपुत्त — सी० । ३-३ तत्त — स्या०, तत्ते — रो० ।
 ४. पटिग्गहाम — सी० । ५. एसा — सी० । ६-६ पुरास्स एत्थेव — सी०, पुनाय तत्थेव —
 स्या०; पुरास्स तत्थेव — रो० । ७. फलिससवी — सी०, स्या०, रो० ।

मुत्तो तिरच्छानयोनिया अपरिमुत्तो पेत्तिविसया' अपरिमुत्तो अपाय-
दुग्गतिविनिपाता' ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्ज-
तित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभि-
नन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठयासना पक्कमि - "भगवतो सन्तिके
एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी" ति । अथ खो आयस्मा सारि- 5
पुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छामत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन
भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

R. 37

B. 185

३. "इवाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
सावत्थि पिण्डाय पार्विसि । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - 'अतिप्पणो 10
खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरित्तुं, यन्नूनाहं येन अञ्जतित्थियानं
परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय' ति । अथ खो अहं, भन्ते, येन
अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं
कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन समयेन तेसं 15
अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा
उदपादि - 'यो हि कोचि, आवुसो, सउपादिसेसो कालं करोत्ति, सब्बो
सो अपरिमुत्तो निरया अपरिमुत्तो तिरच्छानयोनिया अपरिमुत्तो पेत्ति-
विसया अपरिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता' ति । अथ खो अहं, भन्ते, तेसं
अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । 20
अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठयासना पक्कमि - "भगवतो
सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी" ति ।

४. "के^२ च^३, सारिपुत्त, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका बाला
अव्यत्ता, के च सउपादिसेसं वा 'सउपादिसेसो' ति जानिस्सन्ति,
अनुपादिसेसं वा 'अनुपादिसेसो' ति जानिस्सन्ति ! 25

५. "नवयिमे, सारिपुत्त, पुगला सउपादिसेसा कालं कुहमाना
परिमुत्ता निरया परिमुत्ता तिरच्छानयोनिया परिमुत्ता पेत्तिविसया
परिमुत्ता अपायदुग्गतिविनिपाता । कतमे नव ? इध, सारिपुत्त,
एकञ्चो पुगलो सीलेसु परिपूरकारी^३ होत्ति, समाधिस्म परिपूरकारी,

R. 380

१ पितिविसया - स्वा०, रो० । २-२. केचि - स्वा०, रो० । ३. परिपूरीकारी -
स्वा० ।

B 186

पञ्चाय मत्तसो' कारी' । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । अयं, सारिपुत्त, पठमो पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया परिमुत्तो तिरच्छान-
योनिया परिमुत्तो पेत्तिविसया परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

६. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेसु परि-
पूरकारी होति, समाधिस्मिं परिपूरकारी, पञ्चाय मत्तसो कारी ।
सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया उपहृच्चपरिनिब्बायी
होति ... पे०... असङ्खारपरिनिब्बायी होति ... पे०... ससङ्खारपरि-
निब्बायी होति ... पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, सारिपुत्त,
१० पञ्चमो पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया परिमुत्तो
तिरच्छानयोनिया परिमुत्तो पेत्तिविसया परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनि-
पाता ।

७. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेसु परिपूर-
कारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्चाय मत्तसो कारी ।
१५ सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी
होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, सारि-
पुत्त, छट्ठो पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया
... पे०... परिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

R. 381

८. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेसु परिपूर-
२० कारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्चाय मत्तसो कारी । सो
तिण्णं संयोजनानं परिक्खया एकबीजी होति, एकंयेव मानुसकं भव निब्ब-
त्तेत्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, सारिपुत्त, सत्तमो पुगलो सउपादि-
सेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया . पे० परिमुत्तो अपायदुग्गति-
विनिपाता ।

९. "पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेसु परि-
२५ पूरकारी होति, समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्चाय मत्तसो कारी ।
सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया कोलंकोलो होति, द्वे वा तीणि वा कुलानि
सन्नावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करोति । अयं, सारिपुत्त, अट्ठमो

पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो निरया ...पे०... परिमुत्तो
अपायदुग्गतिविनिपाता ।

१०. “पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुग्गलो सीलेसु परि-
पूरकारी होति, समाधिस्मि मत्तसो कारी, पञ्जाय मत्तसो कारी ।
सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सत्तक्खत्तुपरमो होति, सत्तक्खत्तु- 5 B. 187
परमं देवे च मनुस्से च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करोति ।
अयं, सारिपुत्त, नवमो पुग्गलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुत्तो
निरया परिमुत्तो तिरच्छानयोनिया परिमुत्तो पेत्तिविसया परिमुत्तो
अपायदुग्गतिविनिपाता ।

११. “के च, सारिपुत्त, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका बाला 10
अव्यत्ता, के च सउपादिसेसं वा ‘सउपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति, अनु-
पादिसेसं वा ‘अनुपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति ! इमे खो, सारिपुत्त, नव
पुग्गला सउपादिसेसा कालं कुरुमाना परिमुत्ता निरया परिमुत्ता तिरच्छान-
योनिया परिमुत्ता पेत्तिविसया परिमुत्ता अपायदुग्गतिविनिपाता ।
न तावायं, सारिपुत्त, धम्मपरियायो पटिभासि भिक्खून् भिक्खुनीन् 15
उपासकानं उपासिकानं । तं किस्स हेतु ? मायिमं धम्मपरियायं सुत्वा
पमादं आहारिस्सु ति । अपि च मया, सारिपुत्त, धम्मपरियायो पञ्हा-
धिप्पायेन भासितो” ति । R. 382

३. कोट्टिकसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा महाकोट्टिको^१ येनायस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदि । 20
सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिञ्चो खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच — “कि
नु खो, आवुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं, तं मे कम्मं
सम्परायवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं
वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

१. महाकोट्टिको — सी०, स्मा०, रो० ।

२. “किं पनावुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं सम्परायवेदनीयं, तं मे कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

३. “किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं सुखवेदनियं, तं मे कम्मं दुक्खवेदनियं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं आवुसो” ।

B. 188

४. “किं पनावुसो, सारिपुत्त, ‘यं कम्मं दुक्खवेदनियं’, तं मे कम्मं सुखवेदनियं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

५. “किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं परिपक्कवेदनीयं’, तं मे कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

६. “किं पनावुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं, तं मे कम्मं परिपक्कवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

20 “नो हिदं, आवुसो” ।

७. “किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं बहुवेदनीयं, तं मे कम्मं अप्पवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

R. 385 25

८. “किं पनावुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं अप्पवेदनीयं, तं मे कम्मं बहुवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

६. “किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं वेदनीयं, तं मे कम्मं अवेदनीयं होतु’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

१०. “किं पनाबुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं अवदेनीयं, तं मे कम्मं वेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ? 5

“नो हिदं, आवुसो” ।

११. “किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं दिट्ठघम्मवेदनीयं तं मे कम्मं सम्परायवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वृत्सती” ति, इति पुट्ठो समानो ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘किं

पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं सम्परायवेदनीयं तं मे कम्मं दिट्ठग्गम्भवेदनीयं 10
 होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो
 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं
 सुखवेदनियं तं मे कम्मं दुक्खवेदनियं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति
 ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि ।

‘किं पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं दुक्खवेदनियं तं मे कम्मं सुखवेदनियं 15
 होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुट्ठो समानो
 ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं
 परिपक्कवेदनीयं तं मे कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय
 भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘नो हिदं, आवुसो’
 ति वदेसि । ‘किं पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं तं मे 20

कम्मं परिपक्ववेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं बहुवेदनीयं तं मे कम्मं अप्पवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । 'किं पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं अप्पवेदनीयं तं मे कम्मं बहुवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि ।

‘किं नु खो, आवुसो सारिपुत्तं, यं कम्मं वेदनीयं तं मे कम्मं अवेदनीयं
 होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुट्ठो
 समानो ‘नो हिंदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘किं पनावुसो सारिपुत्तं, यं कम्मं
 अवेदनीयं तं मे कम्मं वेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं

30

वुस्सती' ति, इति पुट्ठो समानो 'नो हिदं, आवुसो' ति वदेसि । अथ किमत्थं चरहावुसो^१, भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ?

१२. "यं स्वस्स^२, आवुसो, अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकत्तं अनभिसमेतं, तस्स ज्ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
5 समयाय^३ भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ।

B. 190

"किं* पनस्सावुसो, अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकत्तं अनभिसमेतं, यस्स ज्ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
नमयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति* ?

"इदं दुक्खं" ति स्वस्स, आवुसो, अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं
10 असच्छिकत्तं अनभिसमेत । तस्स ज्ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छि-
R. 385 किरियाय अभिसमयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सति । अयं 'दुक्ख-
समुदयो' ति स्वस्स आवुसो ... पे०... 'अयं दुक्खनिरोधो' ति स्वस्स
आवुसो ... पे०... 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति स्वस्स आवुसो
अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकत्तं अनभिसमेतं । तस्स ज्ञाणाय
15 दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभिसमयाय भगवति ब्रह्मचरियं
वुस्सति । इदं स्वस्स आवुसो अञ्जातं अदिट्ठं अप्पत्तं असच्छिकत्तं
अनभिसमेतं । तस्स ज्ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
समयाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती" ति ।

४. समिद्धिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा समिद्धि येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्गमि;
20 उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं समिद्धि आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —
"किमारम्मणा, समिद्धि, पुरिसस्स सङ्कप्पवितक्का उप्पज्जन्ती" ति ?

"नामरूपारम्मणा, भन्ते" ति ।

२. "ते पत्त, समिद्धि, क्व नानत्तं गच्छन्ती" ति ?

25 "धातूसु, भन्ते" ति ।

३. "ते पत्त, समिद्धि, किसमुदया" ति ?

"फत्ससमुदया, भन्ते" ति ।

१ चरहावुसो — त्या० । २ स्वस्स — सी०, खोस्स — त्या० । ३ अभिसमाय — सी० ।

४. अदिट्ठं — सी० । * — त्या० पोत्थके नस्ति ।

४. “ते पन, समिद्धि, किसमोसरणा” ति ?

“वेदनासमोसरणा, भन्ते” ति ।

५. “ते पन, समिद्धि, किपमुखा” ति ?

“समाधिप्पमुखा, भन्ते” ति ।

६. “ते पन, समिद्धि, किअधिपतेय्या” ति ?

5

“सताधिपतेय्या, भन्ते” ति ।

७. “ते पन, समिद्धि, किउत्तरा” ति ?

“पञ्चुत्तरा, भन्ते” ति ।

८. “ते पन, समिद्धि, किसारा” ति ?

“विमुत्तिसारा, भन्ते” ति ।

10

९. “ते पन, समिद्धि, किओगघा” ति ?

“अमतोगघा, भन्ते” ति ।

१०. “किमारम्मणा, समिद्धि, पुरिसस्स सच्चप्पवितक्का उप्प-
ज्जन्ती” ति, इति पुट्टो समानो ‘नामरूपारम्मणा, भन्ते’ ति वदेसि ।
‘ते पन, समिद्धि, क्व नानत्तं गच्छन्ती’ ति, इति पुट्टो समानो ‘धातूसु, 15 R. 386
भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किसमुदया’ ति, इति पुट्टो समानो
‘फस्ससमुदया, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किसमोसरणा’
ति, इति पुट्टो समानो ‘वेदनासमोसरणा, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन,
समिद्धि, किपमुखा’ ति, इति पुट्टो समानो ‘समाधिप्पमुखा, भन्ते’ ति
वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किअधिपतेय्या’ ति, इति पुट्टो समानो 20
‘सताधिपतेय्या, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किउत्तरा’ ति,
इति पुट्टो समानो ‘पञ्चुत्तरा, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि,
किसारा’ ति, इति पुट्टो समानो ‘विमुत्तिसारा, भन्ते’ ति वदेसि ।
‘ते पन, समिद्धि, किओगघा’ ति, इति पुट्टो समानो ‘अमतोगघा, भन्ते’
ति वदेसि । साधु साधु, समिद्धि ! साधु खो त्वं, समिद्धि, पुट्टो^३ पुट्टो 25
विस्सज्जेसि, तेन च^१ मा मञ्जी” ति ।

१ किआधिपतेय्या - सी०, स्या० । २. पञ्च - सी०, स्या०, रो० । ३ वा -
स्या० ।

५. गण्डसुत्तं

१. “सेय्यथापि, भिक्खवे, गण्डो अनेकवस्सगणिको । तस्सस्सु गण्डस्स^१ नव वणमुखानि नव अभेदनमुखानि । ततो यं किञ्चि पग्घरेय्य — असुचियेव पग्घरेय्य, दुग्गन्धयेव पग्घरेय्य, जेगुच्छिययेव पग्घरेय्य; यं किञ्चि पसवेय्य — असुचियेव पसवेय्य, दुग्गन्धयेव पसवेय्य, जेगुच्छिययेव पसवेय्य ।

२. “गण्डो ति खो, भिक्खवे, इमस्सेते चातुमहाभूतिकस्स^२ कायस्स अधिवचन मातापेत्तिकसम्भवस्स ओदनकुम्मासूपचयस्स अनिच्चुच्छादनपरिमहनभेदनविट्ठसनघम्मस्स । तस्सस्सु गण्डस्स नव वणमुखानि नव अभेदनमुखानि । ततो यं किञ्चि पग्घरति — असुचियेव पग्घरति, दुग्गन्धयेव पग्घरति, जेगुच्छिययेव पग्घरति; यं किञ्चि पसवति — असुचियेव पसवति, दुग्गन्धयेव पसवति, जेगुच्छिययेव पसवति । तस्मात्तिह, भिक्खवे, इमस्मि काये निव्विन्दथा” ति ।

६. सञ्जासुत्तं

१. “नवयिमा, भिक्खवे, सञ्जा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतो गघा अमतपरियोसाना । कतमा नव ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा^३, सव्वलोके अनभिरतिसञ्जा^४, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा — इमा खो, भिक्खवे, नव सञ्जा, भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतो गघा अमतपरियोसाना” ति ।

७. कुलसुत्तं

१. “नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुल अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नालं निसीदितु” । कतमेहि नवहि ? न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसन देन्ति, सन्तमस्स परिगुहन्ति^५, बहुकं पि थोकं देन्ति, पणीतं पि लूखं देन्ति,

१. सी०, स्वा०, रो० पोत्तबन्धु नत्ति । २. चातुमहाभूतिकस्स — सी०, स्वा०, रो० । ३. पटिकूलसञ्जा — सी०, स्वा०, रो० । ४. अनभिरतिसञ्जा — सी०, स्वा०, रो० । ५. उपनिसीदितु — सी० । ६. परिगुहन्ति — स्वा०, परिगुहन्ति — रो० ।

असक्कच्चं देन्ति नो सक्कच्चं, न उपनिसीदन्ति घम्मस्सवनाय^१, भासित-
मस्स^२ न सुस्सुसन्ति^३ । इमेहि खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतं
कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तुं उपगन्त्वा वा नालं निसीदितुं ।

२. “नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा
अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं निसीदितुं । कतमेहि नवहि ? मनापेन ६
पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति, मनापेन आसनं देन्ति, सन्तमस्स न
परिगृह्णन्ति, बहुकं पि बहुकं देन्ति, पणीतं पि पणीतं देन्ति, सक्कच्चं
देन्ति नो असक्कच्चं, उपनिसीदन्ति घम्मस्सवनाय, भासितमस्स सुस्सु-
सन्ति । इमेहि खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा
वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं निसीदितुं” ति । 10

R. 388

८. नवङ्गुपोसथसुत्तं

१. “नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो उपोसथो उपवुत्थो
महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो
च, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो
महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटि-
सञ्चिक्खति — ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता 15
पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना सब्बपाणभूत-
हितानुकम्पिनो^३ विहरन्ति; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणाति-
पातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी
दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं
अनुकरोमि; उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन 20
अङ्गेन समन्नागतो होति ... पे०... । ‘यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहा-
सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति —
मञ्चके वा तिणसन्थारके^४ वा; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं
उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं
कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनु- 25
करोमि; उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना अट्ठमेन
अङ्गेन समन्नागतो होति ।

B. 193

R. 389

R. 390

१-१. वम्मववनाय भासितस्स — सी०, रो० । २. रसीयन्ति — सी०, रो०, रमिस्सन्ति
— त्या० । ३. ० हितानुकम्पी — सी०, रो० । ४. तिणसन्थारके — त्या० ।

२. “मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्ताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेण अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति । इमिना^१ नवमेन अज्जेन^२ समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, नवहज्जेहि^३ समन्नागतो^४ उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो^५” ति ।

६. देवतासुत्तं

१. “इमं च, भिक्खवे, रत्तिं सम्बहुला देवता अभिक्कन्ताय रत्तियां अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाह तेनुप-सङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठसु । एकमन्तं
10 ठिता खो, भिक्खवे, ता देवता^१ मं एतदवोचु — ‘उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि । ते^२ मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह, नो च खो अभिवादिम्ह । ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्णकम्मत्ता विप्पटि-सारिनियो पच्चानुतापिनियो^३ हीन कायं उपपन्ना^४’ ति ।

B. 194,
R. 391

२. “अपरा^५ पि मं, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा
15 एतदवोचु — ‘उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि । ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह^६, नो च तेस^७ आसनं अदम्ह^८’ । ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्णकम्मत्ता विप्पटिसारिनियो पच्चानुतापिनियो हीन कायं उपपन्ना^९’ ति ।

३. “अपरा पि मं, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा
20 एतदवोचु — ‘उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता अगारानि । ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह आसनं^१ अदम्ह, नो च खो यथासत्ति^२ यथाबल सविमज्जिम्ह ... पे०. यथासत्ति यथाबल सविमज्जिम्ह, नो च खो उपनिसीदिम्ह धम्मस्सवनाय पे० .. उपनिसी-दिम्ह धम्मस्सवनाय, नो च खो ओहितसोता धम्मं सुणिम्ह पे०.
25 ओहितसोता च धम्मं सुणिम्ह, नो च खो सुत्वा धम्मं धारयिम्ह पे०.

१-१. इति इमिना नवमेन चज्जेन - स्या० । २-२ नवज्जसमन्नागतो - सी०, स्या०, रो० । ३ स्या० पोत्थके नत्थि । ४. ता - सी०, रो० । ५ पच्चानुतापिनियो - सी०, स्या०, रो० । ६ च अभिवादिम्ह च - स्या० । ७ खो - सी०, स्या०, रो० । ८. अदिम्ह - स्या० । ९. च आसनं च - स्या०, रो० । १०. यथासत्ति - रो० ।

सुत्वा च धम्मं धारयिम्ह, नो च खो घातानं धम्मनं अत्थ उपपरिक्खिम्ह
 .. पे०... घातानं च धम्मनं अत्थं उपपरिक्खिम्ह, नो च खो अत्थमञ्जाय
 धम्ममञ्जाय धम्मनुधम्मं पटिपज्जिम्ह । ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्ण-
 कम्मन्ता विप्पटिसारिनियो पच्चानुतापिनियो हीनं कायं उपपन्ना' ति ।

४. “अपरा पि मं, भिक्खवे, सम्बहुला देवता उपसङ्कमित्वा 5
 एतदवोचुं — ‘उपसङ्कमिसु नो, भन्ते, पुब्बे मनुस्सभूतानं पब्बजिता
 अगारानि । ते मयं, भन्ते, पच्चुट्ठिम्ह अभिवादिम्ह, आसनं अदम्ह,
 यथासत्ति यथाबलं संविभजिम्ह, उपनिसीदिम्ह धम्मस्सवनाय, ओहित-
 सोता च धम्मं सुणिम्ह, सुत्वा च धम्मं धारयिम्ह, घातानं च धम्मनं
 अत्थं उपपरिक्खिम्ह, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मनुधम्मं पटि- 10
 पज्जिम्ह । ता मयं, भन्ते, परिपुण्णकम्मन्ता अविप्पटिसारिनियो
 अपच्चानुतापिनियो पणीतं कायं उपपन्ना' ति । एतानि, भिक्खवे,
 रक्खमूलानि एतानि सुञ्जागारानि । शायथ, भिक्खवे, मा पमादत्थ,
 मा पच्छा विप्पाटिसारिनो अद्भवत्थ सेय्यथापि ता पुरिमिका देवता” ति ।

R. 392

10

१०. बेलात्मसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि- 15 B 195
 कस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुप-
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
 एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच —

२. “अपि नु ते, गहपति, कुले दानं दीयती” ति ?

“दीयति मे, भन्ते, कुले दानं; तं च खो लूखं कणाजकं 20
 बिळङ्गदुतिय” ति ।

“लूखं चे^१ पि, गहपति, दानं देति पणीतं वा; तं च
 असक्कच्चं देति, अचित्तीकत्वा^२ देति, असहत्था देति, अपविद्धं^३ देति,
 अनागमनदिट्ठिको देति । यत्थ यत्थ तस्स तस्स दानस्स विपाको निब्ब-
 त्तति, न उळाराय भत्तभोगाय चित्तं नमति, न उळाराय वत्थभोगाय 25
 चित्तं नमति, न उळाराय यानभोगाय चित्तं नमति, न उळारेसु पञ्चसु
 कामगुणेषु भोगाय चित्तं नमति । ये पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा

R. 393

१. दिव्यती — स्था०, रो० । २ वा — स्था० । ३. अपचित्ति कत्वा — स्था०; अचित्ति-
 कत्वा — रो० । ४. अपविद्धं — स्था० ।

ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि न सुस्सुसन्ति न सोतं ओदहन्ति न अञ्जा चित्तं उपट्ठपेन्ति । तं किस्स हेतु ? एवं हेतं, गहपति, होति असक्कच्चं कतानं कम्मान विपाको ।

३. “लूखं चे पि, गहपति, दानं देति पणीतं वा ; तं च सक्कच्च
 5 देति, चित्तीकत्वा देति, सहत्था देति, अनपविद्धं देति, आगमनदिट्ठिको देति । यत्थ यत्थ तस्स तस्स दानस्स विपाको निब्बत्तति, उळ्ळाराय भत्तभोगाय चित्तं नमति, उळ्ळाराय वत्थभोगाय चित्तं नमति, उळ्ळाराय यानभोगाय चित्तं नमति, उळ्ळारेसु पञ्चसु कामगुणेषु भोगाय चित्तं नमति । ये पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा
 10 ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि सुस्सुसन्ति सोतं ओदहन्ति अञ्जा चित्तं उपट्ठपेन्ति । तं किस्स हेतु ? एवं हेतं, गहपति, होति सक्कच्चं कतानं कम्मानं विपाको ।

४. “भूतपुब्बं, गहपति, वेलामो नाम ब्राह्मणो अहोसि । सो एवरूपं दानं अदासि महादानं — चतुरासीति सुवण्णपातिसहस्सानि
 B 196 15 अदासि रुपियपूरानि, चतुरासीति रुपियपातिसहस्सानि अदासि सुवण्ण-पूरानि, चतुरासीति कंसपातिसहस्सानि अदासि हिरञ्जपूरानि, चतुरा-सीति हत्थिसहस्सानि अदासि सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णधजानि^१ हेमजालप्पटिच्छन्नानि^२, चतुरासीति रथसहस्सानि अदासि सीहचम्म-परिवारानि व्यग्वचम्मपरिवारानि दीपिचम्मपरिवारानि पण्डुकम्बल-
 20 परिवारानि सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णधजानि हेमजालप्पटिच्छन्नानि, चतुरासीति धेनुसहस्सानि अदासि दुकूलसन्धनानि^३ कंसूपधारणानि; चतुरासीति कञ्जासहस्सानि अदासि आमुत्तमणिकुण्डलायो, चतुरा-
 R 394 सीति पल्लङ्कसहस्सानि अदासि गोनकत्थतानि पटिकत्थतानि पटलि-कत्थतानि कदलिभिगपवरपच्चत्थरणानि^४ सउत्तरञ्छदानि उभतो लोहित-
 25 कूपधानानि, चतुरासीति वत्थकोटिसहस्सानि अदासि खोमसुखुमानं कोसेय्यसुखुमानं कम्बलसुखुमानं कप्पासिकसुखुमानं, को पन वादो अन्नस्स पानस्स खज्जस्स भोजस्स^५ लेय्यस्स पेय्यस्स^६, नज्जो मञ्जे विस्सन्दन्ति^७ ।

१ चेत — स्या० । २. अनुपविद्ध — स्या० । ३. सोवण्णधजानि — स्या० । ४. हेम-जालसन्नानि — सी०, रो०, हेमवासपटिच्छन्नानि — स्या० । ५. दुकूलसन्धनानि — सी०; दुकूलसन्धनानि — स्या०; दुकूलसन्धनानि — रो० । ६. कादलि० — सी० । ७-७ भोजनस्स जेपनस्स सेय्यस्स — स्या० । ८. विस्सन्दति — सी०, रो० ।

५. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘अञ्चो नून तेन समयेन वेलामो ब्राह्मणो अहोसि, सो तं दानं अदासि महादानं’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । अहं तेन समयेन वेलामो ब्राह्मणो अहोसि । अहं तं दानं अदासि महादानं । तस्मिं खो पन, गहपति, दाने न कोचि दक्खिण्यो अहोसि, न तं कोचि दक्खिणं विसोघेति । 5

“यं, गहपति, वेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं, यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं भोजेय्य, इदं ततो महप्फलतरं* ।

“यो च सतं दिट्ठिसम्पन्नानं भोजेय्य, यो चेकं सकदागामिं भोजेय्य, इदं ततो महप्फलतरं* ।

“यो च सतं सकदागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अनागामिं भोजेय्य 10

... पे०... यो च सतं अनागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अरहन्तं भोजेय्य B 197

... पे०... यो च सतं अरहन्तानं भोजेय्य, यो चेकं पच्चेकबुद्धं भोजेय्य R 393

... पे०... यो च सतं पच्चेकबुद्धानं भोजेय्य, यो च तथागतं अरहन्तं

सम्मासम्बुद्धं भोजेय्य ... पे०... यो च बुद्धप्पमुखं भिक्खुसङ्घं भोजेय्य

... पे०... यो च चातुद्दिं सङ्घं उद्दिस्स विहारं कारापेय्य ... पे०... यो 15

च पसन्नचित्तो बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च सरणं गच्छेय्य ... पे०... यो च

पसन्नचित्तो सिक्खापदानि समादियेय्य — पाणातिपाता वेरमणिं,

अदिन्नादाना वेरमणिं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिं, मुसावादा वेरमणिं,

सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिं, यो च अन्तमसो गन्धोहनमत्तं^३ पि

भेत्तचित्तं भावेय्य, इदं ततो महप्फलतरं । 20

“यं च, गहपति, वेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं, यो चेकं

दिट्ठिसम्पन्नं भोजेय्य ... यो च सतं दिट्ठिसम्पन्नानं भोजेय्य, यो चेकं सकदा-

गामिं भोजेय्य ... यो च सतं सकदागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अनागामिं

भोजेय्य ... यो च सतं अनागामीनं भोजेय्य, यो चेकं अरहन्तं भोजेय्य ...

यो च सतं अरहन्तानं भोजेय्य, यो चेकं पच्चेकबुद्धं भोजेय्य ... यो च 25

सतं पच्चेकबुद्धानं भोजेय्य, यो च तथागतं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं भोजेय्य

... यो च बुद्धप्पमुखं^१ भिक्खुसङ्घं भोजेय्य, यो च चातुद्दिं सङ्घं उद्दिस्स

विहारं कारापेय्य ... यो च पसन्नचित्तो बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च

सरणं गच्छेय्य, यो च पसन्नचित्तो सिक्खापदानि समादियेय्य — पाणाति-

* एत्थ सी०, रो० पीत्यकेसु ‘यं च गहपति वेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं’ इति प्रथिको पाठो दित्तति । १. वेरमणि — स्वा० । २. गन्धोहनमत्तं — सी०, गद्दोहनमत्तं — स्वा०, रो० । ३. सतं बुद्धप्पमुखं — स्वा० ।

R. 396

पाता वेरमणिं ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्टाना वेरमणिं, यो च
अन्तमसो गन्धोहनमत्तं पि मेत्तचित्तं भावेय्य, यो च अच्छरासङ्घातमत्त
पि अनिच्चसञ्जां भावेय्य, इदं ततो महफलतरं” ति ।

सीहनादवगो दुतियो ।

तस्सुद्धानं

नादो^१ सउपादिसो^२ च, कोट्टिकेन^३ समिद्धिना ।

5

गण्डसञ्जा कुलं^४ मेत्ता^५, देवता वेलामेन चा ति ॥

— ० —

३. सत्तावासवगो

१. तिठानसुत्तं

B. 198

१ “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि उत्तरकुरुका मनुस्सा देवे च ।
तावत्तिसे अधिगगण्हन्ति जम्बुदीपके च मनुस्से । कतमेहि तीहि ?
अममा, अपरिगहा, नियतायुका, विसेसगुणा^५ — इमेहि खो, भिक्खवे,
तीहि ठानेहि उत्तरकुरुका मनुस्सा देवे च तावत्तिसे अधिगगण्हन्ति जम्बु-
10 दीपके च मनुस्से ।

२. “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि देवा तावत्तिसा उत्तरकुरुके च
मनुस्से अधिगगण्हन्ति जम्बुदीपके च मनुस्से । कतमेहि तीहि ? दिब्बेन
आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन — इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
ठानेहि देवा तावत्तिसा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिगगण्हन्ति जम्बुदीपके
15 च मनुस्से ।

३. “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके
च मनुस्से अधिगगण्हन्ति देवे च तावत्तिसे । कतमेहि तीहि ? सुरा,
सतिमन्तो, इध ब्रह्मचरियवासो — इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि ठानेहि
जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिगगण्हन्ति देवे च ताव-
20 त्तिसे” ति ।

१-१. उब्भो सउपादिसो — सी०, वत्थो सउपादिसो — स्या०, वत्थो स-
उपादिसो — रो० । २ कोट्टिकेन — स्या०, रो० । ३-३. कुले मेत्ता — सी०, रो०, कुले सत्ता
— स्या० । ४. विसेसगुणो — सी०, स्या०, रो० ।

२. अस्सखलुङ्कुपुत्तं

१. “तयो च, भिक्खवे, अस्सखलुङ्कु देसेस्सामि तयो च पुरिसखलुङ्कु तयो च अस्सपरस्से^१ तयो च पुरिसपरस्से^२ तयो च भद्दे अस्साजानीये तयो च भद्दे पुरिसाजानीये । तं सुणाथ ... पे०. . ।

R. 397

२. “कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्सखलुङ्का ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखलुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोह-
परिणाहसम्पन्नो^३ । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोह-
परिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सखलुङ्का ।

३. “कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिसखलुङ्का ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोह-
परिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखलुङ्को जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

15

४. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध^४, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मि वदामि । अभि-
धम्मे खो पन अभिविनये पञ्चं पुट्ठो संसादेति^५, नो विस्सज्जेति । इदमस्स न वण्णस्मि वदामि । न खो पन लाम्भी होति चीवरपिण्डपात-
सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स न आरोहपरि-
णाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

20 R. 398

25

५. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

१. अस्ससदस्से - सी०, स्या०, रो० । २. पुरिससदस्से - सी०, स्या०, रो० । ३. आरोह-
परिणाहसम्पन्नो - सी० । ४. इध पन - स्या० । ५. सम्पादेति - स्या० ।

‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मि वदामि । अभिधम्ममे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । न खो पन लाभो होति चीवरपिण्डपात-
 5 सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स न आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

६. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
 10 ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवस्मि वदामि । अभिधम्ममे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । लाभो खो पन होति चीवर-
 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स आरोह-
 15 परिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो पुरिसखलुङ्का ।

७. “कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्सपरस्सा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च
 20 आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सपरस्सा ।

८. “कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिसपरस्सा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च
 आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

९. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो
 25 च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चत्वं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति, तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । इदमस्स जवस्मि वदामि । अभिधम्ममे खो पन अभिविनये पञ्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । लाभो खो पन होति
 30 चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स

आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो,
भिक्खवे, तयो पुरिसपरस्सा ।

१०. “कतमे च, भिक्खवे, तयो भद्दा अस्साजानीया ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो भद्दो अस्साजानीयो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति 5
वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो
भद्दा अस्साजानीया ।

R. 400

११. “कतमे च, भिक्खवे, तयो भद्दा पुरिसाजानीया ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो भद्दो पुरिसाजानीयो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति
वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । 10

१२. “कथं च, भिक्खवे, भद्दो पुरिसाजानीयो ... पे०... जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव
धम्मं सयं अभिञ्ज्या सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदमस्स
जवस्मि वदामि । अभिधम्मं खो पन अभिविनये पञ्चं पुट्ठो विस्सज्जेति, 15
नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । लाभो खो पन होति
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स
आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, भद्दो पुरिसाजानीयो
जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे
खो, भिक्खवे, तयो भद्दा पुरिसाजानीया” ति । 20

B. 201

३. तण्हामूलकसुत्तं

१. “नव, भिक्खवे, तण्हामूलके धम्मं देसेस्सामि, तं सुणाथ ...
कतमे च, भिक्खवे, नव तण्हामूलका धम्मा ? तण्हं पटिच्च परियेसना,
परियेसनं पटिच्च लाभो, लाभं पटिच्च विनिच्छयो, विनिच्छयं पटिच्च
छन्दरागो, छन्दरागं पटिच्च अज्झोसानं, अज्झोसानं पटिच्च परिगहो,
परिगहं पटिच्च मच्छरियं, मच्छरियं पटिच्च आरक्खो, आरक्खाधिकरणं 25
दण्डादानं^१ सत्थादानं^२ कलहविग्गहविवाद-तुवंतुवं-पेसुञ्ज-मुसावादा”

R. 401

१ दण्डादानसत्थादान ० - सी०, स्था०, रो० । २ विवादा० - जी०, स्था०, रो० ।
अ०४-६

अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति । इमे खो, भिक्खवे,
नव तण्हामूलका धम्मा” ति ।

४. सत्तावासुत्तं

१. “नवयिमे, भिक्खवे, सत्तावासा । कतमे नव ? सन्ति,
भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसञ्जिनो, सेय्यथापि मनुस्सा, एकच्चे
५ च देवा, एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमो सत्तावासो ।

२. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसञ्जिनो,
सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिव्वत्ता । अयं दुतियो
सत्तावासो ।

३. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसञ्जिनो,
१० सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अयं ततियो सत्तावासो ।

४. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसञ्जिनो,
सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुत्थो सत्तावासो ।

५. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता असञ्जिनो अप्पटिसंवेदिनो,
सेय्यथापि देवा असञ्जसत्ता” । अयं पञ्चमो सत्तावासो ।

B. 202 15

६. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा
पटिघसञ्ज्ञानं” अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो
आकासो’ ति आकासानञ्चायतनूपगा । अयं छट्ठो सत्तावासो ।

७. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतनं समति-
क्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनूपगा । अयं सत्तमो
२० सत्तावासो ।

८. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समति-
क्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनूपगा । अयं अट्ठमो
सत्तावासो ।

९. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं
२५ समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनूपगा । अयं नवमो सत्तावासो ।
इमे खो, भिक्खवे, नव सत्तावासा” ति ।

५. पञ्जासुत्तं

R. 402

१. “यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु नो पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्लं वचनाय — ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी” ति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति ? ‘वीतरागं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; 5
‘वीतदोसं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘वीतमोहं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘असरागघम्मं’ मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘असदोसघम्मं’ मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘असमोहघम्मं’ मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘अनावत्तिघम्मं मे चित्तं कामभवाया’ ति पञ्जाय 10
चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘अनावत्तिघम्मं मे चित्तं रूपभवाया’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति; ‘अनावत्तिघम्मं मे चित्तं अरूपभवाया’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्जाय चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्लं वचनाय —
‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति 15
पजानामी” ति ।

६. सिलायूपसुत्तं

B. 209

१. एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च चन्दिकापुत्तो राजगहे विहरन्ति^१ वेळुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा चन्दिका-
पुत्तो भिक्खू आमन्तेसि” — “देवदत्तो, आवुसो, भिक्खून् एवं घम्मं
देसेति — ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति’, तस्सेतं 20
भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,
कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी” ति ।

R. 403

२. एवं वुत्ते^२ आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतद-
वोच — “न खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खून् एवं घम्मं देसेति

१. पजानाती — स्या० । २. असारागघम्मं — सी० । ३. असन्दोसघम्मं — सी० ।
४. असम्मोहघम्मं — सी० । ५. कामभवाया — स्या० । ६. विहरति — म० । ७. एत्थ
‘आवुसो ... पे० — एतदवोच’ सी० पाल्पके अधिको पाठो विस्सति । ८-८. चित्तं सुपरिचित्तं
होति — सी०, स्या०, रो० । ९-९. अथ खो — सी० ।

— 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । एवं च खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं धम्मं देसेति — 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

३. दुतियं पि खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — "देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति — 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

दुतियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदवोच — "न खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति — 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । एवं च खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं धम्मं देसेति — 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

B. 204

४. ततियं पि खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — "देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति — 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

ततियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदवोच — "न खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति — 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं,

नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । एवं च खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खून् धम्मं देसेति — 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कत्तं वेय्याकरणाय — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

5

५. "कथं च, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति ? 'वीतरागं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'वीतदोषं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'वीतमोहं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'असरागधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'असदोसधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'असमोहधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं कामभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं रूपभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं अरूपभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचित्तं होति । एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स खो, आवुसो, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविज्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्जप्पत्तं, वयं चस्सानुपस्सति ।

R. 404

"स्येयथापि, आवुसो, सिलायूपो सोळसकुक्कुको^१ । तत्सस्सु^२ अट्ठ कुक्कू हेट्ठा नेमज्जमा^३, अट्ठ कुक्कू उपरि नेमस्स । अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि, नेव नं^४ सङ्कम्पेय्य^५ न सम्पवेधेय्य; अथ पच्छिमाय ... अथ उत्तराय ... अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि, नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पवेधेय्य । तं किस्स हेतु ? गम्भीरत्ता, आवुसो, नेमस्स, सुनिखातत्ता सिलायूपस्स । एवमेव खो, आवुसो, सम्मा^६ विमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविज्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्जप्पत्तं, वयं चस्सानुपस्सति ।

R. 405

B. 205

१ आनेज्जप्पत्त — सी०, रो० । २. सोळसकुक्कुको — सी०; सोळसकुक्कु — स्या० ।

३. तत्स — स्या० । ४. नेमस्स — सी०, रो० । ५-६. नं कम्पेय्य न सङ्कम्पेय्य — सी०, रो०; सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य — स्या० । ६. एव सम्मा — सी०, स्या०, रो० ।

“मुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सदा ... घानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा .. कायविञ्जेय्या फोटुब्बा .. मनो-विञ्जेय्या घम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादि-यन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेञ्जप्पत्तं, वयं चस्सानु-
5 पस्सती” ति ।

७. पठमवेरसुत्तं.

१ अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिञ्चं खो अनाथपिण्डिक गहर्पाति भगवा एतदवोच —

२ “यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स पञ्च भयानि वेरानि
10 वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, सो
आकङ्क्षमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — ‘खीणनिरयोमिह खीण-
तिरच्छानयोनि’ खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो, सोता-
पन्नोहमस्मि अविनिपातघम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो” ति ।

406

३. “कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?
15 यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपञ्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं
वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं
पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं
पसवति, न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्खं
दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं
20 वूपसन्तं होति ।

B. 206

४. “यं, गहपति, अदिन्नादायी ... पे०.. कामेसुमिच्छाचारी ...
मुसावादी ... सुरामेरयमज्जपमादद्वायी सुरामेरयमज्जपमादद्धानपञ्चया
दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति,
चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादद्धाना
25 पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं पि
भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरा-

मेरयमज्जपमादद्धाना पटिविरत्तस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति ।
इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

५. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ?
इध, गहपति, अरियसावको बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति —
‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो 5
लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’
ति । धम्मो अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति — ‘स्वावखातो भगवता
धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिप्पस्सिको ओपनेय्यिको’ पच्चत्तं
वेदितब्बो विञ्जूही’ ति । सङ्घे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति —
‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो 10
ज्जायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावक-
सङ्घो; यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला एस भगवतो
सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं
पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा’ ति । अरियकत्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति
अखण्डेहि अखिद्देहि असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्जुप्पसत्थेहि 15
अपरामट्ठेहि समाधिसवत्तिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि
समन्नागतो होति ।

R. 407

६. “यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो
होति, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — ‘खीणनिरयोमिह् 20
खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो;
सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’” ति ।

८. द्वुतियवेरसुत्तं

१. “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स पञ्च भयानि
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति,
सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — ‘खीणनिरयोमिह् खीण- 25
तिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो; सोता-
पन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’ ति ।

B 207

२. “कतमानि पञ्च भयानि बेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?
यं, भिक्खवे, पाणातिपाती पाणातिपातपञ्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं
पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं
पटिसवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो ... पे० . एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं
५ होति ।

३. “य, भिक्खवे, अदिन्नादायी .. पे०.. सुरामेरयमज्जपमाद-
ट्टायी सुरामेरयमज्जपमादट्टानपञ्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति,
सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटि-
सवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं
१० वेरं पसवति, न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुक्खं
दोमनस्सं पटिसवेदेति । सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतस्स एव
तं भयं वेरं वूपसन्तं होति । इमानि पञ्च भयानि बेरानि वूपसन्तानि
होन्ति ।

४. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ?
१५ इध, भिक्खवे, अरियसावको बुद्धे अवैच्चप्पसादेन समन्नागतो होति -
‘इति पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति ।
धम्मो ... पे०... सङ्गे ... अरियकन्तोहि सीलेहि समन्नागतो होति
अखण्डेहि अखिद्देहि असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्जुप्पसत्थेहि
अपरामट्ठेहि समाधिसवत्तनिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि
२० समन्नागतो होति ।

R 408 ५. “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि
बेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो
होति, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य - ‘खीणनिरयोन्निह
B 208 खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्धातिविनिपातो;
२५ सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो” ति ।

६. आघातवत्थुसुत्तं

१. “नवयिमानि, भिक्खवे, आघातवत्थूनि । कतमानि नव ?
‘अनत्थं मे अचरी’ ति आघातं बन्धति; ‘अनत्थं मे चरती’ ति आघातं
बन्धति; ‘अनत्थं मे चरिस्सती’ ति आघातं बन्धति; ‘पियस्स मे मनापस्स

अनत्थं अचरी' ति ... पे०... 'अनत्थं चरती' ति ... पे०... 'अनत्थं चरि-
स्सती' ति आघातं बन्धति; 'अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरी'
ति ... पे०... 'अत्थं चरती' ति ... पे०... 'अत्थं चरिस्सती' ति आघातं
बन्धति । इमानि खो, भिक्खवे, नव आघातवत्थूनी' ति ।

१०. आघातपटिविनयसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, आघातपटिविनया । कतमे नव ? ८
'अनत्थं मे अचरि', तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; 'अनत्थं
मे चरति, तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; 'अनत्थं मे चरिस्सति,
तं कुतेत्थ लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; पियस्स मे मनापस्स अनत्थं
अचरि ... पे०... अनत्थं चरति ... पे०... 'अनत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ
लब्भा' ति आघातं पटिविनेति; अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि 10
... पे०... अत्थं चरति ... पे०... 'अत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा' ति
आघातं पटिविनेति । इमे खो, भिक्खवे, नव आघातपटिविनया"
ति ।

R. 409

10

११. अनुपुब्बनिरोधसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, अनुपुब्बनिरोधा । कतमे नव ? पठमं^१
ज्ञानं समापन्नस्स कामसञ्जा^२ निरुद्धा होति; दुतियं ज्ञानं समापन्नस्स 15
चित्क्कविचारा निरुद्धा होन्ति; ततियं ज्ञानं समापन्नस्स पीति निरुद्धा
होति; चतुत्थं ज्ञानं समापन्नस्स अस्सासपस्सासा निरुद्धा होन्ति; आकासा-
नञ्चायतनं समापन्नस्स रूपसञ्जा निरुद्धा होति; विञ्जाणञ्चा-
यतनं समापन्नस्स अकासानञ्चायतनसञ्जा निरुद्धा होति; आकिञ्च-
ञ्चायतनं समापन्नस्स विञ्जाणञ्चायतनसञ्जा निरुद्धा होति; नेव 20 B. 209
सञ्जानासञ्जायतनं समापन्नस्स आकिञ्चञ्चायतनसञ्जा निरुद्धा
होति; सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स सञ्जा च वेदना च निरुद्धा
होन्ति । इमे खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बनिरोधा" ति ।

सत्तावासवग्गो ततियो ।

१. अचरी ति - म्या० । २-२. पठमज्ञानं - सी०, स्या० । ३. आमिस्ससञ्जा
- स्या० ।

तत्सुद्धानं

तिष्ठानं^१ खलुद्धो^२ तण्हा, सत्तपञ्जा^३ सिलायूपो^४ ।
 द्वे वेरा^५ द्वे आघातानि, अनुपुब्बनिरोधेन चा ति ॥

— ० —

४. महावग्गो

१. अनुपुब्बविहारसुत्तं

R. 410

१. “नवयिमे, भिक्खवे, अनुपुब्बविहारा । कतमे नव^१ ?
 पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं, आकासानञ्चायतनं,
 5 विञ्जाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्चायतनं, नेवसञ्जानासञ्चायतनं,
 सञ्जावेदयितनिरोधो — इमे खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारा” ति ।

२. अनुपुब्बविहारसमापत्तिसुत्तं

R. 411 10

B 210 15

१. “नवयिमा, भिक्खवे, अनुपुब्बविहारसमापत्तिपयो देसेस्सामि,
 तं सुणाथ ... पे०... कतमा च, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो ?
 यत्थ कामा निरुज्झन्ति, ये च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति,
 ‘अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता’ तदङ्गेना^१
 ति वदामि । ‘कत्थ कामा निरुज्झन्ति, के च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा
 विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी’ ति, इति यो एवं वदेय्य,
 सो एवमस्स वचनीयो — ‘इधामुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च
 अकुरुसलेहि धम्मोहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं
 उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ कामा निरुज्झन्ति, ते च कामे निरोधेत्वा
 निरोधेत्वा विहरन्ती’ ति । अद्धा, भिक्खवे, असठो अमायावी ‘साधू’
 ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्दित्वा
 अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

२. “यत्थ वितक्कविचारा निरुज्झन्ति, ये च वितक्कविचारे
 20 निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता

१-१. ठानकलुद्धो — सी०, ठानखलुद्धो — स्या०, ठानखलुद्धो — रो० । २-२
 सत्तपञ्जा सिलायूपो — सी०, रो०, ववत्तपञ्जा सिलायूपो — स्या० । ३ वेरा — स्या० ।
 ४ एत्थ सी०, रो० पौत्वकेषु ‘इध भिक्खवे भिक्खु विविच्चेव कामेहि’ ति आदिना वित्त्यारेण
 पाठो विस्सति । ५. पारङ्गता — सी०, स्या०, रो० ।

तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 'कत्थ वितक्कविचारा
निरुज्झन्ति, के च वितक्कविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति —
अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो
एवमस्स वचनीयो — 'इधानुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थ वितक्कविचारा 5
निरुज्झन्ति, ते च वितक्कविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति ।
अद्धा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनु-
मोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो
पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

३. "यत्थ पीति निरुज्झति, ये च पीतिं निरोधेत्वा निरोधेत्वा 10
विहरन्ति, 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता
तदङ्गेना' ति वदामि । 'कत्थ पीति निरुज्झति, के च पीतिं निरोधेत्वा
निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति,
इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो — 'इधानुसो, भिक्खु पीतिया
च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थ पीति 15
निरुज्झति, ते च पीतिं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्धा,
भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य;
'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको
पयिरुपासेय्य ।

B. 412

४. "यत्थ उपेक्खासुखं' निरुज्झति, ये च उपेक्खासुखं निरो- 20
धेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्धा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता
तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 'कत्थ उपेक्खासुखं निरु-
ज्झति, के च उपेक्खासुखं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं
न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स
वचनीयो — 'इधानुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं 25
उपसम्पज्ज विहरति; एत्थ उपेक्खासुखं निरुज्झति, ते च उपेक्खासुखं
निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्धा, भिक्खवे, असठो अमा-
यावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं
अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

B. 211

५. “यत्थ रूपसञ्ज्ञा निरुज्झति”, ये च रूपसञ्ज्ञं^१ निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा ते आरयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’ ति वदामि । ‘कत्थ रूपसञ्ज्ञा निरुज्झति, के च रूपसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि
 5 अहमेतं न पस्सामी’ ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो — ‘इधावुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ रूपसञ्ज्ञा निरुज्झति, ते च रूपसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती’ ति । अद्वा, भिक्खवे,
 10 असठो अमायावी ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

R. 413

६. “यत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ये च आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा
 15 ते आरयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’ ति वदामि । ‘कत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, के च आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी’ ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो — ‘इधावुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म अनन्तं
 20 विञ्जाणं ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ते च आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती’ ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; ‘साधू’ ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

25

७. “यत्थ विञ्जाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ये च विञ्जाणञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा
 ते आरयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’
 ति वदामि । ‘कत्थ विञ्जाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, के च विञ्जाणञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न

B. 212

जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो — 'इधावुसो, भिक्खु सव्वसो विज्झाणञ्चायतनं समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ विज्झाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ते च विज्झाणञ्चायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 5 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

८. "यत्थ आकिञ्चञ्जायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ये च आकिञ्चञ्जायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 10 'कत्थ आकिञ्चञ्जायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, के च आकिञ्चञ्जायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो — 'इधावुसो, भिक्खु सव्वसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज, विहरति । एत्थ आकिञ्चञ्जायतन- 15 सञ्ज्ञा निरुज्झति, ते च आकिञ्चञ्जायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेय्य ।

R. 414

९. "यत्थ नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ये च 20 नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना' ति वदामि । 'कत्थ नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, के च नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स 25 वचनीयो — 'इधावुसो, भिक्खु सव्वसो नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । एत्थ नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनसञ्ज्ञा निरुज्झति, ते च नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनसञ्ज्ञं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं 30

B 213

अभिलिन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको पयिरुपासेत्य ।
इमा खो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बविहारसमापत्तियो" ति ।

३. निब्बानसुखमुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे विहरति वेळुवने
कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि -
५ "सुखमिदं, आवुसो, निब्बान । सुखमिदं, आवुसो, निब्बान" ति ।
R. 415 एवं वुत्ते आयस्मा उदायी^१ आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच - "किं
पनेत्थ, आवुसो सारिपुत्त, सुखं यदेत्थ नत्थि वेदयित" ति ?

२. "एतदेव ह्वेत्थ", आवुसो, सुखं यदेत्थ नत्थि वेदयितं ।
पञ्चमे, आवुसो, कामगुणा । कतमे पञ्च ? चव्वुविञ्जेय्या रूपा
10 इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविञ्जेय्या
सद्दा ... पे०... धानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा ...
कायविञ्जेय्या फोट्टव्वा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता
रजनीया - इमे खो, आवुसो, पञ्च कामगुणा । य खो, आवुसो, इमे
पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं, इदं वुच्चतावुसो,
15 कामसुखं ।

३. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन
विहरतो कामसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति
आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो, दुक्खं उप्पज्जेय्य थावदेव
20 आबाधाय; एवमेवस्स ते कामसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति ।
स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं
भगवता । इमिना पि खो एत , आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा
सुखं निब्बानं ।

४. "पुन च पर, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
25 ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो
इमिना विहारेन विहरतो वितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदा-
चरन्ति, स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं

उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते वितक्कसहगता सञ्ज्ञा-
मनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पना-
वुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो,
परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं ।

R. 416

B. 214

५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... 5
ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना
विहारेण विहरतो पीतिसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स
होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव
आबाधाय; एवमेवस्स ते पीतिसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदा-
चरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं 10
वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा
सुखं निब्बानं ।

६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सुखस्स च पद्धाना ... पे०...
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना
विहारेण विहरतो उपेक्खासहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, 15
स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य
यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते उपेक्खासहगता सञ्ज्ञामनसिकारा
समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो
दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदि-
तब्बं यथा सुखं निब्बानं । 20

७. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
क्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो
आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे,
आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेण विहरतो रूपसहगता सञ्ज्ञा-
मनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, 25
सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स ते रूपसहगता
सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो
पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो,
परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं । R. 417

८. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं 30
समतिक्कम्म अनन्तं विञ्जाणं ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज

B. 215

विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेण विहरतो
 आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स
 होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्ख उप्पज्जेय्य याव-
 देव आबाधाय; एवमेवस्स ते आकासानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसि-
 5 कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो,
 आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एत्तं, आवुसो,
 परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं ।

९. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्जानञ्चायतनं
 समतिक्कम्म, नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज
 10 विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेण विहरतो
 विञ्जानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स
 होति आबाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्ख उप्पज्जेय्य यावदेव
 आबाधाय; एवमेवस्स ते विञ्जानञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा
 समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो
 15 दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एत्तं, आवुसो, परियायेन
 वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं ।

१०. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं
 समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स
 चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेण विहरतो आकिञ्चञ्चायतन-
 20 सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आबाधो ।
 सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एव-
 मेवस्स ते आकिञ्चञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति ।
 स्वास्स होति आबाधो । यो खो पनावुसो, आबाधो दुक्खमेतं वुत्तं
 भगवता । इमिना पि खो एत्तं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं
 25 निब्बानं ।

R. 418

११. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जा-
 नासञ्चायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
 पञ्चाय चस्स’ दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । इमिना पि खो
 एत्तं, आवुसो, परियायेन वेदितब्बं यथा सुखं निब्बानं’ ति ।

४. गावीउपमासुत्तं

B. 216

१. “सेय्यथापि, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता
 अखेतञ्जू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं । तस्सा एवमस्स — ‘यन्नूनाहं
 अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं,
 अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिवेय्यं’ ति । सा पुरिसं पादं न सुप्पतिट्ठितं
 पतिट्ठापेत्वा पच्छिमं पादं उद्धरेय्य । सा न चेव अगतपुब्बं दिसं गच्छेय्य, 5
 न च अखादितपुब्बानि तिणानि खादेय्य, न च अपीतपुब्बानि पानीयानि
 पिवेय्य; यस्मिं चस्सा’ पदेसे’ ठिताय एवमस्स — ‘यन्नूनाहं अगतपुब्बं
 चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं, अपीतपुब्बानि
 च पानीयानि पिवेय्यं’ ति तं च पदेसं न सोत्थिना पच्चागच्छेय्य । तं
 किस्स हेतु ? तथा हि सा, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता 10
 अखेतञ्जू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं । एवमेव खो, भिक्खवे,
 इधेकच्चो भिक्खु बालो अब्यत्तो अखेतञ्जू अकुसलो विविच्चेव कामेहि
 विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं
 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; सो तं निमित्तं न आसेवति न भावेति
 न बहुलीकरोति न स्वाधिट्ठितं अधिट्ठाति । 15

२. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं वितक्कविचारानं वूपसमा
 अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं
 पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्य’ ति । सो न सक्कोति
 वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०.. दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।
 तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि 20
 धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरेय्यं’ ति । सो न सक्कोति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं
 उपसम्पज्ज विहरितु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, ‘भिक्खु उभतो भट्ठो
 उभतो परिहीनो, सेय्यथापि सा गावी पब्बतेय्या बाला अब्यत्ता अखेतञ्जू
 अकुसला विसमे पब्बते चरितुं’ । 25

R. 41

३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या पण्डिता व्यत्ता^१
 खेतञ्जू कुसला विसमे पब्बते चरितुं । तस्सा एवमस्स — ‘यन्नूनाहं
 अगतपुब्बं चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं,

१-१ चस्सा पदे - सी०, पस्सा देसे - त्या०, चस्सा पादे - रो० । २ विहरितु -
 सी०, त्या०, रो० । ३ व्यत्ता - सी०, रो० ।

B 217

अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिबेय्यं' ति । सा पुरिमं पादं सुप्पत्तिट्ठितं पतिट्ठपेत्वा पच्छिम पादं उद्धरेय्य । सा अगतपुब्बं चैव दिसं गच्छेय्य, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्य, अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिबेय्य । यस्मि चस्सा पदेसे, ठिताय एवमस्स - 'यन्नूनाहं अगतपुब्बं
 5 चैव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्बानि च तिणानि खादेय्यं, अपीतपुब्बानि च पानीयानि पिबेय्यं' ति तं च पदेसं सोत्थिना पञ्चागच्छेय्य । तं किस्स हेतु ? तथा हि सा, भिक्खवे, गावी पव्वतेय्या पण्डिता ब्यत्ता खेतञ्जू कुसला विसमे पव्वते चरितुं । एवमेव खो, भिक्खवे, इवेकच्चो भिक्खु पण्डितो ब्यत्तो खेतञ्जू कुसलो विविच्चैव कामेहि विविच्च अकुसलेहि
 10 धम्मोहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

४. 'तस्स एवं होति - 'यन्नूनाहं वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचार समाधिजं
 15 पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो दुतिय ज्ञानं अनभि-
 हिंसमानो' वितक्कविचारानं वूपसमा दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

R. 420

५. 'तस्स एवं होति - 'यन्नूनाहं पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरेय्यं सतो च सम्पज्जानो, सुखं च कायेन पटिसवेदेय्यं यं तं अरिया
 20 आचिक्खन्ति - उपेक्खको सतिमा सुखविहारी ति ततिय ज्ञानं उप-
 सम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो ततियं ज्ञानं अनभिहिंसमानो पीतिया च विरागा ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

६. 'तस्स एवं होति - 'यन्नूनाहं सुखस्स च पहाणा दुक्खस्स च
 25 पहाणा पुब्बेच सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खा-
 सतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो चतुत्थं ज्ञानं अनभिहिंसमानो सुखस्स च पहाणा ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वति ।

७. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
क्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अननत्तो
आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्य’ ति । सो
आकासानञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
क्कमा ... पे०... आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं 5
निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्विताति ।

B. 218

८. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो आकासानञ्चायतनं
समतिक्कम्म अनन्तं विञ्ज्ञाणं ति विञ्ज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज
विहरेय्य’ ति । सो विञ्ज्ञाणञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो
आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्ज्ञाणं’ ति विञ्ज्ञाण- 10
ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति
बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्विताति ।

९. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो विञ्ज्ञाणञ्चायतनं
समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्य’
ति । सो आकिञ्चञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो विञ्ज्ञाण- 15
ञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उप-
सम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति
स्वाधिद्वितं अधिद्विताति ।

१०. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं
समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्य’ ति । 20
सो नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो आकिञ्चञ्चा-
यतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो
तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्विताति ।

R. 421

११. “तस्स एवं होति — ‘यन्नूनाहं सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्चा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरेय्य’ ति । 25
सो सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं अनभिहिंसमानो सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्चा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति ।

१२. “यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु तं तदेव समापत्तिं ज्ञापयज्जति
पि वृद्धाति पि, तस्स मुदु चित्तं होति कम्मञ्जं । मुदुना कम्मञ्जेन
चित्तेन अप्पमाणो समाधि होति सुभावितो । सो अप्पमाणेन समाधिना 30

B. 219

सुभाषितेन यस्स' यस्स' अभिञ्जासच्छिकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं
अभिनिन्नामेति अभिञ्जासच्छिकरियाय तत्र तत्रेव सक्खिभव्वतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

१३. "सो सचे आकल्लति - 'अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनु-
5 भवेय्यं, एको पि हुत्वा बहुवा ग्रस्सं, बहुवा पि हुत्वा एको ग्रस्सं ... पे०...
याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेय्य' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभव्वतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

१४. "सो सचे आकल्लति - दिव्वाय सोतधातुया ... पे०... सति
सति आयतने ।

10 १५. "सो सचे आकल्लति - 'परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा
चेतो परिच्च पजानेय्यं, मरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानेय्यं, बीत-
रागं वा चित्तं बीतरागं चित्तं ति पजानेय्यं, सदोसं वा चित्तं सदोसं चित्तं
ति पजानेय्यं, बीतदोसं वा चित्तं बीतदोसं चित्तं ति पजानेय्यं, समोहं
वा चित्तं समोहं चित्तं ति पजानेय्यं, बीतमोहं वा चित्तं ... सङ्घित्तं वा
15 चित्तं ... विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं
... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समाहितं वा चित्तं ...
असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं
अविमुत्तं चित्तं ति पजानेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभव्वतं पापुणाति
सति सति आयतने ।

20 १६. "सो सचे आकल्लति - 'अनेकविहितं पुव्वेविनासं अनुस्स-
रेय्यं, सेय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं
सउद्देसं अनेकविहितं पुव्वेविनासं अनुस्सरेय्यं' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभव्वतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

R. 422

१७. "सो सचे आकल्लति - 'दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन
25 अतिक्कन्तमानुसकेन . पे०. . यथाक्कम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं' ति, तत्र
तत्रेव सक्खिभव्वतं पापुणाति सति सति आयतने ।

१८. "सो सचे आकल्लति - 'आसवान खया अनासवं चेतो-
विमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उप-

सम्पज्ज विहरेय्य' ति, तत्र तत्रेव सक्खिभम्बतं पापुणाति सति सति
आयत्तने' ति ।

५. ज्ञानसुत्तं

१. "पठमं पाहुं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं
वदामि; दुतियं पाहुं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि;
ततियं पाहुं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; चतुत्थं 5
पाहुं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; आकासानञ्चाय-
तनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; विञ्ज्जाणञ्चाय-
तनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; आकिञ्चञ्चाय-
तनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; नेवसञ्ज्जा-
नासञ्जायतनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; सञ्ज्जा- 10
वेदयितनिरोधं' पाहुं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि' ।

B. 220

२. "पठमं पाहुं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी'
ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।
सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं 15
विञ्ज्जाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो
आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि
धम्मोहि चित्तं पटिवापेति' । सो तेहि धम्मोहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय
धातुया चित्तं उपसंहरति — 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खार-
समथो सब्बपघिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो' विरागो निरोधो निब्बानं' 20
ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं
पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन तां धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं
संयोजनानं परिकखया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी
अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

R. 423

"सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण- 25
पुरिसरूपके' वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्गं करित्वा, सो अपरेण समयेन

१. पठं — सी०, रो० । २-२. अय पाठो सी०, रो० पोत्यकेसु वलि । ३. पटिद्वा-
पेति — स्या० । ४. तण्हाक्खयो — सी०, स्या०, रो० । ५. तिणपुरिसके — सी०, रो० ।

B 221

दूरेपाती च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता'; एवमेव
 खो, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि .. पे०... पठमं ज्ञानं उप-
 सम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं
 सङ्खारगतं विज्झाणगतं, ते धम्मो अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो
 5 सल्लतो अघतो आबाघतो परतो पलोक्तो सुञ्जतो अनत्ततो समनु-
 पस्सति । सो तेहि धम्मोहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मोहि
 चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति -- 'एतं सन्तं एतं
 पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सगो तण्हाक्खयो
 विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति ।

R. 424

10 नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया
 पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया ओपपातिको होति तत्थ
 परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'पठम पाहुं, भिक्खवे,
 ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च
 वुत्तं ।

15 ३. "दुतियं पाहु, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय ... पे०... ततियं पाहुं,
 भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय ... पे०... 'चतुत्थं पाहुं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय
 आसवानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च
 वुत्तं ? इच्च, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना
 पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासति-
 20 पारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति
 रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विज्झाणगतं, ते धम्मो अनिच्चतो
 दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाघतो परतो पलोक्तो
 सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मोहि चित्तं पटिवापेति ।
 सो तेहि धम्मोहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति --
 25 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सगो
 तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवानं
 खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन
 ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया ओप-
 पातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

30

"सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण-

पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योगं करित्वा, सो अपरेन समयेन द्वरेपाती^१ च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं ... पे०... अनावत्ति-
धम्मो तस्मा लोका । 'चतुत्थं पाहुं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B 222

R. 425

४. "आकासानञ्चायतनं पाहुं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आस-
वानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं
अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा-
नञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति वेदनागत
सञ्ज्ञागतं सङ्खारगतं विञ्ज्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो
गण्हतो सल्लतो अधतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो
समनुपस्सति । सो तेहि धम्मोहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मोहि
चित्तं पटिवापेत्वा अमताय वातुया चित्तं उपसंहरति — 'एतं सन्तं एतं
पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो
विरागो निरोधो निब्बानं' ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापु-
णाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन तां धम्म-
नन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको
होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

10

15

20

"सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण-
पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योगं करित्वा, सो अपरेन समयेन द्वरेपाती च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव
खो, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं
अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति
आकासानञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं
सञ्ज्ञागतं ... पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'आकासानञ्चाय-
तनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं,
इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

25

५. “विज्ञाणञ्चायतनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय ... पे०...
 आकिञ्चञ्चायतनं पाहुं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामी’
 ति, इति खो पनेनं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु सव्वसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति
 ५ आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति
 वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विज्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्चतो
 दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आवाधतो परतो पलोकतो
 सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति ।
 सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय वातुया चित्तं उपसंहरति —
 10 ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सव्वसङ्खारसमथो सव्वूपधिपटिनिस्सगो
 तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । सो तत्थ ठितो आसवानं
 खयं पाप्पणाति । नो चे आसवानं खयं पाप्पणाति, तेनेव धम्मरागेन
 ताथ धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओप-
 पातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
 15 “सेय्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासत्तेवासी वा तिण-
 पुरिसरूपके वा भत्तिकापुञ्जे वा योगं करित्वा, सो अपरेन समयेन
 दूरेपाती च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव
 खो, भिक्खवे, भिक्खु सव्वसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि
 किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव
 20 तत्थ होति वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विज्ञाणगतं, ते धम्मे
 अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आवाधतो परतो
 पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं
 पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय वातुया
 चित्तं उपसंहरति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सव्वसङ्खारसमथो
 25 सव्वूपधिपटिनिस्सगो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं’ ति ।
 सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पाप्पणाति । नो चे आसवानं खयं
 पाप्पणाति, तेनेव धम्मरागेन ताथ धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भा-
 गियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी
 अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । ‘आकिञ्चञ्चायतनं पाहुं, निस्साय
 30 आसवानं खयं वदामी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।
 ६. “इति खो, भिक्खवे, यावता सञ्जासमापत्ति तावता

अञ्जापटिवेधो । यानि च खो इमानि, भिक्खवे, निस्साय^१ द्वे^२
 आयतनानि — नेवसञ्जानासञ्जायतनसमापत्तिं च सञ्जावेदयित-
 निरोधो च, ज्ञायीहेते^३, भिक्खवे, भिक्खूहि^४ समापत्तिकुसलेहि
 समापत्तिवुट्ठानकुसलेहि समापज्जित्वा वुट्ठित्वा सम्मा^५ अक्खातब्बानी^६
 ति वदामी” ति ।

B. 224

5

६. आनन्दसुतं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसिता-
 रामे । तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो
 भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स
 पच्चस्सोसुं । आयस्मा आनन्दो एतदवोच —

२. “अच्छरियं, आवुसो, अब्भुत, आवुसो ! यावञ्चिद तेन 10
 भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधि-
 गमो अनुबुद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय
 दुक्खदोमनस्सानं अत्यङ्गमाय आयस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छि-
 किरियाय । तदेव नाम चक्खु^७ भविस्सति ते रूपा तं चायतनं नो
 पटिसंवेदिस्सति । तदेव नाम सोतं भविस्सति ते सद्दा तं चायतनं 15
 नो पटिसंवेदिस्सति । तदेव नाम घानं^८ भविस्सति ते गन्धा तं
 चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । सा व नाम जिह्वा भविस्सति ते रसा
 तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । सो व नाम कायो भविस्सति ते
 फोट्ठब्बा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सती” ति ।

R. 427

15

३. एवं वुत्ते आयस्मा उदायी आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच — 20
 “सञ्जीमेव नु खो, आवुसो आनन्द, तदायतनं नो पटिसंवेदेति उदाहु
 असञ्जी” ति ?

“सञ्जीमेव खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति, नो
 असञ्जी” ति ।

“किंसञ्जी पनावुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेती” ति ?

25

१-१. सी०, रो० पोत्यकेषु नस्थि । २. ज्ञायी सोते — स्या० । ३. म० पोत्यके
 नाल्य । ४-४. सम्भदक्खातब्बानी — स्या० । ५. भिक्खवो — सी०, रो० । ६. चक्खु —
 सी० । ७. घाणं — सी० ।

४. “इवावुसो, भिक्खु, सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं” अथञ्जमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति ।

B. 225 5

५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म^१ ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति ।

६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेती” ति ।

R. 428

७. “एकमिदाहं, आवुसो, समयं साकेते विहरामि अञ्जनवने मिगदाये । अथ खो, आवुसो, जटिलवासिका^२ भिक्खुनी येनाह तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, आवुसो, जटिलवासिका भिक्खुनी मं एतदवोच -
15 ‘यायं, भन्ते आनन्द, समाधि न चाभिनतो न चापनतो न च ससङ्खार-
निग्गह्वारितगतो^३, विमुत्तत्ता ठितो, ठितत्ता सन्तुसितो, सन्तुसि-
तत्ता नो परितस्सति । अयं, भन्ते आनन्द, समाधि किम्फलो वुत्तो भगवता’ ति ?

“एव वुत्ते, सोहं^४, आवुसो, जटिलवासिक भिक्खुनि एतद-
20 वोचं - ‘यायं, भगिनि, समाधि न चाभिनतो न चापनतो न च ससङ्खार-
निग्गह्वारितगतो, विमुत्तत्ता ठितो, ठितत्ता सन्तुसितो, सन्तुसितत्ता
नो परितस्सति । अयं, भगिनि, समाधि अञ्जाफलो^५ वुत्तो भगवता’
ति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेती” ति ।

७. लोकायतिकमुत्तं

१. अथ खो द्वे लोकायतिका ब्राह्मणा येन भगवा तेनुपसङ्क-
25 मिसु; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं

१. सञ्ज्ञाण - सी० । २. समतिक्कमा - सी० । ३. जटिलवागिहिया - सी०, रो०,
जटिलवागिका - स्वा० । ४. वाखितवती - सी०, स्वा०, रो० । ५. अह - सी०, रो०,
ताहं - स्वा० । ६. अञ्जो फलो - स्वा० ।

सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो
ते ब्राह्मणा भगवन्तं एतदवोचुं —

२. “पूरणो, भो गोतम, कस्सपो सब्बञ्जू सब्बदस्सावी
अपरिसेसं आणदस्सनं पटिजानाति — ‘चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स
च जागरस्स च सततं समितं आणदस्सनं पच्चुपट्ठितं’ ति । सो 5 B. 226
एवमाह — ‘अहं अनन्तेन आणेन अनन्तं^१ लोकं जानं पस्सं विहरामी’
ति । अयं पि^२, भो गोतम, निगण्ठो नाटपुत्तो^३ सब्बञ्जू सब्ब-
दस्सावी अपरिसेसं आणदस्सनं पटिजानाति — ‘चरतो च मे तिट्ठतो
च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं आणदस्सनं पच्चुपट्ठितं’ ति ।
सो एवमाह — ‘अहं अनन्तेन आणेन अनन्तं लोकं जानं पस्सं विहरामी’ 10
ति । इमेसं, भो गोतम, उभिन्नं आणवादानं उभिन्नं अञ्जमञ्जं
विपच्चनीकवादानं को सच्चं आह^४ को मुसा^५” ति ?

३. “अलं, ब्राह्मणा ! तिट्ठतेतं — ‘इमेसं उभिन्नं आण-
वादानं उभिन्नं अञ्जमञ्जं विपच्चनीकवादानं को सच्चं आह को
मुसा’ ति । धम्मं वो, ब्राह्मणा, देसेस्सामि^६, तं सुणाय, साधुकं मनसि- 15
करोथ; भासिस्सामी’ ति । “एवं, भो” ति खो ते ब्राह्मणा भगवतो
पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

४. “सेय्यथापि, ब्राह्मणा, चत्तारो पुरिसा चतुद्दिसा ठिता परमेन^७
जवेन, च समन्नागता परमेन च पदवीतिहारेन । ते एवरूपेन जवेन
समन्नागता अस्सु, सेय्यथापि नाम दब्बहम्मो^८ धनुग्गहो सिक्खितो 20
कतहत्थो कतूपासनो लहुकेन असनेन अप्पकसिरेन तिरियं तालच्छायं^९
अतिपातेय्य; एवरूपेन च पदवीतिहारेन, सेय्यथापि नाम पुरत्थिमा
समुद्दा पच्छिम्भो समुद्दो अथ पुरत्थिमाय दिसाय ठितो पुरिसो एवं
वदेय्य — ‘अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी’ ति । सो अञ्ज-
त्रेव असितपीतस्त्रायितसायिता^{१०} अञ्जत्रे^{११} उच्चारपस्सावकम्मा अञ्जत्र 25
निद्वाकिलमथपटिविनोदना वस्ससतायुको वस्ससतजीवी वस्ससतं
गन्त्वा अप्पत्त्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरा कालं करेय्य । अथ पच्छिमाय

R. 430

१ अन्तवन्त — सी० । २ हि — सी०, पि हि — स्था० । ३ नावपुत्तो — सी० ।
४ स्था० पोत्यके नत्ति । ५ देसिस्सामि — सी०, स्था०, रो० । ६ परमाय गतिया च —
सी०, रो०, पुरिसगतिया च — स्था० । ७ दब्बहम्मो — सी०, स्था०, रो० । ८ ताल-
च्छायं — सी०, स्था०, रो० । ९ असितस्त्रायितसायिता — स्था० । १० अञ्जत्रेव — सी० ।

B. 227

दिसाय ... पे०... अथ उत्तराय दिसाय ... अथ दक्षिणाय दिसाय
ठितो पुरिसो एवं वदेय्य - 'अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी'
ति । सो अञ्जत्रेव असितपीतस्त्रायितसायिता अञ्जत्र उच्चार-
पस्सावकम्मा अञ्जत्र निट्ठाकिलमथपट्टिविनोदना वस्ससतायुको
5 वस्सभतजीवी वस्ससतं गत्वा अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरा कालं
करेय्य । तं किस्स हेतु ? नाहं, ब्राह्मणा, एवरूपाय सन्धावनिकाय
लोकस्स अन्तं आतेय्यं दद्वेय्यं पत्तेय्यं^१ ति वदामि । न चाहं, ब्राह्मणा,
अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं दुक्खस्स अन्तकिरियं वदामि ।

५. "पञ्चमे, ब्राह्मणा, कामगुणा अरियस्स विनये लोको
10 ति बुच्चति । कतमे पञ्च ? चक्खुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता
मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया; सोतविञ्जेय्या सट्ठा . पे०
घानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या
फोट्ठवा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया; इमे
सो, ब्राह्मणा, पञ्च कामगुणा अरियस्स विनये लोको ति बुच्चति ।

६. "इध, ब्राह्मणा, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च
15 अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं^२ पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । अयं बुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स
अन्तमागम्य'^३, लोकस्स अन्ते विहरति' । तमञ्जे एवमाहंसु - 'अयं
पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति । अहं पि हि^४,
20 ब्राह्मणा, एवं वदामि - 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो
लोकम्हा' ति ।

R. 431

७. "पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
... पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । अयं बुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्य
25 लोकस्स अन्ते विहरति' । तमञ्जे एवमाहंसु - 'अयं पि लोक-
परियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति । अहं पि हि, ब्राह्मणा,
एवं वदामि - 'अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा'
ति ।

१ दद्वेय्यं - सी०, रो०; दिद्वेय्यं - स्था० । २ पत्तेय्यं - सी०, रो० । ३ अन्तमगमा -
स्था० । ४ सी०, रो० पोत्थकेषु नसि ।

८. “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थञ्जमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, ‘भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति’ । तमञ्चे एवमाहुंसु — ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति । अहं पि हि, ब्राह्मणा, एवं वदामि — ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति ।

B. 228

९. “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, ‘भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति’ । तमञ्चे एवमाहुंसु — ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति । अहं पि हि, ब्राह्मणा, एवं वदामि — ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति ।

१०. “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, ‘भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति तिण्णो लोके विसत्तिकं’ ति ।

R. 432

८. देवासुरसङ्ग्रामसुत्तं

१. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, देवासुरसङ्ग्रामो समुपब्बुद्धो अहोसि । तस्मि खो पन, भिक्खवे, सङ्ग्रामे असुरा जिनिस्सु, देवा पराजयिस्सु^१ । पराजिता च, भिक्खवे, देवा अपयिस्सुयेव^२ उत्तरेणाभिमुखा^३, अभियिस्सु^४ असुरा । अथ खो, भिक्खवे, देवान एतदहोसि —

१. समुपब्बुद्धो — सी०; समुपब्बुद्धो — रो० । २. पराजयिस्सु — सी०, स्या०, रो० । ३. अपयिस्सुयेव — सी०; अपयिस्सुयेव — रो०; अपयिस्सुयेव — स्या० । ४. उत्तरेण मुखा — सी०, उत्तराभिमुखा — स्या० । ५. अभियिस्सु — सी०, अभिनिस्सु — स्या० ।

‘अभियन्तेव’ खो असुरा । यन्नून मयं दुतियं पि असुरेहि सङ्गामे-
य्यामा’ ति । दुतियं पि खो, भिक्खवे, देवा असुरेहि सङ्गामेसुं ।
दुतियं पि खो, भिक्खवे, असुरा व जिनिस्सु, देवा पराजयिस्सु । पराजिता
च, भिक्खवे, देवा अपयिस्सुयेव उत्तरेनाभिमुखा, अभियिस्सु असुरा ।

- 5 अथ खो, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि — ‘अभियन्तेव खो असुरा । यन्नून
B. 229 मयं ततियं पि असुरेहि सङ्गामेय्यामा’ ति । ततियं पि खो, भिक्खवे,
देवा असुरेहि सङ्गामेसुं । ततियं पि खो, भिक्खवे, असुरा व जिनिस्सु,
देवा पराजयिस्सु । पराजिता च, भिक्खवे, देवा भीता देवपुरयेव’
पविसिस्सु । देवपुरगतानं च पन, भिक्खवे, देवान एतदहोसि —
R. 438 10 ‘भीरुत्तानगतेन’ खो दानि मयं एतरहि अत्तना विहराम अकरणीया
असुरेही’ ति । असुरानं पि, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘भीरुत्तानगतेन
खो दानि देवा एतरहि अत्तना विहरन्ति अकरणीया’ अम्हेही’ ति ।

२. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, देवासुरसङ्गामो समुपब्यब्धो
अहोसि । तस्मिं खो पन, भिक्खवे, सङ्गामे देवा जिनिस्सु, असुरा
15 पराजयिस्सु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा अपयिस्सुयेव दक्खिणेनाभि-
मुखा, अभियिस्सु देवा । अथ खो, भिक्खवे, असुरान एतदहोसि —
‘अभियन्तेव खो देवा । यन्नून मयं दुतियं पि देवेहि सङ्गामेय्यामा’
ति । दुतियं पि खो, भिक्खवे, असुरा देवेहि सङ्गामेसुं । दुतियं पि
खो, भिक्खवे, देवा जिनिस्सु, असुरा पराजयिस्सु । पराजिता च, भिक्खवे,
20 असुरा अपयिस्सुयेव दक्खिणेनाभिमुखा, अभियिस्सु देवा । अथ खो,
भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि — ‘अभियन्तेव खो देवा । यन्नून मय
ततियं पि देवेहि सङ्गामेय्यामा’ ति । ततियं पि खो, भिक्खवे, असुरा
देवेहि सङ्गामेसुं । ततियं पि खो, भिक्खवे, देवा जिनिस्सु, असुरा
पराजयिस्सु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा भीता असुरपुरयेव
25 पविसिस्सु । असुरपुरगतानं च पन, भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि —
‘भीरुत्तानगतेन खो दानि मयं एतरहि अत्तना विहराम अकरणीया
देवेही’ ति । देवानं पि, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘भीरुत्तानगतेन खो
दानि असुरा एतरहि अत्तना विहरन्ति अकरणीया अम्हेही’ ति ।

३. “एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये भिक्खु विविच्चेव

१ अभियन्ते च — सी० । २ देवपुरयेव — त्या० । ३ भीरुत्तानगतेन — त्या० ।

४. अकरणीयं — सी० ।

कामेहि विविच्च अकुसलेहि घम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकंजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एवं होति - 'भीरुत्तानगतेन खो दानाहं एतरहि अत्तना विहरामि अकरणीयो मारस्सा' ति । मारस्सा पि, भिक्खवे, पापिमतो एवं होति - 'भीरुत्तानगतेन खो दानि भिक्खु एतरहि अत्तना विहरति अकरणीयो मय्ह' ति ।

B 230,
R 494

४. "यस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खु वितक्कविचारानं वूप-समा ... पे० .. दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एवं होति - 'भीरुत्तानगतेन खो दानाहं एतरहि अत्तना विहरामि अकरणीयो मारस्सा' ति । मारस्सा पि, भिक्खवे, पापिमतो एवं होति - 'भीरुत्तानगतेन खो दानि भिक्खु एतरहि अत्तना विहरति, अकरणीयो मय्ह' ति ।

५. "यस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं' अत्थज्झमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु अन्तमकासि मारं, अपदं वधित्वा' मारचक्खुं अदस्सनं गतो पापिमतो तिण्णो' लोके विसत्तिक' ति' ।

६. "यस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ज्ञाणं' ति विञ्ज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो विञ्ज्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति .. सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिकलीणा होन्ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, 'भिक्खु अन्तमकासि मारं, अपदं वधित्वा मारचक्खुं अदस्सनं गतो पापिमतो तिण्णो लोके विसत्तिक' ति ।

१ पटिघसञ्ज्ञाना - सी० । २ वधित्वा - स्था० । ३-३ सी०, त्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

६. नागसुतं

R. 435

१. "यस्मि, भिक्खवे, समये आरब्जकस्स नागस्स गोचर-
पसुतस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थिकलभा पि हत्थिच्छापा पि पुरतो
पुरतो गत्त्वा तिण्णानि छिन्दन्ति, तेन, भिक्खवे, आरब्जको नागो

D. 231

५ नागस्स गोचरपसुतस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थिकलभा पि हत्थि-
च्छापा पि ओभग्गोभग्गं साखाभङ्गं खादन्ति, तेन, भिक्खवे, आरब्जको
नागो अट्ठीयति हरायति जिगुच्छति । यस्मि, भिक्खवे, समये आरब्ज-
कस्स नागस्स ओगाहं ओतिण्णस्स हत्थी पि हत्थिनियो पि हत्थि-
कलभा पि हत्थिच्छापा पि पुरतो पुरतो गत्त्वा सोण्डाय उदक
१० आलोछेन्ति^१, तेन, भिक्खवे, आरब्जको नागो अट्ठीयति हरायति
जिगुच्छति । यस्मि, भिक्खवे, समये आरब्जकस्स नागस्स ओगाहा^२
उत्तिण्णस्स^३ हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो^४ गच्छन्ति, तेन, भिक्खवे,
आरब्जको नागो अट्ठीयति हरायति जिगुच्छति ।

R. 436

२. "तस्मि, भिक्खवे, समये आरब्जकस्स नागस्स एव होति
१५ -- 'अहं खो एतरहि आकिण्णो विहरामि हत्थीहि हत्थिनीहि हत्थि-
कलभेहि हत्थिच्छापेहि । छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादामि, ओभग्गो-
भग्गं च मे साखाभङ्गं खादन्ति^५, आविलानि च पानीयानि पिबामि,
ओगाहा^६ च मे उत्तिण्णस्स हत्थिनियो कायं उपनिघंसन्तियो गच्छन्ति ।
यञ्जनाहं एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरेय्य^७ ति । सो अपरेन समयेन
२० एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरति, अच्छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादति,
ओभग्गोभग्गं^८ चस्स साखाभङ्गं^९ न^{१०} खादन्ति^{११}, अनाविलानि च पानी-
यानि पिबति, ओगाहा चस्स उत्तिण्णस्स न हत्थिनियो काय उप-
निघंसन्तियो गच्छन्ति । तस्मि, भिक्खवे, समये आरब्जकस्स नागस्स
एवं होति-- 'अहं खो पुब्बे आकिण्णो विहासि हत्थीहि हत्थिनीहि हत्थि-
२५ कलभेहि हत्थिच्छापेहि, छिन्नग्गानि चेव तिणानि खादि, ओभग्गोभग्गं
च मे साखाभङ्गं खादि^{१२}, आविलानि च पानीयानि अपायि^{१३}, ओगाहा

१. हत्थिकलभा - स्या० । २. अट्ठीयति - स्या० । ३. आलोछेन्ति - सी० ।
४-४. ओगाहं ओतिण्णस्स - सी०, स्या०, रो० । ५. उपनिघंसन्तियो - स्या० । ६. खादति -
स्या० । ७. ओगाहा - सी०, रो०, ओगाहा पि - स्या० । ८-८. च ओभग्गोभग्गं च -
स्या० । ९. साखाभङ्गं - सी० । १०-१०. खादति - स्या० । ११. खादति - स्या० ।
१२. अपायि - स्या० ।

च मे उत्तिण्णस्स हत्थिनियो कायं उपनिषंसन्तियो अगमंसु । सोहं
एतरहि एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरामि, अच्छिन्नग्गानि चैव तिणानि
खादामि, ओभग्गोभग्गं च मे साखाभङ्गं न खादन्ति, अनाविलानि च
पानीयानि पिवामि, ओगाहा च मे उत्तिण्णस्स न हत्थिनियो कायं
उपनिषंसन्तियो गच्छन्ती' ति । सो सोण्डाय साखाभङ्गं भञ्जित्वा 5
साखाभङ्गेन कायं परिमज्जित्वा^१ अत्तमनो सोण्डं^२ संहरति^३ ।

३. “एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये भिक्खु आकिण्णो
विहरति भिक्खुहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राज-
महामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि, तस्मिं, भिक्खवे, समये B. 292
भिक्खुस्स एवं होति — ‘अहं खो एतरहि आकिण्णो विहरामि भिक्खुहि 10
भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि
तित्थियसावकेहि । यन्नूनाहं एको गणस्मा वूपकट्ठो विहरेय्य’ ति ।
सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं R. 497
सुसानं वनपत्थं अम्मोकासं पलालपुञ्जं । सो अरञ्जगतो वा
रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लद्धं आभुजित्वा 15
उज्जुं कायं पणिवाय परिमुखं सति उपहुपेत्वा । सो अभिज्झं बोके
पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोवेति;
व्यापादपदोसं पहाय अब्यापन्नचित्तो विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी,
व्यापादपदोसा चित्तं परिसोवेति; धीनमिद्धं^४ पहाय विगतधीनमिद्धो
विहरति आलोकसञ्जी सतो सम्पजानो, धीनमिद्धा चित्तं परिसोवेति; 20
उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्च-
कुक्कुच्चा चित्तं परिसोवेति; विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो
विहरति अकथद्धथी कुसलेसु धम्मसे, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोवेति ।
सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो^५ उपविकलेसे पञ्जाय दुब्बलीकरणे
विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि सवितक्कं सविचारं 25
विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं
संहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुत्तियं ज्ञानं ... ततियं
ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं
संहरति । सब्बसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा^६ पटिषसञ्जानं अत्थङ्गमा

१. परिमज्जित्वा — सी०, रो० । २-२ कण्ठं संहन्ति — सी०, रो०; कण्ठं संहन्ति —
स्या० । ३. धिनिमिद्धं — म० । ४. चेतसा — सी०, स्या० । ५. समतिक्कम्म — सी० ।
अ० ४-१०

- नान्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चा-
 यतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं संहरति । सब्बसो
 आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्जाणं' ति विञ्जाण-
 5 अञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं
 समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज
 विहरति ... सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जा-
 नासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जा-
 यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय
 चत्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । सो अत्तमनो सोण्डं
 10 संहरती' ति ।

B. 233,
R. 438

१०. तपुस्सुत्तं

१. एकं समयं भगवा मल्लेसु^१ विहरति उरुवेलकप्पं नाम
 मल्लानं निगमो । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
 मादाय उरुवेलकप्पं पिण्डाय पाविसि । उरुवेलकप्पे पिण्डाय चरित्वा
 पञ्च्चाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - "इधेव
 15 ताव त्वं, आनन्द, होहि, यावाहं महावनं अञ्जोगाह्ममि दिवाविहाराया"
 ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि ।
 अथ खो भगवा महावनं अञ्जोगाहेत्वा अञ्जतरस्मि रुक्खमूले दिवा-
 विहारं निसीदि ।

२. अथ खो तपुस्सो गहपति येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि;
 20 उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
 एकमन्तं निसिन्नो खो तपुस्सो गहपति आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच -
 "मयं, भन्ते आनन्द, गिही कामभोगिनी^२ कामारामा कामरता
 कामसम्मदिता । तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं गिहीनं कामभोगीनं कामा-
 रामानं कामरतानं कामसम्मदितानं पपातो विय खायति, यदिदं
 25 नेक्खम्मं । सुतं मेतं, भन्ते, इमस्मि वम्मविनये दहरानं दहरानं भिक्खूनं
 नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं
 ति पस्सतो^३ । तयिदं, भन्ते, इमस्मि वम्मविनये भिक्खूनं बहुना जनेन
 विसमागो, यदिदं नेक्खम्मं" ति ।

१. मल्लेसु - सी०; मल्लकेसु - स्था० । २. कामभोगी - सी०, रो० ।

३. “अत्थि खो एतं, गहपति, कथापाभतं भगवन्तं दस्सनाय ।
आयाम, गहपति, येन भगवा तेनुपसङ्कमिस्साम; उपसङ्कमित्वा भगवतो
एतमत्थं आरोचेस्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा नं
घारेस्सामा^१” ति ।

R. 439

“एवं, भन्ते” ति खो तपुस्सो गहपति आयस्मतो आनन्दस्स ५
पच्चस्सोसि ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो तपुस्सेन गहपतिना सद्धिं येन
भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

B 234

“अयं, भन्ते, तपुस्सो गहपति एवमाह — ‘मयं, भन्ते आनन्द, 10
गिही कामभोगिनो ... तयिदं, भन्ते, इमस्मि धम्मविनये मिक्खूनं
बहुना जनेन विसभागो यदिदं नेक्खम्मं’” ति ।

५. “एवमेतं, आनन्द, एवमेतं, आनन्द ! मय्हं पि खो, आनन्द,
पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि — ‘साधु
नेक्खम्मं, साधु पविवेको’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, नेक्खम्मे चित्तं 15
न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो ।
तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे
नेक्खम्मे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति
एतं सन्तं ति पस्सतो ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘कामेसु खो 20
मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अवहुलीकतो, नेक्खम्मे च आनिसंसो
अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेक्खम्मे चित्तं न पक्खन्दति
नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ । तस्स
मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं कामेसु आदीनवं दिस्वा तं
बहुलं^३ करेय्यं^३, नेक्खम्मे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो
पनेतं विज्जति यं मे नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य 25
विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन
कामेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, नेक्खम्मे आनिसंसं अधिगम्म
तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, नेक्खम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति
सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द,

R. 440

B. 225

विविच्चेव^१ कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेण विहरतो कामसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स^२ मे काम-सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

R. 441

६. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यच्चूनाहं वितक्क-विचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्य’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘वितक्केसु खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, अवितक्के च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो’ । तस्मा मे अवितक्के चित्तं न पक्खन्दति नप्पसी-दति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं वितक्केसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, अवितक्के आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे अवितक्के चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेण समयेन वितक्केसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, अवितक्के आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, अवितक्के चित्तं पक्ख-न्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे० . दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेण विहरतो वितक्कसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्प-ज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे वितक्कसहगता सञ्जा-मनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

१. अपरेण समयेन विविच्चेव — सी०, रो० । २. एवमेवस्स — त्या० । ३. अनासेविता — सी० ।

७. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यन्नूनाहं पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरेय्यं सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेय्यं यं तं अरिया आचिक्खन्ति — उपेक्खको सतिमा सुख-विहारी ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘पीतिया खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, निप्पीतिके च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अना-सेवितो । तस्मा मे निप्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं पीतिया आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, निप्पीतिके आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं’, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे निप्पीतिके चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन पीतिया आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, निप्पीतिके आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, निप्पीतिके चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो पीतिसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे पीतिसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

B. 236

R. 442

25

८. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यन्नूनाहं सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, अदुक्खमसुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स

30

- मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे
अदुक्खमसुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति
एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — 'उपेक्खा-
सुखे खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च मे अबहुलीकतो, अदुक्खमसुखे
5 च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे अदुक्खम-
सुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं
सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — 'सचे खो अहं
R. 413 उपेक्खासुखे आदीनवं दिस्वा तं बहुल करेय्यं, अदुक्खमसुखे आनिसंसं
B. 237 अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे अदुक्खमसुखे
10 चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' ।
सो खो अहं, आनन्द, अपरेण समयेण उपेक्खासुखे आदीनवं दिस्वा
तं बहुलमकासि अदुक्खमसुखे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स
मय्हं, आनन्द, अदुक्खमसुखे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति
विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सुखस्स च
15 पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं,
आनन्द, इमिना विहारेण विहरतो उपेक्खासहगता^१ सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द,
सुखिणो दुक्खं उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे उपेक्खा-
सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।
20 ६. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — 'यन्नूनाहं सब्बसो
रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थज्झमा नानत्तसञ्ज्ञानं
अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज
विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, आकासानञ्चायतने चित्तं न
पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो ।
25 तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — 'को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे
आकासानञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न
विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि —
'रूपेसु खो मे आदीनवो अदिट्ठो, सो च^२ अबहुलीकतो, आकासा-
नञ्चायतने च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा
30 मे आकासानञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति

१. उपेक्खासुखसहगता — सी० । २. च मे — सी०, स्या०, रो० ।

न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स मय्हं, आनन्द, एतद-
 होसि — 'सचे खो अहं रूपेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, आकासा-
 नञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति
 यं मे आकासानञ्चायतने चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य
 विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन 5
 समयेन रूपेसु आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, आकासानञ्चायतने
 आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, आकासानञ्चा-
 यतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति एतं सन्तं ति
 पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा
 पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो 10
 आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्हं,
 आनन्द, इमिना विहारेण विहरतो रूपसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा
 समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो
 दुक्खं उपपज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे रूपसहगता सञ्ज्ञा-
 मनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । 15

१०. "तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — 'यधूनाहं सब्बसो
 आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्ज्ञाणं' ति विञ्ज्ञाण-
 ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, विञ्ज्ञाण-
 ञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति
 एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — 'को नु खो 20
 हेतु को पच्चयो, येन मे विञ्ज्ञाणञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्प-
 सीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मय्हं,
 आनन्द, एतदहोसि — 'आकासानञ्चायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो,
 सो च अबहुलीकतो, विञ्ज्ञाणञ्चायतने च आनिसंसो अनधिगतो,
 सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे विञ्ज्ञाणञ्चायतने चित्तं न पक्खन्दति 25
 नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स
 मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — 'सचे खो अहं आकासानञ्चायतने आदीनवं
 दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, विञ्ज्ञाणञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म
 तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे विञ्ज्ञाणञ्चायतने चित्तं
 पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । 30
 सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन आकासानञ्चायतने आदीनवं

R. 444

B. 298

R. 445

दिष्ट्वा तं दहन्मयाणि. विज्ञानज्जायतने तानिमेवं दहन्मया
तमानेयि । तस्म मय्हुं, आनन्द, विज्ञानज्जायतने नित्यं तानिमेव
पत्नीदति नन्तिदृति विमुच्यति एतं मन्त्रं नि पश्यतो । गो री पत्नी,
आनन्द, मय्दयो आनानज्जायतने मय्दतिपश्यन् 'यन्मा विज्ञानं'

- ३ ति विज्ञानज्जायतनं उपनम्पज्ज विज्ञानि । तस्म मय्हुं, आनन्द,
इमिता विहारेण विहरतो आनानज्जायतनमय्दुता मय्ज्जायतनि-
कारा समुदाचरन्ति । स्वास्त मे होनि आदाधो । मय्दयति, आनन्द,
मुत्तिनो द्रुतं उपपज्जेय्य यावदेव आदाधो; एदमेवम् मे ज्ञाना-
नज्जायतनमहता मय्ज्जायतनसिद्धाया समुदाचरन्ति । स्वास्त मे होनि
१० आदाधो ।

११. "तस्म मय्हुं, आनन्द, एतदहोमि - 'यन्माहं मय्दयो
विज्ञानज्जायतनं समतिपश्यन् नयि विज्ञाने ति आतिपञ्चज्जा-
यतनं उपनम्पज्ज विहरेय्य' ति । तस्म मय्हुं, आनन्द, आतिपञ्चज्जा-
यतने नित्यं न पश्यन्ति न पत्नीदति न नन्तिदृति न विमुच्यति एतं
१५ सत्तं ति पश्यतो । तस्म मय्हुं, आनन्द, एतदहोमि - 'गो न गो हेतु
को पचनयो, येन मे आतिपञ्चज्जायतने नित्यं न पश्यन्ति न पत्नीदति
न नन्तिदृति न विमुच्यति एतं मन्त्रं ति पश्यतो ? तस्म मय्हुं, आनन्द,
एतदहोमि - 'विज्ञानज्जायतने गो मे आदीनयो यद्विद्वो गो न
मे अग्रहणीयतो, आतिपञ्चज्जायतने न आनिमगो यद्विद्वो गो
२० च मे यनानेवितो । तस्मा मे आतिपञ्चज्जायतने नित्यं न पश्यन्ति
न पत्नीदति न नन्तिदृति न विमुच्यति एतं मन्त्रं नि पश्यतो' । तस्म
मय्हुं, आनन्द, एतदहोमि - 'मने गो यत् विज्ञानज्जायतने यदी-
नयं दिष्ट्वा नं द्रुतं तरेय्य, आतिपञ्चज्जायतने आतिपञ्चज्जायतने
२५ तनानेवय्य, दानं गो एतत् दिष्ट्वा नं मे आतिपञ्चज्जायतने ति
पश्यन्ति पत्नीदेव नन्तिदृत्य निमन्त्रय एतं मन्त्रं नि पश्यतो' । गो
गो यत्, आनन्द, मय्दये मय्दये विज्ञानज्जायतने तदीयं दिष्ट्वा
तं दहन्मयाणि, आतिपञ्चज्जायतने आतिपञ्चज्जायतने मय्दयो
३० तस्म मय्हुं, आनन्द, आतिपञ्चज्जायतने ति पश्यन्ति पत्नीदेव
नन्तिदृति विमुच्यति एतं मन्त्रं नि पश्यतो । गो री पत्नी
मय्दयो विज्ञानज्जायतने मय्दतिपश्यन् 'मि' विज्ञाने ति आति-
पञ्चज्जायतने उपनम्पज्ज विज्ञानि । तस्म मय्हुं, आनन्द, इमिता

B. 257

B. 445

विहारेण विहरतो विञ्जाणञ्जायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आबाधाय; एवमेवस्स मे विञ्जाणञ्जायतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

१२. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यन्नूनाहं’ सम्बसो 5
 आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज
 विहरेय्यं” ति । तस्स मय्हं, आनन्द, नेवसञ्जानासञ्जायतने चित्तं
 न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति
 पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘को नु खो हेतु को
 पच्चयो, येन मे नेवसञ्जानासञ्जायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्प- 10
 सीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ ? तस्स मय्हं,
 आनन्द, एतदहोसि — ‘आकिञ्चञ्जायतने खो मे आदीनवो अदिट्ठो,
 सो च मे अबहुलीकतो, नेवसञ्जानासञ्जायतने च आनिसंसो अनधि-
 गतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेवसञ्जानासञ्जायतने
 चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति 15
 पस्सतो’ । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं आकिञ्च-
 ज्जायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, नेवसञ्जानासञ्जायतने
 आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति यं मे नेव-
 सञ्जानासञ्जायतने चित्तं पक्खन्देय्य पसीदिय्य सन्तिट्ठेय्य विमुच्चेय्य
 एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेण समयेन 20 R. 447
 आकिञ्चञ्जायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि, नेवसञ्जा-
 नासञ्जायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, नेव-
 सञ्जानासञ्जायतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति
 एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सम्बसो आकिञ्च-
 ज्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विह- 25
 रामि । तस्स मय्हं, आनन्द, इमिना विहारेण विहरतो आकिञ्चञ्जा-
 यतनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति
 आबाधो । सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव
 आबाधाय; एवमेवस्स मे आकिञ्चञ्जायतनसहगता सञ्जामनसि-
 कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आबाधो ।

१३. “तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि — ‘यन्नूनाहं नेव-
 ५०४-११

B. 240

30

सञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतन समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उप-
सम्पज्ज विहरेय्यं' ति । तस्स मय्हं, आनन्द, सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे
चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एत सन्तं
ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो हेतु,

5. को पच्चयो, येन मे सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसी-
दति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो ? तस्स मय्हं,
आनन्द, एतदहोसि - 'नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतने खो मे आदीनवो
अविट्ठो, सो च मे अवहुलीकतो, सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे च आनिसंसो
अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे

B 241

10 चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति एत सन्त
ति पस्सतो । तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'सचे खो अहं नेव-
सञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, सञ्ज्ञावेद-
यितनिरोधे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विज्जति
यं मे सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिट्ठेय्य

15 विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन
समयेन नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि,
सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्हं,
आनन्द, सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति
विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो

R 448

20 नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उप-
सम्पज्ज विहरामि, पञ्चाय च मे दिस्वा आसेवा परिवक्खयं अगमसु ।

१४. "यावकीवञ्चाहं, आनन्द, इमा नव अनुपुव्वविहार-
समापत्तियो न एवं अनुलोमपटिलोमं समापज्जि पि वुट्ठहि पि, नेव
तावाहं, आनन्द, सदेवके लोके समारके सब्बहाके सस्समणब्राह्मणिया
25 पजाय सदेवमनुस्साय 'अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो' ति
पच्चञ्जासि । यतो च खो अह, आनन्द, इमा नव अनुपुव्वविहार-
समापत्तियो एवं अनुलोमपटिलोमं समापज्जि पि वुट्ठहि पि, अथाहं,
आनन्द, सदेवके लोके समारके सब्बहाके सस्समणब्राह्मणिया पजाय
सदेवमनुस्साय 'अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि ।
30 आणं च पन मे दस्सन उदपादि - 'अकुप्पा मे चेत्तोविमुत्ति, अयमन्तिमा
जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो" ति ।

महावथो चतुत्थो ।

तत्सुहृदं

द्वे विहार^१ च निब्बानं^२, गावी^३ ज्ञानेन पञ्चमं ।आनन्दो ब्राह्मणा^४ देवो^५, नागेन तपुस्सेन चा ति ॥

— ० —

५. सामञ्जस्यगो

१. सम्बाधसुतं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसिता-
 रामे । अथ खो आयस्मा उदायी येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि;
 उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं ५
 कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो
 खो आयस्मा उदायी आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच —

B. 242,
R. 449

२. “वुत्तमिदं, आवुसो, पञ्चालचण्डेन देवपुत्तेन —

‘सम्बाधे गतं^६ ओकासं, अविद्धा^७ भूरिमेघसो ।यो ज्ञानमबुज्झि^८ बुद्धो^९, पटिलीननिसमो^{१०} मुनी^{११} ति ॥ 10

“कतमो”, आवुसो, सम्बाधो, कतमो सम्बाधे ओकासाधिगमो
 वुत्तो भगवता” ति ?

३. “पञ्चमे, आवुसो, कामगुणा सम्बाधो वुत्तो भगवता ।
 कतमे पञ्च ? चक्खुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा
 कामूपसंहिता रजनीया, सोतविञ्जेय्या सद्दा ... पे०... धानविञ्जेय्या 15
 गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा
 कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, आवुसो,
 पञ्च कामगुणा सम्बाधो वुत्तो भगवता ।

४. “इधावुसो, मिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
 ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे 20
 ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि” सम्बाधो ।

१. विहारे — स्या० । २. निब्बान — सी० । ३. गावी — स्या० । ४-४. ब्राह्मणा
 देवा — सी०, रो०, ब्राह्मणी देवा — स्या० । ५. पञ्चालवग्गो — स्या० । ६. वत — सी० ।
 ७. अविदा — सी०, स्या०, रो० । ८-८. ज्ञानमबुद्धा बुद्धो — सी०; ज्ञानमनुबुद्धि बुद्धो —
 स्या० । ९. पटिलीन० — सी० । १०. कतमो नु खो — सी०, रो० । ११. तत्त्व पत्थि —
 सी०, रो० ।

R 450

किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ वितक्कविचारा अनिरुद्धा होन्ति,
अयमेत्थ सम्बाधो ।

५. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
... पे०... दुत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो,
5 आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रा-
पत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ पीति अनिरुद्धा
होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

B 248

६. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०...
तुत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे
10 ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो ।
किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ उपेक्खासुखं अनिरुद्धं होति,
अयमेत्थ सम्बाधो ।

७. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०...
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे
15 ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो ।
किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ रूपसञ्ज्ञा अनिरुद्धा होति,
अयमेत्थ सम्बाधो ।

८. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समत्ति-
क्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो
20 आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता
पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन ।
तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ आकासा-
नञ्चायतनसञ्ज्ञा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

९. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं
समत्तिक्कम्म 'अनन्तं विञ्जाणं' ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज
R 451 25 विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो
वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ
सम्बाधो ? यदेव तत्थ विञ्जाणञ्चायतनसञ्ज्ञा अनिरुद्धा होति,
अयमेत्थ सम्बाधो ।

30

१०. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं

समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ आकिञ्चञ्जायतनसञ्जा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

5

११. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सन्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

B. 244

10

१२. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सन्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय चत्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता निप्परियायेना" ति ।

15

२. कायसखिसुत्तं

१. "कायसखि कायसक्खी' ति, आवुसो, वुच्चति । कितावता नु खो, आवुसो, कायसखि वुत्तो भगवता" ति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसखि वुत्तो भगवता परियायेन ।

20

३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वित्तक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसखि वुत्तो भगवता परियायेन ।

R. 452

25

४. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सन्बसो रूपसञ्जानं

१. फसित्वा - रो० ।

समतिक्कमा पटिषसञ्जानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा
'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । यथा
येथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एत्तावता
पि खो, आवुसो, कायसक्खि वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

- 5 ५. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय
चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । यथा यथा च तदायतनं तथा
तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो,
कायसक्खि वुत्तो भगवता निप्परियायेना" ति ।

३. पञ्चाविमुत्तसुत्तं

B 245 10 १. "पञ्चाविमुत्तो पञ्चाविमुत्तो' ति, आवुसो, वुच्चति ।
कितावता नु खो, आवुसो, पञ्चाविमुत्तो वुत्तो भगवता" ति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय च नं पजानाति । एत्तावता
पि खो, आवुसो, पञ्चाविमुत्तो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

R 453 15 ३. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जाना-
नासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति, पञ्चाय च नं
पजानाति । एत्तावता पि खो, आवुसो, पञ्चाविमुत्तो वुत्तो भगवता
निप्परियायेना" ति ।

४. उभतोभागविमुत्तसुत्तं

20 १. "उभतोभागविमुत्तो उभतोभागविमुत्तो' ति, आवुसो,
वुच्चति । कितावता नु खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो
भगवता" ति ?

२. "इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं
25 कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय च नं पजानाति । एत्तावता पि
खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । यथा यथा च
तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुत्तित्वा विहरति, पञ्जाय च नं
पजानाति । एत्तावता पि खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो 5
भगवता निप्परियायेना” ति ।

५. सन्दिट्टिकधम्मसुत्तं

१. “‘सन्दिट्टिको धम्मो सन्दिट्टिको धम्मो’ ति, आवुसो,
वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, सन्दिट्टिको धम्मो वुत्तो
भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं 10
उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सन्दिट्टिको धम्मो
वुत्तो भगवता परियायेन ...पे०... ।

B. 246

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय
चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, 15
सन्दिट्टिको धम्मो वुत्तो भगवता निप्परियायेना” ति ।

६. सन्दिट्टिकनिब्बानसुत्तं

१. “‘सन्दिट्टिकं निब्बानं सन्दिट्टिकं निब्बानं’ ति, आवुसो,
वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, सन्दिट्टिकं निब्बानं वुत्तं
भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं 20
उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सन्दिट्टिकं निब्बानं
वुत्तं भगवता परियायेन ...पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जाना-
नासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, 25
आवुसो, सन्दिट्टिकं निब्बानं वुत्तं भगवता निप्परियायेना” ति ।

७. निब्बानसुत्तं

R 454

१. निब्बानं निब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

८. परिनिब्बानसुत्तं

१. परिनिब्बानं परिनिब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

९. तदङ्गनिब्बानसुत्तं

१. तदङ्गनिब्बानं तदङ्गनिब्बानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

१०. दिट्ठधम्मनिब्बानसुत्तं

१. “दिट्ठधम्मनिब्बानं दिट्ठधम्मनिब्बानं” ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो दिट्ठधम्मनिब्बानं वुत्तं भगवता” ति ?

B. 247

२. “इधावुसो, भिक्खु विचिच्चेव कामेहि .पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, दिट्ठधम्मनिब्बानं वुत्तं भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जा-
नासञ्जायतनं समत्तिकम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिवल्लीणा होन्ति । एत्तावता पि
खो, आवुसो, दिट्ठधम्मनिब्बानं वुत्तं भगवता निप्परियायेता” ति ।
सामञ्जसमो^१ पञ्चमो ।

तत्सुद्धानं

R 455 15

सम्बाधो^१ कायसन्निह पञ्चा^२, उभतोभागो^३ सन्दिट्ठिका द्वे^४ ।

निब्बानं परिनिब्बानं, तदङ्गदिट्ठधम्मिकेन^५ चा ति^६ ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

१ पञ्चासवग्गो - सी०, स्या०, रो० । २-२ पञ्चालो कायसन्निह च - सी०, रो०;
पञ्चालो कामहेसञ्च - स्या० । ३. उभो - सी०, स्या०, रो० । ४. दुवे - सी० ।
५-५. ० म्मिकेना ति - सी० ।

६. खेमवग्गो

१. खेमसुत्तं

१. “खेमं खेमं” ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता” ति ?

B 248

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चवेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता परियायेन ... पे०... ।

5

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सव्वसो नेवसञ्जानासञ्जा-यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता निप्परियायेना” ति ।

२. खेमप्पत्तसुत्तं

१. खेमप्पत्तो खेमप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

10

३. अमतसुत्तं

१. अमतं अमतं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

४. अमतप्पत्तसुत्तं

१. अमतप्पत्तो अमतप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

५. अभयसुत्तं

१. अभयं अभयं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

६. अभयप्पत्तसुत्तं

१. अभयप्पत्तो अभयप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

७. पस्तद्विसुत्तं

१. पस्तद्वि पस्तद्वी ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

15

B. 249,
R. 456

८. अनुपुब्बपत्तिसुत्तं

१. अनुपुब्बपत्तिसद्धिं अनुपुब्बपत्तिसद्धीं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

९. निरोधसुत्तं

१ निरोधो निरोधो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

१०. अनुपुब्बनिरोधसुत्तं

१. “अनुपुब्बनिरोधो अनुपुब्बनिरोधो’ ति, आवुसो, वुच्चति ।
५ किंतावता नु खो, आवुसो, अनुपुब्बनिरोधो वुत्तो भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, अनुपुब्बनिरोधो
वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जा-
१० नासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयित्तिनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिकखीणा होन्ति । एत्तावता पि
खो, आवुसो, अनुपुब्बनिरोधो वुत्तो भगवता निप्परियायेना” ति ।

११. अभम्बसुत्तं

१. “नव, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभम्बो अरहत्तं
सच्छिकातुं । कतमे नव ? रागं, दोसं, मोहं, कोषं, उपनाहं, मक्खं,
१५ पलासं, इस्सं, मच्छरियं — इमे खो, भिक्खवे, नव धम्मे अप्पहाय
अभम्बो अरहत्तं सच्छिकातुं ।

२. “नव, भिक्खवे, धम्मे पहाय भम्बो अरहत्तं सच्छिकातुं ।
कतमे नव ? रागं, दोसं, मोहं, कोषं, उपनाहं, मक्खं, पलासं, इस्सं,
मच्छरियं — इमे खो, भिक्खवे, नव धम्मे पहाय भम्बो अरहत्तं
२० सच्छिकातुं” ति ।

खेमवणो छो ।

तत्सुद्धानं

खेमो च अमतं चेव, अमयं^१ पस्सद्वियेन^२ च ।
निरोधो अनुपुब्बो च^३, धम्मं पहाय भब्बेन चा ति ॥

R. 457

७. सतिपट्टानवग्गो

१. सिक्खादुब्बल्यसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि पञ्च ? पाणातिपातो, अदिग्घादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खा- 5
दुब्बल्यानि ।

B. 250

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहाणाय चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु ... पे०... चित्ते ... धम्मेसु धम्मानु- 10
पस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-
दोमनस्सं । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहाणाय इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

२. नीवरणसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, नीवरणानि । कतमानि पञ्च ?
क्कामच्छन्दनीवरणं, व्यापादनीवरणं, धीनमिद्धनीवरणं^३, उद्धच्च- 15
कुक्कुच्चनीवरणं, विचिकिच्छानीवरणं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च
नीवरणानि ।

R. 458

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं नीवरणानं पहाणाय चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य 20
लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु ... पे०... चित्ते ... धम्मेसु धम्मा-

१-१ अमय० - स्या० । २. चेव - खी०, स्या०, रो० । ३. धिनमिद्ध० - य० ।

नुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्ज्ञा-
दोमनस्सं । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं नीवरणानं पहानाय इमे
चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा” ति ।

३. कामगुणसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, कामगुणा । कतमे पञ्च ? चक्खु-
विज्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया,
सोतविज्जेय्या सद्दा ... पे०... चानविज्जेय्या गन्धा ... जिह्वा-
विज्जेय्या रसा ... कायविज्जेय्या फोट्ठब्बा इट्ठा कन्ता मनापा
पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च काम-
गुणा ।

B 251

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं कामगुणानं पहानाय ... पे०...
इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा” ति ।

४. उपादानकखन्धसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, उपादानकखन्धा । कतमे पञ्च ?
रूपुपादानकखन्धो, वेदनुपादानकखन्धो, सञ्जुपादानकखन्धो, सङ्खार-
पादानकखन्धो, विज्जानुपादानकखन्धो — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च-
पादानकखन्धा ।

R 459

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं उपादानकखन्धानं पहानाय
... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा” ति ।

५. ओरम्मागियसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, ओरम्मागियानि संयोजनानि ।
कतमानि पञ्च ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो,
कामच्छन्दो, व्यापादो — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्चओरम्मागियानि
संयोजनानि ।

20

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं ओरम्मागियानं संयोजनानं
पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतब्बा” ति ।

६. गतिसुत्तं

१. “पञ्चिमा, भिक्खवे, गतियो । कतमा पञ्च ? निरयो, तिरच्छानयोनि, पेत्तिविसयो, मनुस्सा, देवा — इमा खो, भिक्खवे, पञ्च गतियो ।

२. “इमासं खो, भिक्खवे, पञ्चस्रं गतीनं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

5

७. मच्छरियसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, मच्छरियानि । कतमानि पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्ममच्छरियं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च मच्छरियानि ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चस्रं मच्छरियानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

B 252

10

८. उद्धम्भागियसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, उद्धम्भागियानि संयोजनानि” । कतमानि पञ्च ? रूपरागो, अरूपरागो, मानो, उद्धच्चं, अविज्जा — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि ।

R. 460

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चस्रं उद्धम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

15

९. चेतोखीलसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतोखीला । कतमे पञ्च ? इध भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कल्लति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कल्लति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय^१ पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतोखीलो ।

20

१. सातच्चाय — सी०, स्वा०, रो० ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे कङ्कति ... पे०... सङ्गे कङ्कति ... सिक्खाय कङ्कति ... सन्नहाचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सन्नहाचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पञ्चमो चेतोखीलो । इमे^१ खो, भिक्खवे, पञ्च चेतोखीला^२ ।

३. “इमेसं, खो, भिक्खवे, पञ्चमं चेतोखीलानं पधानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्ठाना भावेतव्वा” ति ।

१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं

R. 461 10

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा । कतमे पञ्च ?

B. 253

इव, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो^१ अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो^२ ।

यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अयं पठमो चेतसोविनिबन्धो ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये अवीतरागो होति ... पे०... रूपे अवीतरागो होति ... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा २० सेव्यसुखं पस्ससुखं^३ मिद्वसुखं अनुयुत्तो विहरति ... अञ्जतरं देव-निकायं पणिषाय ब्रह्मचरियं चरति — ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं देवनिकायं पणिषाय ब्रह्मचरियं चरति — ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो २५ वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय

१-१. स्वा०, न० पात्येनु नत्थि । २-२. अवीतच्छन्दो अवीतपेमो अवीत० अवीत० अवीत० — स्वा०, रो० । ३. फस्तसुखं — सी० ।

अनुयोगाय सातन्वाय पद्धानाय, अथं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा ।

३. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं चेतसोविनिबन्धानं पद्धानाय चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य 5 लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु ... पे०... चित्ते ... धम्मसु धम्मानु-पस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झा-दोमनस्सं । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं चेतसोविनिबन्धानं पद्धानाय इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

सतिपट्टानवग्गो सत्तमो ।

तत्सुद्धानं

सिक्खा नीवरणाकामा^१, खन्धा च ओरम्मागिया गति । 10 R. 462
मच्छेरं^३ उद्धम्मागिया^२ अट्टमं, चेतोखीला^४ विनिबन्धा^५ ति ॥

८. सम्मपपधानवग्गो

१. सिक्खसुत्तं

१. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि पञ्च ? पाणातिपातो ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खादुब्बल्यानि । B. 254

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं सिक्खादुब्बल्यानं पद्धानाय 15 चत्तारो सम्मपपधाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुपपन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पद्धानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति; अनुपपन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं 20 जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गह्हाति पदहति; उप्पन्नानं

१. नीवारणा कामा — स्या० । २. मच्छेरं चैव — सी०, रो०, मच्छेरियञ्चैव — स्या० । ३. उद्धम्मागिया — स्या० । ४-४ चेतोखिला ० — सी०, रो०; चेतोखीलविनिबन्धो — स्या० ।

कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय इमे चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा" ति ।

(यथा सतिपट्टानवगमे तथा सम्मप्पधानवसेन वित्त्यारेतब्बा ।)

१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं

R 463 5

१. "पञ्चमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो ह्येति ... पे०... इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा ।

10

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति, उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय ... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय ... उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्यो- भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय इमे चत्तारो सम्मप्पधाना भावेतब्बा" ति ।

B 255 15

सम्मप्पधानवगो अट्ठमो ।

— ० —

६. इद्धिपादवग्गो

१. सिक्खसुत्तं

१. "पञ्चमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि पञ्च ? पाणातिपातो ... पे०... सुरायेरयमज्जपमादट्ठानं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खादुब्बल्यानि ।

20

२. "इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चसं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्गारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरिय-

R 464

समाधि ... चित्तसमाधि ... वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि-
पादं भावेति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा” ति ।

(यथा सतिपट्टानवगो तथा इद्धिपादवसेन वित्थारेतब्बा ।)

१०. चेतसोविनिबन्धसुत्तं

१. “पञ्चिमे, भिक्खवे, चेतसोविनिबन्धा । कतमे पञ्च ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति ... पे०... इमे खो, 5
भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिबन्धा ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरिय-
समाधि ... चित्तसमाधि ... वीमंसासमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धि- 10
पादं भावेति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिबन्धानं पहानाय
इमे चत्तारो इद्धिपादा भावेतब्बा” ति ।

इद्धिपादवगो नवगो ।

यथेव^१ सतिपट्टाना, पधाना चतुरो पि^२ च^३ ।

B. 256

चत्तारो इद्धिपादा च^३, तथेव^४ सम्पयोजये^५ ति ॥

१०. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय नव घम्मा भावेतब्बा । 15 R 465
कतमे नव ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूलसञ्जा,
सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा,
दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा — रागस्स, भिक्खवे
अभिञ्जाय इमे नव घम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय नव घम्मा भावेतब्बा । 20
कतमे नव ? पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं, आकासा-
नञ्चायतनं, विञ्जाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्चायतनं, नेवसञ्जा-

१ चत्तारो — सी०, स्या० । २ पदे — सी०, स्या०, रो० । ३ पि — सी०, स्या०,
रो० । ४ पुरिसेहि च योजये — सी०, रो०, पुरिसेहेहि योजये — स्या० ।

नासञ्जायतनं, सञ्जावेदयितनिरोधो - रागस्स, भिक्खवे, अमि-
ञ्जाय इमे नव धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३-२०. “रागस्स भिक्खवे, परिञ्जाय .. पे०... परिक्लयाय
... पे०... पहानाय ... पे०... खयाय ... पे०... वयाय ... पे०... विरागाय
5 ... पे०... निरोधाय ... पे० .. चागाय ... पे०... पटिनिस्सग्गाय ... पे०...
इमे नव धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२१-३४०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोघस्स ... उप-
नाहस्स ... मक्खस्स .. पळासस्स ... इस्साय . मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेय्यस्स ... थम्मस्स . सारम्मस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
10 मदस्स ... पमादस्स अमिञ्जाय पे० .. परिञ्जाय ... परिक्लयाय ..
R 466 पहानाय ... खयाय . . वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे० . इमे नव धम्मा भावेतब्बा” ति ।

रागपेय्याल निट्ठित ।

नवकनियातो निट्ठितो ।

१०. दसकनिपातो

१. आनिसंसवग्गो

१. किमत्थियसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्सा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्सा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

B. 257,
R. vol V, 1

२. “किमत्थियानि, भन्ते, कुसलानि सीलानि किमानिसंसाणी” ति ?

“अविप्पटिसारत्थानि खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारानिसंसाणी” ति ।

३. “अविप्पटिसारो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ति ?
“अविप्पटिसारो खो, आनन्द, पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो” ति ।

10

४. “पामोज्जं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?
“पामोज्जं खो, आनन्द, पीतत्थं पीतानिसंसं” ति ।

५. “पीति पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ति ?
“पीति खो, आनन्द, पस्सद्वत्था पस्सद्वानिसंसा” ति ।

15

६. “पस्सद्धि पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ति ?
“पस्सद्धि खो, आनन्द, सुखत्था सुखानिसंसा” ति ।

B. 258

७. “सुखं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?
“सुखं खो, आनन्द, समाघत्थं समाघानिसंसं” ति ।

R. 2

८. “समाधि पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ति ?
“समाधि खो, आनन्द, यथाभूतज्जाणदस्सनत्थो यथाभूतज्जाणदस्सनानिसंसो” ति ।

20

९. “यथाभूतज्जाणदस्सनं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?

“यथाभूतज्जाणदस्सनं खो, आनन्द, निब्बिदाविरागत्यं निब्बिदा-
विरागानिसंसं” ति ।

१०. “निब्बिदाविरागो पन, भन्ते किमत्थियो किमानिसंसो”
ति ?

५ “निब्बिदाविरागो खो, आनन्द, विमुत्तिज्जाणदस्सनत्थो विमुत्ति-
ज्जाणदस्सनानिसंसो ।

११ “इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसार-
त्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि; अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जा-
निसंसो; पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं; पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धा-
१० निसंसा, पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा; सुखं समावत्थं समाधानिसंसं;
समाधि यथाभूतज्जाणदस्सनत्थो यथाभूतज्जाणदस्सनानिसंसो; यथाभूत-
ज्जाणदस्सनं निब्बिदाविरागत्यं निब्बिदाविरागानिसंसं; निब्बिदा-
विरागो विमुत्तिज्जाणदस्सनत्थो विमुत्तिज्जाणदस्सनानिसंसो । इति
खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अनुपुब्बेन अग्गायं परेत्ती” ति ।

२. चेतनाकरणीयमुत्तं

१. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स न चेतनाय करणीयं
१५ — ‘अविप्पटिसारो मे उपपज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं
सीलवतो सीलसम्पन्नस्स अविप्पटिसारो उपपज्जति । अविप्पटिसारिस्स,
भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘पामोज्जं मे उपपज्जतू’ ति । धम्मता
एसा, भिक्खवे, यं अविप्पटिसारिस्स पामोज्जं जायति” । पमुदितस्स,
भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘पीति मे उपपज्जतू’ ति । धम्मता
२० एसा, भिक्खवे, यं पमुदितस्स पीति उपपज्जति । पीतिमनस्स, भिक्खवे,
न चेतनाय करणीयं — ‘कायो मे पस्सम्मत्तू’ ति । धम्मता एसा,
भिक्खवे, यं पीतिमनस्स कायो पस्सम्मति । पस्सद्धकायस्स, भिक्खवे,
न चेतनाय करणीयं — ‘सुखं वेदियामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे,
२५ यं पस्सद्धकायो सुखं वेदियति । सुखिनो, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं
— ‘चित्तं मे समाधियतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सुखिनो चित्तं
समाधियति । समाहितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘यथा-

भूतं जानामि पस्सामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं समाहितो यथाभूतं जानाति पस्सति । यथाभूतं, भिक्खवे, जानतो पस्सतो न चेतनाय करणीयं — 'निब्बिन्दामि विरज्जामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं यथाभूतं जानं पस्सं निब्बिन्दति विरज्जति । निब्बिन्नस्स', भिक्खवे, विरत्तस्स न चेतनाय करणीयं — 'विमुत्तिञ्जाण- 5 दस्सनं सच्छिक्करोमी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं निब्बिन्नो विरत्तो विमुत्तिञ्जाणदस्सनं सच्छिक्करोति ।

२. "इति खो, भिक्खवे, निब्बिदाविरागो विमुत्तिञ्जाणदस्स- नत्थो विमुत्तिञ्जाणदस्सनानिसंसो; यथाभूतञ्जाणदस्सनं निब्बिदा- विरागत्यं निब्बिदाविरागानिसंसं; समाधि यथाभूतञ्जाणदस्सनत्थो यथा- 10 भूतञ्जाणदस्सनानिसंसो; सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं; पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा; पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा; पामोज्जं पीतत्थं पीता- निसंसं; अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो; कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारत्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि । इति खो, भिक्खवे, धम्मा' धम्मे अभिसन्देन्ति, धम्मा धम्मे परिपूरेन्ति अपारा 15 R. 4 पारं गमनाया" ति ।

३. पठमउपनिषत्सु

१. "दुस्सीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं; पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति; पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि; 20 पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं; सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतञ्जाणदस्सनं; यथा- भूतञ्जाणदस्सने असति यथाभूतञ्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स 25 B. 260 हतूपनिसं होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका' पि न पारिपूर्रि गच्छति, तच्चो

१. निब्बिन्दस्स — सी०, रो० । २. धम्माव — सी०, रो० । ३. पपटिका — स्या० ।

पि ... फेगु पि ... सारो पि न पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनं ।

- 5 २. "सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-सम्पन्नं होति पामोज्जं; पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिस-सम्पन्ना होति पीति; पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्वि; पस्सद्विया सति पस्सद्विसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं, 10 सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मा-समाधिविहू सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूत-आणदस्सनं, यथाभूतआणदस्सने सति यथाभूतआणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निव्विदाविरागो, निव्विदाविरागे सति निव्विदा-विंरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिआणदस्सनं । सेय्यथा- 15 पि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूर्तिं गच्छति, तचो पि ... फेगु पि .. सारो पि पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटि-सारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनं" ति ।

४. दुत्तियउपनिससुत्तं

- 20 १. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - "दुस्सी-लस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटि-सारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति .. पे०.. विमुत्ति-आणदस्सनं । सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि न पारिपूर्तिं गच्छति, तचो पि .. फेगु पि ... सारो पि न 25 पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसार-विपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०.. विमुत्तिआणदस्सनं ।

२. "सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-

सम्पन्नं होति ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, आवुसो,
 रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूरि गच्छति,
 तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिपूरि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो,
 सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटिसारो;
 अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति 5
 ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं” ति ।

५. तत्तियउपनिषसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमत्तेसि — “दुस्सी- R. 6
 लस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अवि-
 प्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं;
 पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति; पीतिया 10
 असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि; पस्सद्धिया असति
 पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं; सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूप-
 निसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधि-
 विपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने
 असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो; 15
 निब्बिदाविरागे असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्ति-
 ज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स
 पपटिका पि न पारिपूरि गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि न
 पारिपूरि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स
 हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो; अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसार- 20
 विपन्नस्स हतूपनिस होति ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

२. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
 अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-
 सम्पन्नं होति पामोज्ज, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना
 होति पीति; पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि; 25
 पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं; सुखे सति
 सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि
 सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्जाण-
 दस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिस-

B 262

R 7

सम्पन्नो होति निव्विदाविरागो; निव्विदाविरागे सति निव्विदा-
विरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं । सेव्यथा-
पि, आवुसो, ख्वखो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूर्ति
गच्छति, तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव
5 खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविप्पटि-
सारो; अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति
... पे०... विमुत्तिञ्जाणदस्सनं” ति ।

६. समाधिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि .. पे०...
एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

10 २. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो
यथा नेव पयवियं पयविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स,
न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासा-
नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने
विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्च-
15 ञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जा-
नासञ्चायतनसञ्जी अस्स, न इवल्लोके इवल्लोकसञ्जी अस्स, न
परल्लोके परल्लोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

“सिया, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा
नेव पयवियं पयविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न
20 तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासा-
नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने
विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्च-
ञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जा-
नासञ्चायतनसञ्जी अस्स, न इवल्लोके इवल्लोकसञ्जी अस्स, न
25 परल्लोके परल्लोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

३. “यथा कथं पन, भन्ते, पिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पयवियं पयविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपो-

सञ्जी अस्स ... न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

R 8,
B 263

“इधानन्द, भिक्खु एवंसञ्जी होति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विराग्गो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथारूपो’ समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

७. सारिपुत्तसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो
खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदबोच —

२. “सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी
अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न
आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाण-
ञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने
आकिञ्चञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेव-
सञ्जानासञ्चायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स,
न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

“सिया, आवुसो आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... न परलोके
परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

B 264

३. “यथा कथं पन, आवुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स . पे०.. सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

- “एकमिदाहं, आवुसो आनन्द, समयं इधेव सावत्थियं विहरामि
 5 अन्धवनस्मि । तत्थाहं तथारूपं समाधि समापज्जि यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अहोसिं, न आपस्मि आपोसञ्जी अहोसिं, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अहोसिं, न वायस्मि वायोसञ्जी अहोसिं, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अहोसिं, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अहोसिं, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्च-
 10 ञ्चायतनसञ्जी अहोसिं, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जी अहोसिं, न इषलोके इषलोकसञ्जी अहोसिं, न परलोके परलोकसञ्जी अहोसिं; सञ्जी च पन अहोसिं” ति ।

४. “किंसञ्जी पनायस्मा सारिपुत्तो तस्मिं समये अहोसी” ति ?

- 15 “भवनिरोधो निब्बानं भवनिरोधो निब्बानं” ति खो मे, आवुसो, अञ्जा व सञ्जा उपपज्जति अञ्जा व सञ्जा निरुज्जति । सेय्यथा-
 पि, आवुसो, सकलिकग्गिस्स ज्ञायमानस्स अञ्जा व अज्जि उपपज्जति अञ्जा व अज्जि निरुज्जति; एवमेव खो, आवुसो^१, ‘भवनिरोधो निब्बानं
 R. 10 भवनिरोधो निब्बानं’ ति अञ्जा व सञ्जा उपपज्जति अञ्जा व सञ्जा
 20 निरुज्जति । ‘भवनिरोधो निब्बानं’ ति^२ सञ्जी च पनाहं, आवुसो, तस्मिं समये अहोसिं” ति ।

८. ज्ञानसुत्तं

१. “सद्धो च^३, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताह सद्धो च अस्सं, सीलवा चा’ ति ! यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
 25 होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।
- B. 265 २. “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
 स्सुत्तो ... पे०... बहुस्सुत्तो च, नो च धम्मकथिको ... धम्मकथिको च,

१. मे आवुसो—स्या०, रो० । २-२. निब्बानं—सी०, रो० । ३. स्या० पोत्थके नास्ति ।

नो च परिसावचरो ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं
 देसेत्ति ... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेत्ति, नो च विनयघरो ... विनय-
 घरो च, नो च आरब्भको पन्तसेनासनो ... आरब्भको च पन्तसेनासनो,
 नो च चतुस्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं^१ दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-
 लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ... चतुस्रं च ज्ञानानं आभिचेत- 5
 सिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अक-
 सिरलाभी, नो च आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति
 दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं
 सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं — ‘किन्ताहं
 सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो 10
 च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, विनयघरो च, आरब्भको च
 पन्तसेनासनो, चतुस्रं च ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं
 निकामलाभी अस्सं अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया
 अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छि-
 क्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । 15

R 11

३. “यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च,
 बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
 धम्मं देसेत्ति, विनयघरो च, आरब्भको च पन्तसेनासनो, चतुस्रं च
 ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति
 अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति 20
 पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
 धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो
 चा” ति ।

६. सन्तविमोक्खमुत्तं

१. “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा ... पे०... 25
 सीलवा च, नो च बहुस्सुतो ... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... धम्म-
 कथिको च, नो च परिसावचरो ... परिसावचरो च, नो च विसारदो
 परिसाय धम्मं देसेत्ति ... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेत्ति, नो च

B. 266

१. अभिचेतसिकानं — सी०, रो० । २. परिसावचरे — सी० ।

R. 12

विनयधरो ... विनयधरो च, नो च आरञ्जको पन्तसेनासनो ... आर-
 ञ्जको च पन्तसेनासनो, नो च ये ते सन्ता विमोक्खा' अतिक्कम्म रूपे
 आरुपा ते कायेन फुसित्वा' विहरति ... ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म
 रूपे आरुपा ते च कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवानं खया अना-
 5 सवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्चिकत्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं
 परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्म-
 कथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, विनय-
 धरो च, आरञ्जको च पन्तसेनासनो, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म
 10 रूपे आरुपा ते च कायेन फुसित्वा विहरेय्यं, आसवानं च खया अनासवं
 चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्चिकत्वा
 उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति ।

२. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च,
 बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
 15 धम्मं देसेति, विनयधरो च, आरञ्जको च पन्तसेनासनो, ये ते सन्ता
 विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुपा ते च कायेन फुसित्वा विहरति, आस-
 वानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं
 अभिञ्जा सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो
 होति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्त-
 20 पासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

१०. विञ्जासुत्तं

R. 13

१. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं
 सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतब्बं - 'किन्ताहं
 सद्धो च अस्सं सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो
 च होति, सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

25

२. "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहुस्सुतो
 ... बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... पे०... धम्मकथिको च, नो च
 परिसावचरो ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति
 .. विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च विनयधरो ... विनयधरो

B. 267

च, नो च अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ... पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
 नो च दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथा-
 कम्मूपगे सत्ते पजानाति दिब्बेन च चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
 ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, नो च आसवानं खया ... पे०...
 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । 5
 तेन तं अङ्गं परिपूरेत्तब्बं - 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो
 च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं,
 विनयधरो च, अनेकविहितं च पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं ... यथाकम्मूपगे
 सत्ते पजानेय्यं, आसवानं च खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरेय्यं' ति ।

R. 14

10

३. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च,
 बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
 धम्मं देसेति, विनयधरो च, अनेकविहितं च पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
 सय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सज्ज्हेसं
 अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिब्बेन च चक्खुना विसुद्धेन अति- 15
 क्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवानं च
 खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा
 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।
 इमेहि, खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको
 च होति सब्बाकारपरिपूरो वा" ति ।

20

आनिसंसवग्गो पठमो

तत्सुद्धानं

किमत्थियं चेतना च^१, तयो^२ उपनिषा पि च^३ ।समाधि सारिपुत्तो च, ज्ञानं^४ सन्तेन विज्जया ति ॥

२. नाथवग्गो

१. सेनासनसुप्तं

१. "पञ्चवङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चवङ्गसमन्नागतं
 सेनासनं सेवमानो भजमानो नचिरस्सेव आसवानं खया अनासवं चेतो-

B. 268,
R. 15

१. सीलं - सी०, स्या०, रो० । २-२. उपनिषा आनन्द पञ्चमं - सी०, स्या०,
 रो० । ३. सद्धो - सी०, स्या०, रो० ।

विमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं दिद्वेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरेय्य ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - ‘इति
५ पि सो भगवा .. पे० .. भगवा’ ति; अप्पाबाधो होति अप्पातङ्को, सम-
वेपाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्झिमाय
पधानक्खमाय; असठो होति अमायावी, यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता
सत्थरि वा विञ्चूसु वा सन्नह्यचारीसु; आरद्धविरियो विहरति,
अकुसलानं धम्मामं पहाणाय, कुसलानं धम्मामं उपसम्पदाय; शमवा
१० दम्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु; पञ्जवा होति, उदयत्थ-
गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-
गामिनिया । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, सेनासनं पञ्चङ्गसमन्नागतं होति ?
इध, भिक्खवे, सेनासनं नातिदूरं होति नाच्चासन्नं जमनागमनसम्पन्नं
१५ दिवा अप्पाकिण्णं^१ रत्ति अप्पसद्धं अप्पनिग्घोसं अप्पडंसमकसवातातप-
सिरिसपसम्पत्स^२; तस्मिं खो पन सेनासने विहरन्तस्स अप्पकसिरेन^३
उपपज्जन्ति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलातप्पञ्चयमेसज्जपरिक्खारा;
तस्मिं खो पन सेनासने थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुत्सुता आगतागमा
R. 16 धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा; ते कालेन कालं उपसङ्कुम्भित्वा
२० परिपुच्छति परिपञ्चति - ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो’ ति; तस्स
ते आयस्मन्तो अविवटं चेव विवरन्ति अनुत्तानीकत्तं च उत्तानि करोन्ति
अनेकविहितेषु च कङ्काठानियेषु^४ धम्मेषु कङ्कं पटिविन्देन्ति । एवं
खो, भिक्खवे, सेनासनं पञ्चङ्गसमन्नागतं होति । पञ्चङ्गसमन्नागतो
खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतं सेनासनं सेवमानो भजमानो
B. 269 25 नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विह-
रेय्या” ति ।

१. अप्पाकिण्ण - स्था०, रो० । २. वातातपसरीसपसम्पत्स - य० ।

३. अप्पकसिरेनेव - स्था०, रो० । ४. कङ्काठानियेषु - स्था०, कङ्काठानियेषु - रो० ।

२. पञ्चङ्गसुत्तं

१. “पञ्चङ्गविष्पहीनो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये ‘केवली वुसितवा उत्तमपुरिसो’ ति वुच्चति । कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्पहीनो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामच्छन्दो पहीनो होति, व्यापादो पहीनो होति, शीनमिद्धं पहीनं होति, उद्धच्चकुक्कुच्चं पहीनं होति, विचिकिच्छा पहीना होति । ५ एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्पहीनो होति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असेखेन सीलवक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन संभाधिवक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन पञ्चाकखन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन विमुत्तिवक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेखेन विमुत्ति- 10 आणदस्सनवक्खन्धेन समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ।

३. “पञ्चङ्गविष्पहीनो खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये ‘केवली वुसितवा उत्तमपुरिसो’ ति वुच्चति ।

“कामच्छन्दो च व्यापादो, शीनमिद्धं च भिक्खुनो । 15

उद्धच्चं विचिकिच्छा च, सब्बसो व न विज्जति ॥

“असेखेन च सीलेन, असेखेन समाधिना ।

R. 17

विमुत्तिया च सम्पन्नो, आणेन च तथाविधो ॥

“स चे पञ्चङ्गसम्पन्नो, पञ्च’ अङ्गे’ विवज्जयं ।

इमस्मिं धम्मविनये, केवली इति वुच्चती” ति ॥ 20

३. संयोजनसुत्तं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कतमानि दस ? पञ्चोरम्मागियानि संयोजनानि, पञ्चुद्धम्मागियानि संयोजनानि । कतमानि पञ्चोरम्मागियानि संयोजनानि ? सक्कायदिट्ठि, विचि- B. 270 किच्छा, सीलव्वतपरमासो, कामच्छन्दो, व्यापादो - इमानि पञ्चो- रम्मागियानि संयोजनानि ;

25

२. “कतमानि पञ्चुद्धम्मागियानि संयोजनानि ? रूपरागो, अरूपरागो, मानो, उद्वच्चं, अविज्जा - इमानि पञ्चुद्धम्मागियानि संयोजनानि । इमानि खो, भिक्खवे, दस संयोजनानी” ति ।

४. चेतोखीलसुत्तं

१. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा पञ्च चेतोखीला^१ अप्पहीना पञ्च चेतसोविनिबद्धा असमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेषु नो वुद्धि^२ ।

२. “कतमस्स पञ्च चेतोखीला अप्पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कद्धति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्प-
सीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कद्धति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतोखीलो अप्पहीनो होति ।

R. 18

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे कद्धति ... पे०... सङ्घे कद्धति ... सिक्खाय कद्धति ... सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतोखीलो अप्पहीनो होति । इमस्स पञ्च चेतोखीला अप्पहीना होन्ति ।

20

४. “कतमस्स पञ्च चेतसोविनिबद्धा असमुच्छिन्ना होन्ति ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेषु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगत-
पेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेषु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगत-
पिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय

B. 271

१. चेतोखीला - स्या०, पे० । २. वुद्धि - स्या० ।

अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनु-
योगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतसोविनिबन्धो
असमुच्छिन्नो होति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये अवीतरागो होति
... पे०... रूपे अवीतरागो होति... पे०... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा 5
सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति ... अञ्जतरं देवनिकायं
पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति — ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा
ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति । यो सो,
भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं देवनिकायं पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति —
‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि 10
देवञ्जतरो वा’ ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सात-
च्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय
पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो असमुच्छिन्नो होति ।
इमस्स पञ्च चेतसोविनिबन्धा असमुच्छिन्ना होन्ति ।

R. 19

६. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा 15
इम पञ्च चेतोखीला अप्पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा असमुच्छिन्ना,
तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु
धम्मेसु नो वुद्धि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति 20
आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा
भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोखीला अप्पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा
असमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा
कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि ।

७. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा 25
पञ्च चेतोखीला पहीना पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना^१, तस्स
या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु
नो परिहानि ।

८. “कतमस्स पञ्च चेतोखीला पहीना होन्ति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि न कङ्कति न विचिकिच्छति, अधिमुच्चति 30

B. 272

१. समुच्छिन्ना — स्या०, दो० ।

सम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि न कङ्कति न विचि-
किच्छति अधिमुञ्चति सम्पसीदति, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनु-
योगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय
सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतोखीलो पहीनो होति ।

5 ६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु घम्मे न कङ्कति ... पे०...
R. 20 सङ्घे न कङ्कति ... सिक्खाय न कङ्कति ... सन्नह्मचारीसु न कुपितो
होति अत्तमनो न आहतचित्तो न खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु
सन्नह्मचारीसु न कुपितो होति अत्तमनो न आहतचित्तो न खीलजातो,
तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स
10 चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं
पञ्चमो चेतोखीलो पहीनो होति । इमस्स पञ्च चेतोखीला पहीना
होन्ति ।

१०. “कतमस्स पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना होन्ति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु वीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो
15 विगतपिपासो विगतपरिळाहो विगततण्हो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु
कामेसु वीतरागो होति विगतच्छन्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगत-
परिळाहो विगततण्हो, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय
पधानाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधा-
नाय, एवमस्सायं पठमो चेतसोविनिबन्धो सुसमुच्छिन्नो होति ।

20 ११. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये वीतरागो होति
... पे०... रूपे वीतरागो होति ... पे०... न यावदत्थं उदरावदेहकं
भुञ्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति, न अञ्जतरं
देवनिकायं पणिघाय ब्रह्मचरियं चरति — ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि, देवञ्जतरो वा’ ति । यो
25 सो, भिक्खवे, भिक्खु न अञ्जतरं देवनिकायं पणिघाय . . पे०... देवञ्ज-
तरो वा ति, तस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधा-
नाय । यस्स चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय,
B. 273 एवमस्सायं पञ्चमो चेतसोविनिबन्धो सुसमुच्छिन्नो होति । इमस्स
पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना होन्ति ।

30 १२. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा

इमे पञ्च चेतोखीला पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा सुसमुच्छिन्ना,
तस्सा या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु
धम्मेषु नो परिहानि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
वा आगच्छति, वड्ढतेव वण्णेन वड्ढति मण्डलेन वड्ढति आभाय वड्ढति 5
आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा
भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोखीला पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिबन्धा
सुसमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति बुद्धियेव पाटिकङ्खा
कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानी” ति ।

५. अप्यमादसुत्तं

१. “यावता, भिक्खवे, सत्ता अपदा वा द्विपदा वा चतुप्पदा 10
वा बहुप्पदा वा रूपिनो वा अरूपिनो वा सञ्चिन्नो वा असञ्चिन्नो वा
नेवसञ्चिन्नासञ्चिन्नो वा, तथागतो तेसं अगमक्खायति अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते
अप्यमादमूलका अप्यमादसमोसरणा । अप्यमादो तेसं अगमक्खायति ।

२. “सेय्यथापि, भिक्खवे, यानि कानिचि जङ्गलानि पाणानं 15
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधानं गच्छन्ति, हत्थिपदं तेसं
अगमक्खायति, यदिदं महन्तत्तेन; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला
धम्मा, सब्बे ते अप्यमादमूलका अप्यमादसमोसरणा । अप्यमादो तेसं
अगमक्खायति ।

३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो 20
सब्बा ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूटो तासं अगमक्खायति;
एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्यमादमूलका
अप्यमादसमोसरणा । अप्यमादो तेसं अगमक्खायति ।

४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि मूलगन्धा, काळानुसारियं 25
तेसं अगमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ... पे०... अप्यमादो तेसं
अगमक्खायति ।

B. 274,
R. 22

५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि सारगन्धा, लोहितचन्दनं तेसं अगमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि पुप्फगन्धा, वत्सिकं तेसं अगमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि खुद्दराजानो^१, सब्बे ते रज्जो चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता भवन्ति^२, राजा तेसं चक्कवत्ती अगमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि तारकरूपानं पमा, सब्बा ता चन्दप्पमाय कलं नाग्वन्ति सोळसि, चन्दप्पमा तासं अगमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

९. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे आदिच्चो नमं अब्भुस्सक्कमानो^३ सब्बं आकासगतं तमगतं अभिविहुच्च भासते च तपते च विरोचति च; एवमेव खो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

१०. "सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं - गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरयू, सही, सब्बा ता समुद्दङ्गमा समुद्दिन्ना समुद्दपोणा समुद्दपम्भारा, महासमुद्दो तासं अगमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला घम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमाद-
समोसरणा । अप्पमादो तेसं अगमक्खायती^४ ति ।

६. आहुनेय्यसुत्तं

R. 23

१. "दसयिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खि-
णेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेटां लोकस्स । कतमे दस ?
तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो, पच्चेकबुद्धो^१, उभतोभागविमुत्तो, पञ्चा-
विमुत्तो, कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो, सद्धानुसारी, बम्मनुसारी,

25

१. खुद्दराजानो - सी०, रो०; खुद्दराजा - स्वा० । २. वत्सिक - स्वा० । ३. अब्भु-
स्सक्कमानो - सी०, रो० । ४. पच्चेकसम्बुद्धो - स्वा०, रो० ।

गोत्रम् — इमे खो, भिक्खवे, दस पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

७. पठमनाथमुत्तं

१. “सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । दसयिमे, भिक्खवे, नाथकरणा धम्मा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवृतो 5 विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेषु वज्जेषु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेषु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेषु, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसान- 10 कल्याणा सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिववन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति वाता^१ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण- 15 सहायो कल्याणसम्पवङ्को । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्महेहि समन्नागतो, खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनि । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति ... पे०... अनुसासनि, अयं पि धम्मो नाथकरणो । 20

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सन्नह्यचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो होति अनलसो तत्रूपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सन्नह्यचारीनं ... पे०... अलं कातुं अलं संविधातुं, अयं पि धम्मो नाथकरणो । 25

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदा- हारो, अभिधम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो^३ । यं पि, भिक्खवे,

१-१. सात्था सव्यञ्जना - सी० । २. वाता - स्या०, रो० । ३. उल्लारपामुज्जो - स्या०, रो० ।

B. 276

भिक्षु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिघम्मे अभिविनये उल्लार-
पाभोज्जो, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

७. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु आरद्धविरियो विहरति
अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा
5 दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु
आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं
उपसम्पदाय, धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु,
अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

R. 25

८. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवर-
10 पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भिक्षवे,
भिक्षु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारेन, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

९. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु सतिमा होति परमेन सति-
नेपक्केन समन्नागतो चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता ।
15 यं पि, भिक्षवे, भिक्षु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो
चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता, अयं पि धम्मो नाथ-
करणो ।

१०. “पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षु पञ्चवा होति उदयत्य-
गामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्ख-
20 क्खयगामिनिया । यं पि, भिक्षवे, भिक्षु पञ्चवा होति उदयत्य-
गामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-
गामिनिया, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

“सनाथा, भिक्षवे, विहरथ, सा अनाथा । दुक्खं, भिक्षवे,
अनाथो विहरति । इमे खो, भिक्षवे, दस नाथकरणा धम्मा” ति ।

८. दुतियनाथमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
25 अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि -
“भिक्षवो” ति । “मदन्ते” ति ते भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच -

२. “सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । द्रुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । दसयिमे, भिक्खवे, नाथकरणा धम्मा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खा- पदेसु । ‘सीलवा वतायं भिक्खु पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचार- गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा- 5 पदेसु’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

B. 277

R. 26

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति ... पे०... 10 दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । ‘बहुस्सुतो वतायं भिक्खु सुतच्चरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति वाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, 15 मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण- 20 सहायो कल्याणसम्पवङ्को । ‘कल्याणमित्तो वतायं भिक्खु कल्याण- सहायो कल्याणसम्पवङ्को’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो 25 नाथकरणो ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदक्खिणगाही अनुसासनि । ‘सुवचो वतायं भिक्खु सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदक्खिणगाही अनुसासनि’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, 30 R. 27

B. 278

मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं 5 उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो होति अनलसो, तन्नूपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविघातुं । ‘यानि तानि सब्रह्म-
चारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो वतायं भिक्खु अनलसो, तन्नूपायाय वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविघातुं’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा 10 पि भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पिय-समुदाहारो, अभिषम्मे अभिविनये उट्ठारपामोज्जो । ‘धम्मकामो वतायं 15 भिक्खु पियसमुदाहारो, अभिषम्मे अभिविनये उट्ठारपामोज्जो’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

R. 28

८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु ‘आरद्धविरियो वतायं 20 भिक्खु विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानु-
कम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरवीवर- 30 पिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभ्रेसज्जपरिक्खारेन । ‘सन्तुट्ठो वतायं

भिक्षु इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयमेसज्जपरिक्खारेना' ति थेरा पि नं भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्षू ... नवा पि भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

B. 279

5

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्षु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । ‘सतिमा वतायं भिक्षु परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता’ ति थेरा पि नं भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्षू ... नवा पि भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्झिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

10

११. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्षु पञ्जवा होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । ‘पञ्जवा वतायं भिक्षु उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया’ ति थेरा पि नं भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति, मज्झिमा पि भिक्षू ... नवा पि भिक्षू वत्तब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स ... पे०... नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

20

R. 29

१२. “सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । इमे खो, भिक्खवे, दस नाथकरणा धम्मा” ति ।

१३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्षू भगवतो भासितं अभिनन्दुं ति ।

६. पठमअरियावाससुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, अरियावासा, ये अरिया आवासिसु वा आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति वा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्षु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति, छळङ्गसमन्नागतो, एकारक्खो, चतुरापस्सेनो, पनुण्णपच्चेकसच्चो, समययसद्देसनो, अनाविलसङ्कप्पो, पस्सद्वकाय-

25

B. 280

सङ्खारो, सुविमुत्तचित्तो, सुविमुत्तपञ्चो । इमे खो, भिक्खवे, दस
अरियावासा, ये अरिया आर्वसिंखु वा आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति
वा” ति ।

१०. दुतियअरियावासमुत्तं

R. 30

१. एकं समयं भगवा कुरुसु विहरति कम्मासघम्मं नाम कुरुं
५ निगमो । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच -

२. “दसयिमे, भिक्खवे, अरियावासा, ये अरिया आर्वसिंखु वा
आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति वा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
पञ्चङ्गविप्पहीनो होति, छळङ्गसमन्नागतो, एकारक्खो, चतुरापस्सेनो,
पनुण्णपच्चेकसच्चो, समवयसट्ठेसनो, अनाविलसङ्कप्पो, पत्सद्वकाय-
१० सङ्खारो, सुविमुत्तचित्तो, सुविमुत्तपञ्चो ।

३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामच्छन्दो पहीनो होति, व्यापादो पहीनो होति,
थीनमिद्धं पहीनं होति, उदच्चकुक्कुच्चं पहीनं होति, विचिकिच्छा पहीना
होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविप्पहीनो होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु छळङ्गसमन्नागतो होति ?
१५ इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो,
उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सोतेन सद्दं सुत्वा ... पे०...
वानेन गन्धं वायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन फोटुब्बं
फुसित्वा ... मनसा भम्मं विज्जाय नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको
२० विहरति सतो सम्पजानो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु छळङ्गसमन्नागतो
होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु एकारक्खो होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु सत्तारक्खेन चेतसा समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
एकारक्खो होति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु चतुरापस्सेनो होति ? इध,
२५ भिक्खवे, भिक्खु सङ्खायेकं पटिसेवति, सङ्खायेकं अधिवासति, सङ्खायेकं
परिवज्जेति, सङ्खायेकं विनोदेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु चतुरा-
पस्सेनो होति ।

७. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पनुण्णपच्चेकसच्चो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो यानि तानि पुथुसमणज्जाहणानं पुथुपच्चेक-
सच्चानि, सेय्यथीदं — ‘सस्सतो लोको’ ति वा, ‘असस्सतो लोको’ ति वा,
‘अन्तवा लोको’ ति वा, ‘अनन्तवा लोको’ ति वा, ‘तं जीवं तं सरीरं’ ति
वा, ‘अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं’ ति वा, ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति
वा, ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति वा, ‘होति च न च होति तथागतो
परं मरणा’ ति वा, ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति वा,
सब्बानि तानि नुण्णानि होन्ति पनुण्णानि चत्तानि यत्तानि मुत्तानि पही-
नानि पटिनिस्सट्ठानि । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पनुण्णपच्चेकसच्चो
होति ।

10

८. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु समवयसट्ठेसनो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुनो कामेसना पहीना होति, भवेसना पहीना होति, ब्रह्म-
चरियेसना पटिप्पस्सट्ठा । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु समवयसट्ठेसनो
होति ।

९. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अनाविलसङ्कप्पो होति ? इध, 15
भिक्खवे, भिक्खुनो कामसङ्कप्पो पहीनो होति, व्यापादसङ्कप्पो पहीनो
होति, विहिंसासङ्कप्पो पहीनो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अना-
विलसङ्कप्पो होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पस्सद्वकायसङ्कारो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव 20
सोमनस्सदोभनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं
चतुत्थं क्षानं उपसम्पज्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
पस्सद्वकायसङ्कारो होति ।

११. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तचित्तो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुनो रागा चित्तं विमुत्तं होति, दोसा चित्तं विमुत्तं होति, 25
मोहा चित्तं विमुत्तं होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तचित्तो
होति ।

१२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तपञ्जो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु ‘रागो मे पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अन-
भावङ्कतो आर्याति अनुप्पादवम्मो’ ति पजानाति, दोसो मे पहीनो ...पे०... 30

B 282

‘मोहो मे पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावद्धतो आर्यति
अनुप्पादधम्मो’ ति पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्त-
पञ्चो होति ।

१३. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धानं अरिया अरियावासे’
5 आवसिसु, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आवसिसु; ये हि केचि, भिक्खवे,
अनागतमद्धानं अरिया अरियावासे आवसिस्सन्ति, सब्बे ते इमेव दस
अरियावासे आवसिस्सन्ति; ये हि केचि, भिक्खवे, एतरहि अरिया
अरियावासे आवसन्ति, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आवसन्ति । इमे
खो, भिक्खवे, दस अरियावासा, ये अरिया आवसिसु वा आवसन्ति वा
10 आवसिस्सन्ति वा” ति ।

नाथवग्गो^१ कुतियो ।

तत्सुद्धानं

सेनासनं^२ च पञ्चङ्गं^३, संयोजनाखिलेन च ।
अप्पमादो आहुन्हेयो, द्वे नाथा द्वे अरियावासा^४ ति ॥

— ० —

३. महावग्गो

१. सीहनादसुत्तं

१. “सीहो, भिक्खवे, मीगराजा सायन्हसमयं आसया निवसमति ।
आसया निवसमिन्त्वा विजम्भति । विजम्भित्वा समन्ता चतुद्दि^५”
R 33 15 अनुविलोकेति । समन्ता चतुद्दि^५ अनुविलोकेत्वा तिक्वत्तुं सीहनादं
नदति । तिक्वत्तुं सीहनादं नदित्वा गोचराय पक्कमति । तं किस्स
हेतु ? ‘माहं खुद्दके पाणे विसमगते सङ्घातं आपादेसि’ ति !
२. “सीहो” ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिचचनं अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्स । यं खो, भिक्खवे, तथागतो परिसाय धम्मं देसेति,
20 इदमस्स होति सीहनादस्मि ।

B. 283

३. “दसयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतजलानि, येहि

१. अरियावासे — स्था०, रो० । २. नाथकरणवग्गो — स्था० । ३-४. सेनासना च
अङ्गा च — स्था०; सेनासना च अङ्गानि — रो० । ५. वसेन वा — स्था०; अरियावासेन वा —
रो० । ६. चतुद्दिशा — स्था०, रो० ।

बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि दसं? इध, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो सब्बत्थगामिनि^१ पटिपदं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो सब्बत्थगामिनि पटिपदं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकधातुं^२ नानाधातुं लोकं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकत्तं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकत्तं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

८. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो परसत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो पर-सत्तानं परपुग्गलानं इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

१-१. सब्बत्थगामिनि ० - सी०, रो० । २-२ अनेकधातु-नानाधातु-लोकं - सी०, रो० ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिससा-
पत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं बुट्ठानं यथाभूतं पजानाति । यं पि ... पे०...
पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवलं होति ... पे०...
ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R. 95

- 5 १०. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं
अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो
चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीसं पि जातियो
तिसं पि जातियो चत्तालीसं’ पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जाति-
सतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि सवट्ठकप्पे अनेके
10 पि विवट्ठकप्पे अनेके पि संवट्ठविट्ठकप्पे, ‘अमुत्रासि एवंनामो एवगोत्तो
एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो
चुतो अमुत्र उदपादि; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो
एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति,
इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि
15 भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं —
एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं
पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवलं होति,
यं वलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं
नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

B. 285

- 20 ११. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति — इमे वत
भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनो-
दुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठि-
25 कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं
निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता
वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुप-
वादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं
मरणा सुगतिं सम्मं लोकं उपपन्ना’ ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन

अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाक्कम्मूपगे सत्ते पज्जानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथाक्कम्मूपगे सत्ते पज्जानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं ह्वोति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिज्जानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

R. 36

१२. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं ह्वोति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिज्जानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

10

“इमानि खो, भिक्खवे, दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिज्जानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेती” ति ।

15

२. अधिवृत्तिपदसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच —

“ये ते, आनन्द, धम्मा तेसं तेसं अधिवृत्तिपदानं” अभिज्जा सच्छिक्किरियाय संवत्तन्ति, विसारदो अहं, आनन्द, तत्थ^१ पटिज्जानामि । तेसं तेसं तथा तथा धम्मं देसेतुं यथा यथा पटिपन्नो सन्तं वा अत्थी ति अस्सति, असन्तं वा नत्थी ति अस्सति, हीनं वा हीनं ति अस्सति, पणीतं वा पणीतं ति अस्सति, सउत्तरं वा सउत्तरं ति अस्सति, अनुत्तरं वा अनुत्तरं ति अस्सति; यथा यथा वा पन तं जातेय्यं^२ वा दट्ठेय्यं वा सच्छिक्करेय्यं^३ वा, तथा तथा अस्सति वा दक्खति वा सच्छिक्करिस्सति

B. 286

R. 37

१. अधिवृत्तिपदानं — त्या०, रो० । २. तत्थ — सी० । ३-३. ० दट्ठेय्यं वा सच्छिक्करेय्यं — सी०; जातेय्यं वा दट्ठेय्यं वा सच्छिक्करेय्यं — त्या०; ० विट्ठेय्यं वा सच्छिक्करेय्यं — रो० ।

वा' ति ठानमेतं विज्जति । एतदानुत्तरियं, आनन्द, आणानं यदिदं
तत्थ तत्थ यथाभूतआणं । एतस्मा चाहं, आनन्द, आणा अञ्जं
आणं उत्तरितरं वा पणीततरं वा नत्थी ति वदामि ।

२. "दसयिमानि, आनन्द, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि
५ बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिज्जानाति, परिसासु सीहनादं
नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि दस ? इधानन्द, तथागतो ठानं
च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पज्जानाति । यस्मानन्द, तथागतो
ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो यथाभूतं पज्जानाति, इदम्पानन्द,
तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं
१० पटिज्जानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

३. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अतीतानागतपञ्चुप्पन्नानं
कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पज्जानाति । यस्मानन्द
... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

४. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो सब्बत्थगामिनि पटिपदं
१५ यथाभूतं पज्जानाति । यस्मानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्म-
चक्कं पवत्तेति ।

५. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं
यथाभूतं पज्जानाति । यस्मानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं
पवत्तेति ।

R. 38 20

६. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं
यथाभूतं पज्जानाति । यस्मानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं
पवत्तेति ।

७. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो परसत्तानं परपुगलानं
इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं पज्जानाति । यस्मानन्द ... पे०... इदम्पानन्द
२५ ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

८. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधि-
समापत्तीनि सङ्किलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं पज्जानाति । यस्मानन्द
... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

B 287

९. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं

अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सज्जेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

१०. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगो सत्ते पजानाति । यम्पानन्द 5 ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

११. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । यम्पानन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदम्पानन्द, 10 तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसमं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

“इमानि खो, आनन्द, दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसमं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेती” ति । 15

३. कायमुत्तं

१. “अत्थि, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय । अत्थि, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन । अत्थि, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा^१ पहातब्बा ।

R. 39

२. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चि^२ देसं कायेन । 20 तमेनं अनुविच्च विञ्चू सन्नह्याचारी एवमाहंसु — ‘आयस्मा खो अकुसलं आपन्नो किञ्चि देसं कायेन । साधु वतायस्मा कायदुच्चरितं पहाय कायमुच्चरितं भावेतु’ ति । सो अनुविच्च विञ्चूहि सन्नह्याचारीहि वुच्चमानो कायदुच्चरितं पहाय कायमुच्चरितं भावेति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय ।

25

३. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चि देसं वाचाय । तमेनं

B 288

१. दिस्वा दिस्वा — सी०, स्वा०, रो० । २. कचिदेव — सी०, स्वा०, रो० ।

अनुविच्च विञ्चू सन्नहाचारी एवमाहुंसु - 'आयस्मा खो अकुसलं
आपन्नो किञ्चि देसं वाचाय । साधु वतायस्मा वचीदुच्चरितं पहाय
वचीमुच्चरितं भावेत्' ति । सो अनुविच्च विञ्चूहि सन्नहाचारीहि
बुच्चमानो वचीदुच्चरितं पहाय वचीमुच्चरितं भावेति । इमे बुच्चन्ति,
5 भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन ।

४. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय,
पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा ? लोभो, भिक्खवे, नेव कायेन पहातब्बो
नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बो । दोसो, भिक्खवे ... पे०...
मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पळासो ... मच्छरियं, भिक्खवे,
10 नेव कायेन पहातब्बं नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बं ।

५. "पापिका, भिक्खवे, इस्सा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय,
पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा । कतमा च, भिक्खवे, पापिका इस्सा ?
इध, भिक्खवे, इज्झति गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा धनेन वा धञ्जेन
वा रजतेन वा जातरूपेन वा । तत्राञ्जतरस्स दासस्स वा उपवासस्स'
15 वा एवं होति - 'अहो वतिमस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा न
इज्झेय्य धनेन वा धञ्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा' ति । समणो
वा पन ब्राह्मणो वा लाभो होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारानं । तत्राञ्जतरस्स समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा एवं
होति - 'अहो वत अयमायस्मा न लाभो अस्स चीवरपिण्डपातसेनासन-
20 गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं' ति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, पापिका
इस्सा^१ ।

६. "पापिका, भिक्खवे, इच्छा नेव कायेन पहातब्बा नो
वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा । कतमा च, भिक्खवे, पापिका
इच्छा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सद्धो समानो 'सद्धो ति मं जानेय्यु'
25 ति इच्छति; दुस्सीलो समानो 'सीलवा ति मं जानेय्यु' ति इच्छति;
अप्पस्सुतो समानो 'बहुस्सुतो ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; सङ्गणिकारामो
समानो 'पविक्खितो ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; कुसीतो समानो 'आरद्ध-
विरियो ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; मुट्ठस्सति समानो 'उपट्ठितस्सती
ति मं जानेय्यु' ति इच्छति; असमाहितो समानो 'समाहितो ति मं

१. तत्राञ्जतरस्स - सी०, स्था०, रो० । २. ओपवासस्स - सी० । ३. एत्थ 'पापिका
भिक्खवे इस्सा ... पहातब्बा' ति सी०, स्था०, रो० पोत्थकेसु अधिको पाठो विस्सति ।

जानेय्युं' ति इच्छति; दुष्पञ्चो समानो 'पञ्चवा ति मं जानेय्युं' ति इच्छति; अखीणासवो समानो 'खीणासवो ति मं जानेय्युं' ति इच्छति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापिका इच्छा । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, घम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा ।

R. 41

७. "तं चे, भिक्खवे, भिक्खुं लोभो अभिमुय्य इरियति", दोसो 5
... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ...
पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिमुय्य इरियति । सो एवमस्स
वेवितब्बो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति,
तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिमुय्य इरियति; नायमायस्मा तथा
पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो 10
... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा
न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिमुय्य इरियती' ति ।

८. "तं चे, भिक्खवे, भिक्खुं लोभो नाभिमुय्य इरियति, दोसो
... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ...
पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिमुय्य इरियति, सो एवमस्स 15
वेवितब्बो - 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति,
तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिमुय्य इरियति; तथा अयमायस्मा
पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो
... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा
न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिमुय्य इरियती'" ति । 20

४. महाचुन्दसुतं

१. एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतिसु विहरति सहजातिर्यं ।
तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि - "आवुसो भिक्खवे"
ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाचुन्दस्स पच्च-
स्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच -

R. 42

"आणवादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो - 'जानामिमं घम्मं, 25
पस्सामिमं घम्मं' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभिमुय्य तिट्ठति,

१. इरियति - स्था० । २. पलासो - स्था०, रो० । ३. भिक्खवो - सी०,
स्था०, रो० ।

B 290

दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो — 'नायमायस्सा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमायस्सा तथा
 8 पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

२. "भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो — 'भावितकायोमिह भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्जो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं
 10 लोभो अभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो — 'नायमायस्सा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमायस्सा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ...
 15 मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

३. "आणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च — 'जानामिमं वम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोमिह भावितसीलो
 20 भावितचित्तो भावितपञ्जो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खु लोभो अभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितब्बो — 'नायमायस्सा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नाय-
 25 मायस्सा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

R. 48

B. 291

४. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो दलितो व समानो अणुवादं
 30 वदेय्य, अन्नो व समानो धनवावादं वदेय्य, असो गो व समानो भोगवा-
 वादं वदेय्य । सो किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये समुप्पन्ने न सक्कुण्येय्य

उपनीहातुं धनं वा घञ्जं वा रजतं वा जातरूपं वा । तमेनं एवं जानेत्युं
 — ‘दलिद्वो व अयमायस्मा समानो अद्भुवादं वदेति, अधनो व अयमायस्मा
 समानो धनवावादं वदेति, अभोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं
 वदेति । तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मिञ्चिदेव धन-
 करणीये समुप्पन्ने न सक्कोति उपनीहातुं धनं वा घञ्जं वा रजतं 5
 वा जातरूपं वा’ ति ।

“एवमेव खो, आवुसो, आणवादं च भिक्खु वदमानो भावनावादं
 च — ‘जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोमिह भावितसीलो
 भावितचित्तो भावितपञ्चो’ ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभि-
 भुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो 10
 ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठति, सो
 एवमस्स वेदितब्बो — ‘नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो
 लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिट्ठति; नायमा-
 यस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ...
 उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका 15 R. 44
 इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिट्ठती’
 ति ।

५. “आणवादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो — ‘जानामिमं धम्मं,
 पस्सामिमं धम्मं’ ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति,
 दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं 20
 ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स
 वेदितब्बो — ‘अयमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न
 होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा
 पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो
 ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न 25
 होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठती’ ति ।

६. “भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो — ‘भावितकायोमिह
 भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो’ ति । तं चे, आवुसो,
 भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ...

B. 292

उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका
इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो एवमस्स वेदितव्वो - 'तथा अयमायस्मा
पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्त लोभो
नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो
5 न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरिय
... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्त
पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठती' ति ।

७. "आणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च -
'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोमिह भावितसीलो
10 भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खु लोभो नाभि-
भुय्य तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो
... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो
एवमस्स वेदितव्वो - 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो
न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिट्ठति; तथा अयमा-
15 यस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ...
उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका
इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य
तिट्ठती' ति ।

R. 45

८. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो अङ्गो व, समानो अङ्गवाव
20 वदेय्य, धनवा व समानो धनवावादं वदेय्य, भोगवा व समानो भोगवावाद
वदेय्य । सो किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये समुप्पन्ने सक्कुण्ण्य उपनीहातु
धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं वा । तमेनं एव जानेय्युं - 'अङ्गो
व अयमायस्मा समानो अङ्गवादं वदेति, धनवा व अयमायस्मा समानो
धनवावादं वदेति, भोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं वदेति ।
25 तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मिञ्चिदेव धनकरणीये
समुप्पन्ने ण्कोति उपनीहातुं धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं वा'
ति; एवमेव खो, आवुसो, आणवादं च भिक्खु वदमानो भावनावाद
च - 'जानामिमं धम्म, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोमिह भावितसीलो
भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खु लोभो नाभिभुय्य
तिट्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो
30 ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिट्ठति, सो

B 293

एवमस्स वेदितब्बो — ‘तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिंसं आयस्मन्तं लोभो नाभिमुय्य तिट्ठति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिंसं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभि- 5 मुय्य तिट्ठती” ति ।

५. कसिणसुत्तं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, कसिणायतनानि । कतमानि दस ? R. 46
पथवीकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं;
आपोकसिणमेको सञ्जानाति ... पे०... तेजोकसिणमेको सञ्जानाति ...
वायोकसिणमेको सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ... 10
पीतकसिणमेको सञ्जानाति ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ...
ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ... आकासकसिणमेको सञ्जानाति ...
विञ्जानकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं ।
इमानि खो, भिक्खवे, दस कसिणायतनानी” ति ।

६. काळीसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाकच्चानो अवन्तीसु विहरति 18
कुलधरे^१ पवत्ते पव्वते । अथ खो काळी उपासिका कुलधरिका येनायस्मा
महाकच्चानो तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो काळी उपासिका B. 294
कुलधरिका आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदवोच —

२. “वुत्तमिदं, भन्ते, भगवता कुमारिपञ्हेसु — 20
‘अत्थस्स पत्ति^२ हृदयस्स सन्ति^३,
जेत्वान सेनं पियसातरूपं ।
एकोहं^४ शायं^५ सुखमनुबोधिं^६,
तस्मा जनेन न करोमि सखि^७ ।
सखी^८ न सम्पज्जति केनचि मे’ ति ॥ 25

१ कुलधरे — सी०, स्या०, रो० । २-२. पत्ति हृदयस्स सन्ति — स्या० ।
३-३. एकोहं शायी — स्या०; एकोहं शायी — रो० । ४. सुखमनुबोधि — स्या० । ५. सन्धि —
सी०, स्या०, रो० । ६. सखी — सी०, स्या०, रो० ।

R. 47

“इमस्स खो’ भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स कथं
वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ?

३. “पथवीकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि, एके समण-
ब्राह्मणा ‘अत्थो’ ति अभिनिव्वत्तेसु” । यावता खो, भगिनि, पथवीकसिण-
5 समापत्तिपरमता, तदभिञ्जासि भगवा । तदभिञ्जाय भगवा अस्साद-
मद्दस^१ आदीनवमद्दस निस्सरणमद्दस भग्गामग्गञ्जाणदस्सनमद्दस ।
तस्स अस्साददस्सनहेतु^२ आदीनवदस्सनहेतु निस्सरणदस्सनहेतु भग्ग-
मग्गञ्जाणदस्सनहेतु अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति विदिता होति ।

४. “आपोकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... पे०. तेजो-
10 कसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... वायोकसिणसमापत्तिपरमा खो,
भगिनि ... नीलकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि .. पीतकसिण-
समापत्तिपरमा खो, भगिनि ... लोहितकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि
... ओदातकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... आकासकसिणसमा-
पत्तिपरमा खो, भगिनि .. विञ्जाणकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि,
15 एके समणब्राह्मणा ‘अत्थो’ ति अभिनिव्वत्तेसु” । यावता खो, भगिनि,
विञ्जाणकसिणसमापत्तिपरमता, तदभिञ्जासि भगवा । तद-
भिञ्जाय भगवा अस्सादमद्दस आदीनवमद्दस निस्सरणमद्दस भग्गामग्ग-
ञ्जाणदस्सनमद्दस । तस्स अस्साददस्सनहेतु आदीनवदस्सनहेतु निस्सरण-
दस्सनहेतु भग्गामग्गञ्जाणदस्सनहेतु अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति विदिता
20 होति । इति खो, भगिनि, यं तं वुत्तं भगवता कुमारिपच्चेसु -

B. 295

‘अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति ,
जेत्वान सेनं पियसातरूपं ।
एकोहं ज्ञायं सुखमनुबोधिं ,
तस्मा जनेन न करोमि सखि ।
सखी न सम्पज्जति केनचि मे’ ति ॥

R. 48

25

“इमस्स खो, भगिनि, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं
वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

१. नृ खो - सी०, स्या०, रो० । २-३. अत्थाभि० - सी०, स्या०, रो० ।
३. आविमद्दस - सी०, स्या०, रो० । ४. आविदस्सनहेतु - सी०, स्या०, रो० ।

७. पठममहापञ्चासुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो सम्बहुला भिक्खू पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय सावत्थिं^१ पिण्डाय पविस्सि^२ । अथ खो तेसं भिक्खून्
एतदहोसि — “अतिप्पयो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरित्तुं; यन्नून
मयं येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यामा”^३ 5
ति ।

२. अथ खो ते भिक्खू येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
आरामो तेनुपसङ्कमि^४सु; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परि-
ब्बाजकेहि सद्धिं सम्मोदि^५सु । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^६ वीतिसारेत्वा
एकमन्तं निसीदि^७सु । एकमन्तं निसिञ्जे खो ते भिक्खू ते अञ्जतित्थिया 10
परिब्बाजका एतदवोचुं —

३. “समणो, आवुसो, गोतमो सावकानं एवं धम्मं देसेति —
‘एथ तुम्हे, भिक्खवे, सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्जाय’
विहरथा’ ति; मयं पि खो, आवुसो, सावकानं एवं धम्मं देसेम — ‘एथ
तुम्हे, आवुसो, सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्जाय 15
विहरथा’ ति । इध नो, आवुसो, को विसेसो को अधिप्पायो” किं
नानाकरणं समणस्स वा गोतमस्स अम्हाकं वा, यदिदं धम्मदेसनाय वा
धम्मवेसनं अनुसासनिया वा अनुसासनिं” ति ? R. 49

४. अथ खो ते भिक्खू तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
भासितं नेव अभिनिन्दि^८सु नप्पटिक्कोसि^९सु । अनभिनिन्दित्वा अप्पटि- 20
क्कोसित्वा उद्धायासना पक्कमि^{१०}सु — “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
अत्थं आजानिस्सामा” ति । B. 296

५. अथ खो ते भिक्खू सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पञ्च्चाभत्तं
पिण्डपातपटिक्कन्ता येन भगवा तेनुपसङ्कमि^{११}सु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि^{१२}सु । एकमन्तं निसिञ्जा खो ते भिक्खू 25
भगवन्तं एतदवोचुं —

१. सावत्थियं — सी०, स्या०, रो० । २. पविस्सि — रो० । ३. सारणीयं — सी०,
स्या०, रो० । ४. अभिञ्जाय अभिञ्जाय — सी०, स्या०, रो० । ५. अधिप्पायो — सी०;
अधिप्पायो — स्या०; अधिप्पायोसी — रो० ।

६. “इष मयं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
 सार्वत्थि पिण्डाय पविसिम्हा । तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि -
 ‘अतिप्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं; यन्नून मयं येन अञ्ज-
 तित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यामा’ ति । अथ खो
 5 मयं, भन्ते, येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमिम्हा;
 उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदिम्हा ।
 सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिम्हा । एकमन्तं
 निसिन्ने खो, भन्ते, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका अम्हे एतदवोचु -
 ‘समणो, आवुसो, गोतमो सावकानं एवं धम्मं देसेति - एथ तुम्हे, भिक्खवे,
 10 सब्बं धम्मं अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्जाय विहरथा ति; मयं पि
 खो, आवुसो, सावकानं एवं धम्मं देसेम- एथ तुम्हे, आवुसो, सब्बं धम्मं
 अभिजानाथ, सब्बं धम्मं अभिञ्जाय विहरथा ति । इष नो, आवुसो,
 को विसेसो को अविप्पयासो किं नानाकरणं समणस्स वा गोतमस्स
 अम्हाकं वा, यदिदं धम्मदेसनाय वा धम्मदेसनं अनुसासनिया वा
 15 अनुसासनि’ ति ?

R. 50

“अथ खो मयं, भन्ते, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं
 भासितं नेव अभिनन्दिम्हा नप्पट्ठिकोसिम्हा । अनभिनन्दित्वा अप्पट्ठि-
 क्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमिम्हा - ‘भगवतो सन्तिके एतस्स
 भासितस्स अत्थं आजानिस्सामा’” ति ।

B. 297

- 20 ७. “एवंवादिनो, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एव-
 मस्सु वचनीया - ‘एको, आवुसो, पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं,
 द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानि, तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि
 वेय्याकरणानि, चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानि,
 पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानि, छ पञ्हा छ उद्देसा छ
 25 वेय्याकरणानि, सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानि, अट्ठ पञ्हा
 अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानि, नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानि,
 दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी’ ति । एवं पुट्ठा, भिक्खवे, अञ्ज-
 तित्थिया परिब्बाजका न^१ चेव^२ सम्पायिस्सन्ति, उत्तरि^३ च^४ विधातं
 आपज्जिस्सन्ति । तं किस्स हेतु ? यथा तं, भिक्खवे, अविसयस्मि ।
 30 नाहं तं, भिक्खवे, पस्सामि सदेवके लोके समारके सन्नह्मके सत्समण-

ब्राह्मण्या पजाय सदेवमनुस्साय यो इमेसं पञ्चानं वेय्याकरणेन चित्तं
आराधेय्य, अञ्जत्र तथागतं वा तथागतसावकेन वा इतो वा पन
सुत्वा ।

८. “एको पञ्चो एको उद्देशो एकं वेय्याकरणं” ति, इति खो
पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? एकधम्मो, भिक्खवे, भिक्खु सम्मा ५
निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्त-
दस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति ।
कतमस्मि एकधम्मो ? ‘सब्बे सत्ता आहारट्टितिका’ — इमस्मि खो, R. 51
भिक्खवे, एकधम्मो भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव 10
धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘एको पञ्चो एको उद्देशो एकं वेय्याकरणं’
ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

९. “द्वे पञ्चा द्वे उद्देशा द्वे वेय्याकरणानी” ति, इति खो पनेतं
वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? द्वीसु, भिक्खवे, धम्मेषु भिक्खु सम्मा 15
निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परि-
यन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति ।
कतमेषु द्वीसु ? नामे च रूपे च — इमेषु खो, भिक्खवे, द्वीसु धम्मेषु
भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो
होति । ‘द्वे पञ्चा द्वे उद्देशा द्वे वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं 20
पटिच्च वुत्तं ।

१०. “तयो पञ्चा तयो उद्देशा तीणि वेय्याकरणानी” ति,
इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तीसु, भिक्खवे, धम्मेषु
भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्त- 25
करो होति । कतमेषु तीसु ? तीसु वेदनासु — इमेषु खो, भिक्खवे,
तीसु धम्मेषु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा
विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव
धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘तयो पञ्चा तयो उद्देशा तीणि वेय्या-
करणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं । 30

R. 52

११. "चत्तारो पब्बा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? चत्तुसु, भिक्खवे, धम्मेषु भिक्खु मग्गमा निज्जिन्दमानो मग्गमा विरज्जमानो मग्गमा विमुच्चमानो मग्गमा परिग्रन्तदस्मावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्ख-
 5 स्सन्तकरो होति । कतमेसु चत्तुसु ? चत्तुसु आहारेसु - इमेसु खो, भिक्खवे, चत्तुसु धम्मेषु भिक्खु मग्गमा निज्जिन्दमानो मग्गमा विरज्जमानो मग्गमा विमुच्चमानो मग्गमा परिग्रन्तदस्मावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'चत्तारो पब्बा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१२. "पच्च पब्बा पच्चुद्देसा पच्च वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? पच्चसु, भिक्खवे, धम्मेषु भिक्खु मग्गमा निज्जिन्दमानो मग्गमा विरज्जमानो मग्गमा विमुच्चमानो मग्गमा परिग्रन्तदस्मावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु पच्चसु ? पच्चसु उपादानक्खन्वेसु - इमेसु खो, भिक्खवे, पच्चसु धम्मेषु भिक्खु मग्गमा निज्जिन्दमानो मग्गमा विरज्जमानो
 15 मग्गमा विमुच्चमानो मग्गमा परिग्रन्तदस्मावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'पच्च पब्बा पच्चुद्देसा पच्च वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१३. "छ पब्बा छ उद्देसा छ वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? छसु, भिक्खवे, धम्मेषु भिक्खु मग्गमा निज्जिन्दमानो मग्गमा विरज्जमानो मग्गमा विमुच्चमानो मग्गमा परिग्रन्तदस्मावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु छसु ? छसु अज्जत्तिकेसु आयातनेसु - इमेसु खो, भिक्खवे, छसु धम्मेषु भिक्खु मग्गमा निज्जिन्दमानो मग्गमा विरज्जमानो
 25 मग्गमा विमुच्चमानो मग्गमा परिग्रन्तदस्मावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'छ पब्बा छ उद्देसा छ वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 53

B. 293

१४. "सत्त पब्बा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? सत्तसु, भिक्खवे, धम्मेषु भिक्खु मग्गमा निज्जिन्दमानो मग्गमा विरज्जमानो मग्गमा विमुच्चमानो मग्गमा
 30 मग्गमा परिग्रन्तदस्मावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'सत्त पब्बा सत्तुद्देसा सत्त वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
 होति । कतमेसु सत्तसु ? सत्तसु विञ्जाणट्ठित्तिसु — इमेसु खो,
 भिक्खवे, सत्तसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
 सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च
 दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘सत्त पञ्हा सत्तुद्देसा सत्त वेय्या- 5
 करणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१५. “अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानी’ ति, इति खो
 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? अट्ठसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु
 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा
 परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो 10
 होति । कतमेसु अट्ठसु ? अट्ठसु लोकधम्मेसु — इमेसु खो, भिक्खवे,
 अट्ठसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो ... पे०... दुक्खस्सन्तकरो
 होति । ‘अट्ठ पञ्हा अट्ठुद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं
 इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१६. “नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी’ ति, इति खो 15
 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? नवसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु
 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा-
 परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
 होति । कतमेसु नवसु ? नवसु सत्तावासेसु — इमेसु खो, भिक्खवे,
 नवसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा 20
 विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव
 धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘नव पञ्हा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी’
 ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१७. “दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी’ ति, इति खो
 पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? दससु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु 25
 सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा
 परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
 होति । कतमेसु दससु ? दससु अकुसलेसु कम्मपथेषु — इमेसु खो,
 भिक्खवे, दससु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो
 सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च 30

B. 300

दिद्वेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । 'दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्या-
करणानी' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

८. दुत्तियमहापञ्हासुत्तं

१. एकं समयं भगवा कजङ्गलायं विहरति वेळुवने । अथ खो
सम्बहुला कजङ्गलका' उपासका येन कजङ्गलिका भिक्खुनी तेनुप-
५ सङ्गमिसु; उपसङ्गमित्वा कजङ्गलिकं भिक्खुनि अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिकं
भिक्खुनि एतदवोचुं -

२. "वुत्तमिदं, अय्ये, भगवता महापञ्हेसु - 'एको पञ्हो एको
उद्देसो एकं वेय्याकरणं, द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानि, तथो पञ्हा
R 55 10 तथो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानि, चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि
वेय्याकरणानि, पञ्च पञ्हा पञ्चउद्देसा पञ्च वेय्याकरणानि, छ पञ्हा
छ उद्देसा छ वेय्याकरणानि, सत्त पञ्हा सत्तउद्देसा सत्त वेय्याकरणानि,
अट्ठ पञ्हा अट्ठउद्देसा अट्ठ वेय्याकरणानि, नव पञ्हा नवउद्देसा नव वेय्या-
करणानि, दस पञ्हा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति । इमस्स नु खो,
15 अय्ये, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स कथं वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो" ति ?

३. "न खो पनेतं, आवुसो, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा
पटिग्गहितं, न पि मनोभावनीयानं भिक्खूनं सम्मुखा सुतं सम्मुखा
पटिग्गहितं; अपि च, यथा मेत्थं खायति तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ,
भासिस्सामी" ति । "एवं, अय्ये" ति, खो कजङ्गलका उपासका
20 कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया पञ्चस्सोसुं । कजङ्गलिका भिक्खुनी
एतदवोच -

४. "एको पञ्हो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं" ति, इति खो
पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? एकधम्मो, आवुसो, भिक्खु
सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा त्रिमुच्चमानो सम्मा
25 परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिद्वेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो
होति । कतमस्मि एकधम्मो ? सब्बे सत्ता आहारट्टितिका - इमस्मि
खो, आवुसो, एकधम्मो भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो

सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'एको पञ्चो एको उद्देसो एकं वेय्याकरणं' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. 301

५. "द्वे पञ्हा द्वे उद्देसा द्वे वेय्याकरणानी" ति इति, खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? द्वीसु, आवुसो, धम्मेसु भिक्खु 5
सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु द्वीसु ? नामे च रूपे च ... पे०... कतमेसु तीसु ? तीसु वेदनासु — इमेसु खो, आवुसो, तीसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी 10
सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'तयो पञ्हा तयो उद्देसा तीणि वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 56

६. "चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेय्याकरणानी" ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? चतूसु, आवुसो, 15
धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु चतूसु ? चतूसु सतिपट्ठानेसु — इमेसु खो, आवुसो, चतूसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'चत्तारो पञ्हा चत्तारो उद्देसा चत्तारि 20
वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

७. "पञ्च पञ्हा पञ्चुद्देसा पञ्च वेय्याकरणानी" ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चसु, आवुसो, धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु पञ्चसु ? 25
पञ्चसु इन्द्रियेसु ... पे०... कतमेसु छसु ? छसु निस्सरणैयासु घातूसु ... पे०... कतमेसु सत्तसु ? सत्तसु बोज्झङ्गेषु ... पे०... कतमेसु अट्ठसु ? अट्ठसु अरियअट्ठङ्गिकमगोसु' — इमेसु खो, आवुसो, अट्ठसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं

R. 57

अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । 'अट्ठ पञ्चा अट्ठहेसा
अट्ठ वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. 302

८. "नव पञ्चा नवुहेसा नव वेय्याकरणानी' ति, इति खो
पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? नवसु, आवुसो, धम्मसु
५ भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्त-
करो होति । कतमेसु नवसु ? नवसु सत्तावासेसु - इमेसु खो, आवुसो,
नवसु धम्मसु भिक्खु सम्मा निब्बिन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा
विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मो
१० दुक्खस्सन्तकरो होति । 'नव पञ्चा नवुहेसा नव वेय्याकरणानी' ति,
इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

९. "दस पञ्चा दसुहेसा दस वेय्याकरणानी' ति, इति खो
पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? दससु, आवुसो, धम्मसु
भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभि-
१५ समेच्च दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु दससु ? दससु
कुसलेसु कम्मपयेसु - इमेसु खो, आवुसो, दससु धम्मसु भिक्खु सम्मा
सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव
२० धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होति । 'दस पञ्चा दसुहेसा दस वेय्याकरणानी'
ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 58

१०. "इति खो, आवुसो, यं तं वुत्तं भगवता सङ्गित्तेन' भासि-
तासु' महापञ्चासु - 'एको पञ्चो एको उहेसो एकं वेय्याकरणं ... पे० .
दस पञ्चा दसुहेसा दस वेय्याकरणानी' ति, इमस्स खो अहं, आवुसो,
भगवता सङ्गित्तेन भासितस्स एव वित्तारेन अत्थ आजानामि । आकङ्क-
माना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तञ्जेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं
२५ पटिपुच्छेय्याथ' । यथा नो नं' भगवा व्याकरोति तथा नं धारेय्याथा"
ति । "एव, अय्ये" ति खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिकाय खो
भिक्खुनिया भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना कजङ्गलिकं
भिक्खुनिं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं मिसीदिसु । एकमन्तं

१-१. सी०, त्या०, रो० पीत्येषु नत्थि । २ पुच्छेय्याथ - सी०, परिपुच्छेय्याथ -
त्या० । ३. सी०, त्या०, रो० पीत्येषु नत्थि ।

निसिन्ना खो कजङ्गलका उपासका यावतको अहोसि कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया सद्धि कथासल्लापो, तं सब्बं भगवतो आरोचेसुं ।

११. “साधु साधु, गहपतयो ! पण्डिता, गहपतयो, कजङ्ग-
लिका भिक्खुनी । महापञ्चा, गहपतयो, कजङ्गलिका भिक्खुनी ।
मं चे पि तुम्हे, गहपतयो, उपसङ्कमित्वा^१ एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं 5
पि चेत्तं एवमेव व्याकरेय्यं यथा तं कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया व्याकतं ।
एसो चेव तस्स अत्थो । एवं च नं धारेय्याथा” ति ।

B. 303

R. 59

६. पठमकोसलसुत्तं

१. “यावता, भिक्खवे, कासिकोसला, यावता रञ्जो पसेनदिस्स कोसलस्स विजितं^२, राजा तत्थ पसेनदि कोसलो अग्गमक्खायति ।
रञ्जो पि खो, भिक्खवे, पसेनदिस्स कोसलस्स अत्थेव अञ्जयत्तं अत्थि 10
विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मि पि निब्बिन्दति । तस्मि निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

२. “यावता, भिक्खवे, चन्दिमसुरिया परिहरन्ति दिसा भन्ति विरोचमाना^३, ताव सहस्सघा लोको । तस्मि सहस्सघा लोके सहस्सं चन्दानं सहस्सं सुरियानं सहस्सं सिनेखण्णतराजानं सहस्सं जम्बुदीपानं 15
सहस्सं अपरगोयानानं सहस्सं उत्तरकुरुनं सहस्सं पुब्बविदेहानं चत्तारि महासमुद्दसहस्सानि चत्तारि महाराजसहस्सानि सहस्सं चातुमहाराजि-
कानं सहस्सं तावत्तिसानं सहस्सं यामानं सहस्सं तुसितानं सहस्सं निम्मान-
रतीनं^४ सहस्सं परनिम्मितवसवत्तीनं सहस्सं^५ ब्रह्मलोकानं । यावता,
भिक्खवे, सहस्सी^६ लोकघातु^७, महाब्रह्मा तत्थ अग्गमक्खायति । महा- 20 R. 60
ब्रह्मणो पि खो, भिक्खवे, अत्थेव अञ्जयत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मि पि निब्बिन्दति । तस्मि निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

३. “होति सो, भिक्खवे, समयो यं अयं लोको संवट्ठति । संवट्ठमाने, भिक्खवे, लोके येमुय्येन सत्ता आभस्सरसंवत्तनिका^८ भवन्ति । 30

१-१. सवे - सी०, स्या०, रो० । २ मं० - सी०, स्या०, रो० । ३ विजिते - सी० ।

४. विरोचना - सी० । ५-५ स्या० पोत्यके न विस्सति । ६-६ सहस्स० - स्या०, रो० ।

७ आभस्सरवत्तनिका - सी०, स्या०, रो० ।

B. 304

ते तत्थ होन्ति मनोमया पीतिभक्खा सयम्पभा अन्तलिकखेचरा सुभट्ठायिनो
चिरं दीघमद्धानं तिट्ठन्ति । संवट्ठमाने, भिक्खवे, लोके आभस्सरा
देवा अगमक्खायन्ति । आभस्सरानं पि खो, भिक्खवे, देवानं अत्थेव
अञ्जथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरिय-
5 सावको तस्मिं पि निव्विन्दति । तस्मिं निव्विन्दन्तो अग्रे विरज्जति,
पगेव हीनस्मिं ।

४. “दसयिमानि, भिक्खवे, कसिणायतनानि । कतमानि दस ?
पथवीकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अघो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं ; आपो-
कसिणमेको सञ्जानाति ... पे०... तेजो कसिणमेको सञ्जानाति ...
10 वायो कसिणमेको सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ...
पीतकसिणमेको सञ्जानाति ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ...
ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ... आकासकसिणमेको सञ्जानाति ...
विञ्जाणकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अघो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं ।
इमानि खो, भिक्खवे, दस कसिणायतनानि ।

R. 61

15 “एतदगं, भिक्खवे, इमेसं दससं कसिणायतनानं यदिदं विञ्जाण-
कसिणं एको सञ्जानाति उद्धं अघो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं । एवं-
सञ्जानो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवसञ्जीनं पि खो,
भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्जथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं,
भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निव्विन्दति । तस्मिं
20 निव्विन्दन्तो अग्रे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

५. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिमायतनानि । कतमानि अट्ठ ?
अञ्जत्तं रूपसञ्जी एको वहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण-
दुव्वण्णानि ; ‘तानि अभिमुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी होति ।
इदं पठमं अभिमायतनं ।

25 “अञ्जत्तं रूपसञ्जी एको वहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
सुवण्णदुव्वण्णानि ; ‘तानि अभिमुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी
होति । इदं दुतियं अभिमायतनं ।

“अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको वहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि
सुवण्णदुव्वण्णानि ; ‘तानि अभिमुय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी
30 होति । इदं ततियं अभिमायतनं ।

“अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि; ‘तानि अभिभूय्य जानामि पस्सामी’
ति, एवंसञ्जी होति । इदं चतुत्थं अभिभायतनं ।

“अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि
नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । सेय्यथापि नाम उमा- 5
पुप्फं^१ नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं, सेय्यथा वा पन तं वत्थं
बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नील-
निभासं; एवमेव अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि; ‘तानि अभि-
भूय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी होति । इदं पञ्चमं अभि- 10
भायतनं ।

“अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । सेय्यथापि नाम कणि-
कारपुप्फं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं, सेय्यथा वा पन तं
वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं 15
पीतनिभासं; एवमेव अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि; ‘तानि अभि-
भूय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी होति । इदं छट्ठं अभिभायतनं ।

“अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति लोहितकानि
लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि । सेय्यथा- 20
पि नाम बन्धुजीवकपुप्फं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं
लोहितकनिभासं, सेय्यथा वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं
लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं; एवमेव^२
अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति लोहितकानि
लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि; ‘तानि 25
अभिभूय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्जी होति । इदं सप्तमं
अभिभायतनं ।

“अञ्जत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदातानि
ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि । सेय्यथापि
नाम ओसधितारका ओदाता ओदातवण्णा ओदातनिदस्सना ओदात- 30

१. उम्मापुप्फं - सी०, रो०; उम्मारपुप्फं - स्वा० । २. एवमेव - सी०, स्वा०, रो० ।

B. 306

निभासा, सेय्यथा वा पन तं वत्थं बाराणसेय्यकं उभतोभागविमट्ठं
ओदातं ओदातवण्णं ओदातनिदस्सनं ओदातनिभासं; एवमेव अज्झत्तं
अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि
ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि
5 पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । इदं अट्ठमं अभिभायतनं । इमानि
खो, भिक्खवे, अट्ठ अभिभायतनानि ।

R. 63

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमेसं अट्ठमं अभिभायतनानं यदिदं अज्झत्तं
अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि
ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि; 'तानि अभिभुय्य जानामि
10 पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । एवंसञ्जिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति
सत्ता । एवंसञ्जीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्येव अज्झयत्तं
अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुत्तवा अरियसावको तस्मि
पि निब्बिन्दति । तस्मि निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

६. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्सो ?
15 दुक्खा पटिपदा दन्वाभिञ्जा, दुक्खा पटिपदा खिप्पाभिञ्जा, सुखा
पटिपदा दन्वाभिञ्जा, सुखा पटिपदा खिप्पाभिञ्जा - इमा खो,
भिक्खवे, चतस्सो पटिपदा ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्सस्रं पटिपदानं यदिदं सुखा
पटिपदा खिप्पाभिञ्जा । एवम्पटिपत्ता पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता ।
20 एवम्पटिपत्तानं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्येव अज्झयत्तं अत्थि
विपरिणामो । एव पस्सं, भिक्खवे, सुत्तवा अरियसावको तस्मि
पि निब्बिन्दति । तस्मि निब्बिन्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मि ।

७. "चतस्सो इमा, भिक्खवे, सञ्जा । कतमा चतस्सो ?
परित्तमेको सञ्जानाति, महग्गतमेको सञ्जानाति, अप्पमाणमेको
25 सञ्जानाति, 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनमेको सञ्जानाति -
इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो सञ्जा ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्सस्रं सञ्जानं यदिदं 'नत्थि
किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनमेको सञ्जानाति । एवंसञ्जिनो पि खो,
भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंसञ्जीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्येव
30 अज्झयत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुत्तवा अरिय-

सावको तस्मिं पि निव्विन्दति । तस्मिं निव्विन्दन्तो अग्गे विरज्जति,
पगेव हीनस्मिं ।

८. “एतदग्गं, भिक्खवे, बाहिरकानं दिट्ठिगतानं यदिदं ‘नो
चस्सं, नो च मे सिया, न भविस्सामि, न मे भविस्सती’ ति । एवंदिट्ठिनो,
भिक्खवे, एतं पाटिकह्वं — ‘या चायं भवे’ अप्पटिकुल्यता, सा चस्स न
भविस्सति; या चायं भवनिरोधे पाटिकुल्यता, सा चस्स न भविस्सती’
ति । एवंदिट्ठिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंदिट्ठिनं पि खो,
भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अज्जथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं,
भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निव्विन्दति । तस्मिं निव्वि-
न्दन्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

९. “सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा परमत्थविसुद्धिं
पञ्जापेन्ति । एतदग्गं, भिक्खवे, परमत्थविसुद्धिं पञ्जापेन्तानं यदिदं
सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उप-
सम्पज्ज विहरति । ते तदभिञ्जाय तस्स सच्चिकिरियाय धम्मं देसेन्ति ।
एवंवादिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंवादीनं पि खो, भिक्खवे,
सत्तानं अत्थेव अज्जथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे,
सुतवा अरियसावको तस्मिं पि निव्विन्दति । तस्मिं निव्विन्दन्तो अग्गे
विरज्जति, पगेव हीनस्मिं ।

१०. “सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा परमदिट्ठधम्मनिव्वानं
पञ्जापेन्ति । एतदग्गं, भिक्खवे, परमदिट्ठधम्मनिव्वानं पञ्जापेन्तानं
यदिदं छन्नं फत्सायतनानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं
च निस्सरणं च यथाभूतं विदित्वा अनुपादाविमोक्खो । एवंवादि खो
मं, भिक्खवे, एवमक्खायि एके समणब्राह्मणा असता तुच्छा मुसा अभूतेन
अब्भाचिक्खन्ति — ‘समणो गोतमो न कामानं परिज्जं पञ्जापेति,
न रूपानं परिज्जं पञ्जापेति, न वेदनानं परिज्जं पञ्जापेती’ ति ।
कामानं चाहं, भिक्खवे, परिज्जं पञ्जापेमि, रूपानं च परिज्जं
पञ्जापेमि, वेदनानं च परिज्जं पञ्जापेमि, दिट्ठेव धम्मे निच्छातो
निव्वुतो सीतिभूतो अनुपादापरिनिव्वानं पञ्जापेमि” ति ।

१०. दुतियकोसलसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो उय्योधिका
निवत्तो होति विजितसङ्गामो लद्धाधिप्पायो । अथ खो राजा पसेनदि
कोसलो येन आरामो तेन पायासि । यावतिका थानस्स भूमि, थानेन
5 गन्त्वा थाना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व आरामं पाविसि । तेन खो पन
समयेन सम्बहुला भिक्खू अन्नोकासे चङ्कमन्ति । अथ खो राजा
पसेनदि कोसलो येन ते भिक्खू तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू
एतदवोच -

B. 308

२. “कहं नु खो, भन्ते, भगवा एतरहि विहरति अरहं
10 सम्मासम्बुद्धो । दस्सनकामा हि मयं, भन्ते, तं भगवन्तं अरहन्तं सम्मा-
सम्बुद्धं” ति ।

“एसो, महाराज, विहारो संवुतद्वारो । तेन अप्पसद्दो उप-
सङ्कमित्वा अतरमानो आलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अगळं
आकोटेहि; विवरिस्सति ते भगवा द्वारं” ति ।

३. अथ खो राजा पसेनदि कोसलो येन सो विहारो संवुतद्वारो,
15 तेन अप्पसद्दो उपसङ्कमित्वा अतरमानो आलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा
अगळं आकोटेसि । विवरि भगवा द्वारं । अथ खो राजा पसेनदि
कोसलो विहारं पविसित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवतो
पादानि मुखेन च परिचुम्बति पाणीहि च परिसम्बाहति नामं च सावेति -
20 “राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो; राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो” ति ।

R. 66

४. “कं पन त्वं, महाराज, अत्यवसं सम्पस्समानो इमस्मि
सरीरे एवरूपं परमनिपञ्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेसी” ति ?

५. “कतञ्चुतं खो अहं, भन्ते, कतवेदितं सम्पस्समानो भगवति
एवरूपं परमनिपञ्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि । भगवा हि,
23 भन्ते, बहुजनहिताय पटिपन्नो बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अरिये आये
पत्तिट्ठापिता यदिदं कल्याणधम्मताय कुसलधम्मताय । यं पि, भन्ते,
भगवा बहुजनहिताय पटिपन्नो बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अरिये आये

पतिद्वापिता यदिदं कल्याणवम्मताय कुसलवम्मताय, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेतूपहारं उपदंसेमि ।

६. “पुन च परं, भन्ते, भगवा सीलवा बुद्धसीलो^१ अरियसीलो कुसलसीलो कुसलसीलेन समन्नागतो । यं पि, भन्ते, भगवा सीलवा 5 बुद्धसीलो अरियसीलो कुसलसीलो कुसलसीलेन समन्नागतो, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेतूपहारं उपदंसेमि ।

७. “पुन च परं, भन्ते, भगवा दीघरत्तं आरञ्जको, अरञ्ज- B. 309 वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति । यं पि, भन्ते, भगवा 10 दीघरत्तं आरञ्जको, अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटि- R. 67 सेवति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेतूपहारं उपदंसेमि ।

८. “पुन च परं, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपात- सेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो 15 इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेतूपहारं उपदंसेमि ।

९. “पुन च परं, भन्ते, भगवा आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं लोकस्स । यं पि, भन्ते, भगवा 20 आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं लोकस्स, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेतूपहारं उपदंसेमि ।

१०. “पुन च परं, भन्ते, भगवा यायं कथा अमिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्पाया^३, सेय्यथीदं — अप्पिच्छकथा सन्तुट्ठिकथा पविवेक- 25 कथा असंसगकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्जाकथा विमुत्तिकथा विमुत्तिआणदस्सनकथा, एवरूपाय^४ कथाय निकामलाभी अकिच्छलामी अकसिरलामी । यं पि, भन्ते, भगवा यायं कथा अमि-

१. इमं — रो० । २ बुद्धसीलो — त्या०, रो० । ३ चेतोविवरणसप्पाया — त्या० । ४ एवरूपिया — सी०, रो० ।

सल्लेखिकां चेतोविवरणसप्पाया, सेय्यथीदं - अप्पिच्छकथा ... पे०... विमुत्तिञ्जाणदस्सनकथा, एवरूपाय कथाय निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

R. 68

5 ११. “पुन च परं, भन्ते, भगवा चतुष्मं ज्ञानानं^१ आभिचेतसिकानं^२ दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । यं पि, भन्ते, भगवा चतुष्मं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति^३ एवरूपं परमनिपच्चकारं
10 करोमि, भेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

B. 310

१२. “पुन च परं, भन्ते, भगवा अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसत्तं पि
15 जातिसहस्सं पि जातिसत्तसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे - “अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चृतो अमुत्र उदपादि; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चृतो इधूपपन्नो”
20 ति । इति साकारं सज्जेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, भन्ते, भगवा अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं - एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सज्जेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, भेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

25

१३. “पुन च परं, भन्ते, भगवा दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पज्जानाति - ‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनो-

१. स्या० पोत्वके नत्वि । २. अभिचेतसिकान - खी०, रो० । ३. भगवतो - स्या० । ४. इधूपपन्नो - स्या०, इधूपपन्नो - रो० ।

दुच्चरितेन समन्नागता अरियाणं उपवादका मिच्छादिट्टिका मिच्छादिट्टि-
कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं
निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता
वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियाणं अनुप-
वादका सम्मादिट्टिका सम्मादिट्टिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं 5
मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना' ति, इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।
यं पि, भन्ते, भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं
सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं 10
उपदंसेमि ।

R. 69

१४. "पुन च परं, भन्ते, भगवा आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भन्ते, भगवा आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुत्तिं ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि खो 15
अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं
करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

B. 311

१५. "हन्द च^१ दानि मयं, भन्ते, गच्छाम । बहुकिच्चा मयं
बहुकरणीया" ति ।

"यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मञ्जसी" ति ।

20

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा
पदविखणं कत्वा पक्कामी ति ।

महावग्गो सत्तियो ।

तत्सुद्धानं

सीहाधिवुत्ति^२ कायेन^३, चन्देन^३ कसिणेन च ।

R. 70

काली^४ च^४ द्वे महापञ्हा, कोसलेहि परे दुवे ति ॥

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नास्ति । २-२. सीहाधिवुत्ति० - सी०, स्या०, रो० ।

३. चन्दे - स्या० । ४-४. कालि - सी०, रो०; काली - स्या० ।

अ०४-२०

४. उपासिवगो

१. उपासिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपासि येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्मा उपासि भगवन्तं एतदवोच -

२. “कति नु खो, भन्ते, अत्यवसे” पटिच्च तथागतेन सावकानं
३ सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं” ति ?

३. “दस खो, उपासि, अत्यवसे पटिच्च तथागतेन सावकानं
सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं । कतमे दस ? सङ्खसुदुत्ताय,
सङ्खफासुताय, दुम्मङ्कलूनां पुग्गलानं निग्गहाय, पेसलानं भिक्खूनां फासु-
विहाराय, दिट्ठवम्मिकानं आसवानं संबराय, सम्परायिकानं आसवानं
१० पटिघाताय, अप्पसन्नानं पसादाय, पसन्नानं भित्थोभावाय, सद्धम्म-
ट्ठित्थिया, विनयानुग्गहाय - इमे खो, उपासि, दस अत्यवसे पटिच्च
तथागतेन सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्खं उद्दिट्ठं” ति ।

२. पातिमोक्खद्वपनासुत्तं

B. ११२

१. “कति नु खो, भन्ते, पातिमोक्खद्वपना” ति ?

२. “दस खो, उपासि, पातिमोक्खद्वपना । कतमे दस ?
१५ पाराजिको तस्सं परिसायं निसिन्नो होति, पाराजिककथा विप्पकता^१
होति, अनुपसम्पन्नो तस्सं परिसायं निसिन्नो होति, अनुपसम्पन्नकथा
विप्पकता होति, सिक्खं पच्चक्खातको तस्सं परिसायं निसिन्नो होति,
सिक्खं पच्चक्खातककथा विप्पकता होति, पण्डको तस्सं परिसायं निसिन्नो
होति, पण्डककथा विप्पकता होति, भिक्खुनिद्वसको तस्सं परिसायं
२० निसिन्नो होति, भिक्खुनिद्वसककथा विप्पकता होति - इमे खो, उपासि,
दस पातिमोक्खद्वपना” ति ।

R. ७१

३. उच्चाहिकासुत्तं

१. “कत्तीहि नु खो, भन्ते, वम्मोहि समन्नागतो भिक्खु उच्चा-
हिकाय सम्मन्नितब्बो” ति ?

१. अत्यवसेन - नी० । २. विप्पकथा - वी० ।

२. “दसहि खो, उपालि, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु उब्बाहि-
 काय सम्मन्नितब्बो । कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा
 होति; पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु
 वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति
 सुत्तधरो सुत्तसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियो- 5
 सानकल्याणा सात्थं सब्बञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
 वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता
 मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; उभयानि खो पनस्स पाति-
 मोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुवि-
 निच्छित्तानि सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो; विनये खो पन ठितो होति असंहीरो; 10
 पटिबलो होति उभो अत्तपच्चत्थिके^१ सञ्जापेतुं पञ्जापेतुं निज्जापेतुं
 पेक्खेतुं पसादेतुं; अधिकरणसमुप्पादबूपसमकुसलो^२ होति — अधिकरणं
 जानाति; अधिकरणसमुदयं जानाति; अधिकरणनिरोधं जानाति;
 अधिकरणनिरोधगामिनि^३ पटिपदं^४ जानाति । इमेहि खो, उपालि, दसहि
 धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु उब्बाहिकाय सम्मन्नितब्बो” ति । 15

R. 72

15

४. उपसम्पदासुतं

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना
 उपसम्पादेतब्बं” ति ?

B. 319

२. “दसहि खो, उपालि, धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना उप-
 सम्पादेतब्बं । कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति,
 पातिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु 20
 भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति सुत्तधरो
 सुत्तसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसान-
 कल्याणा सात्थं सब्बञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
 वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता
 मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; पातिमोक्खं खो पनस्स वित्थारेन 25
 स्वागतं होति सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छित्तं सुत्तसो अनुब्यञ्जनसो;

१. अत्तपच्चत्थिके — सी०, स्या०, रो० । २. समुप्पाद-बूपसम० — सी० ।
 ३-४. गामिनीपटिपदं — स्या० । ४. धता — सी०, स्या०, रो० ।

- पटिवलो होति गिलानं उपट्टातुं वा उपट्टापेतुं वा; पटिवलो होति अनभिरतिं वूपकासेतुं वा वूपकासापेतुं वा; पटिवलो होति उप्पन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनोदेतुं; पटिवलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो विवेचेतुं; पटिवलो होति अधिसीले समादपेतुं; पटिवलो होति अधिचित्ते समादपेतुं;
 ५ पटिवलो होति अधिपञ्जाय समादपेतुं । इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतव्वं" ति ।

५. निस्सयसुत्तं

R. 73

१. "कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातव्वो" ति ?

२. "दसहि खो, उपालि, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातव्वो । कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; पातियोक्खं खो पनस्स तित्थारेन स्वागतं होति सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छित्तं सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो; पटिवलो होति गिलानं उपट्टातुं वा उपट्टापेतुं वा; पटिवलो होति अनभिरतिं वूपकासेतुं वा
 १५ वूपकासापेतुं वा; पटिवलो होति उप्पन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनोदेतुं; पटिवलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो विवेचेतुं; पटिवलो होति अधिसीले ... पे०... अधिचित्ते ... अधिपञ्जाय समादपेतुं । इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातव्वो" ति ।

६. सामणेरसुत्तं

B. 314

१. "कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपट्टापेतव्वो" ति ?

२. "दसहि खो, उपालि, धम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपट्टापेतव्वो । कतमेहि दसहि ? इधुपालि, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; पातियोक्खं खो पनस्स तित्थारेन स्वागतं होति सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छित्तं सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो; पटिवलो
 २५ होति गिलानं उपट्टातुं वा उपट्टापेतुं वा; पटिवलो होति अनभिरतिं

वूपकासेतुं वा वूपकासापेतुं वा; पटिबलो होति उप्पन्नं कुक्कुच्चं धम्मतो विनोदेतुं; पटिबलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं धम्मतो विवेचेतुं; पटिबलो होति अधिसीले समादपेतुं; पटिबलो होति अधिचित्ते समादपेतुं; पटिबलो होति अधिपञ्चाय समादपेतुं । इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्मोहि समन्नागतेन भिक्खुना सामणरो उपट्ठापेतब्बो” ति ।

5

७. सङ्ख्यभेदसुत्तं

१. “सङ्ख्यभेदो सङ्ख्यभेदो” ति, भन्ते, वुच्चति । कितावता नु खो, भन्ते, सङ्खो भिन्नो होती” ति ?

२. “इधुपालि, भिक्खू अघम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, घम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्चत्तं तथागतेन पञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्चत्तं तथागतेन अपञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि वत्थूहि अवकस्सन्ति अपकस्सन्ति” आवेनि कम्ममि करोन्ति आवेनि पातिमोक्खं उद्दिस्सन्ति । एत्तावता खो, उपालि, सङ्खो भिन्नो होती” ति ।

R. 74

10

15

८. सङ्ख्यसामग्रीसुत्तं

१. “सङ्ख्यसामग्री सङ्ख्यसामग्री” ति, भन्ते, वुच्चति । कितावता नु खो, भन्ते, सङ्खो समगो होती” ति ?

B. 315

२. “इधुपालि, भिक्खू अघम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति, घम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं अविनयो ति दीपेन्ति, विनयं विनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन

20

१. अवकस्सन्ति - सी०, रो०; पवकस्सन्ति - स्वा० । २-२. आवेनिकपातिमोक्खं - स्वा० ।

आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्चत्तं तथागतेन अपञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्चत्तं तथागतेन पञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि वत्थूहि न अबक्कस्सन्ति न अपक्कस्सन्ति न आवेनि कम्मणि करोन्ति न आवेनि पातिमोक्खं उद्दिस्सन्ति । एत्तावता खो, उपालि, सङ्खो 5 समग्गो होती” ति ।

६. पठमआनन्दसुत्तं

R. 75

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “सङ्खभेदो सङ्ख- 10 भेदो” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्खो भिन्नो होती” ति ?

२. “इवानन्द, भिक्खू अघम्मं घम्मो ति दीपेन्ति, घम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति ... पे०... पञ्चत्तं तथागतेन अपञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि वत्थूहि अबक्कस्सन्ति अपक्कस्सन्ति आवेनि कम्मणि करोन्ति आवेनि पातिमोक्खं उद्दिस्सन्ति । 15 एत्तावता खो, आनन्द, सङ्खो भिन्नो होती” ति ।

३. “समग्गं पन, भन्ते, सङ्खं भिन्दित्वा^१ किं सो पसवती” ति ?

“कप्पट्टिकं^२, आनन्द, किञ्चिसं पसवती” ति ।

“किं पन, भन्ते, कप्पट्टिकं किञ्चिसं” ति ?

“कप्पं, आनन्द, निरयम्हि पच्चती ति —

R. 76. 20

“आपायिको नेरयिको, कप्पट्टो सङ्खभेदको ।

वग्गरतो अघम्मट्टो, योगक्खेमा^३ पवंसति^४ ।

सङ्खं समग्गं भिन्दित्वा^५, कप्पं निरयम्हि पच्चती” ति ॥

१०. दुतियआनन्दसुत्तं

B. 316

१. “सङ्खसामग्गी सङ्खसामग्गी” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्खो समग्गो होती” ति ?

१. भेत्वा — ची०, त्या०, रो० । २. कप्पट्टियं — ची०, त्या०, रो० । ३-४. योगक्खेमा^३ पवंसति — ची०, त्या०, रो० । ५. भेलान — ची०, त्या०, रो० ।

२. “इधानन्द, भिक्खू अघम्मं अघम्मो ति दीपेन्ति, घम्मं घम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं अविनयो ति दीपेन्ति, विनयं विनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन ३
आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जत्तं तथागतेन अपञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्जत्तं तथागतेन पञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि बत्थूहि न अवकस्सन्ति न अपकस्सन्ति न आवेनि कम्मानी करोन्ति न आवेनि पातिमोक्खं उद्दिस्सन्ति । एत्तावता खो, आनन्द, सङ्खो समग्गो होती” ति । 10

३. “भिन्नं पन, भन्ते, सङ्खं समग्गं कत्वा किं सो पसवती” ति ?
“ब्रह्मं, आनन्द, पुञ्जं पसवती” ति ।
“किं पन, भन्ते, ब्रह्मं पुञ्जं” ति ?
“कप्पं, आनन्द, सग्गमिह मोदती ति —

“सुखा सङ्खस्स सामग्गी, समग्गानं च अनुग्गहो । 13 B. 77
समग्गरतो घम्मट्ठो, योगक्खेमा न धंसति ।
सङ्खं समग्गं कत्वा, कप्पं सग्गमिह मोदती” ति ॥
उपालिवग्गो चतुत्थो ।

तत्सुद्धानं

उपालि ठपना^१ उब्बाहो, उपसम्पदनिस्सया^२ ।
सामणेरो च द्वे भेदा, आनन्देहि^३ परे^४ दुवे ति^५ ॥

५. अक्कोसवग्गो

१. विवादसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप- 20
सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच —

B. 517

१. ठपन — सी०, रो०; पन — स्था० । २. ० निस्सयेन च — सी०, स्था०, रो० ।
३. आनन्देन — सी० । ४-५. अपरे द्वेति — सी०, रो०; अपरे द्वे — स्था० ।

२. “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन सङ्खे भण्डनकलह-
विग्गह्विवादा उप्पज्जन्ति, भिक्खू च न फासु विहरन्ती” ति ?

३. “इवुपालि, भिक्खू अवम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अवम्मो
ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति,
५ अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति,
भासितं लपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति,
अनाचिण्णं तथागतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथा-
गतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्चत्तं तथागतेन पञ्चत्तं
तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्चत्तं तथागतेन अपञ्चत्तं तथागतेना ति
१० दीपेन्ति । अयं खो, उपालि, हेतु अयं पच्चयो, येन सङ्खे भण्डनकलह-
विग्गह्विवादा उप्पज्जन्ति, भिक्खू च न फासु विहरन्ती” ति ।

XL 78

२. पठमविवादमूलसुत्तं

१. “कति नु खो, भन्ते, विवादमूलानी” ति ?

२. “दस खो, उपालि, विवादमूलानि । कतमानि दस ?
इवुपालि, भिक्खू अवम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अवम्मो ति दीपेन्ति,
१५ अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, अभासितं
अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं
तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथा-
गतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं
तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्चत्तं तथागतेन पञ्चत्तं तथागतेना ति
२० दीपेन्ति, पञ्चत्तं तथागतेन अपञ्चत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । इमानि
खो, उपालि, दस विवादमूलानी” ति ।

३. दुतियविवादमूलसुत्तं

१. “कति नु खो, भन्ते, विवादमूलानी” ति ?

२. “दस खो, उपालि, विवादमूलानि । कतमानि दस ?
इवुपालि, भिक्खू अनापत्तिं आपत्ती ति दीपेन्ति, आपत्तिं अनापत्ती
B. 318 25 ति दीपेन्ति, लहुकं आपत्तिं गरुकापत्ती ति दीपेन्ति, गरुकं आपत्तिं
लहुकापत्ती ति दीपेन्ति, दुट्ठल्लं आपत्तिं अदुट्ठल्लापत्ती ति दीपेन्ति,

अदुट्ठुल्लं आपत्तिं दुट्ठुल्लापत्तीं ति दीपेन्ति, सावसेसं आपत्तिं अनव-
सेसापत्तीं ति दीपेन्ति, अनवसेसं आपत्तिं सावसेसापत्तीं ति दीपेन्ति,
सप्पटिकम्मं आपत्तिं अप्पटिकम्मापत्तीं ति दीपेन्ति, अप्पटिकम्मं आपत्तिं
सप्पटिकम्मापत्तीं ति दीपेन्ति । इमानि खो, उपासि, दस विवाद-
मूलानी” ति ।

R. 79

5

४. कुसिनारसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कुसिनारायं विहरति बलिहरणे वनसण्डे ।
तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते
भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “चोदकेन, भिक्खवे, भिक्खुना परं चोदेतुकाभेन पञ्च धम्मं
अज्झत्तं पच्चवेक्खित्वा पञ्च धम्मे अज्झत्तं उपट्ठापेत्वा परो चोदेतब्बो । 10
कतमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं पच्चवेक्खितव्वा ? चोदकेन, भिक्खवे,
भिक्खुना परं चोदेतुकाभेन एवं पच्चवेक्खितव्वं — ‘परिसुद्धकायसमाचारो
नु खोमिह, परिसुद्धेनमिह कायसमाचारेण समन्नागतो अञ्चिद्देन अप्पटि-
मंसेन । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो’ ति ? नो चे,
भिक्खवे, भिक्खु परिसुद्धकायसमाचारो होति परिसुद्धेन कायसमाचारेण 15
समन्नागतो अञ्चिद्देन अप्पटिमंसेन, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘इद्धं ताव
आयस्मा कायिकं सिक्खस्सु’ ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकाभेन
एवं पच्चवेक्खितव्वं — ‘परिसुद्धवचीसमाचारो नु खोमिह, परिसुद्धेनमिह
वचीसमाचारेण समन्नागतो अञ्चिद्देन अप्पटिमंसेन । संविज्जति नु 20
खो मे एसो धम्मो उदाहु नो’ ति ? नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसुद्ध-
वचीसमाचारो होति परिसुद्धेन वचीसमाचारेण समन्नागतो अञ्चिद्देन
अप्पटिमंसेन, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘इद्धं ताव आयस्मा वाचसिकं
सिक्खस्सु’ ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकाभेन 25 R. 80
एवं पच्चवेक्खितव्वं — ‘मेत्तं नु खो मे चित्तं पञ्चुपट्ठितं सन्नह्यचारीसु
अनाघातं । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो’ ति ? नो चे,
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं चित्तं पञ्चुपट्ठितं होति सन्नह्यचारीसु अना-

B. 319

घातं, तस्स भवन्ति वत्तारो — 'इच्च ताव आयस्मा सव्वहाचारिसु मेत्तं चित्तं उपट्ठापेही' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पञ्चवेक्खितव्वं — 'बहुस्सुतो नु खोम्हि सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्व्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपा' मे धम्मा बहुस्सुता होन्ति घाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पट्ठिविद्धा । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उवाहु नो' ति ? नो चे, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्व्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति घाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पट्ठिविद्धा, तस्स भवन्ति वत्तारो — 'इच्च ताव आयस्मा आगमं परियापुणस्सू' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पञ्चवेक्खितव्वं — 'उभयानि खो' पन' मे पात्तिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उवाहु नो' ति ? नो चे, भिक्खवे, भिक्खुनो उभयानि पात्तिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, 'इदं पनायस्मा, कत्थं वुत्तं भगवता' ति, इति पुट्ठो न सम्पायिस्सति' । तस्स भवन्ति वत्तारो — 'इच्च ताव आयस्मा विनय' सिक्खस्सू' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो । इमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं पञ्चवेक्खितव्वा ।

७. "कतमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं उपट्ठापेतव्वा ? 'कालेन वक्खामि, नो अकालेन; भूतेन वक्खामि, नो अभूतेन; सण्हेन वक्खामि, नो फण्सेन; अत्थसंहितेन वक्खामि, नो अनत्थसंहितेन; मेत्तचित्तो वक्खामि, नो दोसन्तरो' ति — इमे पञ्च धम्मा अज्झत्तं उपट्ठापेतव्वा । चोदकेन, भिक्खवे, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन इमे पञ्च धम्मे

१ तथारूपास्स — स्या० । २ सात्था — सी० । ३-१ वृद्धो — सी०, रो०, खो — स्या० । ४. सम्पायति — सी०, स्या०, रो० ।

अञ्जत्तं पञ्चवेक्खित्वा इमे पञ्च धम्मो अञ्जत्तं उपट्ठापेत्वा' परो चोदेतब्बो' ति ।

५. राजन्तेपुरप्पवेसनसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, आदीनवा राजन्तेपुरप्पवेसने । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, राजा महेसिया सद्धि निसिन्नो होति । तत्र भिक्खु पविसति । महेसी वा भिक्खुं दिस्वा सितं पातुकरोति, भिक्खु 5 वा महेसिं दिस्वा सितं पातुकरोति । तत्थ रञ्जो एवं होति — ‘अद्धा इमेसं कतं वा करिस्सन्ति वा’ ति ! अयं, भिक्खवे, पठ्मो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, राजा बहुकिच्चो बहुकरणीयो अञ्ज-तरं इत्थि गत्वा न सरति — ‘सा तेन गम्भं गण्हाति’ । तत्थ रञ्जो एवं 10 होति — ‘न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, अञ्जत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म’ ति । अयं, भिक्खवे, दुतियो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे अञ्जतरं रतनं नस्सति । तत्थ रञ्जो एवं होति — ‘न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, 15 अञ्जत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म’ ति । अयं, भिक्खवे, ततियो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे अम्भन्तरा गुय्हमन्ता बहिद्धा सम्भेदं गच्छन्ति । तत्थ रञ्जो एवं होति — ‘न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, अञ्जत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म’ 20 ति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे पिता वा पुत्तं पत्थेति पुत्तो वा पितरं पत्थेति । तेसं एवं होति — ‘न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, अञ्जत्र पब्बजितेन । सिया नु खो पब्बजितस्स कम्म’ ति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, राजा नीचट्टानियं उच्चे ठाने ठपेति । येसं तं अमनापं तेसं एवं होति — ‘राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया

नृ खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो आदीनवो राजन्ते-
पुरप्पवेसने ।

R. 321

७. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा उच्चट्टानियं नीचे ठाने ठपेति ।
येसं तं अमनापं तेसं एवं होति - 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया
नृ खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो आदीनवो राजन्ते-
पुरप्पवेसने ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा अकाले सेनं उय्योजेति । येसं
तं अमनापं तेसं एवं होति - 'राजा खो पब्बजितेन संसट्ठो । सिया नृ
खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो आदीनवो राजन्ते-
पुरप्पवेसने ।

R. 83

९. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा काले सेनं उय्योजेत्वा अन्तरा-
मगतो निवत्तापेति । येसं तं अमनापं तेसं एवं होति - 'राजा खो
पब्बजितेन संसट्ठो । सिया नृ खो पब्बजितस्स कम्म' ति । अयं,
भिक्खवे, नवमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्ज्यो अन्तेपुरं हत्थिसम्मदं'
अस्ससम्मदं रथसम्मदं' रजनीयानि रूपसद्गन्धरसफोटुब्बानि, यानि न
पब्बजितस्स' सारूपानि' । अयं, भिक्खवे, दसमो आदीनवो राजन्ते-
पुरप्पवेसने । इमे खो, भिक्खवे, दस आदीनवा राजन्तेपुरप्पवेसने" ति ।

६. सक्कसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि
निग्रोधारामे । अथ खो सम्बहुला सक्का' उपासका' तद्वहुपोसथे येन
भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो सक्के उपासके भगवा एतदवोच -

२. "अपि नु तुम्हे, सक्का, अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसथा"
ति ?

३. "अप्येकदा भयं, मन्ते, अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसाम,
अप्येकदा न उपवसामा" ति ।

१-१ हत्थिसम्मदं ०सम्मदं ०सम्मद - सी०, रो०, हत्थिसम्माव ०राज्याय
० सम्माय - स्मा० । २-२ पब्बजितसारूपानि - सी०, स्मा०, रो० । ३-३. सक्कउपासका -
सी० ।

“तेसं वो, सकका, अलाभा तेसं दुल्लखं, ये तुम्हे एवं सोकसभये जीविते मरणसभये जीविते अप्पेकदा अट्टुङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसथ, अप्पेकदा न उपवसथ ।

“तं किं मञ्जथ, सकका, इध पुरिसो येन केनचिं कम्मट्ठानेन अनापज्ज अकुसलं दिवसं अट्टकहापणं निब्बिसेय्य । दक्खो पुरिसो उट्ठानसम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ? 5 R. 84

“एवं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जथ, सकका, इध पुरिसो येन केनचिं कम्मट्ठानेन अनापज्ज अकुसलं दिवसं कहापणं निब्बिसेय्य । दक्खो पुरिसो उट्ठानसम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ? 10 B. 322

“एवं, भन्ते” ।

“तं किं, मञ्जथ, सकका, इध पुरिसो येन केनचिं कम्मट्ठानेन अनापज्ज अकुसलं दिवसं द्वे कहापणे निब्बिसेय्य ... तयो कहापणे निब्बिसेय्य ... चत्तारो कहापणे निब्बिसेय्य ... पञ्च कहापणे निब्बिसेय्य ... छ कहापणे निब्बिसेय्य ... सत्त कहापणे निब्बिसेय्य ... अट्ट कहापणे निब्बिसेय्य ... नव कहापणे निब्बिसेय्य ... दस कहापणे निब्बिसेय्य ... बीस कहापणे निब्बिसेय्य ... तिसं कहापणे निब्बिसेय्य ... चत्तारीसं कहापणे निब्बिसेय्य ... पञ्चासं कहापणे निब्बिसेय्य ... कहापणसतं निब्बिसेय्य । दक्खो पुरिसो उट्ठानसम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ? 15

“एवं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जथ, सकका, अपि नु सो पुरिसो दिवसे दिवसे कहापणसतं कहापणसहस्सं निब्बिसमानो लद्धं लद्धं निक्खिपन्तो वस्स-सत्तायुको वस्ससतजीवी महन्तं भोगक्खन्वं अधिगच्छेय्या” ति ? 20

“एवं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जथ, सकका, अपि नु सो पुरिसो भोगहेतु भोगनिदानं भोगाधिकरणं एकं वा रत्तिं एकं वा दिवसं उपड्ढं वा रत्तिं उपड्ढं वा दिवसं एकन्तसुखप्पटिसवेदी विहरेय्या” ति ? 25

१. स्या० पीत्यके नत्थि । २. अट्टकहापणे - सी० । ३. अनापज्ज - सी० । ४. बीसति - सी०; बीस - स्या० । ५. तिसं - स्या० । ६. चत्तारीसं - सी०, स्या० । ७-७. दिवसे - स्या० । ८. स्या० पीत्यके नत्थि । ९. एकन्तसुखप्पटिसवेदी - सी०, स्या०, रो० ।

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तं किस्स हेतु” ?

“कामा हि ,भन्ते, अनिच्चा तुच्छा मुसा भोसधम्मा” ति ।

३. “इध पन वो, सक्का, मम सावको दस वस्सानि अप्पमत्तो
- R. 85 आतापी पहित्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं तथा पटिपज्जमानो सत्तं
पि वस्सानि सत्तं पि वस्ससत्तानि सत्तं पि वस्ससहस्सानि^१ एकन्तसुखप्पटि-
संव्वेदी विहरेय्य । सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं
वा सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, दस वस्सानि । इध मम सावको नव
वस्सानि ... अट्ठ वस्सानि ... सत्तं वस्सानि ... छ वस्सानि ... पञ्च वस्सानि
- 10 चत्तारि वस्सानि ... तीणि वस्सानि ... द्वे वस्सानि ... एकं वस्सं अप्पमत्तो
आतापी पहित्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं तथा पटिपज्जमानो सत्तं
पि वस्सानि सत्तं पि वस्ससत्तानि सत्तं पि वस्ससहस्सानि एकन्तसुखप्पटि-
संव्वेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं
वा सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, एकं वस्सं । इध मम सावको दस
- B. 323 मासे अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं तथा पटि-
पज्जमानो सत्तं पि वस्सानि सत्तं पि वस्ससत्तानि सत्तं पि वस्ससहस्सानि
एकन्तसुखप्पटिसंव्वेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी
वा अपण्णकं वा सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, दस मासा । इध मम
सावको नव मासे ... अट्ठ मासे .. सत्तं मासे ... छ मासे ... पञ्च मासे
- 20 चत्तारो मासे ... तयो मासे ... द्वे मासे ... एकं मासं ... अट्ठमासं अप्पमत्तो
आतापी पहित्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं तथा पटिपज्जमानो सत्तं
पि वस्सानि सत्तं पि वस्ससत्तानि सत्तं पि वस्ससहस्सानि एकन्त-
सुखप्पटिसंव्वेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा
अपण्णकं सोतापन्नो । तिट्ठन्तु, सक्का, अट्ठमासो । इध मम सावको
- 25 दस रत्तिन्दिवे अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं
तथा पटिपज्जमानो सत्तं पि वस्सानि सत्तं पि वस्ससत्तानि सत्तं पि
वस्ससहस्सानि एकन्तसुखप्पटिसंव्वेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स
सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं वा सोतापन्नो । तिट्ठन्तु,
सक्का, दस रत्तिन्दिवा । इध मम सावको नव रत्तिन्दिवे ... अट्ठ
रत्तिन्दिवे ... सत्तं रत्तिन्दिवे ... छ रत्तिन्दिवे ... पञ्च रत्तिन्दिवे ...
- R. 86 30

१. ०सत्तं पि वस्ससहस्सानि - सी०, रो० ।

चत्तारो रत्तिन्दिवे ... तयो रत्तिन्दिवे ... द्व रत्तिन्दिवे ... एकं रत्तिन्दिवं
अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो यथा मयानुसिट्ठं तथा पटिपज्ज-
मानो सत्तं पि वस्सानि सत्तं पि वस्ससत्तानि सत्तं पि वस्ससहस्सानि एकन्त-
सुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च स्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा
अपण्णकं वा सोतापन्नो । तेसं वो, सक्का, अलाभा तेसं दुल्लब्धं, ये तुम्हे ४
एवं सोकसभये जीविते मरणसभये जीविते अप्पेकदा अट्टङ्गसमन्नागतं
उपोसथं उपवसथ, अप्पेकदा न उपवसथा” ति ।

“एते मयं, भन्ते, अज्जतम्गे अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं
उपवसिस्सामा” ति ।

७. महालिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार- 10 B. 324
सालायं । अथ खो महालि लिच्छवि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
महालि लिच्छवि भगवन्तं एतदवोच —

२. “को नु खो, भन्ते हेतु, को पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय
पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ? 15

“लोभो खो, महालि, हेतु, लोभो पच्चयो पापस्स कम्मस्स
किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । दोसो खो, महालि, हेतु, दोसो
पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । मोहो
खो, महालि, हेतु, मोहो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स
कम्मस्स पवत्तिया । अयोनिसो मनसिकारो खो, महालि, हेतु, अयोनिसो 20
मनसिकारो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स
पवत्तिया । मिच्छापणिहितं खो, महालि, चित्तं हेतु, मिच्छापणिहितं
चित्तं पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया
ति । अयं खो, महालि, हेतु, अयं पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय
पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति । 25

३. “को पन, भन्ते, हेतु, को पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स
किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ?

“अलोभो खो, महालि, हेतु, अलोभो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स
किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अदोसो खो, महालि, हेतु,

- अदोसो पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अमोहो खो, महालि, हेतु, अमोहो पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । योनिस्सो मनसिकारो खो, महालि, हेतु, योनिस्सो मनसिकारो पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । सम्मापणिहितं खो, महालि, चित्तं हेतु, सम्मापणिहितं चित्तं पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अयं खो, महालि, हेतु, अयं पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । इमे चे, महालि, दस धम्मा लोके न सविज्जेय्युं, नयिध'पञ्चायेथ धम्म-
 १० चरिया विसमचरिया ति वा धम्मचरिया समचरिया ति वा । तस्मा च खो, महालि, इमे दस धम्मा लोके सविज्जन्ति, तस्मा पञ्चायति धम्मचरिया विसमचरिया ति वा धम्मचरिया समचरिया ति वा" ति ।

B. 925

८. पब्बजित्तमभिण्हसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्षवे, धम्मा पब्बजितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खि-
 १५ तब्बा । कतमे दस ? 'वेवण्णियग्ग्हि अज्झूपगतो' ति पब्बजितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खितव्वं; 'परपटिबद्धा मे जीविका' ति पब्बजितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खितव्वं; 'अञ्जो मे आकप्पो करणीयो' ति पब्बजितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खितव्वं; 'कच्चि नु खो मे अत्ता सीलतो न उपवदती' ति पब्ब-
 २० जितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खितव्वं; 'कच्चि नु खो मं अनुविच्च विञ्जू सन्नह्यचारी सीलतो न उपवदन्ती' ति पब्बजितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खितव्वं; 'सव्वेहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो' ति पब्बजितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खितव्वं; 'कम्मस्सकोग्ग्हि कम्मदायादो कम्मधोमि कम्म-
 २५ मे रत्तिन्दिवा दीतिवत्तन्ती' ति पब्बजितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खितव्वं; 'कच्चि नु खो अहं सुञ्जागारे अभिरमामी' ति पब्बजितेन अभिण्हं पञ्चवेक्खितव्वं; 'अत्थि नु खो मे उत्तरिमनुस्सधम्मो' अलमरियञ्जाण-

दस्सनविसेसो अधिगतो, योहं' पच्छिमे काले सन्नह्यचारीहि पट्टो न मङ्कु भविस्सामी' ति पब्बजितेन अग्निहं पच्चवेक्खितब्बं । इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा पब्बजितेन अग्निहं पच्चवेक्खितब्बा" ति ।

६. सरीरदुधम्मसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा सरीरदु । कतमे दस ? सीतं, उण्हं, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो, कायसंवरो, वचीसंवरो, 5
आजीवसंवरो, पोरोब्भविको" भवसङ्कारो - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा सरीरदु" ति ।

१०. भण्डनसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पच्छामत्तं R. 89
पिण्डपातपटिकन्ता उपट्टानसालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता भण्डनजाता 10 B. 326
कलहजाता" विवादापन्ना अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरन्ति ।

२. अथ खो भगवा सायन्हुसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन
उपट्टानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि ।
निसज्ज खो भगवा भिक्खू आगन्तेसि - "काय नुत्थ, भिक्खवे, एतरहि
कथाय सन्निसिन्ना सन्निपतिता, का च पन वो अन्तराकथा 15
विप्पकता" ति ?

३. "इध मयं, भन्ते, पच्छामत्तं पिण्डपातपटिकन्ता उपट्टान-
सालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना
अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरामा" ति ।

४. "न खो पनेतं, भिक्खवे, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्दाय" 20
अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं, यं तुम्हे भण्डनजाता कलहजाता
विवादापन्ना अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरेय्याथ ।

५. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा
सङ्गहाय अविवादाय सामगिया एकीभावाय संबत्तन्ति । कतमे दस ?

१. सोहं - सी०, स्था०, रो० । २. पोनीमविकी - सी०, रो० । ३. स्था० पोत्थके
नत्थि । ४. सद्दा - सी०, स्था०, रो० ।

- इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंबुतो विहरति, आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गस्करणो
- 5 सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संबत्तति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्धिचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसान-
कल्याणा सात्थं सब्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति वाता वचसा परिचिता
- R 90
- 10 मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गस्करणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संबत्तति ।

- B. 327
७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवक्को । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति
- 15 कल्याणसहायो कल्याणसम्पवक्को, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गस्करणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संबत्तति ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मोहि समन्नागतो खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनि । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मोहि समन्नागतो खमो
- 20 पदक्खिणग्गाही अनुसासनि, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गस्करणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संबत्तति ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सन्नहाचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि - तत्थ दक्खो होति अनलसो, तन्नूपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु
- 25 यानि तानि सन्नहाचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि - तत्थ दक्खो होति अनलसो तन्नूपायाय वीमंसाय समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गस्करणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संबत्तति ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पिय-

समुदाहारो, अभिघम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो^१ । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिघम्मे अभिविनये उल्लार-पामोज्जो, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गस्करणो सङ्गहाय अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

११. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति 5
अकुसलानं धम्मानं पहाणाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहाणाय कुसलानं 8
धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मेसु, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गस्करणो सङ्गहाय 10
अविवादाय सामगिया एकीभावाय संवत्तति ।

R. 91

१२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतर-
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासन-
गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, अयं पि धम्मो सारणीयो ... पे०... 15
संवत्तति ।

B. 328

१३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति, परमेन सति-
नेपक्केन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति, परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो,
चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता, अयं पि धम्मो 20
सारणीयो ... पे०... संवत्तति ।

१४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवां होति, उदयत्थ-
गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खय-
गामिनिया । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवा होति, उदयत्थगामिनिया
पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया, 25
अयं पि धम्मो सारणीयो ... पे०... संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, दस
धम्मा सारणीया पियकरणा गस्करणा सङ्गहाय अविवादाय सामगिया
एकीभावाय संवत्तन्ती” ति ।

अक्कोसवग्गो पञ्चमो ।

तत्सुद्धानं

R. 92

विवादा^१ द्वे च मूलानि^२, कुसिनारपवेसने^३ ।
सक्को^४ महालि अभिण्हं^५, सरीरुद्धा च भण्डना ति ॥

पठमो^६ पण्णासको समत्तो^७ ।

६. सचित्तवग्गो

१. सचित्तसुत्तं

B. 329

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाय-
पिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो”
३ ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो’ भविस्सामी” ति — एवं हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितब्बं ।

३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?
१० सेय्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा भण्डनकजातिको^८
आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अण्हे वा उदकपत्ते^९ सक्ं भुल्लनिमित्तं
पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स
वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा
अङ्गणं वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो — ‘लाभा वत मे, परिसुद्धं
१५ वत मे’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा
होति कुसलेसु धम्मेषु — ‘अभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, अनभि-
ज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि,
अव्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, थीनमिद्धपरियुद्धितो नु खो
बहुलं विहरामि, विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु
२० खो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु
खो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो^{१०} नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो

R. 93

१-१. विवादञ्चेव मूलानि — सी० । २ कुसिनारपवेसने — सी०, स्या०, रो० ।
३-३ सक्का महालि धम्मा च — सी०, स्या०, रो० । ४-४. आनिससपण्णासको पठमो — सी०,
स्या०, रो० । ५-५. कुसला भविस्सामी — स्या० । ६ भण्डनकजातियो — सी०;
भण्डनकजातियो — रो० । ७. उदकपत्ते — सी०, रो० । ८. वेचिकिच्छो — स्या० ।

नु खो बहुलं विहरामि, अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ट-
चित्तो नु खो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्टचित्तो नु खो बहुलं विह-
रामि, सारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं
विहरामि, कुसीतो नु खो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं
विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो नु खो बहुलं 5
विहरामी' ति ।

४. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
'अभिज्झालु बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, धीनमिद्ध-
परियुद्धितो बहुलं विहरामि, उद्धतो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो बहुलं
विहरामि, कोधनो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्टचित्तो बहुलं विहरामि, 10
सारद्धकायो बहुलं विहरामि, कुसीतो बहुलं विहरामि, असमाहितो
बहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं
धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी
च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं । सेय्यथापि,
भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स 15
वा निब्बापनाय अधिमत्तं छत्वं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च
अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य । एवमेव खो तेन,
भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी
च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं । 20

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
'अनभिज्झालु बहुलं विहरामि, अब्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, विगत-
धीनमिद्धो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो
बहुलं विहरामि, अक्कोधनो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्टचित्तो बहुलं
विहरामि, असारद्धकायो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो बहुलं 25
विहरामि, समाहितो बहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना
तेसुयेव कुसलेषु धम्मेषु पत्तिट्ठाय उत्तरि' आसवानं खयाय योषो
करणीयो" ति ।

B. 330

R. 94

२. सारिपुत्तसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खु आमन्तेसि - “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खु आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

२. “नो चे, आवुसो, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
५ अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी’ ति - एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितव्वं ।

B. 351

३. “कथं च, आवुसो, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?
सेय्यथापि, आवुसो, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको
आदासो वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्च-
१० वेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्ग-
णस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा,
तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो - ‘लामा वत्त मे, परिसुद्धं वत्त मे’
ति । एवमेव खो, आवुसो, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति
कुसलेसु धम्मेषु - ‘अभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, अभिज्झालु
१५ नु खो बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, अव्यापन्न-
चित्तो नु खो बहुलं विहरामि, शीनमिद्धपरियुट्ठितो नु खो बहुलं विहरामि,
विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु खो बहुलं विहरामि,
अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि,
तिण्णविचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो नु खो बहुलं विहरामि,
२० अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि,
असङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, सारद्धकायो नु खो बहुलं
विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, कुसीतो नु खो बहुलं
विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो नु खो
बहुलं विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामी’ ति ।

R. 95

४. “सचे, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति -
२५ ‘अभिज्झालु बहुलं विहरामि ... पे० .. असमाहितो बहुलं विहरामी’ ति,
तेनावुसो, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधि-
मत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति
च सम्यज्जञ्जं च करणीयं । सेय्यथापि, आवुसो, आदित्तचेलो वा

आदित्तीसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं
छन्दं च वायामं च उस्साह च उस्सोब्धि च अप्पटिवानि च सति च सम्प-
जञ्जं च करेय्य । एवमेव खो, आवुसो, तेन भिक्खुना तेस्येव पापकानं
अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च
उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं । 5

५. “सच्चे पनावुसो, भिक्खु पच्चवेवखमानो एवं जानाति —
‘अनभिज्झालु बहुलं विहरामि ... पे०... समाहितो बहुलं विहरामी’ ति,
तेनावुसो, भिक्खुना तेस्येव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाया उत्तरि आसवानं
खयाय योगो करणीयो” ति ।

B. 332

३. ठितिसुत्तं

१. “ठिति पाहं”, भिक्खवे, न वण्णयामि कुसलेसु धम्मेसु, 10 R. 96
पणेव परिहानि । बुद्धिं च खो अहं, भिक्खवे, वण्णयामि कुसलेसु धम्मेसु,
नो ठिति नो हानि ।

२. “कथं च, भिक्खवे, हानि होति कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति
नो बुद्धि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्धाय सीलेन सुतेन
चागेन पञ्जाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव तिट्ठन्ति नो वड्ढन्ति । 15
हानिमेतं, भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो बुद्धि । एवं
खो, भिक्खवे, हानि होति कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो बुद्धि ।

३. “कथं च, भिक्खवे ठिति होति कुसलेसु धम्मेसु, नो हानि
नो बुद्धि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्धाय सीलेन सुतेन
चागेन पञ्जाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव हायन्ति नो वड्ढन्ति । 20
ठितिमेतं, भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेसु, नो हानि नो बुद्धि । एवं
खो, भिक्खवे, ठिति होति कुसलेसु धम्मेसु, नो बुद्धि नो हानि ।

४. “कथं च, भिक्खवे, बुद्धि होति कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो
हानि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यत्तको होति सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन
पञ्जाय पटिभानेन, तस्स ते धम्मा नेव तिट्ठन्ति नो हायन्ति । बुद्धिमेतं, 25
भिक्खवे, वदामि कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो हानि । एवं खो, भिक्खवे,
बुद्धि होति कुसलेसु धम्मेसु, नो ठिति नो हानि ।

१. पहं — सी०, स्या०, रो० । २. बुद्धि — सी०, रो० । ३. वण्णेमि — स्या० ।

५. “नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी’ ति - एवं हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितव्वं ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?
- R 97 5 सेय्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो भुवा मण्डनकजातिको
D. 333 आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्चे वा उदपत्ते सक्कं मुखनिमित्तं
पच्चवेक्खमानो सच्चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स
वा अङ्गणस्स वा पहाणाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं
वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो - ‘लामा वत मे, परिसुद्धं वत
10 मे’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति
कुसलेसु धम्मेषु - ‘अभिज्झालु नु खो बहुलं विहरामि, अनमिज्झालु
नु खो बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, अव्यापन्न-
चित्तो नु खो बहुलं विहरामि, धीनमिद्वपरियुद्धितो नु खो बहुलं विहरामि,
विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि, उद्धतो नु खो बहुलं विहरामि,
15 अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो नु खो बहुलं विह-
रामि, तिण्णविचिकिच्छो नु खो बहुलं विहरामि, कोधनो नु खो बहुलं
विहरामि, अक्कोधनो नु खो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो नु खो
बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, सारद्धकायो
नु खो बहुलं विहरामि, असारद्धकायो नु खो बहुलं विहरामि, कुसीतो
20 नु खो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो नु खो बहुलं विहरामि, समाहितो
नु खो बहुलं विहरामि, असमाहितो नु खो बहुलं विहरामी’ ति ।

७. “सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति -
‘अभिज्झालु बहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, धीनमिद्व-
परियुद्धितो बहुलं विहरामि, उद्धतो बहुलं विहरामि, विचिकिच्छो बहुलं
25 विहरामि, कोधनो बहुलं विहरामि, सङ्किलिट्ठचित्तो बहुलं विहरामि,
सारद्धकायो बहुलं विहरामि, कुसीतो बहुलं विहरामि, असमाहितो
बहुलं विहरामी’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयथेच पापकानं अनुसलानं
धम्मनं पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी
च अप्पट्ठिवानी च सति च सम्पज्जञ्जं च करणीयं । सेय्यथापि, भिक्खवे,
R. 98 30 आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा
निब्बापणाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च

अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मनं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

८. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 5 B.34
 ‘अनभिज्जालु बहुलं विहरामि, अव्यापन्नचित्तो बहुलं विहरामि, विगत-
 यीनमिद्धो बहुलं विहरामि, अनुद्धतो बहुलं विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो
 बहुलं विहरामि, अक्कोधनो बहुलं विहरामि, असङ्किलिट्ठचित्तो बहुलं
 विहरामि, असारद्धकायो बहुलं विहरामि, आरद्धविरियो बहुलं विहरामि,
 समाहितो बहुलं विहरामी’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसुयेव कुसलेसु 10
 धम्मेषु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो” ति ।

४. समयसुत्तं

१. “नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
 अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी’ ति — एवं हि वो, भिक्खवे,
 सिक्खितव्वं ।

२. “कयं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ? 15
 सेय्ययापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको
 आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं
 पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा
 अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं
 वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो — ‘लाभा वत मे, परिसुद्धं 20 B. 99
 वत मे’ ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा
 होति कुसलेसु धम्मेषु — ‘लाभी नु खोमिह अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न नु
 खोमिह लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स, लाभी नु खोमिह अधिपज्जाधम्म-
 विपस्सनाय, न नु खोमिह लाभी अधिपज्जाधम्मविपस्सनाया’ ति ।

३. “सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 25
 ‘लाभीमिह अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपज्जाधम्मविपस्सनाया’
 ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना अज्झत्तं चेतोसमथे पतिट्ठाय अधिपज्जा-
 धम्मविपस्सनाय योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति
 अज्झत्तं चेतोसमथस्स लाभी च अधिपज्जाधम्मविपस्सनाय ।

B. 335

४. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — ‘लामीम्हि’ अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय, न लामी अज्झत्तं चेतो- समयस्सा’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय पतिट्ठाय अज्झत्तं चेतोसमये योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लामी
5 चेव होति अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाय लामी च अज्झत्तं चेतोसमयस्स ।

R. 100

५. “सचे, पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — ‘न लामी अज्झत्तं चेतोसमयस्स, न लामी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधि- मत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति
10 च सम्पज्झं च करणीयं । सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानि च सति च सम्पज्झं च करेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
15 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीयं । सो अपरेन समयेन लामी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमयस्स लामी च अधि- पञ्जाधम्मविपस्सनाय ।

६. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — ‘लामीम्हि अज्झत्तं चेतोसमयस्स, लामी अधिपञ्जाधम्मविपस्सनाया’
20 ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसुयेव कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो ।

७. “चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । पिण्डपात पाहं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि —
25 सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि । पुग्गलं पाह, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पि ।

८. “चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं

पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
 तत्थ यं जञ्जा चीवरं — 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभि-
 वड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितब्बं ।
 तत्थ यं जञ्जा चीवरं — 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा
 परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितब्बं । 5
 'चीवरं पाहुं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी'
 ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

B. 336

९. "पिण्डपातं पाहुं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं पि
 असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
 तत्थ यं जञ्जा पिण्डपातं — 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला
 धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो
 न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा पिण्डपातं — 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो
 अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो
 पिण्डपातो सेवितब्बो । 'पिण्डपातं पाहुं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि —
 सेवितब्बं, पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं । 15

R. 101

१०. "सेनासनं पाहुं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं
 पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
 तत्थ यं जञ्जा सेनासनं — 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा
 अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं न सेवि-
 तब्बं । तत्थ यं जञ्जा सेनासनं — 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला
 धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं
 सेवितब्बं । 'सेनासनं पाहुं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवितब्बं पि
 असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं । 20

११. "गामनिगमं पाहुं, भिक्खवे, दुविघेन वदामि — सेवि-
 तब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
 तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं — 'इमं खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला
 धम्मा अभिवड्ढन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो गामनिगमो न
 सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं — 'इमं खो मे गामनिगमं सेवतो
 अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती' ति, एवरूपो

25

गामनिगमो सेवितव्वो । 'गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविघ्नेन वदामि - सेवितव्वं पि असेवितव्वं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१२. "जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविघ्नेन वदामि - सेवितव्वं पि असेवितव्वं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा जनपदपदेसं - 'इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो जनपदपदेसो न सेवितव्वो । तत्थ यं जञ्जा जनपदपदेसं - 'इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ती' ति, एवरूपो जनपदपदेसो सेवितव्वो । 'जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविघ्नेन वदामि - सेवितव्वं पि असेवितव्वं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१३. "पुग्गलं पाहं, भिक्खवे, दुविघ्नेन वदामि - सेवितव्वं पि असेवितव्वं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा पुग्गलं - 'इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पुग्गलो न सेवितव्वो । तत्थ यं जञ्जा पुग्गलं - 'इमं खो मे पुग्गलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ती' ति, एवरूपो पुग्गलो सेवितव्वो । 'पुग्गलं पाहं, भिक्खवे, दुविघ्नेन वदामि - सेवितव्वं पि असेवितव्वं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

५. परिहानसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आसन्तेसि - "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

२. "परिहानधम्मो पुग्गलो, परिहानधम्मो पुग्गलो' ति, आवुसो, वुच्चति । 'अपरिहानधम्मो पुग्गलो, अपरिहानधम्मो पुग्गलो' ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता, कित्तावतां च पनं अपरिहानधम्मो पुग्गलो वुत्तो भगवता" ति ?

“दूरतो पि खो मयं, आवुसो, आगच्छाम’ आयस्मतो सारि-
पुत्तस्स सन्तिके’ एतस्स भासितस्स अत्यमञ्जातुं । साधु वतायस्मन्तं-
येव सारिपुत्तं पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्यो । आयस्मतो सारि-
पुत्तस्स सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

R 103

३. “तेनहावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी”
ति । “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्च-
स्सोसु । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

B 338

४. “कित्तावता नु खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुगलो वुत्तो
भगवता ? इधावुसो, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं न सुणाति, सुता चस्स
धम्मा सम्मोसं’ गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसो असम्फुट्ठपुब्बा ते
चस्स न समुदाचरन्ति, अविञ्जातं चेव न विजानाति । एत्तावता
खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता ।

10

५ “कित्तावता च पनावुसो, अपरिहानधम्मो पुगलो वुत्तो
भगवता ? इधावुसो, भिक्खु अस्सुतं चेव धम्मं सुणाति, सुता चस्स
धम्मा न सम्मोसं गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसो असम्फुट्ठ-
पुब्बा ते चस्स समुदाचरन्ति, अविञ्जातं चेव विजानाति । एत्तावता
खो, आवुसो, अपरिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता ।

15

६ “नो चे, आवुसो, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
अयं ‘सचित्तपरियायकुसलो भविस्सामी’ ति — एवं हि वो, आवुसो,
सिक्खितब्बं ।

20

७. “कथं चावुसो, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?
सेय्यथापि, आवुसो, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको
आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अञ्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्च-
वेक्खमानो सवे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्स वा अङ्ग-
णस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गणं वा,
तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्कप्पो — ‘लामा वत मे, परिसुद्धं वत मे’
ति । एवमेव खो, आवुसो, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा बहुकारा होति
कुसलेसु धम्मेषु — ‘अनभिज्जालु नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो
मे एसो धम्मो उदाहु नो, ग्रब्बापत्तचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति

25

R 104

१. आगच्छेय्याम — सी०, त्या०, रो० । २ सन्तिकं — सी० । ३ समोह — सी०,
त्या०, रो० ।

- नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, विगतथीनमिद्धो नु खो बहुलं विहरामि,
 संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, अनुद्धतो नु खो बहुलं विहरामि,
 संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, तिण्णविचिकिञ्छो नु खो
 बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, अक्कोघनो
 B 339 5 नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो,
 असङ्खिलिट्ठचित्तो नु खो बहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो
 उदाहु नो, लाभी नु खोमिह अज्झत्तं धम्मपाभोज्जस्स, संविज्जति नु खो
 मे एसो धम्मो उदाहु नो, लाभी नु खोमिह अज्झत्तं चेतोसमथस्स, संवि-
 ज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो, नाभी नु खोमिह अधिपज्जाधम्म-
 10 विपस्सनाय, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो ति ।

८. “सचे पन, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो सव्वे पिमे
 कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुनो सव्वेसंयेव इमेसं
 कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झनं च करणीयं ।
 15 सेय्यथापि, आवुसो, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स
 वा सीस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च
 उस्सोब्धिं च अप्पटिवानि च सति च सम्पज्झनं च करेय्य । एवमेव
 खो, आवुसो, तेन भिक्खुना सव्वेसंयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय
 अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी
 20 च सति च सम्पज्झनं च करणीयं ।

९. “सचे पन, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एकच्चे कुसले
 धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, एकच्चे कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति,
 तेनावुसो, भिक्खुना ये कुसले धम्मे अत्तनि समनुपस्सति तेषु कुसलेसु
 धम्मेषु पटिद्वाय, ये कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति तेषं कुसलानं
 25 धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी
 च अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झनं च करणीयं । सेय्यथापि, आवुसो,
 आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीस्स वा निब्बा-
 पनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानि
 च सति च सम्पज्झनं च करेय्य । एवमेव खो, आवुसो, तेन भिक्खुना
 30 ये कुसले धम्मे अत्तनि समनुपस्सति तेषु कुसलेसु धम्मेषु पटिद्वाय, ये
 कुसले धम्मे अत्तनि न समनुपस्सति तेषं कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय

अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोह्मी च अप्पटिवानी
च सति च सम्पज्झं च करणीयं ।

१०. “सचे पनावुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो सव्वे पिमे कुसले
धम्मे अत्तनि समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुना सव्वेस्वेव इमेसु कुसलेसु
धम्मेसु पतिट्ठाय, उत्तरि आसवानं खयाय योगो करणीयो” ति ।

B. 340

5

६. पठमसञ्ज्ञासुत्तं

१. “दसयिमा, भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला
होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा दस ? असुभ-
सञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्बलोके अनभिरति-
सञ्ज्ञा, अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा,
पहानसञ्ज्ञा, विरागसञ्ज्ञा, निरोधसञ्ज्ञा — इमा खो, भिक्खवे, दस
सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा
अमतपरियोसाना” ति ।

10

७. दुतियसञ्ज्ञासुत्तं

१. “दसयिमा, भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला
होन्ति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कतमा दस ?
अनिच्चसञ्ज्ञा, अनत्तसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा,
सब्वलोके अनभिरतिसञ्ज्ञा, अट्टिकसञ्ज्ञा, पुळ्वकसञ्ज्ञा, विनीलक-
सञ्ज्ञा, विच्छिद्दकसञ्ज्ञा, उद्धमातकसञ्ज्ञा — इमा खो, भिक्खवे,
दस सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगघा
अमतपरियोसाना” ति ।

R. 106

15

८. मूलकसुत्तं

१. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिव्वाजका एवं पुच्छेय्युं —
‘किमूलका, आवुसो, सव्वे धम्मा, किस्सम्मवा सव्वे धम्मा, किस्समुदया
सव्वे धम्मा, किस्समोसरणा सव्वे धम्मा, किंपमुखा सव्वे धम्मा, किंअधि-

20

१. अनभिरत्तसञ्ज्ञा — सी०, स्था०, रो० । २. पुलवकसञ्ज्ञा — सी०; पुळ्वक-
सञ्ज्ञा — रो० ।

पतेय्या सब्बे धम्मा, किञ्जतरा सब्बे धम्मा, किसारा सब्बे धम्मा, दिओगघा सब्बे धम्मा, किपरियोसाना सब्बे धम्मा' ति, एव पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकानं किन्ति व्याकरेय्याथा" ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
5 सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

B. 341

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ, भासि-
स्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
10 एतदवोच -

R. 107

२. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एव पुच्छेय्यु-
‘किम्मूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किसम्मवा सब्बे धम्मा, किसमुदया
सब्बे धम्मा, किसमोसरणा सब्बे धम्मा .. किपरियोसाना सब्बे धम्मा’
ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान एव
15 व्याकरेय्याथ - ‘छन्दमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, मनसिकारसम्मवा
सब्बे धम्मा, फस्ससमुदया सब्बे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्बे धम्मा,
समाधिप्पमुखा’ सब्बे धम्मा, सताधिपतेय्या सब्बे धम्मा, पञ्चुतरा
सब्बे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्बे धम्मा, अभतोगघा सब्बे धम्मा, निब्बान-
परियोसाना सब्बे धम्मा’ ति । एव पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ज-
20 तित्थियान परिब्बाजकानं एवं व्याकरेय्याथा” ति ।

६. पव्वज्जासुत्तं

१. “तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खित्तव्वं - ‘यथापव्वज्जापरि-
चित्तं च नो चित्तं भविस्सति, न चुप्पत्ता पापका अकुसला धम्मा
चित्तं परियादाय ठस्सन्ति; अनिच्चसञ्जापरिचित्तं च नो चित्तं भवि-
स्सति, अनत्तसञ्जापरिचित्तं च नो चित्तं भविस्सति, अगुभमञ्जापरि-
25 चित्तं च नो चित्तं भविस्सति, आदीनवसञ्जापरिचित्तं च नो चित्तं
भविस्सति, लोकस्स समं च विसमं च जत्वा तसञ्जापरिचित्तं च नो
चित्तं भविस्सति, लोकस्स भवं^१ च विभवं च जत्वा तसञ्जापरिचित्तं

१. समाधिप्पमुखा - सी०, स्वा०, रो० । २. गम्भव - सी०, स्वा०, रा० ।

च नो चित्तं भविस्सति, लोकस्स समुदयं च अत्थङ्गमं च अत्वा तंसञ्जा-
परिचितं च नो चित्तं भविस्सति, पद्धानसञ्जापरिचितं च नो चित्तं
भविस्सति, विरागसञ्जापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, निरोध-
सञ्जापरिचितं च नो चित्तं भविस्सती' ति - एवं हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितब्बं ।

R. 108

5

२. "यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो यथापब्बज्जापरिचितं च
चित्तं होति न चुप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिद्वन्ति,
अनिच्चसञ्जापरिचितं च चित्तं होति, अनत्तसञ्जापरिचितं च चित्तं
होति, असुभसञ्जापरिचितं च चित्तं होति, आदीनवसञ्जापरिचितं
च चित्तं होति, लोकस्स समं च विसमं च अत्वा तंसञ्जापरिचितं च
चित्तं होति, लोकस्स भवं च विभवं च अत्वा तंसञ्जापरिचितं च
चित्तं होति, लोकस्स समुदयं च अत्थङ्गमं च अत्वा तंसञ्जापरिचितं च
चित्तं होति, पद्धानसञ्जापरिचितं च चित्तं होति, विरागसञ्जापरिचितं
च चित्तं होति, निरोधसञ्जापरिचितं च चित्तं होति, तस्स द्विषं फलानं
अञ्जतरं फलं पाटिकल्लं - दिट्ठेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे
अनागामिता" ति ।

B. 342

10

15

१०. गिरिमानन्दसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा गिरिमानन्दो आबाधिको
होति दुक्खितो बाब्बहिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

20

२. "आयस्मा, भन्ते, गिरिमानन्दो आबाधिको होति दुक्खितो
बाब्बहिलानो । साधु, भन्ते, भगवा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुप-
सङ्गमतु अनुकम्पं उपादाया" ति ।

"सचे खो त्वं, आनन्द, गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो' दस सञ्जा
भासेय्यासि, ठानं खो पनेत्तं विज्जति यं गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो दस
सञ्जा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भेय्ये ।

25

R 109

३. “कतमा दस ? अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, असुभसञ्जा, आदीनवसञ्जा, पद्धानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा, सब्बसङ्गारेसु अनिच्छासञ्जा, आनापानस्सति^१ ।

5

R. 343

४. “कतमा चानन्द, अनिच्चसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति — ‘रूपं अनिच्चं, वेदना अनिच्चा, सञ्जा अनिच्चा, सङ्खारा अनिच्चा, विञ्जाणं अनिच्चं’ ति । इति इमेसु पञ्चसु उपादानक्खन्हेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चतानन्द, अनिच्चसञ्जा ।

10

५. “कतमा चानन्द, अनत्तसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति — ‘चक्खुं अनत्ता, रूपा अनत्ता, सोतं अनत्ता, सदा अनत्ता, धानं अनत्ता, गन्धा अनत्ता, जिह्वा अनत्ता, रसा अनत्ता, काया^२ अनत्ता, फोट्ठवा अनत्ता, मनो अनत्ता, बम्मा अनत्ता’ ति । इति इमेसु छसु अज्झत्तिकवाहिरेसु आयतनेसु अनत्तानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चतानन्द, अनत्तसञ्जा ।

15

६. “कतमा चानन्द, असुभसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला अघो केसमत्थका तच्चपरियन्तं पूरं नानाप्यकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति — ‘अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मंसं न्हार अट्ठि अट्ठिमिञ्जं^३ वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळा सिङ्घाणिका लसिका मुत्तं’ ति । इति इमस्मिं काये असुभानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चतानन्द, असुभसञ्जा ।

20

७. “कतमा चानन्द, आदीनवसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति — ‘बहुदुक्खो खो अयं कायो बहुआदीनवो ? इति इमस्मिं काये विविधा आबाधा उप्पज्जन्ति, सेय्यथीदं — चक्खुरोगो सोतरोगो धानरोगो जिह्वारोगो कायरोगो सीसरोगो कण्णरोगो मुखरोगो दन्तरोगो

R. 110

१. अनिच्चसञ्जा आनापानसति — सी०, स्या०, रो० । २. चक्खुं — सी०, स्या०, रो० । ३. कायो — सी०, स्या०, रो० । ४. अट्ठिमिञ्जा — सी० ।

श्रोत्ररोगो^१ कासो सासो पिनासो ङाहो^२ जरो कुच्छिरोगो मुच्छा पत्रख-
न्दिका सूला विसूचिका कुट्टं गण्डो किलासो सोसो अपमारो ददु कण्डु
कच्छु नखसा^३ वितच्छिका लोहितं^४ पित्तं^५ मधुमेहो अंसा पित्तका भगन्दला
पित्तसमुद्धाना आबाधा सेम्हसमुद्धाना आबाधा वातसमुद्धाना आबाधा
सक्षिपातिका आबाधा उत्तुपरिणामजा आबाधा विसमपरिहारजा आबाधा
ओपक्कमिका आबाधा कम्मविपाकजा आबाधा सीतं उण्हं जिघच्छा
पिपासा उच्चारो पस्सावो^६ ति । इति इमस्मिं काये आदीनवानुपस्सी
विहरति । अयं वुच्चतानन्द, आदीनवसञ्जा ।

B. 344

८. “कतमा चानन्द, पहानसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु उप्पन्नं
कामवितक्कं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं^{१०}
गमेति । उप्पन्नं व्यापादवितक्कं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति,
व्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उप्पन्नं विहिंसावितक्कं नाधिवासेति,
पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उप्पन्नं पापके
अकुसले चम्मे नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं
गमेति । अयं वुच्चतानन्द, पहानसञ्जा ।

15

९. “कतमा चानन्द, विरागसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-
क्खति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिप्पटि-
निस्सगो तण्हाक्खयो विरागो निब्बानं’ ति । अयं वुच्चतानन्द, विराग-
सञ्जा ।

20

१०. “कतमा चानन्द, निरोधसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-
क्खति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिप्पटि-
निस्सगो तण्हाक्खयो निरोधो निब्बानं’ ति । अयं वुच्चतानन्द, निरोध-
सञ्जा ।

R. 111

25

११. “कतमा चानन्द, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा ? इधा-
नन्द, भिक्खु ये लोके उपादाना^१ चेतसो अविद्वानाभिनिवेसानुसया, ते
पजहन्तो विहरति^२ अनुपादियन्तो^३ । अयं वुच्चतानन्द, सब्बलोके
अनभिरतिसञ्जा ।

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेन नल्लि । २. ङ्हो—सी०, स्या०, रो० । ३. रक्खसा—
सी०, स्या०, रो० । ४-५. लोहितपित्तं—सी०, रो० । ६. उपायुपादाना—सी०, स्या०, रो० ।
६-६. विरमति न उपादियन्तो—सी०, स्या०, रो० ।

१२. “कतमा चानन्द, सब्बसङ्खारेसु अनिच्छासञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु सब्बसङ्खारेसु^१ अट्ठीयति हरायति जिगुच्छति । अयं वुच्चतानन्द, सब्बसङ्खारेसु अनिच्छासञ्जा ।

१३. “कतमा चानन्द, आनापानस्सति ? इधानन्द, भिक्खु
 5 अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्गं
 आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिघाय परिमुहं सति उपट्ठपेत्वा । सो सतो व
 अस्ससति सतो व पस्ससति । दीघं वा अस्ससन्तो ‘दीघं अस्ससामी’ ति
 पजानाति । दीघं वा पस्ससन्तो ‘दीघं पस्ससामी’ ति पजानाति । रस्सं
 वा अस्ससन्तो ‘रस्सं अस्ससामी’ ति पजानाति । रस्सं वा पस्ससन्तो
 B. 345 10 ‘रस्सं पस्ससामी’ ति पजानाति । ‘सब्बकायपटिसंवेदी अस्ससि-
 स्सामी’ ति सिक्खति । ‘सब्बकायपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति ।
 ‘पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पस्सम्भयं काय-
 सङ्खारं पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पीतिपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’
 ति सिक्खति । ‘पीतिपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘सुख-
 15 पटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘सुखपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’
 ति सिक्खति । ‘चित्तसङ्खारपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति ।
 ‘चित्तसङ्खारपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पस्सम्भयं चित्त-
 सङ्खारं अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं पस्स-
 सिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘चित्तपटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति ।
 R. 112 20 ‘चित्तपटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । अभिप्पमोदयं चित्तं
 ... पे०... समादहं चित्तं ... पे०... विमोचयं चित्तं ... पे०... अनिच्चानु-
 पत्सी ... पे०... विरागानुपत्सी ... पे०... निरोधानुपत्सी ... पे०... ‘पटि-
 निस्सग्गानुपत्सी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पटिनिस्सग्गानुपत्सी
 पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । अयं वुच्चतानन्द, आनापानस्सति ।

१४. “सचे खो त्वं, आनन्द, गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो इमा दस
 सञ्जा भासंय्यासि, ठानं खो पनेतं विज्जति य गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो
 इमा दस सञ्जा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भेय्या” ति ।

१५. अयं खो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमा दस
 सञ्जा उग्गहेत्वा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा

आयस्मतो गिरिमानन्दस्स इमा दस सञ्जा अभसि । अथ खो आयस्मतो गिरिमानन्दस्स दस सञ्जा सुत्वा सो आबाघो ठानसो पटिप्पस्सम्भि । वुडुहि चायस्मा गिरिमानन्दो तम्हा आबाघा । तथा पहीनो च पनायस्मतो गिरिमानन्दस्स सो आबाघो अहोसी" ति ।

सचित्तवग्गो छडो ।

तस्सुद्धानं

सचित्तं^१ च सारिपुत्तं^२, ठित्तिं^३ च समयेन च^४ ।

परिहानो^५ च^६ द्वे सञ्जा, मूला^७ पब्बजितं गिरी ति^८ ॥

७. यमकवग्गो

१. अविज्जासुत्तं

१. "पुरिमा, भिक्खवे, कोटि न पञ्जायति अविज्जाय — 'इतो पुब्बे अविज्जा नाहोसि, अथ पच्छा सम्भवी' ति । एवञ्चेत्तं^१, भिक्खवे, वुच्चति, अथ च पन पञ्जायति — 'इदप्पच्चया अविज्जा' ति ।

B. 846, ५८
R. 113

२. "अविज्जं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । 10
को चाहारो अविज्जाय ? 'पञ्च नीवरणा' तस्स वचनीयं । पञ्च पाहुं, भिक्खवे, नीवरणे साहारे वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो पञ्चसं नीवरणानं ? 'तीणि वुच्चरितानी' तस्स वचनीयं । तीणि पाहुं, भिक्खवे, वुच्चरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिण्णं वुच्चरितानं ? 'इन्द्रियअसंवरों' तस्स वचनीयं । इन्द्रिय- 13
असंवरं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियअसंवरस्स ? 'असतासम्पजञ्जं' तस्स वचनीयं । असतासम्प-
जञ्जं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असता-
सम्पजञ्जस्स ? 'अयोनिस्सो मनसिकारो' तस्स वचनीयं । अयोनिस्सो
मनसिकारं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो 20

१-१. सचित्त-सारिपुत्ता च - सी०, त्या०, रो० । २-२. ठित्तिं च समयेन च - सी० । ३-३. परिहाना च - सी०, रो०; परिहाना - त्या० । ४-४. मूलापब्बजिता गिरी ति - सी०; मूला पब्बजितावधो - त्या०; ० पब्बजिता ० - रो० । ५. समयेन - म० । ६. एवमेत्तं - सी० ।

अयोनिः सो मनसिकारस्स ? 'अस्सद्वियं' तस्स वचनीयं । अस्सद्वियं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्वियस्स ? 'असद्वम्मस्सवनं' तस्स वचनीयं । असद्वम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असद्वम्म-
 5 स्सवनस्स ? 'असप्पुरिससंसेवो' तस्स वचनीयं ।

R. 114

३. "इति खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो असद्वम्म-
 स्सवनं परिपूरेति, असद्वम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्वियं परिपूरेति, अस्सद्वियं
 परिपूरं अयोनिः सो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिः सो मनसिकारो परिपूरो
 10 असतासम्पजञ्जं परिपूरेति, असतासम्पजञ्ज परिपूरं इन्द्रियअसंवरो
 परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि
 दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा
 परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति । एवमेतिस्सा अविज्जाय आहारो होति,
 एवं च परिपूरि ।

B. 347

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे
 15 वस्सन्ते' तं उदकं यथानिभं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखां परिपूरेति,
 पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे' परिपूरेन्ति । कुसोब्भा परि-
 पूरा महासोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुल्लदियो परिपूरेन्ति,
 कुल्लदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महा-
 समुद्धं सागरं परिपूरेन्ति, एवमेतस्स महासमुद्दस्स सागरस्स आहारो
 20 होति, एवं च परिपूरि ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो असद्वम्म-
 स्सवनं परिपूरेति, असद्वम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्वियं परिपूरेति, अस्सद्वियं
 परिपूरं अयोनिः सो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिः सो मनसिकारो परिपूरो
 असतासम्पजञ्जं परिपूरेति, असतासम्पजञ्जं परिपूरं इन्द्रियअसंवरो
 25 परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि
 दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परि-
 पूरा अविज्जं परिपूरेन्ति, एवमेतिस्सा अविज्जाय आहारो होति, एवं च
 परिपूरि ।

१. ० देवे गल्लगलान्ते - सी०, रो०, ० देवे गल्लगलान्ते - स्या० । २. कुसुब्भे -
 सी०, रो०; कुसुब्भे - स्या० ।

५. “विज्जाविमुत्ति पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अना-
 हारं । को चाहारो विज्जाविमुत्तिया ? ‘सत्त बोज्झङ्गा’ तिस्स वच-
 नीयं । सत्त पाहुं, भिक्खवे, बोज्झङ्गे साहारे वदामि, नो अनाहारे । को
 चाहारो सत्तन्नं बोज्झङ्गानं ? ‘वत्तारो सत्तिपट्टाना’ तिस्स वचनीयं ।
 वत्तारो पाहुं, भिक्खवे, सत्तिपट्टाने साहारे वदामि, नो अनाहारे । को 5
 चाहारो वत्तुन्नं सत्तिपट्टानानं ? ‘तीणि सुचरितानी’ तिस्स वचनीयं । R. 115
 तीणि पाहुं, भिक्खवे, सुचरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि ।
 को चाहारो तिण्णं सुचरितानं ? ‘इन्द्रियसंवरो’ तिस्स वचनीयं ।
 इन्द्रियसंवरं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो
 इन्द्रियसंवरस्स ? ‘सतिसम्पज्झञ्जं’ तिस्स वचनीयं । सतिसम्पज्झञ्जं 10
 पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो सतिसम्प-
 ज्झञ्जस्स ? ‘योनिस्सो मनसिकारो’ तिस्स वचनीयं । योनिस्सो मनसि-
 कारं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो योनिस्सो
 मनसिकारस्स ? ‘सद्धा’ तिस्स वचनीयं । सद्धं पाहुं, भिक्खवे, साहारं
 वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो सद्धाय ? ‘सद्धम्मस्सवनं’ तिस्स 15 B. 948
 वचनीयं । सद्धम्मस्सवनं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं ।
 को चाहारो सद्धम्मस्सवनस्स ? ‘सप्पुरिससंसेवो’ तिस्स वचनीयं ।

६. “इति खो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं
 परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिस्सो
 मनसिकारं परिपूरेति, योनिस्सो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पज्झञ्जं 20
 परिपूरेति, सतिसम्पज्झञ्जं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो
 परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरानि
 वत्तारो सत्तिपट्टाने परिपूरेन्ति, वत्तारो सत्तिपट्टाना परिपूरा सत्त बोज्झङ्गे
 परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुत्ति परिपूरेन्ति; एवमे-
 तिस्सा विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च^१ परिपूरि । 25

७. “सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते शुल्लफुसितके देवे
 वस्सन्ते तं उदकं यथानिष्णं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति,
 पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे परिपूरेन्ति, कुसोब्भा परिपूरा
 महासोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुसुदियो परिपूरेन्ति,

R. 116

कुन्नदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुद्गं
सागरं परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्गस्स सागरस्स आहारो होति,
एवं च पारिपूरि ।

- “एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं
5 परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिस्सो
मनसिकारं परिपूरेति, योनिस्सो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पज्झं
परिपूरेति, सतिसम्पज्झं परिपूरं इन्द्रियसंवरो परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो
परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरानि
चत्तारो सतिपट्टाने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्टाना परिपूरा सत्त बोज्झङ्गे
10 परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुत्ति परिपूरेन्ति; एवमे-
तिस्सा विज्जाविमुत्ति आहारो होति, एवं च पारिपूरी” ति ।

२. तण्हासुत्तं

१. “पुरिमा, भिक्खवे, कोटि न पञ्जायति भवतण्हाय – ‘इतो
पुब्बे भवतण्हा नाहोसि, अथ पच्छा सम्भवी’ ति । एवञ्चेत्तं, भिक्खवे,
वुच्चति, अथ च पन पञ्जायति – ‘इदप्पच्चया भवतण्हा’ ति ।

D. 349 15

२. “भवतण्हं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं ।
को चाहारो भवतण्हाय ? ‘अविज्जा’ तिस्स वचनीयं । अविज्जं पाहं,
भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अविज्जाय ?
‘पञ्च नीवरणा’ तिस्स वचनीयं । पञ्च नीवरणे पाहं, भिक्खवे, साहारे
वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो पञ्चसं नीवरणानं ? ‘तीणि
20 दुच्चरितानी’ तिस्स वचनीयं । तीणि पाहं, भिक्खवे, दुच्चरितानि
साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिण्णसं दुच्चरितानं ?
‘इन्द्रियअसंवरो’ तिस्स वचनीयं । इन्द्रियअसंवरो पाहं, भिक्खवे, साहारं
वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियअसवरस्स ? ‘असता-
सम्पज्झं’ तिस्स वचनीयं । असतासम्पज्झं पाहं, भिक्खवे, साहारं
R. 117 25 वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असतासम्पज्झस्स ? ‘अयोनिस्सो
मनसिकारो’ तिस्स वचनीयं । अयोनिस्सो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे,
साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अयोनिस्सो मनसिकारस्स ?

‘अस्सद्धियं’ तित्स वचनीयं । अस्सद्धियं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्धियस्स ? ‘अस्सद्धम्मस्सवनं’ तित्स वचनीयं । अस्सद्धम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्धम्मस्सवनस्स ? ‘असप्पुरिससंसेवो’ तित्स वचनीयं ।

5

३. “इति खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो अस्सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति, अस्सद्धम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्धियं परिपूरेति, अस्सद्धियं परिपूरं अयोनिसो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिसो मनसिकारो परिपूरो असतासम्पज्झं परिपूरेति, असतासम्पज्झं परिपूरं इन्द्रियअसवरं परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि 10
दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति, अविज्जा परिपूरा भवतण्हं परिपूरेति; एवमेतिस्सा भवतण्हाय आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते 15
तं उदकं यथानिष्ठं पवत्तमानं पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति, पब्बत-
कन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे परिपूरेन्ति, कुसोब्भा परिपूरा महा-
सोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुन्नदियो परिपूरेन्ति, कुन्नदियो
परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुद्धं सागरं 20
परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्धस्स सागरस्स आहारो होति, एवं
च पारिपूरि ।

B. 350

20

“एवमेव खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो अस्सद्धम्म-
स्सवनं परिपूरेति, अस्सद्धम्मस्सवनं परिपूरं अस्सद्धियं परिपूरेति,
अस्सद्धियं परिपूरं अयोनिसो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिसो मनसिकारो
परिपूरो असतासम्पज्झं परिपूरेति, असतासम्पज्झं परिपूरं इन्द्रिय-
असवरं परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परि-
पूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च
नीवरणा परिपूरा अविज्जं परिपूरेन्ति, अविज्जा परिपूरा भवतण्हं
परिपूरेति; एवमेतिस्सा भवतण्हाय आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

R. 118

25

५. “विज्जाविमुत्ति पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो 30
अनाहारं । को चाहारो विज्जाविमुत्तिया ? ‘सत्त वोज्झङ्गा’ तित्स

- वचनीयं । सत्त पाहं, भिक्खवे, बोज्झङ्गे साहारे वदामि, नो अनाहारे ।
 को चाहारो सत्तन्नं बोज्झङ्गानं ? 'चत्तारो सतिपट्टाना' तिस्स वचनीयं ।
 चत्तारो पाहं, भिक्खवे, सतिपट्टाने साहारे वदामि, नो अनाहारे । को
 चाहारो चतुन्नं सतिपट्टानानं ? 'तीणि सुचरित्तानी' तिस्स वचनीयं ।
 5 तीणि पाहं, भिक्खवे, सुचरित्तानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि ।
 को चाहारो तिण्णन्नं सुचरित्तानं ? 'इन्द्रियसंवरो' तिस्स वचनीयं ।
 इन्द्रियसंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो
 इन्द्रियसंवरस्स ? 'सतिसम्पज्जञ्जं' तिस्स वचनीयं । सतिसम्पज्जञ्जं
 पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो
 10 सतिसम्पज्जञ्जस्स ? 'योनिस्सो मनसिकारो' तिस्स वचनीयं । योनिस्सो
 मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो
 योनिस्सो मनसिकारस्स ? 'सद्धा' तिस्स वचनीयं । सद्धं पाहं, भिक्खवे,
 साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो सद्धाय ? 'सद्धम्मस्सवनं'
 तिस्स वचनीयं । सद्धम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो
 15 अनाहारं । को चाहारो सद्धम्मस्सवनस्स ? 'सप्पुरिससंसेवो' तिस्स
 वचनीयं ।

६. "इति खो, भिक्खवे, सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं
 परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिस्सो
 मनसिकारं परिपूरेति, योनिस्सो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पज्जञ्जं
 D 331 20 परिपूरेति, सतिसम्पज्जञ्जं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रिय-
 संवरं परिपूरो तीणि सुचरित्तानि परिपूरेति, तीणि सुचरित्तानि परि-
 पूरानि चत्तारो सतिपट्टाने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्टाना परिपूरा सत्त
 बोज्झङ्गे परिपूरेन्ति, सत्त बोज्झङ्गा परिपूरा विज्जाविमुत्ति परिपूरेन्ति;
 R. 119 एवमेतिस्सा विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च परिपूरि ।

25 ७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपण्णते शुल्लफुसितके देवे
 वदन्ते तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं ... पे०... एवमेतस्स महासमुद्दस्स
 सागरस्स आहारो होति, एवं च परिपूरि । एवमेव खो, भिक्खवे,
 सप्पुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं परिपूरेति .. पे०... एवमेतिस्सा
 विज्जाविमुत्तिया आहारो होति, एवं च परिपूरी" ति ।

३. निट्ठङ्गतसुत्तं

१. “ये केचि, भिक्खवे, मयि निट्ठं गता सब्बे ते दिट्ठिसम्पन्ना ।
तेसं दिट्ठिसम्पन्नानं पञ्चन्नं इध निट्ठा, पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ।
कतमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा ? सत्तक्खत्तुपरमस्स, कोलङ्कोलस्स, एक-
वीजिस्स, सकदागामिस्स, यो च दिट्ठेव धम्मो अरहा — इमेसं पञ्चन्नं
इध निट्ठा । कतमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ? अन्तरापरिनिब्बा- 5
यिस्स, उपहृच्चपरिनिब्बायिस्स, असङ्खारपरिनिब्बायिस्स, ससङ्खार-
परिनिब्बायिस्स, उड्डंसोतस्स अकनिट्ठगामिनो — इमेसं पञ्चन्नं इध
विहाय निट्ठा । ये केचि, भिक्खवे, मयि निट्ठं गता, सब्बे ते दिट्ठिसम्पन्ना ।
तेसं दिट्ठिसम्पन्नानं इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा, इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय
निट्ठा” ति ।

R. 120

10

४. अवेच्चप्पसन्नसुत्तं

१. “ये केचि, भिक्खवे, मयि अवेच्चप्पसन्ना, सब्बे ते सोतापन्ना ।
तेसं सोतापन्नानं पञ्चन्नं इध निट्ठा, पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा । कतमेसं
पञ्चन्नं इध निट्ठा ? सत्तक्खत्तुपरमस्स^१, कोलङ्कोलस्स, एकवीजिस्स^२,
सकदागामिस्स, यो च दिट्ठेव धम्मो अरहा — इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा ।
कतमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ? अन्तरापरिनिब्बायिस्स, उपहृच्च- 15
परिनिब्बायिस्स, असङ्खारपरिनिब्बायिस्स, ससङ्खारपरिनिब्बायिस्स, उड्डं-
सोतस्स अकनिट्ठगामिनो — इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा । ये केचि,
भिक्खवे, मयि अवेच्चप्पसन्ना सब्बे ते सोतापन्ना । तेसं सोतापन्नानं
इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा, इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा” ति ।

R. 352

५. पठमसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो मगधेषु विहरति नालक- 20
गामके । अथ खो सामण्डकानि परिब्बाजको येनायस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि ।
सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो सामण्डकानि परिब्बाजको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच —

R. 121

१. सत्तक्खत्तुपरमस्स — स्था० । २. एकवीजिस्स — सी० ।

२. “किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, सुखं, किं दुक्खं” ति ?

“अभिनिव्वत्ति खो, आवुसो, दुक्खा, अनभिनिव्वत्ति सुखा ।
अभिनिव्वत्तिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकङ्गं — सीतं उण्हं जिघच्छा
पिपासा उच्चारो पस्सावो अग्निसम्फस्सो दण्डसम्फस्सो सत्थसम्फस्सो
5 आती पि मित्ता पि सङ्गम्म समागम्म रोसेन्ति । अभिनिव्वत्तिया,
आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकङ्गं । अनभिनिव्वत्तिया, आवुसो, सति
इदं सुखं पाटिकङ्गं — न सीतं न उण्हं न जिघच्छा न पिपासा न उच्चारो
न पस्सावो न अग्निसम्फस्सो न दण्डसम्फस्सो न सत्थसम्फस्सो आती पि
मित्ता पि सङ्गम्म समागम्म न रोसेन्ति । अनभिनिव्वत्तिया, आवुसो,
10 सति इदं सुखं पाटिकङ्गं” ति ।

६. दुतियसुखमुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो भगधेसु विहरति नालक-
गामके । अथ खो सामण्डकानि परिव्वाजको येनायस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सीद्धि सम्मोदि ।
सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
R. 122 15 निसिन्नो खो सामण्डकानि परिव्वाजको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच —

२. “किं नु खो, आवुसो, सारिपुत्त, इमस्मि धम्मविनये सुख,
किं दुक्खं” ति ?

“अनभिरति खो, आवुसो, इमस्मि धम्मविनये दुक्खा, अभिरति
सुखा । अनभिरतिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकङ्गं — गच्छन्तो पि
B. 353 20 सुखं सातं नाधिगच्छति, ठितो पि ... निसिन्नो पि ... सयानो पि ...
गामगतो पि ... अरञ्जगतो पि ... रुक्खमूलगतो पि ... सुञ्जा-
गारगतो पि ... अब्भोकासगतो पि ... भिक्खुमज्झगतो पि सुखं सातं
नाधिगच्छति । अनभिरतिया, आवुसो, सति इदं दुक्खं पाटिकङ्गं ।

३. “अभिरतिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकङ्गं — गच्छन्तो
25 पि सुखं सातं अधिगच्छति, ठितो पि ... निसिन्नो पि ... सयानो पि ...
गामगतो पि ... अरञ्जगतो पि ... रुक्खमूलगतो पि ... सुञ्जागारगतो
पि ... अब्भोकासगतो पि ... भिक्खुमज्झगतो पि सुखं सातं अधिगच्छति ।
अभिरतिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकङ्गं” ति ।

७. पठमनलकपानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-
सङ्घेन सद्धि येन नलकपानं नाम कोसलानं निगमो तदवसरि । तत्र
सुदं भगवा नलकपाने विहरति पलासवने । तेन खो पन समयेन भगवा
तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो निसिन्नो होति । अथ खो भगवा बहुदेव
रत्ति भिक्खून् धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा 5
सम्पहंसेत्वा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसङ्घं अनुविलोकेत्वा आयस्मन्तं
सारिपुत्तं आमन्तेसि —

२. “विगतथीनमिद्धो” खो, सारिपुत्त, भिक्खुसङ्घो । पटिभातु
तं, सारिपुत्त, भिक्खून् धम्मी कथा । पिट्ठि मे आगिलायति; तमहं
आयमिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो 10
पच्चस्सोसि ।

३. अथ खो भगवा चतुग्गुणं सङ्घाटि पञ्जापेत्वा दक्खिणेन
पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेसि पादे पादं अच्चाघाय सतो सम्पजानो
उट्ठानसञ्जं मनसि करित्वा । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू
आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू 15
आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

४. “यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु,
हिरी” नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं” नत्थि ... पञ्जा नत्थि कुसलेसु
धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव” पाटिकङ्खा
कुसलेसु धम्मेषु नो वुद्धि । सेय्यथापि, आवुसो, काळपक्खे चन्दस्स या 20
रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति
आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि
सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं
नत्थि ... पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा
आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो वुद्धि । 25

५. “अस्सद्धो पुरिसपुग्गलो” ति, आवुसो, परिहानमेतं; ‘अहि-
रिको पुरिसपुग्गलो’ ति, आवुसो, परिहानमेतं; ‘अनोत्तप्पी पुरिसपुग्गलो’

१. भिक्खू — डी०, स्था०, रो० । २. विगतथीनमिद्धो — म० । ३. आयमिस्सामी
— डी० । ४. चतुग्गुणं — स्था०, रो० । ५. हिरी — डी०, स्था०, रो० । ६. वीरियं — म० ।
७. पारिहानियेव — स्था० ।

ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'कुसीतो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'दुप्पञ्चो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'कोधनो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'उपनाही पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'पापिच्छो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'पापमित्तो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'मिच्छादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं ।

R. 124 ६. "यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि । सेय्यथापि, आवुसो, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, बद्धतेव वण्णेन बद्धति मण्डलेन बद्धति आभाय बद्धति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि ।

B. 353

७. "सद्धो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'हिरीमा पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'ओत्तप्पी पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'आरद्धविरियो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'पञ्जवा पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अक्कोधनो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अनुपनाही पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अपिच्छो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'कल्याणमित्तो पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'सम्मादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं" ति ।

८. अथ खो भगवा पच्चुद्वाय आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि -
25 "साधु साधु, सारिपुत्त ! यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेषु नो बुद्धि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो,

30 १-१. म० पोल्के नत्थि ।

सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु ... पे०... पञ्ञा
नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा ... पे०... नो बुद्धि ।

R. 125

६. “अस्सद्धो पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, परिहानमेतं;
अहिरिको ... अनोत्तप्पी ... कुसीतो ... दुप्पञ्ञो ... कोधनो ... उपनाही
... पापिच्छो ... पापमित्तो ... ‘मिच्छादिट्ठिको पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, 5
परिहानमेतं ।

१०. “यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु,
हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्ञा अत्थि कुसलेसु
धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्का
कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, जुण्हपक्खे चन्दस्स या 10
रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्ढतेव वण्णेन वड्ढति मण्डलेन वड्ढति
आभाय वड्ढति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि
सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं
अत्थि ... पञ्ञा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा
आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्का कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि । 15

११. “सद्धो पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, अपरिहानमेतं;
हिरीमा ... ओत्तप्पी ... आरद्धविरियो ... पञ्ञवा ... अक्कोधनो ...
अनुपनाही ... अपिच्छो ... कल्याणमित्तो ... ‘सम्मादिट्ठिको पुरिस-
पुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, अपरिहानमेतं” ति ।

B. 356

८. द्वितीयनळकपानसुतं

१. एकं समयं भगवा नळकपाने विहरति पलासवने । तेन खो 20
पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो निसिन्नो होति ।
अथ खो भगवा बहुदेव रत्ति भिक्खून् धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-
पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसङ्घं अनु-
विलोकेत्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि —

२. “विगतथीनमिद्धो खो, सारिपुत्त, भिक्खुसङ्घो । पटिभातु 25
तं, सारिपुत्त, भिक्खून् धम्मी कथा । पिट्ठि मे आगिलायति; तमहं
आयमिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो
पच्चस्सोसि ।

R. 126

३. अथ खो भगवा चतुर्गुणं सङ्घाटि पञ्चापेत्वा दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेसि पादे पादं अच्चाघाय सतो सम्पजानो उट्ठान-सञ्जा मनसि करित्वा । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो, भिक्खवे” ति ! “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो
 ५ सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

४. “यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्जा नत्थि ... सोतावधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ... धम्मामनुधम्म-प्पटिपत्ति नत्थि ... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा
 10 दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो वुद्धि । सेय्यथापि, आवुसो, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरि-णाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... विरियं नत्थि ... पञ्जा नत्थि ... सोता-
 15 वधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ... धम्मा-नुधम्मप्पटिपत्ति नत्थि ... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो वुद्धि ।

B. 357

R. 127

५. “यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, हिरी
 20 अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि ... सोतावधानं अत्थि ... धम्मधारणा^१ अत्थि ... अत्थूपपरिक्खा अत्थि ... धम्मामनुधम्म-प्पटिपत्ति अत्थि ... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो परि-हानि । सेय्यथापि, आवुसो, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
 25 वा आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन वड्डति मण्डलेन वड्डति आभाय वड्डति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु ... पे०... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानी” ति ।

६. अथ खो भगवा पञ्चद्विष्टाय आयस्मन्तं सारिपुत्तं ग्रामन्तेसि —
 “साधु साधु, सारिपुत्त ! यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा नत्थि कुसलेसु
 धम्मेषु हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... पञ्जा नत्थि ... विरियं नत्थि ...
 सोतावधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्खा नत्थि ...
 धम्मानुधम्मप्पटिपत्ति नत्थि ... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेषु तस्स 5
 या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु
 नो बुद्धि । सेय्यथापि, सारिपुत्त, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
 वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति
 आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि
 कुसलेसु धम्मेषु ... पे०... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या 10
 रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु
 नो बुद्धि ।

७. “यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेषु हिरी
 अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि ... सोतावधानं
 अत्थि ... धम्मधारणा अत्थि ... अत्थूपपरिक्खा अत्थि ... धम्मानुधम्म- 15
 प्पटिपत्ति अत्थि ... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा
 दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानि ।
 सेय्यथापि, सारिपुत्त, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा
 आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन वड्डति मण्डलेन वड्डति आभाय वड्डति आरोह-
 परिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु 20
 धम्मेषु ... पे०... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेषु, तस्स या रत्ति वा
 दिवसो वा आगच्छति, बुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेषु नो
 परिहानी’ ति ।

R 128,
B 358

६. पठमकथावत्युत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पञ्छाभत्तं 25
 पिण्डपातपटिक्कन्ता उपट्टानसालायं सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकविहितं
 तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहरन्ति, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महा-
 मत्तकथं सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं दत्थकथं सयनकथं
 मालाकथं गन्धकथं व्यातिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं

जनपदकथं इत्थिकथं सूरकथं विसिखाकथं कुम्भट्टानकथं पुव्वपेतकथं
नानत्तकथं लोकवखायिकं समुद्धवखायिकं इति भवाभवकथं इति वा ति ।

२. अथ खो भगवा सायन्हससयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन
उपट्टानसाला तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्चत्ते आसने निसीदि ।
5 निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “काय नुत्थ, भिक्खवे, एतरहि
कथाय सन्निसिन्ना सन्नपतिता, का च पन वो अन्तरकथा विप्पकता” ति ?

“इध मयं, मन्ते, पच्छामत्तं पिण्डपातपटिकन्ता उपट्टानसालाथं
सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकविहितं तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहराम,
सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं ... पे०... इति भवाभवकथं इति वा” ति ।

R. 129 10

३. “न खो पनेतं, भिक्खवे, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सदाय
अगारस्मा अनगारियं पव्वजितानं, यं तुम्हे अनेकविहितं तिरच्छानकथं
अनुयुत्ता विहरेय्याथ, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महाभक्तकथं
सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अस्रकथं पानकथं वत्थकथं सयनकथं भालाकथं
गन्धकथं जातिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं जनपदकथं
15 इत्थिकथं सूरकथं विसिखाकथं कुम्भट्टानकथं पुव्वपेतकथं नानत्तकथं
लोकवखायिकं समुद्धवखायिकं इति भवाभवकथं इति वा ति ।

B. 359

४. “दसयिमानि, भिक्खवे, कथावत्थूनि । कतमानि दस ?
अप्यिच्छकथा, सन्तुट्ठिकथा, पविवेककथा, असंसग्गकथा, विरियारम्भ-
कथा, सीलकथा, समाधिकथा, पञ्ञाकथा, विमुत्तिकथा, विमुत्तिज्झाण-
20 दस्सनकथा ति — इमानि खो, भिक्खवे, दस कथावत्थूनि ।

“इमेसं चे तुम्हे, भिक्खवे, दससं कथावत्थूनां उपादायुपादाय कथं
कथेय्याथ, इमेसं पि चन्दिमसुरियानं एवमहिद्धिकानं एवमहानुभावाण
तेजसा तेजं परियादियेय्याथ, को पन वादो अञ्जतित्थियानं परिव्वाज-
कानं” ति !

१०. इत्थिकथावत्थुसुत्तं

25

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पच्छामत्तं
पिण्डपातपटिकन्ता उपट्टानसालाथं सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकविहित

तिरच्छानकथं अनुयुक्ता विहरन्ति, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महा-
मत्तकथं ... पे०... इतिमवाभवकथं इति वा ति ।

२. “दसयिमानि, भिक्खवे, पासंसानि ठानानि । कतमानि
दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना च अप्पिच्छो होति, अप्पिच्छकथं
च भिक्खूनं कत्ता होति । ‘अप्पिच्छो भिक्खु अप्पिच्छकथं च भिक्खूनं
कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

R. 130

३. “अत्तना च सन्तुट्ठो होति, सन्तुट्ठिकथं च भिक्खूनं कत्ता
होति । ‘सन्तुट्ठो भिक्खु सन्तुट्ठिकथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंस-
मेतं ठानं ।

४. “अत्तना च पविवित्तो होति, पविवेककथं च भिक्खूनं कत्ता
होति । ‘पविवित्तो भिक्खु पविवेककथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं
ठानं ।

५. “अत्तना च असंसट्ठो होति, असंसट्ठकथं च भिक्खूनं कत्ता
होति । ‘असंसट्ठो भिक्खु असंसट्ठकथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं
ठानं ।

15

६. “अत्तना च आरद्धविरियो होति, विरियारम्भकथं च
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘आरद्धविरियो भिक्खु विरियारम्भकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

७. “अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाकथं च भिक्खूनं
कत्ता होति । ‘सीलसम्पन्नो भिक्खु सीलसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता’
ति पासंसमेतं ठानं ।

B. 360

८. “अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘समाधिसम्पन्नो भिक्खु समाधिसम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

९. “अत्तना च पञ्जासम्पन्नो होति, पञ्जासम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘पञ्जासम्पन्नो भिक्खु पञ्जासम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

25

१०. “अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पदाकथं
च भिक्खूनं कत्ता होति । ‘विमुत्तिसम्पन्नो भिक्खु विमुत्तिसम्पदाकथं
च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

30

११. “अतना च विमुत्तिआणदस्सनसम्पन्नो होति, विमुत्ति-
आणदस्सनसम्पदाकथं च भिक्खून् कत्ता होति । ‘विमुत्तिआणदस्सन-
सम्पन्नो भिक्खु विमुत्तिआणदस्सनसम्पदाकथं च भिक्खून् कत्ता’ ति
पासंसमेतं ठानं । इमानि खो, भिक्खवे, दस पासंसानि ठानानी” ति ।

यमकवग्गो सत्तभो ।

तत्सुदानं

R. 131 5

अविज्जा तण्हा निट्ठा च, अवेच्च द्वे सुखानि च ।
नल्लकपाने’ द्वे वृत्ता, कथावत्थूपरे दुवे ति’ ॥

८. आकङ्खवग्गो

१. आकङ्खसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 361 10

२. “सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरथ सम्पन्नपातिमोक्खा,
पातिमोक्खसंवरसंवृता विहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु
भयदस्साविनो, समादाय सिक्खथ सिक्खापदेसु ।

३. “आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु ‘सन्नह्याचारीनं पिथो चस्सं
मनापो च गह च भावनीयो चा’ ति, सीलेस्वेवस्स परिपूरकारी अज्झत्तं
चेतोसमथमनुयुत्तो अनिराकतज्ज्ञानो विपस्सनाय समन्नागतो ब्रूहेता
सुब्बागारानं ।

४. “आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु ‘लामी अस्सं चीवर-
पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं’ ति, सीलेस्वेवस्स
परिपूरकारी अज्झत्तं चेतोसमथमनुयुत्तो अनिराकतज्ज्ञानो विपस्सनाय
समन्नागतो ब्रूहेता सुब्बागारानं ।

५. “आकङ्खेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु ‘धेसाहं परिभुज्जामि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं’ तेसं ते कारा

महष्फला अस्सु नहानिसंसा' ति, सीलेस्वेवस्सं ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जा-
गारानं ।

६. "आकङ्क्षेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'ये मे पेता जाता
सालोहिता कालङ्कता' पसन्नचित्ता अनुस्सरन्ति तेसं तं महष्फलं अस्स
महानिसंसं' ति, सीलेस्वेवस्सं ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं । 5 R. 132

७. "आकङ्क्षेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'सन्तुट्ठो अस्सं इतरी-
तरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेता' ति, सीले-
स्वेवस्सं ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

८. "आकङ्क्षेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'खमो अस्सं सीतस्स
उण्हस्स जिघच्छाय पिपासाय ङसमकसवातातपसिर्रिसपसम्फस्सानं, 10
दुस्तानं दुरागतानं वचनपथानं उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं
तिब्बानं खरानं कटुकानं असातानं' अमनापानं पाणहरानं अधिवासक-
जातिको अस्सं' ति, सीलेस्वेवस्सं ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

९. "आकङ्क्षेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'अरतिरतिसहो अस्सं,
न च मं अरतिरति सहेय्य, उप्पन्नं अरतिरति अभिमुय्य अभिमुय्य विह- 15
रेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्सं ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

१०. "आकङ्क्षेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'भयमेरवसहो' अस्सं,
न च मं भयमेरवो सहेय्य, उप्पन्नं भयमेरवं अभिमुय्यं अभिमुय्यं विह-
रेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्सं ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं । B. 362

११. "आकङ्क्षेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'चतुष्सं ज्ञानानं आभि- 20
चेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अस्सं अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी' ति, सीलेस्वेवस्सं ...पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

१२. "आकङ्क्षेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुक्खं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा
उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति, सीलेस्वेवस्सं परिपूरकारी अज्झत्तं चेतोसमय- 25
मनुयुत्तो अनिराकतज्ज्ञानो विपस्सनाय समन्नागतो ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

१३. "सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरथ सम्पन्नपातिमोक्खा,
पातिमोक्खसंवत्सवुता निहरथ आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु

१. कातकता - सी०, स्या०, रो० । २. तिप्पानं - सी०, स्या०, रो० । ३-३ कटुकानं
सातानं - स्या० । ४. भयमेरवं सहो - स्या० । ५-५. अभिमुय्य - स्या० ।

भयदस्साविनो, समादाय सिक्खय सिक्खापदेसु' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं' ति ।

२. कण्टकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
सालायं सम्बहुलेहि अभिञ्जातेहि अभिञ्जातेहि थेरेहि सावकेहि सद्धि -
५ आयस्मता च चालेन', आयस्मता च उपचालेन', आयस्मता च कुक्कुटेन',
आयस्मता च कळिम्भेन', आयस्मता च निकटेन', आयस्मता च कटि-
स्सहेन; अञ्जेहि च अभिञ्जातेहि अभिञ्जातेहि थेरेहि सावकेहि
सद्धि ।

२. तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
१० लिच्छवी भद्रेहि' भद्रेहि' यानेहि परपुराय' उच्चासद्दा महासद्दा महावनं
अज्झोगाहन्ति भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो तेसं आयस्मन्तानं एतदहोसि
— "इमे खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी भद्रेहि भद्रेहि
B. 369 . यानेहि परपुराय उच्चासद्दा महासद्दा महावनं अज्झोगाहन्ति भगवन्तं
दस्सनाय । 'सहकण्टका खो पन ज्ञाना' वुत्ता भगवता । यन्नून मयं
R. 194 15 येन गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्कमेय्याम । तत्थ मयं अप्पसद्दा
अप्पाकिण्णा' फासुं विहरेय्यामा' ति । अथ खो ते आयस्मन्तो येन
गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्कमिसु; तत्थ ते आयस्मन्तो अप्पसद्दा
अप्पाकिण्णा फासुं विहरन्ति ।

३. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — "कहं नु खो, भिक्खवे,
२० चालो, कहं उपचालो, कहं कुक्कुटो, कहं कळिम्भो, कहं निकटो, कहं
कटिस्सहो; कहं नु खो ते, भिक्खवे, थेरा सावका गता' ति ?

४. "इध, भन्ते, तेसं आयस्मन्तानं एतदहोसि — "इमे खो
सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी भद्रेहि भद्रेहि यानेहि
परपुराय उच्चासद्दा महासद्दा महावनं अज्झोगाहन्ति भगवन्तं दस्सनाय
२५ ... अप्पसद्दा अप्पाकिण्णा फासुं विहरेय्यामा' ति । अथ खो ते, भन्ता,

१. चालेन — त्या० । २. उपचालेन — त्या० । ३. कनरटेन — सी०, त्या०, रो० ।
४. कळिम्भेन — सी० । ५. कटेन — सी० । ६-९. भद्रेहि — सी० । १०. परपुराय — सी०,
रो०; परं पराय — त्या० । ११. अप्पाकिण्णा — सी०, त्या०, रो० । १२. फासुं — त्या०, रो० ।

आयस्मन्तो येन भोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्कमिसु । तत्थ ते आयस्मन्तो अप्पसद्दा अप्पाकिण्णा फासुं विहरन्ती” ति ।

५. “साधु साधु, भिक्खवे, यथा ते महासावका सम्मा व्याकरमाना व्याकरेय्युं, ‘सद्दकण्टका हि, भिक्खवे, ज्ञाना’ वुत्ता मया ।

६. “दसयिमे, भिक्खवे, कण्टका । कतमे दस ? पविवेका- 5
रामस्स सङ्गणिकारामता कण्टको, असुभनिमित्तानुयोगं अनुयुत्तस्स सुभ-
निमित्तानुयोगो कण्टको, इन्द्रियेषु गुत्तद्वारस्स विसूकदस्सनं कण्टको,
ब्रह्मचरियस्स मातुगामूपचारो कण्टको, पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको, R. 135
दुतियस्स ज्ञानस्स वितक्कविचारा कण्टका, ततियस्स ज्ञानस्स पीति
कण्टको, चतुत्थस्स ज्ञानस्स अस्सासपत्तासो कण्टको, सञ्जावेदयित- 10
निरोधसमापत्तिया सञ्जा च वेदना च कण्टको रागो कण्टको दोसो
कण्टको मोहो कण्टको ।

७. “अकण्टका, भिक्खवे, विहरथ । निक्कण्टका, भिक्खवे, B. 364
विहरथ । अकण्टकनिक्कण्टका, भिक्खवे, विहरथ । अकण्टका, भिक्खवे,
अरहन्तो; निक्कण्टका, भिक्खवे, अरहन्तो; अकण्टकनिक्कण्टका, 15
भिक्खवे, अरहन्तो” ति ।

३. इदुषम्मसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा इद्दा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि । कतमे दस ? भोगा इद्दा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; वण्णो इद्दो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मि; आरोग्यं इद्दं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; सीलं इद्दं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; ब्रह्मचरियं 20
इद्दं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; मित्ता इद्दा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; बाहुसच्चं इद्दं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; पञ्जा इद्दा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; धम्मा इद्दा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; सग्गा इद्दा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि ।

२. “इमेसं^३ खो, भिक्खवे, दसन्नं धम्मानं इद्धानं कन्तानं 25 R. 136
मनापानं दुल्लभानं लोकस्मि दस धम्मा परिपन्था — आलस्यं^४ अनुद्धानं

१. मातुगामोपविचारो — सी०, रो०; मातुगामुपचारो — स्था० । २. सीलानि — रो० । ३. इमे — सी०, रो० । ४. आलस्यं — सी०, स्था०, रो० ।

भोगानं परिपन्थो, अमण्डना विभूसना वण्णस्स परिपन्थो, असप्पाय-
किरिया आरोग्यस्स परिपन्थो, पापमित्तता सीलान परिपन्थो, इन्द्रिय-
असंवरो ब्रह्मचरियस्स परिपन्थो, विसवादाना मित्तानं परिपन्थो, असज्जाय-
किरिया बाहुसच्चस्स परिपन्थो, सुस्सुसा अपरिपुच्छा पञ्जाय परि-
5 पन्थो, अननुयोगो अप्रच्चवेक्खणा धम्मानं परिपन्थो, मिच्छापटिपत्ति
सङ्गानं परिपन्थो । इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं इट्ठानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकस्मिं इमे दस धम्मा परिपन्था ।

३. “इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकस्मिं दस धम्मा आहारो — उट्ठानं अनालस्य भोगान
10 आहारो, मण्डना विभूसना वण्णस्स आहारो, सप्पायकिरिया आरो-
ग्यस्स आहारो, कल्याणमित्तता सीलान आहारो, इन्द्रियसवरो ब्रह्म-
चरियस्स आहारो, अविसवादाना मित्तानं आहारो, सज्जायकिरिया
बाहुसच्चस्स आहारो, सुस्सुसा परिपुच्छा पञ्जाय आहारो, अनुयोगो
B. 365 पच्चवेक्खना धम्मानं आहारो, सम्मापटिपत्ति सङ्गानं आहारो ।
15 इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्नं धम्मानं इट्ठानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं
लोकस्मिं इमे दस धम्मा आहारो” ति ।

४. वड्डिसुत्त

१. “दसहि, भिक्खवे, वड्डीहि वड्डमानो अरियसावको अरि-
याय वड्डिया वड्डति, सारादायी च होति वरादायी कायस्स । कतमेहि
दसहि ? खेतवत्थूहि वड्डति, घनघञ्जेन वड्डति, पुत्तदारोहि वड्डति,
20 दासकम्मकरपोरिसेहि वड्डति, चतुप्पदेहि वड्डति, सदाय वड्डति, सीलेन
वड्डति, सुतेन वड्डति, चागेन वड्डति, पञ्जाय वड्डति — इमेहि खो, भिक्खवे,
दसहि वड्डीहि वड्डमानो अरियसावको अरियाय वड्डिया वड्डति, सारा-
दायी च होति वरादायी कायस्सा ति ।

“घनेन घञ्जेन च योष वड्डति ,
25 पुत्तेहि दारेहि चतुप्पदेहि च ।
स भोगवा होति यसस्सि पूजितो ,
जातीहि मित्तेहि अथो पि राजुमि ॥

“सद्धाय सीलेन च योष वड्ढति,
पञ्जाय चागेन सुतेन चूमयं ।
सो तादिसो सप्पुरिसो विचक्खणो,
दिट्ठेव धम्मो उभयेन वड्ढती” ति ॥

५. मिगसालासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ- 5
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो मिगसाला उपासिका
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो मिगसाला 10
उपासिका आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच —

२. “कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो R. 138
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
अविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी होति” B. 365
आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याकतो — 15
‘सकदागामिपत्तो’ तुसितं कायं उपपन्नो’ ति । पितामहो’ मे, भन्ते,
इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता
व्याकतो — ‘सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो’ ति ।

“कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका 20
अविस्सन्ति अभिसम्परायं” ति ?

“एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता व्याकतं” ति ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय निवेसने
पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो आयस्मा आनन्दो
पञ्छामन्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 25
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो आयस्मा
आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

१. कथं कथा — स्था०, रो० । २. अहोसि — सी०, स्था०, रो० । ३. सकदागामी सत्तो —
सी०, स्था०, रो० । ४. वेत्ता पियो — सी०, रो०; पितु पियो — स्था० ।

४. "इध्राहं, भन्ते, पुष्पण्डसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेशनं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा पञ्जन्ते आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाहु तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
- 5 निसिन्ना खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका मं एतदवोच — 'कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अन्नह्यचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याकतो
- 10 सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । पितामहो मे, भन्ते, इसिदत्तो अन्नह्यचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता व्याकतो — सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अन्नह्यचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं' ति ?
- 15 एवं वुत्तो अहं, भन्ते, मिगसालं उपासिकं एतदवोचं — 'एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता व्याकतं' ति ।

५. "का चानन्द, मिगसाला उपासिका वाला अव्यत्ता धम्मका' धम्मकपञ्जा', के च पुरिसपुग्गलपरोपरिये जाणे ?

- "दसयिमे, आनन्द, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकीस्मि ।
- 20 कतमे दस ? इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो' दुस्सीलो होति । तं च चेतो-विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं नप्पजानाति, यत्थस्स तं दुस्सील्य' अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय;
- 25 हानगाभीयेव होति, नो विसेसगामी ।

६. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति । तं च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं दुस्सील्यं अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि
- R. 140

१-१. धम्मका धम्मकपञ्जा — सी०, रो०, अन्धका धम्मकपञ्जा — स्वा० । २. य० पोत्यके नत्ति । ३. दुस्सिल्य — य० ।

कतं होति, दिट्ठिया पि पटिदिद्धं^१ होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति ।
सो कायस्स भेदा परं मरणा विसंसाय परेति, नो हानाय; विसंसायमी
येव होति, नो हानगामी ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स’ पि तेव घम्मा,
अपरस्स’ पि तेव घम्मा । कस्मा नेसं एको हीनो एको पणीतो’ ति ? 5
तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

“तत्रानन्द, ज्यायं^२ पुगलो दुस्सीलो होति । तं च चेतो-
विमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं दुस्सील्यं अपरिसेसं
निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति,
दिट्ठिया पि पटिदिद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, 10
पुगलो अमुना पुरिमेन पुगलेन अभिवकन्ततरो च पणीततरो च ।
तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुगलं घम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं
को जानेय्य, अज्झञ्च तथागतेन ! तस्मातिह, आनन्द, मा पुगलेसु
पमाणिका अहुवत्थ, मा पुगलेसु पमाणं गण्हित्थ । खञ्जति^३ हानन्द,
पुगलेसु^४ पमाणं गण्हन्तो । अहं^५ वा, आनन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हेय्यं 15
यो वा पनस्स मादिसो ।

B. 968

15

७. “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो सीलवा होति । तं
च चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स तं सीलं
अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि
अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिदिद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न 20
लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसंसाय;
हानगामीयेव होति, नो विसंसायमी ।

R 141

८. “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो सीलवा होति । तं च
चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं सीलं अपरि-
सेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, 25
दिट्ठिया पि पटिदिद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो कायस्स
भेदा परं मरणा विसंसाय परेति, नो हानाय; विसंसायमीयेव होति, नो
हानगामी ।

१. सुप्पटिदिद्धं — स्या०, रो० । २. इमिस्सा — सी०; इमस्सा — स्या०, रो० ।
३. अपरस्स — सी०; अरस्सा — स्या०, रो० । ४. स्वाय — सी० । ५. कहन्वि — सी०;
सञ्जाति — स्या० । ६. पुगलो पुग्गलेसु — सी०, स्या०, रो० । ७-७. अहुञ्चानन्द — सी०,
स्या०, रो० ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति .. पे०... अहं वा, आनन्द,
पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

६. “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो तिब्बरारो होति ।
तं च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स सो
रागो अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन
पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति
न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय;
हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१०. “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो तिब्बरारो होति ।
तं च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं पजानाति यत्थस्स सो रागो
अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं
होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । सो
कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव
होति, नो हानगामी ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ... पे०.. अहं वा, आनन्द,
पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

११. “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो कोषनो होति । तं च
चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स सो कोषो
अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि
अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति न
लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय;
हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१२. “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो कोषनो होति । तं
च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूतं पजानाति यत्थस्स सो कोषो
अपरिसेसो निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि
कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति ।
सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव
होति, नो हानगामी ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति .. पे०.. अहं वा, आनन्द,
पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

१३. “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो उद्धतो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि अकत्तं होति, बाहुसच्चेन पि अकत्तं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; 5 हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१४. “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो उद्धतो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति । तस्स सवनेन पि कत्तं होति, बाहुसच्चेन पि कत्तं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो 10 R. 148 कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा नेसं एको हीनो एको पणीतो’ ति ? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । 15

“तत्रानन्द, व्यायं पुगलो उद्धतो होति तं च चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्झति, तस्स सवनेन पि कत्तं होति, बाहुसच्चेन पि कत्तं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, पुगलो अभुना पुरिसेन पुगलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स 20 हेतु ? इमं हानन्द, पुगलं धम्मसोतो निव्वहति । तदन्तरं को जानेय्य अञ्जन्न तथागतेन ! तस्मातिहु, आनन्द, मा पुगलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुगलेसु पमाणं गण्हित्थ । खञ्जति हानन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो । 25

“का वानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्भत्ता अम्मका अम्मकपञ्जा, के च पुरिसपुगलपरोपरिये जाणे ! इमे खो, आनन्द, दस पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।

१५. “यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि तथारूपेन सीलेन इसिदत्तो सपन्नागतो अभविस्स, नयिध पुराणो इसि- 30

R. 144

दत्तस्स गतिं पि अञ्जस्स । यथारूपाय चानन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि तथारूपाय पञ्जाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स, नयिष इसिदत्तो पुराणस्स गतिं पि अञ्जस्स । इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो^१ एकङ्गहीना^२ ति ।

६. तयोधम्मसुत्तं

३. “तयोमे^३, भिक्खवे, धम्मा लोके न संविज्जेय्यं, न तथागतो लोके उप्वज्जेय्य अरहं सम्मासम्बुद्धो, न तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिव्वेय्य^४ । कतमे तयो ? जातिं च, जरा च, मरणं च — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा लोके न संविज्जेय्यं, न तथागतो लोके उप्वज्जेय्य अरहं सम्मासम्बुद्धो, न तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिव्वेय्य ।
- १० यस्मा च खो, भिक्खवे, इमे तयो धम्मा लोके संविज्जन्ति तस्मा तथागतो लोके उप्वज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो, तस्मा तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिव्वति^५ ।

B 371

२. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं । कतमे तयो ? रागं अप्पहाय, दोसं अप्पहाय, मोहं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं ।

३. “तयोमे भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । कतमे तयो ? सक्कायदिट्ठिं अप्पहाय, विचिकिञ्चं अप्पहाय, सीलब्बतपरामासं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं ।

R. 145

४. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो सक्कायदिट्ठिं पहातुं विचिकिञ्चं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं । कतमे तयो ? अयोनिसो मनसिकारं अप्पहाय, कुम्मगसेवनं अप्पहाय, चेतसो लीनत्तं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो सक्कायदिट्ठिं पहातुं विचिकिञ्चं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं ।

५. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मगसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं । कतमे तयो ?

१. उभतो — मी०, स्वा०, रो० । २. एकन्तहीना — स्वा० । ३. तयो — सी०, रो० ।
४. दिव्वेय्य — सी०, रो०, वीपेय्य — स्वा० । ५. विप्पति — सी०, स्वा०, रो० ।

मुट्ठसच्चं अप्पहाय, असम्पजञ्जं अप्पहाय, चेतसो विक्खेपं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अयोनिस्सो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।

६. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । कतमे तयो ? अरियानं 5 अदस्सनकम्यत्तं अप्पहाय, अरियधम्मस्स असोतुकम्यत्तं अप्पहाय, उपा- रम्भचित्तत्तं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पजञ्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं ।

७. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरियानं अदस्सन- कम्यत्तं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यत्तं पहातुं उपारम्भचित्तत्तं पहातुं । 10 कतमे तयो ? उद्धच्चं अप्पहाय, असंवरं अप्पहाय, दुस्सील्यं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरियानं अदस्सनकम्यत्तं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यत्तं पहातुं उपारम्भचित्तत्तं पहातुं ।

B. 372

८. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । कतमे तयो ? अस्सद्धियं अप्पहाय, 15 अवदञ्जुत्तं अप्पहाय, कोसज्जं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं ।

R. 146

९. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्जुत्तं पहातुं कोसज्जं पहातुं । कतमे तयो ? अनादरियं अप्प- हाय, दोवचस्सत्तं अप्पहाय, पापमित्तत्तं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, 20 तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्जुत्तं पहातुं कोसज्जं पहातुं ।

१०. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सत्तं पहातुं पापमित्तत्तं पहातुं । कतमे तयो ? अहिरिकं अप्पहाय, अनोत्तप्पं अप्पहाय, पमादं अप्पहाय — इमे खो, भिक्खवे, 25 तयो धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सत्तं पहातुं पापमित्तत्तं पहातुं ।

११. “अहिरिकोयं, भिक्खवे, अनोत्तापी^३ पमत्तो होति । सो पमत्तो समानो अभब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सत्तं पहातुं पापमित्तत्तं

१. अरियधम्मं — स्था०, रो० । २. अदस्सनकम्यत्तं — रो० । ३. अनोत्तपी — सी०, स्था०, रो० ।

- पहातुं । सो पापमित्तो समानो अभव्वो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्जुतं
 पहातुं कोसज्जं पहातुं । सो कुसीतो समानो अभव्वो उद्धच्चं पहातुं
 असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । सो दुस्सीलो समानो अभव्वो अरियानं
 अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियघम्मस्त अलोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्तं
 5 पहातुं । सो उपारम्भचित्तो समानो अभव्वो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पज्ज्जं
 R. 147 पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । सो विक्खित्तचित्तो समानो अभव्वो
 अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।
 सो लीनचित्तो समानो अभव्वो सक्कायदिट्ठि पहातुं विचिकिच्चं पहातुं
 सीलव्वतपरमासं पहातुं । सो विचिकिच्चो समानो अभव्वो रागं
 B. 373 10 पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । सो रागं अप्पहाय दोसं अप्पहाय मोहं
 अप्पहाय अभव्वो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं ।

१२. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो जातिं पहातुं जरं
 पहातुं मरणं पहातुं । कतमे तयो ? रागं पहाय, दोसं पहाय, मोहं
 पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो जातिं पहातुं जरं
 15 पहातुं मरणं पहातुं ।

१३. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो रागं पहातुं दोसं
 पहातुं मोहं पहातुं । कतमे तयो ? सक्कायदिट्ठि पहाय, विचिकिच्चं
 पहाय, सीलव्वतपरमासं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय
 भव्वो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं ।

१४. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो सक्कायदिट्ठि पहातुं
 20 विचिकिच्चं पहातुं सीलव्वतपरानासं पहातुं । कतमे तयो ? अयोनिसो
 मनसिकारं पहाय, कुम्मग्गसेवनं पहाय, चेतसो लीनत्तं पहाय — इमे खो,
 भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो सक्कायदिट्ठि पहातुं विचिकिच्चं पहातुं
 सीलव्वतपरमासं पहातुं ।

१५. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो अयोनिसो मनसिकारं
 25 पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं । कतमे तयो ?
 मुट्ठसच्चं पहाय, असम्पज्ज्जं पहाय, चेतसो विक्खेपं पहाय — इमे खो,
 भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्ग-
 सेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।

१६. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो मुट्ठसच्चं पहातु असम्पज्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातु । कतमे तयो ? अरियानं अदस्सनकम्यतं पहाय, अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहाय, उपारम्भचित्ततं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं असम्पज्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । 5

१७. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं । कतमे तयो ? उद्धच्चं पहाय, असंवरं पहाय, दुस्सील्यं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं । 10

१८. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । कतमे तयो ? अस्सद्धियं पहाय, अवदञ्जुतं पहाय, कोसज्जं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं ।

१९. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अस्सद्धियं पहातुं 15 अवदञ्जुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं । कतमे तयो ? अनादरियं पहाय, दोवचस्सतं पहाय, पापमित्ततं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्जुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं ।

२०. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अनादरियं पहातुं 20 दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं । कतमे तयो ? अहिरिकं पहाय, अनोत्तप्पं पहाय, पमादं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं ।

२१. “हिरीमायं, भिक्खवे, ओत्तापी अप्पमत्तो होति । सो अप्पमत्तो समानो भब्बो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं । सो कल्याणमित्तो समानो भब्बो अस्सद्धियं पहातुं अवदञ्जुतं 25 पहातुं कोसज्जं पहातुं । सो आरद्धविरियो समानो भब्बो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । सो सीलवा समानो भब्बो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं । सो अनुपारम्भचित्तो समानो भब्बो मुट्ठसच्चं पहातुं

- असम्पजञ्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । सो अविक्खित्तचित्तो समानो भब्बो अयोनिसो मनसिकारं पहातु कुम्मग्गसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं । सो अलीनचित्तो समानो भब्बो सक्कायदिट्ठं पहातु विचिकिच्छं पहातुं सीलब्बतपरामासं पहातुं । सो अविचिकिच्छो समानो
- B. 375 3 भब्बो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । सो रागं पहाय दोसं पहाय मोहं पहाय भब्बो जातिं पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं" ति ।

७. काकसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि समन्नागतो काको । कतमेहि दसहि ? वंसी च, पगम्भो च, तित्तिणो^१ च, महग्गसो च, लुद्धो च, अकारुणिको च, दुब्बलो च, ओरविता^२ च, मुट्ठस्सति च, नेचयिको^३ च -
- 10 इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्धम्मेहि समन्नागतो काको । एवमेव खो, भिक्खवे, दसहि असद्धम्मेहि समन्नागतो पापभिक्खु । कतमेहि दसहि ? वंसी च, पगम्भो च, तित्तिणो च, महग्गसो च, लुद्धो च, अकारुणिको^४ च, दुब्बलो च, ओरविता च, मुट्ठस्सति च, नेचयिको च -
- इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्धम्मेहि समन्नागतो पापभिक्खू" ति ।

८. निगण्ठसुत्तं

- R 150 15 १. "दसहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि समन्नागता निगण्ठा । कतमेहि दसहि ? अस्सद्धा, भिक्खवे, निगण्ठा; दुस्सीला, भिक्खवे, निगण्ठा; अहिरिका, भिक्खवे, निगण्ठा, अनोत्तप्पिनो, भिक्खवे, निगण्ठा; असप्पुरिससम्भत्तिनो, भिक्खवे, निगण्ठा; अतुक्कंसकपरवम्भका, भिक्खवे, निगण्ठा; सन्दिट्ठिपरामासा^५ आधानग्गाही^६ दुप्पट्ठिनिस्सग्गिनो,
- 20 भिक्खवे, निगण्ठा; कुहका, भिक्खवे, निगण्ठा; पापिच्छा, भिक्खवे, निगण्ठा; पापमिता^७, भिक्खवे, निगण्ठा - इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्धम्मेहि समन्नागता निगण्ठा" ति ।

१. तित्तिनो - सी० । २. ओरवी - स्वा० । ३. नेचयिको - सी० । ४. अका-
 रुणिको - सी० । ५. परामासि - स्वा० । ६. आधानगाहि - स्वा०; आधानगाहि -
 री० । ७. भिच्छादिट्ठिका - सी०, स्वा०, री० ।

६. आघातवत्युत्तं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, आघातवत्थूनि । कतमानि दस ?
 ‘अनत्थं मे अचरी’ ति आघातं बन्धति; ‘अनत्थं मे चरती’ ति आघातं
 बन्धति; ‘अनत्थं मे चरिस्सती’ ति आघातं बन्धति; ‘पियस्स मे मनापस्स
 अनत्थं अचरी’ ति ...पे०... अनत्थं चरती ति ...पे०... अनत्थं चरिस्सती
 ति आघातं बन्धति, ‘अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरी’ ति ...पे०...
 अत्थं चरती ति ... पे०... अत्थं चरिस्सती ति आघातं बन्धति; अट्टाने
 च कुप्पति — इमानि खो, भिक्खवे, दस आघातवत्थूनी’ ति ।

B 376

१०. आघातपटिविनयसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, आघातपटिविनया । कतमे दस ?
 ‘अनत्थं मे अचरि, तं कुतेत्थ लब्भा’ ति आघातं पटिविनेति, ‘अनत्थं
 मे चरति, तं कुतेत्थ लब्भा’ ति आघातं पटिविनेति, ‘अनत्थं मे चरिस्सति,
 तं कुतेत्थ लब्भा’ ति आघातं पटिविनेति, पियस्स मे मनापस्स अनत्थं
 अचरि ...पे०... चरति ...पे०... चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा ति आघातं
 पटिविनेति, अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि ...पे०... अत्थं चरति
 ...पे०... अत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्थ लब्भा ति आघातं पटिविनेति, अट्टाने
 च न कुप्पति — इमे खो, भिक्खवे, दस आघातपटिविनया’ ति ।

R 151

15

आकल्लवग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्धानं

आकल्लो कण्टको इट्ठा, वड्ढि च मिगसालाय^१ ।
 तयो^२ धम्मा च^३ काको च, निगण्ठा^४ द्वे च आघाता ति^५ ॥

६. थेरवग्गो

१. वाहनसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गंगराय पोक्खरणिया
 तीरे । अथ खो आयस्मा वाहनो^१ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-

१. मिगसालया — सी०; मिगसालय — स्या०, रो० । २-२. अमब्बो चैव — सी०,
 स्या०, रो० । ३-३. ० द्वेवत्थूनी ति — सी०, निगल्था दस वत्थूनि — स्या०; ० द्वे च
 वत्थूनी ति — रो० । ४. वाहूनी — सी०, रो०, वाहूनी — स्या० ।

मित्रा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खं
आयस्मा वाहनो भगवन्तं एतदवोच -

२. “कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मोहि तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो
विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरती” ति ?

R. 152 5

B. 377

३. “दसहि खो, वाहन, धम्मोहि तथागतो निस्सटो^१ विसंयुत्तो
विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरति । कतमेहि दसहि ? रूपेण
खो, वाहन, तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन
चेतसा विहरति, वेदनाय खो, वाहन ... पे० ... सञ्जाय खो, वाहन,
... सङ्कारोहि खो, वाहन ... विञ्जाणेन खो, वाहन .. जातिया खो,
10 वाहन ... जराय खो, वाहन ... मरणेन खो, वाहन ... दुक्खेहि खो,
वाहन ... किलेसेहि खो, वाहन, तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो
विमरियादीकतेन चेतसा विहरति । सेय्यथापि, वाहन, उप्पलं वा पटुमं
वा पुण्डरीकं वा उदके जातं उदके संवहु उदका पच्चुग्गम्म^२ ठितं^३ अनुप-
लितं^४ उदकेन; एवमेव खो, वाहन, इमेहि दसहि धम्मोहि तथागतो
15 निस्सटो विसंयुत्तो विप्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरती” ति ।

२. आनन्दसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्रा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं^१
खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच -

२. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘अस्सटो समानो इमस्मि धम्मविनये
20 बुद्धिं विरूहिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

३. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘हुस्सीलो समानो इमस्मि धम्म-
विनये बुद्धिं विरूहिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

४. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘अप्पस्सुतो समानो इमस्मि धम्म-
विनये बुद्धिं विरूहिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

५. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘दुब्बचो^१ समानो इमस्मि धम्मविनये
25 बुद्धिं विरूहिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

R. 159

१. विमरियादिकतेन - सी०, स्वा०, रो० । २. निस्सटो - सी० । ३-३ अन्नु-
गम्म सिट्ठसि - सी०, स्वा०, रो० । ४. निसिन्नो - रो० । ५. दुब्बच्चो - स्वा०, रो० ।

६. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘पापमित्तो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

७. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘कुसीतो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

८. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘मुट्ठस्सति समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

९. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘असन्तुट्ठो समानो इमस्मिं धम्म- विनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

B 878

१०. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘पापिच्छो समानो इमस्मिं धम्म- विनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

10

११. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘मिच्छादिट्ठिको समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

“सो वतानन्द, भिक्षु ‘इमेहि दसहि धम्मेहि समन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

१२. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘सद्धो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

15

१३. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘सीलवा समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१४. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘बहुस्सुतो सुतचरो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

20

१५. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘सुवचो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१६. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘कल्याणमित्तो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१७. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘आरद्धविरियो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

25

१८. “सो वतानन्द, भिक्षु ‘उपट्ठितस्सति’ समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

R. 154

१६. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सन्तुट्ठो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूढ्हि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

२०. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘अप्यिच्छो समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूढ्हि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

B. 379 5

२१. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सम्मादिट्ठिको समानो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूढ्हि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

“सो वतानन्द, भिक्खु ‘इमेहि दसहि धम्मेहि समन्नागतो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरूढ्हि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

३. पुण्णियसुत्तं

10 १. अथ खो आयस्सा पुण्णियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्सा पुण्णियो भगवन्तं एतदवोच —

२. “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागतं धम्मदेसना पटिभाति अप्पेकदा नप्पटिभाती” ति ?

15 ३. “सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, नो च उपसङ्कमिता; नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति उपसङ्कमिता च, एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

४. “सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति. उपसङ्कमिता च, नो च पयिरुपासिता ... पे०... पयिरुपासिता च, नो च परिपुच्छिता ... परि-
20 पुच्छिता च, नो च ओहितसोतो धम्मं सुणाति ... ओहितसोतो^१ च धम्मं सुणाति, नो च सुत्वा धम्मं धारेति ... सुत्वा च धम्मं धारेति, नो च धातानं धम्मनं अत्थं उपपरिक्खति ... धातानं च धम्मनं अत्थं उपपरिक्खति ...
R. 155 नो च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो होति ... अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च
25 कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय^२ अत्थस्स विज्जापनिया ... कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय

१. ओहितसोतो — सी०. रो० । २. अनेलगलाय — सी० ।

अनेलगढाय अत्थस्स विञ्ञापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं, नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

५. “यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता च, पयिरुपासिता च, परिपुञ्चिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, 5 सुत्वा च धम्मं धारेति, वातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगढाय अत्थस्स विञ्ञापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं — एवं तथागतं धम्मदेसना पटि- 10 भाति । इमेहि खो, पुण्णिय, दसहि धम्मोहि समन्नागता एकन्तपटिभाना^१ तथागतं धम्मदेसना होती” ति ।

B. 980

४. व्याकरणसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच — 15

२. “इषावुसो, भिक्खु अञ्जं व्याकरोति — ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति । तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्त- 20 कुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्तिकुसलेन परचित्त- कुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं^२ आपज्जति अनयं आप- 25 ज्जति व्यसनं^३ आपज्जति अनयव्यसनं^४ आपज्जति ।

R. 156

३. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च 25 मनसि करोति — ‘किं नु खो अथमायस्मा अञ्जं व्याकरोति — खीणा

१ एकन्तपटिभान — सी०; एकन्त — स्या०; एकन्तं पटिभानं — रो० ।

२ पटिभाती — स्या० । ३. इरिणं — सी०; इरण — स्या०; इरिणं — रो० । ४. विचिनं — सी०, रो० । ५. व्यसन — सी०, रो० । ६. अनयव्यसन — सी०, रो० ।

जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ?

४. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिञ्च
B. 381 5 पजानानि - 'कोधनो खो अयमायस्मा'; कोधपरियुद्धितेन चेतसा
बहुलं विहरति । कोधपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेतं ।

'उपनाही खो पन अयमायस्मा; उपनाहपरियुद्धितेन चेतसा
बहुलं विहरति । उपनाहपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
10 परिहानमेतं ।

'मक्खी खो पन अयमायस्मा, मक्खपरियुद्धितेन चेतसा बहुल
विहरति । मक्खपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

'पळासी खो पन अयमायस्मा; पळासपरियुद्धितेन चेतसा बहुल
15 विहरति । पळासपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

'इस्सुकी खो पन अयमायस्मा; इस्सापरियुद्धितेन चेतसा बहुल
विहरति । इस्सापरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

20 'मच्छरी खो पन अयमायस्मा, मच्छेरपरियुद्धितेन चेतसा
R. 157 बहुलं विहरति । मच्छेरपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्म-
विनये परिहानमेतं ।

'सठो खो पन अयमायस्मा, साठेय्यपरियुद्धितेन चेतसा बहुल
विहरति । साठेय्यपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
25 परिहानमेतं ।

'मायादी खो पन अयमायस्मा, मायापरियुद्धितेन चेतसा बहुल
विहरति । मायापरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

'पापिच्छो खो पन अयमायस्मा, इच्छापरियुद्धितेन चेतसा

बहुलं विहरति । इच्छापरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘सति’ खो पन अयमायस्मा उत्तरि करणीये ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरा बोसानं आपन्नो । अन्तरा बोसानगमनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 382

५. “सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मि धम्मविनये बुद्धिं विरुद्धि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे पहाय इमस्मि धम्मविनये बुद्धिं विरुद्धि वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

५. कत्थीसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति सहजातियं । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाचुन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच —

२. “इवावुसो, भिक्खु कत्थी होति विकत्थी अधिगमेसु — ‘अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं दुतियं ज्ञानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं ततियं ज्ञानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं चतुत्थं ज्ञानं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं आकासानञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं विञ्जानञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं आकिञ्चञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं नेवसञ्जानासञ्चायतनं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पि, अहं सञ्जावेदयित्तिनिरोधं समापज्जामि पि वुट्ठहामि पी’ ति ।

R. 158

३. “तमेनं तथागती वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनु-ग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा आगिना समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जिय-मानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं आपज्जति अनयं आपज्जति व्यत्तनं आपज्जति अनयव्यसनं आपज्जति ।

१. मुहुत्तति — जी०, स्था०, रो० । २. विचिन — जी० रो० ।

अ० ४-२६

B. 303

४. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ
मनसि करोति — “किं नु खो अयमायस्मा कत्थी होति विकत्थी अघि-
गमेसु — ग्रहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि ... पे०... अहं
५ सञ्जावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि बुद्धहामि पी’ ति ।

५. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ
पज्जानाति — ‘दीघरत्तं खो अयमायस्मा खण्डकारी छिद्कारी सबलकारी
कम्मासकारी न सन्ततकारी’ न सन्ततवृत्तिं सीलेसु । दुस्सीलो खो
10 अयमायस्मा । दुस्सील्यं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहान-
मेतं ।

‘अस्सद्धो खो पन अयमायस्मा; अस्सद्धियं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

R 159 15 ‘अप्पस्सुतो खो पन अयमायस्मा अनाचारो; अप्पसच्चं खो
पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘दुव्वचो’ खो पन अयमायस्मा; दोवच्चस्सता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘पापमित्तो खो पन अयमायस्मा; पापमित्तता खो पन तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

20 ‘कुसीतो खो पन अयमायस्मा; कोसज्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘मुट्ठस्सति खो पन अयमायस्मा; मुट्ठसच्चं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘कुहको खो पन अयमायस्मा, कोहज्जं खो पन तथागत-
25 प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘दुब्भरो खो पन अयमायस्मा, दुब्भरता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

B 384 ‘दुप्पज्जो खो पन अयमायस्मा, दुप्पज्जता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं’ ।

30 ६. “सेय्यथापि, आवुसो, सहायको सहायकं एवं वदय्य — ‘यदा

ते, सम्म, धनेन धनकरणीयं^१ अस्स, याचेय्यासि^२ मं धनं । दस्सामि ते धनं^३ ति । सो किञ्चिदेव^३ धनकरणीये समुप्पन्ने सहायको सहायकं एवं वदेय्य — ‘अत्थो मे, सम्म, धनेन । देहि मे धनं’ ति । सो एवं वदेय्य — ‘तेन हि, सम्म, इध खनाही’ ति । सो तत्र खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — ‘अलिकं मं, सम्म, अवच; तुच्छकं मं, सम्म, अवच — 5 इध खनाही’ ति । सो एवं वदेय्य — ‘नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं^३ अवचं । तेन हि, सम्म, इध खनाही’ ति । सो तत्र पि खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — ‘अलिकं मं, सम्म, अवच, तुच्छकं मं, सम्म, अवच — इध खनाही’ ति । सो एवं वदेय्य — ‘नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं अवचं । तेन हि, सम्म, इध खनाही’ ति । सो तत्र 10 R. 160 पि खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — ‘अलिकं मं, सम्म, अवच, तुच्छकं मं, सम्म, अवच — इध खनाही’ ति । सो एवं वदेय्य — ‘नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं अवचं । अपि च अहमेव उम्मादं पापुणि चेतसो विपरियाय’ ति ।

“एवमेव खो, आवुसो, भिक्खु कत्थी होति विकत्थी अधिगमेसु — 15 ‘अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं दुतियं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं ततियं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं चतुत्थं ज्ञानं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं आकासानञ्चायतनं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं विज्जानञ्चायतनं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं आकिञ्चञ्जायतनं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, 20 अहं नेवसञ्जानासञ्जायतनं समापज्जामि पि बुद्धहामि पि, अहं सञ्जानवेदयितनिरोधं समापज्जामि पि बुद्धहामि पी’ ति ।

७. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना 25 समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिन्^४ आपज्जति अनयं आपज्जति ब्यसनं आपज्जति अनयब्यसनं आपज्जति ।

८. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो

१ याचिस्ससि — सी०, रो०; पवेदेय्यासि — स्या० । २ किस्सिञ्चिदेव — सी०, स्या०, रो० । ३ न तुच्छकं — सी० । ४ विपिन — सी०; विजिनं — रो० ।

परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च मनसि करोति - 'किं नु खो अयमायस्मा कत्थी होति विकत्थी अवि-
गमेसु - अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि ... पे०... अहं सञ्ज्ञावेदयित-
निरोधं समापज्जामि पि वुट्ठुहामि पी' ति ।

R. 161

५. ६. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तपरियायकुसलो चेतसा चेतो परिच्च पज्जानाति - 'दीघरत्तं
खो अयमायस्मा खण्डकारी छिद्दकारी सबलकारी कम्मासकारी, न
सन्ततकारी न सन्ततवृत्ति सीलेसु । दुस्सीलो खो अयमायस्मा; दुस्सील्यं
खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

10 'अस्सद्धो खो पन अयमायस्मा; अस्सद्धियं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'अपस्सुतो खो पन अयमायस्मा अनाचारो; अप्पसञ्चं खो
पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

15 'दुब्बचो खो पन अयमायस्मा; दोवचस्सता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'पापमित्तो खो पन अयमायस्मा; पापमित्तता खो पन तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कुसीतो खो पन अयमायस्मा; कोसज्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

20 'मुट्ठस्सति खो पन अयमायस्मा; मुट्ठसच्चं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'कुहको खो पन अयमायस्मा; कोहज्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 386

25 'दुब्भरो खो पन अयमायस्मा; दुब्भरता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

'दुपञ्जो खो पन अयमायस्मा; दुपञ्जता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

१०. "सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मिं
धम्मविनये वुद्धिं विरुद्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।
30 सो वतावुसो, भिक्खु 'इमे दस धम्मे पहाय इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं
विरुद्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती' ति ।

६. अधिमानसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाकस्सपो राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा महाकस्सपो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकस्सपस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाकस्सपो एतदवोच —

R. 162

२. “इधावुसो, भिक्खु अञ्जं व्याकरोति — ‘खीणा जाति, 5
वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।
तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्त-
कुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनु-
भासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्ति-
कुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो 10
समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं
आपज्जति अनयं आपज्जति व्यसनं आपज्जति अनयव्यसनं आपज्जति ।

३. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो
परिच्च मनसि करोति — ‘किं नु खो अयमायस्मा अञ्जं व्याकरोति — 15
खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति
पजानामी’ ति ।

४. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानाति — ‘अधिमानिको खो अयमायस्मा अधिमानसच्चो, अप्पत्ते 20
पत्तसञ्जी, अकते कतसञ्जी, अनधिगते अधिगतसञ्जी । अधिमानेन
अञ्जं व्याकरोति — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं,
नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

B. 387

५. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च 25
मनसि करोति — ‘किं नु खो अयमायस्मा निस्साय अधिमानिको अधि-
मानसच्चो, अप्पत्ते पत्तसञ्जी, अकते कतसञ्जी, अनधिगते अधिगत-
सञ्जी । अधिमानेन अञ्जं व्याकरोति — खीणा जाति, वुसितं ब्रह्म-
चरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

R. 163

६. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानाति - ‘बहुस्सुतो खो पन अयमायस्मा सुतघरो सुतसन्निचयो, ये ते
धम्मा आदिकल्याणा भज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्य-
५ ञ्जनं केवलपरिपुण्ण परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा
बहुस्सुता’ होन्ति धाता’ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया
सुप्पटिविद्धा । तस्मा अयमायस्मा अधिमानिको अधिमानसञ्चो, अप्पत्ते
पत्तसञ्चो, यक्ते कतसञ्चो, अनधिगते अधिगतसञ्चो । अधिमानेन
अञ्जं व्याकरोति - खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कत करणीयं,
१० नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

७. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानाति - ‘अभिज्झालु खो पन अयमायस्मा; अभिज्झापरियुद्धितेन
चेतसा बहुलं विहरति । अभिज्झापरियुद्धान खो पन तथागतप्पवेदिते
१५ धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 388

‘व्यापादो’ खो पन अयमायस्मा; व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा
बहुलं विहरति । व्यापादपरियुद्धान खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेतं ।

‘थीनमिद्धो’ खो पन अयमायस्मा; थीनमिद्धपरियुद्धितेन चेतसा
२० बहुलं विहरति । थीनमिद्धपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्म-
विनये परिहानमेतं ।

‘उद्धतो खो पन अयमायस्मा; उद्धच्चपरियुद्धितेन चेतसा बहुलं
विहरति । उद्धच्चपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेत ।

२५ ‘विचिकिच्छो खो पन अयमायस्मा, विचिकिच्छापरियुद्धितेन
चेतसा बहुलं विहरति । विचिकिच्छापरियुद्धानं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘कम्मरामो खो पन अयमायस्मा कम्मरतो कम्मरामत अनुयुत्तो ।
कम्मरामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

R. 164

१-१. बहुस्सुता वता - सी०, स्या०, रो० । २ व्यापादो - सी०, रो० । ३ थिन-
मिद्धो - म० ।

‘मत्सारामो खो पन अयमायस्मा मत्सरतो मत्सारामतं अनुयुत्तो । मत्सारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘निहारामो खो पन अयमायस्मा निहारतो निहारामतं अनुयुत्तो । निहारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘सङ्गणिकारामो खो पन अयमायस्मा सङ्गणिकरतो सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो । सङ्गणिकारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘सति^१ खो पन अयमायस्मा उत्तरि करणीये ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरा बोसानं आपन्नो । अन्तरा बोसानगमनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

८. ‘सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे अप्पहाय इमस्मिं धम्मविनये बुद्धिं विर्लब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे पहाय इमस्मिं धम्मविनये बुद्धिं विर्लब्धिं वेपुल्लं आपज्जिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती’ ति ।

B. 389

७. नपियसुत्तं

१. तत्र खो भगवा कालङ्कत^२ भिक्खु^३ आरब्ध भिक्खु आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

२. “इध, भिक्खवे, भिक्खु अधिकरणिको होति, अधिकरणसमथस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अधिकरणिको होति अधिकरणसमथस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय^४ न भावनाय न सामञ्ज्याय न एकीभावाय संवत्तति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु न सिक्खाकामो होति, सिक्खाकामस्स^५ न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न सिक्खाकामो होति सिक्खाकामस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ज्याय न एकीभावाय संवत्तति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पापिच्छो होति, इच्छाविनयस्स

१ सङ्गणिकारतो — स्या०, रो० । २. मुहुत्सति — सी०, स्या०, रो० । ३-३ कलन्दक० — सी०, काळक० — स्या०, काळक० — रो० । ४ गरुताय — सी०, रो० । ५. सिक्खासमादानस्स — सी०, स्या०, रो० ।

R. 165

25

न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पापिच्छो होति इच्छाविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गस्ताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कोघनो होति, कोघविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कोघनो होति कोघविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गस्ताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति, मक्खविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति मक्खविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गस्ताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

B. 390

७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सठो होति, साठेय्यविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सठो होति साठेय्यविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गस्ताय न भावनार्यं न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मायावी होति, मायाविनयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु मायावी होति मायाविनयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गस्ताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

R 166 20

९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मनं न निसामकजातिको होति, धम्मनिसन्तिया न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मनं न निसामकजातिको होति धम्मनिसन्तिया न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गस्ताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसल्लानो होति, पटिसल्लानस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न पटिसल्लानो होति पटिसल्लानस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गस्ताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकीभावाय संवत्तति ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्नहाचारीनं न पटिसन्धारको होति, पटिसन्धारकस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे,

भिक्षु सन्नहाचारीनं न पटिसन्धारको होति पटिसन्धारकस्स न वण्णवादी,
अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकी-
भावाय संवत्तति ।

१२. “एवरूपस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो किञ्चा पि एवं इच्छा
उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मं सन्नहाचारी सक्करेय्यु गरं करेय्युं मानेय्युं 5
पूजेय्युं’ ति, अथ खो नं सन्नहाचारी न चेव सक्करोन्ति न गरं करोन्ति
न मानेन्ति न पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्जू
सन्नहाचारी ते पापके अकुसले धम्मे अप्पहीने समनुपस्सन्ति ।

१३. “स्य्यथापि, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्कुस्स^१ किञ्चा पि एवं
इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मं मनुस्सा आजानीयट्ठाने ठपेय्युं, आजानीय- 10
भोजनं च भोजेय्युं, आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जेय्युं’ ति, अथ खो नं
मनुस्सा न चेव आजानीयट्ठाने ठपेन्ति न च आजानीयभोजनं भोजेन्ति
न च आजानीयपरिमज्जनं परिमज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा
हिस्स, भिक्खवे, विञ्जू मनुस्सा तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हे-
य्यानि वड्ढेय्यानि अप्पहीनानि समनुपस्सन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, 15
एवरूपस्स भिक्खुनो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मं
सन्नहाचारी सक्करेय्युं गरं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं’ ति, अथ खो नं सन्नहा-
चारी न चेव सक्करोन्ति न गरं करोन्ति न मानेन्ति न पूजेन्ति । तं किस्स
हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्जू सन्नहाचारी ते पापके अकुसले
धम्मे अप्पहीने समनुपस्सन्ति । 20

१४. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु न अधिकरणिको होति, अधि-
करणसमथस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न अधिकरणिको
होति अधिकरणसमथस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय
भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

१५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खाकामो होति, सिक्खा- 25
कामस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खाकामो होति सिक्खा-
कामस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय भावनाय सामञ्जाय
एकीभावाय संवत्तति ।

१ शब्द — सी०, त्या०, रो० । २ अस्सखल्लुङ्कुस्स — सी०, रो०, अस्समूल्हकस्स —
त्या० ।

१६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अपिच्छो होति, इच्छा-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अपिच्छो होति
इच्छाविनयस्स वण्णवादी, अयं पि वम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

१७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोवन्नो होति, कोव-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोवन्नो होति कोव-
विनयस्स वण्णवादी, अयं पि वम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

१८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अमक्खी होति, मक्ख-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अमक्खी होति मक्ख-
विनयस्स वण्णवादी, अयं पि वम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

R. 168

१९. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु असठो होति, साठेय-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु असठो होति साठेय-
विनयस्स वण्णवादी, अयं पि वम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

B 332

२०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अमायावी होति, माया-
विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अमायावी होति माया-
विनयस्स वण्णवादी, अयं पि वम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

२१. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु वम्मन्नं निसामकजातिको
होति, वम्मनिसन्तिया वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु वम्मन्नं
निसामकजातिको होति वम्मनिसन्तिया वण्णवादी, अयं पि वम्मो
... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

२२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पटिसल्लानो होति, पटि-
सल्लानस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पटिसल्लानो होति
पटिसल्लानस्स वण्णवादी, अयं पि वम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

२३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्नहचारीनं पटिसन्धारको
होति, पटिसन्धारकस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सन्नहचारीनं
पटिसन्धारको होति पटिसन्धारकस्स वण्णवादी, अयं पि वम्मो पियत्ताय
शरुताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

२४. "एवरूपस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो किञ्चा पि न एवं इच्छा
उप्पज्जेय्य — अहो वत यं सन्नहचारी उक्करोय्युं तदं करोय्युं मानेय्युं
... एकीभावाय संवत्तति ।

पूजन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू सन्नह्माचारी ते पापके अकुसले धम्मे पहीने समनुपस्सन्ति ।

२५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, भट्टस्स अस्साजानीयस्स किञ्चापि न एवं इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत मं मनुस्सा आजानीयट्ठाने ठपेय्युं, आजानीयभोजनं च भोजेय्युं, आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जेय्युं’ ति, 5
अथ खो नं मनुस्सा आजानीयट्ठाने च ठपेन्ति आजानीयभोजनं च भोजेन्ति
आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू मनुस्सा तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वड्ढेय्यानि पहीनानि समनुपस्सन्ति ।

R. 169

“एवमेव खो, भिक्खवे, एवरूपस्स भिक्खुनो किञ्चापि न एवं 10
इच्छा उपपज्जेय्य — ‘अहो वत मं सन्नह्माचारी सक्करेय्युं गवं करेय्युं मानेय्युं
पूजेय्युं’ ति, अथ खो नं सन्नह्माचारी सक्करोन्ति गवं करोन्ति मानेन्ति
पूजन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विञ्छू सन्नह्माचारी
ते पापके अकुसले धम्मे पहीने समनुपस्सन्ती” ति ।

८. अवकोसकसुत्तं

१. “ओ सो, भिक्खवे, भिक्खु अवकोसकपरिभासको अरियूप- 15 B. 393
वादी सन्नह्माचारीनं ठानमेतं अवकासो यं सो दससं व्यसनानं अञ्जतरं
व्यसनं निगच्छेय्य । कतमेसं दससं ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधि-
गता परिहायति, सद्धम्मस्स न वोदायन्ति, सद्धम्मेषु वा अधिमानिको
होति अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्ति
आपज्जति, गाब्धं वा रोगातङ्कं फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तवत्थेपं, 20
सम्मूढो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अवकोसकपरिभासको
अरियूपवादी सन्नह्माचारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो इमेसं दससं व्यसनानं
अञ्जतरं व्यसनं निगच्छेय्य” ति ।

१. अरियूपवादी — सी०, त्या०, रो० । २-२. अट्ठानमेतं अवकासो — सी०,
त्या०, रो० । ३. न निगच्छेय्य — सी०, त्या०, रो० । ४. वोदायन्ति — सी०; वोदायति —
त्या० ।

६. कोकालिकसुत्तं

R 170

१. अथ खो कोकालिको भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -

२. "पापिच्छा, भन्ते, सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं
५ वसं गता" ति ।

"मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-
लिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना" ति ।

३. दुतियं पि खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -
"किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छा व
१० सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गता" ति ।

"मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-
लिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना" ति ।

४. ततियं पि खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -
"किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्धायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छा व
१५ सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गता" ति ।

B. 394

"मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-
लिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोग्गल्लाना" ति ।

५. अथ खो कोकालिको भिक्खु उट्ठायासना भगवन्तं अभि-
वादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अचिरपक्कन्तस्स च कोकालिकस्स
२० भिक्खुनो सासपमत्तीहि^१ पीळकाहि^२ सव्वो कायो फुटो^३ अहोसि । सासप-
मत्तियो हुत्वा मुग्गमत्तियो अहेसुं, मुग्गमत्तियो हुत्वा कलायमत्तियो
अहेसुं, कलायमत्तियो हुत्वा कोलट्ठिमत्तियो अहेसुं, कोलट्ठिमत्तियो हुत्वा
कोलमत्तियो अहेसुं, कोलमत्तियो हुत्वा आमलकमत्तियो अहेसुं, आमलक-
मत्तियो हुत्वा तिण्डुकमत्तियो^४ अहेसुं, तिण्डुकमत्तियो हुत्वा बेळुवसला-
२५ टुकमत्तियो अहेसुं, बेळुवसलाटुकमत्तियो हुत्वा विल्लमत्तियो^५ अहेसुं,
विल्लमत्तियो हुत्वा पभिज्जिसु, पुब्बं च लोहितं च पग्गरिसु । सो^६
सुदं^७ कदलिपत्तेसु^८ सेति मच्छो व विसगिलितो^९ ।

R. 171

१. सासपमत्ताहि - सी० । २. पिळकाहि - स्वा०, रो० ।
३. फुटो - स्वा० । ४. सी०, स्वा०, रो० पीळकेसु नस्ति । ५. विल्लमत्तियो - स्वा० ।
६-८. स्वात्सुदं - सी०, स्वा०, रो० । ७. कदलिपत्तेसु - स्वा० । ८. विसगिलितो - स्वा० ।

६. अथ खो तुरू^१ पञ्चेकन्नह्या^२ येन कोकालिको भिक्षु तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा वेहासे ठत्वा कोकालिकं भिक्षुं एतदवोच —
“पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्त-
मोग्गल्लाना” ति ।

“कोसि त्वं, आवुसो” ति ?

5

“अहं तुरू पञ्चेकन्नह्या” ति ।

“ननु त्वं, आवुसो, भगवता अनागामी व्याकतो, अथ किञ्चरहि
इधागतो ? पस्स यावं च ते इदं अपरद्ध” ति ।

७. अथ खो तुरू पञ्चेकन्नह्या कोकालिकं भिक्षुं गाथाहि
अज्झभासि —

10

“पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी^३ जायते मुखे ।

याय छिन्दति अत्तानं, बालो दुब्भासितं भणं ॥

“यो निन्दियं पसंसति,

तं वा निन्दति यो पसंसियो ।

विचिनाति मुखेन सो कलि,

15

कलिना तेन सुखं न विन्दति ॥

“अप्पमत्तको^४ अयं कलि,

यो अक्खेसु धनपराजयो ।

सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना,

अयमेव महत्तरो कलि ।

20

यो सुगतोसु मनं पडूसये^५ ॥

“सतं सहस्सानं निरब्बुदानं,

B 395

छत्तिसति पञ्च च अब्बुदानि ।

यमरियगरही निरयं उपेति,

वाचं मनं च पणिघाय पापक” ति ॥

25

८. अथ खो कोकालिको भिक्षु तेनेव आबाधेन कालमकासि ।
कालङ्कतो च कोकालिको भिक्षु पटुमं^६ निरयं^७ उपपज्जति सारिपुत्त-
मोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा ।

B. 172

१-१. तुटुप्पञ्चेकन्नह्या — सी०, रो०; तुटुप्पञ्चेकन्नह्या — स्या० । २. कुठारी — स्या० ।
३. अप्पमत्तो — सी०, स्या०, रो० । ४. पदोसये — सी०, स्या०, रो० । ५. पटुमनिरयं — सी०,
स्या० ।

६. अथ खो ब्रह्मा सहम्पति अभिवक्ताय रत्तिया अभिवक्ता-
वण्णो केवलकप्पं जेतवन् ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो
ब्रह्मा सहम्पति भगवन्तं एतदवोच - “कोकालिको, भन्ते, भिक्खु
5 कालङ्कतो । कालङ्कतो च, भन्ते, कोकालिको भिक्खु पदुमं निरयं
उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेषु चित्तं आघातेत्वा” ति । इदमवोच ब्रह्मा
सहम्पति । इदं वत्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेव-
न्तरधायि ।

१०. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खु आमन्तेसि -
10 “इमं, भिक्खवे, रत्तिं ब्रह्मा सहम्पति अभिवक्ताय रत्तिया अभिवक्ता-
वण्णो केवलकप्पं जेतवन् ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितो खो, भिक्खवे, ब्रह्मा
सहम्पति मं एतदवोच - ‘कोकालिको, भन्ते, भिक्खु कालङ्कतो; काल-
ङ्कतो च, भन्ते, कोकालिको भिक्खु पदुमं निरयं उपपन्नो सारिपुत्त-
15 मोग्गल्लानेषु चित्तं आघातेत्वा’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, ब्रह्मा सहम्पति ।
इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी” ति ।

११. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “कीध
दीधं नु खो, भन्ते, पदुमे निरये आयुप्पमाणं” ति ?

“दीधं खो, भिक्खु, पदुमे निरये आयुप्पमाणं । न तं सुकर
173 20 सङ्गातुं - ‘एत्तकानि वस्सानी ति वा एत्तकानि वस्ससत्तानी ति वा
एत्तकानि वस्ससहस्सानी ति वा एत्तकानि वस्ससत्तसहस्सानी ति वा” ति ।

“सक्का पन, भन्ते, उपमं कातुं” ति ?

“सक्का, भिक्खू,” ति भगवा अबोच - “सेय्यथापि, भिक्खु,
वीसतिखारिको कोसलको तिलवाहो ततो पुरिसो वस्ससत्तस्स वस्ससत्तस्स
B. 396 25 अच्चयेन एकमेकं तिलं उद्धरेय्य । खिप्पतरं खो सो, भिक्खु, वीस-
तिखारिको कोसलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिकखयं परियादान
गच्छेय्य, न त्वेव एको अब्बुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
अब्बुदा निरया, एवमेको निरब्बुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
निरब्बुदा निरया, एवमेको अबबो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति

अबबा निरया, एवमेको अटटो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
 अटटा निरया, एवमेको अहहो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
 अहहा निरया, एवमेको कुमुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
 कुमुदा निरया, एवमेको सोगन्धिको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति
 सोगन्धिका निरया, एवमेको उप्पलको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, 5
 वीसति'उप्पलका निरया, एवमेको पुण्डरीको निरयो । सेय्यथापि,
 भिक्खु, वीसति पुण्डरीका निरया, एवमेको पटुमो निरयो । पटुमं खो
 पन, भिक्खु, निरयं कोफालिको भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु
 चित्तं आधातेत्वा" ति ।

इदमबोच भगवा । इदं वत्तानं^१ सुगतो अथापरं एतदबोच 10
 सत्था -

"पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी जायते मुखे ।

R. 174

याय छिन्दति अत्तानं, वालो दुब्भासितं भणं ॥

"यो निन्दियं पसंसति ,

तं वा निन्दति यो पससियो ।

15

विचिनाति मुखेन सो कलि ,

कलिना तेन सुखं न विन्दति ॥

"अप्पमत्तको अयं कलि ,

यो अक्खेसु घनपराजयो ।

सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना ,

20

अयमेव महत्तरो कलि ।

यो सुगतेसु मनं पटूसये ॥

"सतं सहस्सानं निरब्बुदानं ,

छित्तसति पञ्च च अब्बुदानि ।

यमरियगरही निरयं उपेत्ति ,

25

वाचं मनं च पणिधाय पापक" ति ।

१०. खीगासववलसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनपसङ्कमि;
 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं
 खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदबोच -

१ स्या०, रो० पोत्थकेषु नस्ति । २ वत्ता - सी० ।

B. 397

२. "कति नु खो, सारिपुत्त, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' ति ?

R. 175

३. "दस, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि
 ५ समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे
 आसवा' ति । कतमानि दस ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो
 अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं
 पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूतं
 सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं
 १० होति, यं बलं आगमम खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति -
 'खीणा मे आसवा' ति ।

४. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा
 कामा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणा-
 सवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा
 १५ होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगमम
 खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' ति ।

५. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिष्ठ चित्त
 होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकद्वं नेक्खम्भाभिरतं व्यन्तीभूत
 सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मोहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो
 २० विवेकनिष्ठं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारं विवेकद्वं नेक्खम्भाभि-
 रतं व्यन्तीभूतं सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मोहि, इदं पि, भन्ते, खीणा-
 सवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगमम खीणासवो भिक्खु आसवानं
 खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' ति ।

६. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सत्तिपट्ठाना
 २५ भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो
 चत्तारो सत्तिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते,
 खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगमम खीणासवो भिक्खु
 आसवानं खयं पटिजानाति - 'खीणा मे आसवा' ति ।

७. "पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सम्म-
 ३० प्यप्पाना भाविता होन्ति सुभाविता ... पे० . चत्तारो इद्विधा भाविता

होन्ति सुभावितानि ... पे०... पञ्चिन्द्रियानि ... पञ्च बलानि भावितानि
होन्ति सुभावितानि ... सत्त बोज्झङ्गा भाविता होन्ति सुभावितानि ...
अरियो अट्ठङ्गिको भगो भावितो होति सुभावितो । यं पि, भन्ते, खीणा-
सवस्स भिक्खुनो अरियो अट्ठङ्गिको भगो भावितो होति सुभावितो, इदं
पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो 5
भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति — 'खीणा मे आसवा' ति ।

“इमानि खो, भन्ते, दस खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि
वलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति —
'खीणा मे आसवा'” ति ।

थेरवग्गो जवमो ।

तत्सुद्धानं

वाहनानन्दो' पुण्णियो', व्याकरं' कत्थिमानिको' ।

10

नप्पियक्कोसकोकालि', खीणासवबलेन' चा ति' ॥

— ० —

१०. उपालिवग्गो

१. कामभोगीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपति भगवा एतदवोच —

15

२. “दसयिमे, गहपति, कामभोगी सन्तो संविज्जमाना
लोकास्मि । कतमे दस ? इध, गहपति, एकञ्चो कामभोगी अघम्मैन
भोगे परियेसति साहसेन; अघम्मैन भोगे परियेसित्वा साहसेन न अत्तानं
सुखेति न पीणेति' न संविमज्जति न पुञ्जानि करोति ।

R. 177

१-१. बाहुनो आनन्दा च — सी०; बाहुनो चानन्दो च — त्या०, बाहुनो चानन्दो
च — रो० । २-२ पुण्णियो च व्याकरण — सी०; पुण्णियो च व्याकरण — त्या०; पुण्णियो च
व्याकरण — रो० । ३. कत्थि अञ्जाधिकरण — सी०, कत्थी अञ्जाधिकरण — त्या० रो० ।
४-४. कोकालिको च बलानि चा — सी०, रो०; कोकालिको च बलानि च — त्या० ।
५-५. पीनेति — त्या०, रो० ।

R. 399

३. "इव पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी अवम्मने भोगे परियेसति साहसेन; अवम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविमज्जति न पुञ्ञानि करोति ।

४. "इव पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी अवम्मने भोगे 5 परियेसति साहसेन; अवम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविमज्जति पुञ्ञानि करोति ।

५. "इव पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी वम्मवम्मने भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; वम्मवम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविमज्जति न 10 पुञ्ञानि करोति ।

६. "इव पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी वम्मवम्मने भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; वम्मवम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविमज्जति न पुञ्ञानि करोति ।

७. "इव पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी वम्मवम्मने भोगे 15 परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; वम्मवम्मने भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति संविमज्जति पुञ्ञानि करोति ।

८. "इव पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी वम्मने भोगे 20 परियेसति असाहसेन; वम्मने भोगे परियेसित्वा असाहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविमज्जति न पुञ्ञानि करोति ।

R. 178

९. "इव पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी वम्मने भोगे परियेसति असाहसेन; वम्मने भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति, न संविमज्जति न पुञ्ञानि करोति ।

१०. "इव पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी वम्मने भोगे 25 परियेसति असाहसेन; वम्मने भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविमज्जति पुञ्ञानि करोति । ते च भोगे भवितो^१ मुच्छिदो अज्जोपन्नो^२ अनादीनवदस्सावी अनित्सरणपञ्चो परिमुञ्जति ।

B 400

११. “इष पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धम्ममेन भोगे परियेसति असाहसेन; धम्ममेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति । ते च भोगे अगघितो अमुच्छितो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्ञो परिभुञ्जति ।

१२. “तत्र, गहपति, ध्वायं कामभोगी अधम्ममेन भोगे परियेसति साहसेन, अधम्ममेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि गारय्हो । ‘अधम्ममेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । ‘न अत्तानं सुखेति न पीणेती’ ति, इमिना दुत्तियेन ठानेन गारय्हो । ‘न संविभजति न पुञ्ञानि करोती’ ति, इमिना त्तियेन ठानेन गारय्हो । अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि गारय्हो ।

१३. “तत्र, गहपति, ध्वायं कामभोगी अधम्ममेन भोगे परियेसति साहसेन, अधम्ममेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि गारय्हो एकेन ठानेन पासंसो । ‘अधम्ममेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । ‘अत्तानं सुखेति पीणेती’ ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो । ‘न संविभजति न पुञ्ञानि करोती’ ति इमिना दुत्तियेन ठानेन गारय्हो । अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो इमिना एकेन ठानेन पासंसो ।

१४. “तत्र, गहपति, ध्वायं कामभोगी अधम्ममेन भोगे परियेसति साहसेन, अधम्ममेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी एकेन ठानेन गारय्हो द्वीहि ठानेहि पासंसो । ‘अधम्ममेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो । ‘अत्तानं सुखेति पीणेती’ ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । ‘संविभजति पुञ्ञानि करोती’ ति, इमिना दुत्तियेन ठानेन पासंसो । अयं, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन गारय्हो, इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो ।

१५. “तत्र, गहपति, ध्वायं कामभोगी धम्माधम्ममेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्ममेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि

20 R. 179

B. 401

26

30

करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी एकेन ठानेन पासंसो तीहि ठानेहि गारय्हो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो । 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । 'न अत्तानं सुखेति न पीणेती' ति, इमिना दुत्तियेन ठानेन गारय्हो । 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना तत्तियेन ठानेन गारय्हो । अयं, गृहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन पासंसो इमेहि तीहि ठानेहि गारय्यो ।

१६. "तत्र, गृहपति, य्वायं कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि पासंसो द्वीहि ठानेहि गारय्हो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुत्तियेन ठानेन पासंसो । 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना दुत्तियेन ठानेन गारय्हो । अयं गृहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो ।

३. १८०

१७. "तत्र, गृहपति, य्वायं कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुत्तियेन ठानेन पासंसो । 'संविभजति पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना तत्तियेन ठानेन पासंसो । अयं, गृहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो ।

४०२

४. १

१८. "तत्र, गृहपति, य्वायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गृहपति, कामभोगी ३० एकेन ठानेन पासंसो द्वीहि ठानेहि गारय्हो । धम्मेन भोगे परियेसति

असाहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो । 'न अत्तानं सुखेति न पीणेती' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारय्हो । 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन गारय्हो । अयं, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन पासंसो इमेहि द्वीहि ठानेहि गारय्हो ।

१९. "तत्र, गहपति, उवायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति 5
असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति
न संविभजति न पुञ्ञानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि
पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना'
ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना
दुतियेन ठानेन पासंसो । 'न संविभजति न पुञ्ञानि करोती' ति इमिना 10
एकेन ठानेन गारय्हो । अयं गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि
पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो ।

R. 181

२०. "तत्र, गहपति उवायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति
असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति
संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे गघितो मुच्छितो अज्झोपन्नो 15
अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति, अयं, गहपति,
कामभोगी तीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारय्हो । 'धम्मेन भोगे
परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तान,
सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो । 'संविभजति
पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना ततियेन ठानेन पासंसो । 'ते च भोगे 20
गघितो मुच्छितो अज्झोपन्नो अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्चो
परिभुञ्जती' ति, इमिना एकेन ठानेन गारय्हो । अयं, गहपति, काम-
भोगी इमेहि तीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारय्हो ।

B. 403

२१. "तत्र, गहपति, उवायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति
असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति 25
संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे अगघितो अमुच्छितो अनज्झो-
पन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति, अयं, गहपति,
कामभोगी चतूहि ठानेहि पासंसो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना'
ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना
दुतियेन ठानेन पासंसो । 'संविभजति पुञ्ञानि करोती' ति, इमिना 30

ततियेन ठानेन पासंसो । ते च भोगे अग्रधितो अमुच्छित्तो
अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिमुञ्जती" ति,
इमिना चतुत्थेन ठानेन पासंसो । अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि
चतूहि ठानेहि पासंसो ।

R. 182

- 5 २२. "इमे खो, गहपति, दस कामभोगी सन्तो सविज्जमाना
लोक्स्मि । इमेसं खो, गहपति, दसन्नं कामभोगीनं ध्यायं कामभोगी
धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन
अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे अग्रधितो
अमुच्छित्तो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिमुञ्जति,
10 अयं इमेसं दसन्नं कामभोगीनं अगो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च
पवरो च । सेट्ठयथापि, गहपति, गवा खीरं, खीरम्हा दधि, दधिम्हा
नवनीतं, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्थ अगमक्खायति;
एवमेव खो, गहपति, इमेसं दसानं कामभोगीनं ध्यायं कामभोगी धम्मेन
भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं
B 401 15 सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्ञानि करोति, ते च भोगे अग्रधितो
अमुच्छित्तो अनज्झोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिमुञ्जति,
अयं इमेसं दसन्नं कामभोगीनं अगो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च
पवरो च" ति ।

२. भयसुत्तं

१. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
20 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपति भगवा एतदवोच —

२. "यतो, खो, गहपति, अरियसावकस्स पञ्च भयानि वेरानि
वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च' सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, अरियो
चस्स जायो पञ्ञाय सुदिट्ठो होति सुप्पट्ठिविट्ठो, सो' आकङ्खमानो
25 अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य — 'खीणनिरयोमिह खीणनिरञ्ञानयोनि
खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो । सोतापन्नोहमस्मि
अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो" ति ।

१. सी०, स्था०, टी० पोत्थकेषु नस्ति । २. सी० पोत्थके नस्ति ।

३. “कतमानि पञ्च भयानि बेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?
यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिकं पि भयं
वेरं पसवति सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं
पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं
पसवति न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति न चेतसिकं पि दुक्खं
दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं
वूपसन्तं होति ।

R. 183

“यं, गहपति, अदिन्नादायी ... पे०... कामेसुमिच्छाचारी ...
मुसावादी ... सुरामेरयमज्जपमादद्वायी सुरामेरयमज्जपमादद्धानपच्चया
दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति
चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादद्धाना
पटिविरतो नेव दिट्ठधम्मिकं पि भयं वेरं पसवति न सम्परायिकं पि भयं
वेरं पसवति न चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरामेरय-
मज्जपमादद्धाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति । इमानि
पञ्च भयानि बेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

B. 405

४. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ?
इध, गहपति, अरियसावको बुद्धे अबेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति —
‘इति पि सो भगवा ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति; धम्मो अबेच्चप्पसादेन
समन्नागतो होति — ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको
एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूही’ ति; सङ्खे
अबेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति — ‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो,
उज्जुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, आायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो,
सामीचीप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि
अट्ठ पुरिसपुगला, एस भगवतो सावकसङ्खो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो
दक्खिण्येयो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं लोकस्सा’ ति;
अरियकत्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति ‘अस्सण्डेहि अञ्छिद्धेहि
असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि’ विञ्जुप्पसत्थेहि अपरामट्ठेहि
समाधिसंवत्तनिकेहि’ । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ।

R. 184

५. “कतमो चस्स अरियो आयो पञ्चाय सुदिट्ठो होति सुप्पटि-

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेषु नस्ति । २ भुजिस्सेहि — सी०; भुजिस्सेहि
स्या० ।

विद्धो ? इधं, गृहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिवक्खति — 'इति इमास्मि सति इदं होति; इमस्सुप्पादा इदं उप्पज्जति; इमास्मि असति इदं न होति; इमस्स निरोधा इदं निरुज्झति, यदिदं — अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाणं, विज्जाणपच्चया नामरूपं, नामरूप-
 5 पच्चया सळायतनं', सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना, वेदना-
 पच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोकपरिदेवदुक्खदोभनस्सुपायासा सम्भवन्ति, एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवक्खन्वस्स समुदयो होति; अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो ...पे०... एवमेतस्स
 10 केवलस्स दुक्खवक्खन्वस्स निरोधो होती' ति । अयं चस्स अरियो आयो पज्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पट्ठिविद्धो ।

B. 406

"यतो खो, गृहपति, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि वेरानि ब्रूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समञ्चाणतो होति, अयं' चस्स' अरियो आयो पज्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पट्ठिविद्धो, सो
 15 आकङ्क्षमानो अत्तना च अत्तानं व्याकरेय्य — 'खीणनिरयोमिह खीण-
 तिरञ्चानयोनि' खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो; सोता-
 पक्कोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो" ति ।

३. किदिट्ठिकसुत्तं

R. 185

१. एकं समयं अगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गृहपति दिवा दिवस्स
 20 सावत्थिया निक्खमि भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो अनाथपिण्डिकस्स
 गृहपतिस्स एतद्वहोसि — "अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय । पटि-
 सल्लीनो भगवा । मनोभावनीयानं पि भिक्खून् अकालो दस्सनाय ।
 पटिसल्लीना मनोभावनीया भिक्खू । यत्तूनाहं येन अञ्जतिस्थियान
 परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्य" ति ।

25 २. अथ, खो अनाथपिण्डिको गृहपति येन अञ्जतिस्थियानं
 परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि । तेन खो पन समयेन अञ्ज-

१. सत्तामत्तव — खी० । २-२. अयमस्स — खी० । ३ खीणतिरञ्चानयोगिनो —

खी० ।

तिथिया परिब्बाजका सङ्गम्भ समागम्भ उन्नादिनो उच्चासद्महासद्म^१
अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्ता निसिन्ना होन्ति । अद्दसंखु खो ते
अञ्जतिथिया परिब्बाजका अनाथपिण्डिकं गहपतिं दूरतो व आगच्छन्तं ।
दिस्वान अञ्जमञ्जं सण्ठापेसुं^२ — “अप्पसद्म भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो
सद्मकत्थ । अयं अनाथपिण्डिको गहपति आराम” आगच्छति समणस्स^३
गोतमस्स सावको । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही
ओदातवसना सावत्थियं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्जतरो अनाथपिण्डिको
गहपति । अप्पसद्मकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्मविनीता अप्प-
सद्मस्स वण्णवादिनो । अप्पेव नाम अप्पसद्मं परिसं विदित्वा उपसङ्कमि-
तब्बं मञ्जेय्या” ति । अथ खो ते अञ्जतिथिया^४ परिब्बाजका^५
तुण्ही अहेसुं ।

३. अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन ते अञ्जतिथिया
परिब्बाजका तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतिथियेहि परि-
ब्बाजकेहि सङ्गि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^६ वीतिसारेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं ते^७
अञ्जतिथिया परिब्बाजका एतदवोचुं —

R. 186

B. 407

४. “वदेहि, गहपति, किंदिट्टिको समणो गोतमो” ति ?

“न खो अहं, भन्ते, भगवतो सब्बं दिट्ठि जानामी” ति ।

“इति^८ किर त्वं, गहपति, न समणस्स गोतमस्स सब्बं दिट्ठि
जानासि; वदेहि, गहपति, किंदिट्टिका भिक्खू” ति ?^९

“भिक्खूनं पि खो अहं, भन्ते, न सब्बं दिट्ठि जानामी” ति ।

“इति किर त्वं, गहपति, न समणस्स गोतमस्स सब्बं दिट्ठि
जानासि न पि भिक्खूनं सब्बं दिट्ठि जानासि; वदेहि, गहपति,
किंदिट्टिकोसि तुवं” ति ?

“एतं खो, भन्ते, अम्हेहि न दुक्करं ब्याकातुं यंदिट्टिका मयं” ।^{१०}

इच्च ताव आयस्मन्तो यथासकानि दिट्ठिगतानि ब्याकरोन्तु, पच्छापेतं
अम्हेहि न दुक्करं भविस्सति ब्याकातुं यंदिट्टिका मयं” ति ।

५. एवं वुत्ते अञ्जतरो परिब्बाजको अनाथपिण्डिकं गहपति

१. उच्चासद्म महासद्म — सी०, स्या०, रो० । २. सण्ठपेसुं — सी०, स्या० । ३. सी०,
स्या०, रो० पोत्वकेसु नत्थि । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्वकेसु नत्थि । ५. सारणीयं — सी०,
स्या०, रो० । ६. इवामि — स्या० । ७. मयं ति — सी०, स्या०, रो० ।

एतदवोच — “सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं भोघमञ्जं ति — एवं-
दिट्ठिको अहं, गहपती” ति ।

अञ्जतरो पि खो परिव्वाजको अनाथपिण्डकं गहपति एतद-
वोच — “असस्सतो लोका, इदमेव सच्चं भोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठिको
5 अहं, गहपती” ति ।

अञ्जतरो पि खो परिव्वाजको अनाथपिण्डकं गहपति एतद-
वोच — “अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ...
अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति
तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा .. नेव
10 होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं भोघमञ्जं ति —
एवंदिट्ठिको अहं, गहपती” ति ।

६. एवं वुत्ते अनाथपिण्डको गहपति ते परिव्वाजके एतदवोच—
“आयं, भन्ते, आयस्मा एवमाह — ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं
R. 187 भोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठिको अहं, गहपती’ ति, इमस्स अयमायस्मतो
15 दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिमनसिकारहेतु उप्पन्ना परतोषोसपप्पन्ना
वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्खता चेतयिता पटिच्चसमुप्पन्ना ।
यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिच्चं ।
यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा अल्लीनो, तदेवेसो
आयस्मा अञ्जुपगतो ।

B. 408 20 “यो पायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह — ‘असस्सतो लोको, इदमेव
सच्चं भोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठिको अहं, गहपती’ ति, इमस्सा पि
अयमायस्मतो दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिमनसिकारहेतु उप्पन्ना
परतोषोसपप्पन्ना वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्खता चेतयिता
पटिच्चसमुप्पन्ना । यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्च-
25 समुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा
अल्लीनो, तदेवेसो आयस्मा अञ्जुपगतो ।

“यो पायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह — ‘अन्तवा लोको ... पे०...
अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ..
होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति

१. परतोषोसपप्पन्ना — सी०, स्वा०, रो० । २. तदेवो — सी०, स्वा०, रो० ।

३. पटिच्चसमुप्पन्ना — सी० ।

च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं - ति - एवंदिट्टिको अहं, गहपती' ति, इमस्सा पि अयमायस्मतो दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उपपन्ना परतोघोसपच्चया वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्खता चेतयिता पटिच्चसमुप्पन्ना । यं खो पन किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्च- 5 समुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा अल्लीनो, तदेवेसो आयस्मा अज्झुपगतो' ति ।

७. एवं वृत्ते ते परिब्बाजका अनाथपिण्डिकं गहपतिं एतद-
बोचुं - "व्याकतानि खो, गहपति, अम्हेहि सब्बेहेव यथासकानि दिट्ठि-
गतानि । वदेहि, गहपति, किदिट्टिकोसि तुवं" ति ? 10

"यं खो, भन्ते, किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं
तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तं नेतं मम, नेसोहमस्मि, न
मेसो अत्ता' ति - एवंदिट्टिको अहं, भन्ते" ति ।

"यं खो, गहपति, किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं
तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेव त्वं, गहपति, अल्लीनो, 15
तदेव त्वं, गहपति, अज्झुपगतो" ति ।

"यं खो, भन्ते, किञ्चि भूतं सङ्खतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं
तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तं नेतं मम, नेसोहमस्मि,
न मेसो अत्ता' ति - एवमेतं यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठं । तस्स च
उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानामी" ति । 20

८. एवं वृत्ते ते परिब्बाजका तुण्हीभूता मङ्कुभूता पत्तक्खन्धा
अधोमुखा पञ्चायन्ता अप्पटिआना निसीदिसु । अथ खो अनाथपिण्डिको
गहपति ते परिब्बाजके तुण्हीभूते मङ्कुभूते पत्तक्खन्धे अधोमुखे पञ्चायन्ते
अप्पटिआने विदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो अनाथ- 25
पिण्डिको गहपति यावतको अहोसि तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि
सद्धि कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

"साधु साधु, गहपति ! एवं खो ते, गहपति, मोघपुरिसा कालेन
कालं सहघम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेतब्बा" ति ।

९. अथ खो भगवा अनाथपिण्डिकं गहपतिं घम्मिया कथाय 30
सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेमि सम्पहंसेसि । अथ खो अनाथपिण्डिको

R. 188

B. 409

R. 109

गृहपति भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उद्धायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदनिखणं कत्वा पक्कामि ।

१०. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते अनाथपिण्डके गृहपतिम्हि भिक्खू आमन्तेसि — “यो पि सो, भिक्खवे, भिक्खु वस्ससतुपसम्पन्नो”
 5 इमस्मि धम्मविनये, सो पि एवमेव अञ्जतिस्थिये परिब्बाजके सह-
 धम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेय्यं यथा तं अनाथपिण्डकेन गृहपतिना निग्गहिता” ति ।

४. वज्जियमाहितसुसं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गगगाय पोक्खरणिंया तीरे । अथ खो वज्जियमाहितो गृहपति दिवा दिवस्स चम्पाय निक्खमि
 10 भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो वज्जियमाहितस्स गृहपतिस्स एतव्होसि —
 “अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय । पटिसल्लीनो भगवा । मनो-
 भवनीयानं पि भिक्खून् अकालो दस्सनाय । पटिसल्लीना मनोभावनीया
 पि भिक्खू । यधूनाहं येन अञ्जतिस्थियानं परिब्बाजकानं आरामो
 तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।

B. 410 15

२. अथ खो वज्जियमाहितो गृहपति येन अञ्जतिस्थियानं परिब्बाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमि । तेन खो पन समयेन ते अञ्ज-
 त्तिस्थिया परिब्बाजका सङ्गम्म समागम्म उज्जादिनो उच्चासद्दमहासद्दा
 अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्ता निसिन्ना होन्ति । अद्दंसु खो ते
 अञ्जतिस्थिया परिब्बाजका वज्जियमाहितं गृहपतिं दूरतो व आगच्छन्तं ।
 20 दिस्वानं” अञ्जमञ्जं सण्ठापेसुं — “अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु । भा भोन्तो
 सहमकत्थ । अयं वज्जियमाहितो गृहपति आगच्छति समणस्स गोतमस्स
 सावको । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही
 ओदातवसना चम्पायं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्जतरो वज्जियमाहितो
 गृहपति । अप्पसद्दकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्दविनीता अप्प-
 25 सहस्स वण्णवादिनो । अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्क-
 मितब्बं मञ्जेय्या” ति । अथ खो ते अञ्जतिस्थिया परिब्बाजका
 तुण्ही अहेसुं ।

R. 190

१. दीवरत्त अवेमि धम्मो — स्या० । २. निग्गहेय्य — स्या० । ३. दिस्वा — सी० ।

३. अथ खो वज्जियमाहितो गहपति येन ते अञ्जतित्थिया परिव्वाजका तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिव्वाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो वज्जियमाहितं गहपति ते अञ्जतित्थिया परिव्वाजका एतदवोचुं — “सच्चं किर, गहपति, समणो 5 गोतमो सच्चं तपं गरहति, सच्चं तपस्सि लूखाजीवि एकंसेन उपवकोसति उपवदती” ति ?

“न खो, भन्ते, भगवा सच्चं तपं गरहति न पि सच्चं तपस्सि लूखाजीवि एकंसेन उपवकोसति उपवदति । गारय्हं खो, भन्ते, भगवा गरहति, पसंसितव्वं पसंसति । गारय्हं खो पन, भन्ते, भगवा गरहन्तो 10 पसंसितव्वं पसंसन्तो विमज्जवादो” भगवा । न सो भगवा एत्थ एकंस-वादो” ति ।

४. एवं वृत्ते अञ्जतरो परिव्वाजको वज्जियमाहितं गहपति एतदवोच — “आगमेहि त्वं, गहपति, यस्स त्वं समणस्स गोतमस्स वण्णं भासति, समणो गोतमो वेनयिको अप्पञ्जत्तिको” ति ? 15

“एत्थ पाहं, भन्ते, आयस्मन्ते वक्खामि सहघम्मेन — ‘इदं कुसलं’ ति, भन्ते, भगवता पञ्जत्तं; ‘इदं अकुसलं’ ति, भन्ते, भगवता पञ्जत्तं । इति कुसलाकुसलं भगवा पञ्जापयमानो सपञ्जत्तिको भगवा; न सो भगवा वेनयिको अप्पञ्जत्तिको” ति ।

५. एवं वृत्ते ते परिव्वाजका तुण्हीभूता मङ्कुभूता पत्त- 20 B. 411,
R. 191
वक्खन्वा अधोमुखा पज्झायन्ता अप्पटिभाना^१ निसीदिसु । अथ खो वज्जियमाहितो गहपति ते परिव्वाजके तुण्हीभूते मङ्कुभूते पत्तवक्खन्वे अधोमुखे पज्झायन्ते अप्पटिभाने विदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुप-सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वज्जियमाहितो गहपति यावत्तको अहोसि तेहि 25 अञ्जतित्थियेहि परिव्वाजकेहि सद्धि कथासत्लापो तं सच्चं भगवतो आरोचेसि ।

६. “साधु साधु, गहपति ! एवं खो ते, गहपति, मोघपुरिसा कालेन कालं सहघम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्तव्वा । नाहं, गहपति, सच्चं

१. पर्वसियं — सी०, स्या०, रो० । २. विमज्जवादी — स्या० । ३. एकंसवादी — स्या० । ४. सो समणो — सी०, स्या०, रो० । ५. स्या० पोत्यके नत्थि । ६. अप्पटिभाषा — स्या०, अप्पटिभाने — रो० ।

तपं तपितब्बं ति वदामि; न च^१ पनाहं, गहपति, सब्बं तपं न तपितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बं समादानं समादितब्बं ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बं समादानं न समादितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बं पधानं पदहितब्बं ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बं पधानं न पदहितब्बं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि । न पनाहं, गहपति, सब्बो पटिनिस्सग्गो न पटिनिस्सज्जितब्बो ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्बा^२ विमुत्ति^३ विमुच्चित्तब्बा ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्बा विमुत्ति न विमुच्चित्तब्बा ति वदामि ।

१० "यं हि, गहपति, तपं तपतो अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं तपं न तपितब्बं ति वदामि । यं च ख्वास्स गहपति, तपं तपतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, एवरूपं तपं तपितब्बं ति वदामि ।

R. 192

"यं हि, गहपति, समादानं समादियतो अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं समादानं न समादितब्बं ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, समादानं समादियतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, एवरूपं समादानं समादितब्बं ति वदामि ।

"यं हि, गहपति, पधानं पदहतो अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं पधानं न पदहितब्बं ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, पधानं पदहतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, एवरूपं पधानं पदहितब्बं ति वदामि ।

B. 412

"यं हि, गहपति, पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितो^४ अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितो ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, एवरूपो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितो ति वदामि ।

"यं हि, गहपति, विमुत्तिं विमुच्चतो^५ अकुसला धम्मा अभिवद्धान्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपा विमुत्ति न विमुच्चित्तब्बा

१. सी०, स्था०, रो० पोत्यकेणु नखि । २-२. सब्ब विमुत्ति - स्था० । ३. पटिनिस्सज्जितो - सी० । ४. विमुच्चतो - सी० ।

ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, विमुत्तिं विमुच्चतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरूपा विमुत्तिं विमुच्चितब्बा ति वदामी” ति ।

अथ खो वज्जियमाहितो गहपति भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उट्ठायासना भगवन्तं 5
अभिवादेत्वा पदविक्षणं कत्वा पक्कामि ।

७. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते वज्जियमाहिते गहपतिम्हि भिक्खू आमन्तेसि — “यो पि सो”, भिक्खवे, भिक्खु’ दीघरत्तं अप्परज्जखो’ इमस्मि धम्मविनये, सो पि एवमेव” अञ्जतित्थिये परिब्बाजके सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गण्हेय्य यथा तं वज्जियमाहितेन गहपतिना 10
निग्गहिता” ति ।

५. उत्तियसुत्तं

१. अथ खो उत्तियो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उत्तियो परि- 15
ब्बाजको भगवन्तं एतदवोच —

२. “किं नु खो, भो गोतम, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ?

“अव्याकतं खो एतं”, उत्तिय, मया — ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ।

“किं पन, भो गोतम, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघ- 20
मञ्जं” ति ?

“एतं पि खो, उत्तिय, अव्याकतं मया — ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ।

“किं नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथा- 25
गतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति

R. 193

15

20

B. 413

१-१. खो भिक्खु — स्या०, सो भिक्खु — रो० । २. अप्परज्जखो — स्या० । ३. एवमेव — स्या०, रो० । ४. एवं — सी० ।

तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं" ति ?

"एतं पि खो, उत्तिय, अब्याकतं मया - 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं'" ति ।

5 "किं नु खो, भो गोतम, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघ-मञ्जं" ति, इति पुट्ठो समानो 'अब्याकतं खो एतं, उत्तिय, मया - सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि ।

"किं पन, भो गोतम, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं" ति, इति पुट्ठो समानो - 'एतं पि खो, उत्तिय, अब्याकतं
10 मया असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि ।

"किं नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथा-
गतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव
R. 194 15 सच्चं मोघमञ्जं ति, इति पुट्ठो समानो - 'एतं पि खो, उत्तिय, अब्या-कतं मया - 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि । अथ किञ्चरहि भोता गोतमेन व्याकतं" ति ?

"अभिञ्जाय^१ खो अहं, उत्तिय, सावकानं धम्मं देसेभि सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्यङ्गमाय
20 ज्ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाया" ति ।

"यं पनेतं भवं गोतमो अभिञ्जाय^२ सावकानं धम्मं देसेभि^३ सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्यङ्ग-
माय ज्ञायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, सब्बो वा^४ तेन लोको नीयति^५ उपट्ठो वा तिभागो वा" ति ? एवं वुत्ते मग्गवा तुण्ही
25 अहोसि ।

B. 414

३. अथ खो ज्ञायस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - "मा हेवं खो उत्तियो परिब्बाजको पापकं दिट्ठिगतं पटिलमि^६ - 'सब्बसामुक्कसिकं^७ वत मे सम्पणो गोतमो पञ्चं पुट्ठो संसादेति, नो जिस्सज्जेति, न^८ दूर्न

१ अभिञ्जा - स्वा० । २ अभिञ्जाय अभिञ्जाय - सी० । ३ देसेति - सी० ।
४ च - री० । ५ नीयिस्सति - सी०, निम्मास्सति - स्वा०, निम्थिस्सति - री० । ६ पटि-
सगति - सी०, री० । ७ सब्बा सामुक्कसिकं - सी०; सब्बं सामुक्कसिकं - स्वा० ।
८-८. नून व - स्वा० ।

विसहती' ति । तदस्स उत्तिस्स परिब्बाजकस्स दीघरत्तं अहिताय दुक्खाया' ति ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो उत्तियं परिब्बाजकं एतदवोच —
 "तेनहावुसो उत्तिय, उपमं ते करिस्सामि । उपमाय मिघेकच्चे'
 विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति । सेय्यथापि, आवुसो 5
 उत्तिय, रञ्जो पञ्चन्तिभं नगरं दब्बुद्धापं' दब्बुपाकारतोरणं एक-
 द्वारं । तत्रस्स दोवारिको पण्डितो व्यत्तो' मेघावी अञ्जातानं निवारेता
 आतानं पवेसेता । सो तस्स नगरस्स समन्ता अनुपरियायपथं
 अनुक्कमति' । अनुपरियायपथं अनुक्कममानो न पस्सेय्य पाकारसन्धि
 वा पाकारविवरं वा, अन्तमसो बिळारनिकखमनमत्तं' पि । नो च 10
 खास्स एवं आणं होति — 'एत्तका पाणा इमं नगरं पविसन्ति वा
 निकखमन्ति वा' ति । अथ खास्स एवमेत्थ होति — 'ये खो केचि ओळा-
 रिका पाणा इमं नगरं पविसन्ति वा निकखमन्ति वा, सब्बे ते इमिना
 द्वारेन पविसन्ति वा निकखमन्ति वा' ति ।

R 195

"एवमेव खो, आवुसो उत्तिय, न' तथागतस्स एवं उस्सुक्कं 15
 होति — 'सब्बो वा तेन लोको नीयति, उपड्डो वा, तिभागो वा' ति ।
 अथ खो एवमेत्थ तथागतस्स होति — 'ये खो केचि लोकम्हा नीयिषु वा
 नीयन्ति वा नीयिस्सन्ति वा, सब्बे ते पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उप-
 विकलेसे पञ्चाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सत्तिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठित्तिता, सत्त
 बोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा । एवमेते लोकम्हा नीयिषु वा नीयन्ति वा 20
 'नीयिस्सन्ति वा' ति । यदेव खो त्वं, आवुसो उत्तिय, भगवन्तं पण्हं'
 अपुच्छि' तदेवेतं पण्हं भगवन्तं अञ्जेन परियायेन अपुच्छि । तस्मा
 ते तं भगवा न व्याकासी' ति ।

६. कोकनुदसुतं

१. "एकं समयं आयस्मा आनन्दो राजगहे' विहरति तपोदा-
 रामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो' रत्तिया पञ्चूससमयं पञ्चुद्वाय येन 25
 तपोदा तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चित्तुं । तपोदे' गत्तानि परि-

B 415,
R 196

१. पि मिघेकच्चे — सी० । २. दब्बुद्धाप — सी०, रो०, त दब्बुद्धाप — स्या० ।
 ३. व्यत्तो — सी० । ४-४. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५. बिळारनिस्सकनमत्त —
 सी०; बिळारनिस्सकनमत्त — स्या०; बिळारनिस्सकनमत्त — रो० । ६. त — सी० । ७. इम
 पण्ह — स्या० । ८. आपुच्छि — सी० । ९-९. स्या० पोत्यके नत्थि । १०. तपोदाय — स्या०, रो० ।

सिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि गत्तानि पुब्बापयमानो ।
कोकनुदो पि खो परिब्बाजको रत्तिया पञ्चूससमयं पञ्चुद्वाय येन तपोदा
तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चितुं । अट्टसा खो कोकनुदो परिब्बाजको
आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान आयस्मन्तं आनन्द

5 एतदवोच —

२. “क्वेत्थ”, आवुसो” ति ?

“अहमावुसो, भिक्खू” ति ।

“कतमेसं, आवुसो, भिक्खूनं” ति ?

“समणानं, आवुसो, सक्कपुत्तियानं” ति ।

10 “पुच्छेय्याम मयं आयस्मन्त किञ्चिदेव देसं, सचे आयस्मा
ओकासं करोति पञ्हुस्स वेय्याकरणाया” ति ।

“पुच्छावुसो, सुत्वा वेदिस्सामा” ति ।

“किं नु खो, भो, ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’
ति — एवंदिट्ठि भवं” ति ?

15 “न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि — ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं
मोघमञ्जं” ति ।

“किं पन, भो, ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’
ति — एवंदिट्ठि भवं” ति ?

20 “न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि — ‘असस्सतो लोको, इदमेव
सच्चं मोघमञ्जं” ति ।

“किं नु खो, भो, अन्तवा लोको ... पे० .. अनन्तवा लोको ...
तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीर ... होति तथागतो
परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति
तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा,
इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति — एवंदिट्ठि भवं” ति ?

25 “न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि — नेव होति न न होति तथागतो
परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ।

“तेन हि भवं न जानाति, न पस्सती” ति ?

B 416

१. को तेष — सी०; क्वत्थ — रो० । २ एवंदिट्ठि — सी०, एवंदिट्ठिको —

स्या० ।

“न खो अहं, आवुसो, न जानामि न पस्सामि । जानामहं, आवुसो, पस्सामी” ति ।

३. “किं नु खो, भो, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति—एवंदिट्ठि भवं ति, इति पुट्ठो समानो—‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि—सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।” 3

“किं पन, भो, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति—एवंदिट्ठि भवं ति, इति पुट्ठो समानो—‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि—असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।

“किं नु खो, भो, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति—एवंदिट्ठि भवं ति, इति पुट्ठो समानो—‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि—नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।” 10

“तेन हि भवं न जानाति न पस्सती” ति, इति पुट्ठो समानो—‘न खो अहं, आवुसो, न जानामि न पस्सामि । जानामहं, आवुसो, पस्सामी’ ति वदेसि । यथा कथं पनावुसो, इमस्स भासितस्स अत्थो दट्ठब्बो’ ति ? 15

४. “सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं ।” 20

“यावता, आवुसो, दिट्ठिगता यावता दिट्ठिगानं” दिट्ठिअधिष्ठानं दिट्ठिपरियुद्धानं दिट्ठिसमुद्धानं दिट्ठिसमुग्घातो, तमहं जानामि तमहं 25

R. 198

B. 417

१-१. दिट्ठिगता अधिष्ठान परियुद्धान समुद्धान समुग्घातो—सी०; दिट्ठिगता अधिष्ठानं परियुद्धानं समुग्घातो—स्था०; दिट्ठिगता-अधिष्ठान-परियुद्धान-समुद्धान-समुग्घातो—री० ।

पस्सामि । तमहं जानन्तो तमहं पस्सन्तो क्याहं वक्खामि - 'न जानामि न पस्सामी' ति ? जानामहं, आवुसो, पस्सामी" ति ।

"को नामो आयस्सा, कथं च पनायस्सन्तं सन्नहाचारी जानन्ती" ति ?

५ "आनन्दो" ति खो मे, आवुसो, नामं । 'आनन्दो' ति च पन मं सन्नहाचारी जानन्ती" ति ।

"महाचरियेन वत किर, भो, सद्धि मन्तयमाना न जानिम्ह" - 'आयस्सा आनन्दो' ति । सचे हि मयं जानेय्याम" - 'अयं आयस्सा आनन्दो' ति, एत्तकं पि नो नप्पटिभासेय्य । खमत्तु च मे आयस्सा
10 आनन्दो" ति ।

७. आहुनेय्यसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समञ्जागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं लोकस्स । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिभोक्खसंवरसंबुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु
15 भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु ।

२. "बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निधयो । मे ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं" सव्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्तं धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया
20 सुप्पटिविद्धा ।

३. "कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को ।

४. सम्मादिट्ठिको होति सम्मादस्सनेन समञ्जागतो ।

५. "अनेकविहितं इद्धिविधं पच्चनुमोति - एको पि हुत्वा बहुधा होति; बहुधा पि हुत्वा एको होति; आविभावं, तिरोभावं; तिरोकुट्टं तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे; पथविद्या पि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके; उदके पि
B. 418 25

१. सज्जानन्ती - स्या० । २. मोता - सी०, रो० । ३. जानिम्हा - स्या० । ४. सज्जानेय्याम - सी०, स्या०, रो० । ५. सत्त्व - सी० । ६. तिरोकुट्टं - म० ।

अभिज्जमाने गच्छति, सेय्यथापि पयवियं; आकासे पि पल्लङ्घने कमति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो; इमे पि चन्दिमसुरिये एवमहिद्विके एवमहानुभावे पाणिना' परामसति' परिमज्जति, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेति ।

६. "दिब्बाय सोत्तघालुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो 5 सहै सुणाति दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके च ।

७. "परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति । सरागं वा चित्तं 'सरागं चित्तं' ति पजानाति; वीतरागं वा चित्तं 'वीतरागं चित्तं' ति पजानाति; सद्दोसं वा चित्तं ... पे०... वीतदोसं वा चित्तं ... पे०... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं वा चित्तं ... सङ्खित्तं वा चित्तं ... 10 विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समाहितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं 'अविमुत्तं चित्तं' ति पजानाति ।

८. "अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं - एकं 15 पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं" पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्ठकप्पे अनेके पि विवट्ठकप्पे अनेके पि संवट्ठविवट्ठकप्पे - 'अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो 20 एवंसुखदुक्खपटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि^३; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खपटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो^४ ति, इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

९. "दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति 25 चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथा-कम्मूपगे सत्ते पजानाति - 'इमे वत खो भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरि-

१-१. पाणिना परिमसति - सी० । २. चत्तारीस - सी०; चत्तालीस - स्या० । ३. उपादि - सी० । ४. इधूपपन्नो - सी०, रो०; इधुपपन्नो - स्या० ।

यानं उपवादका मिच्छादिद्विका मिच्छादिद्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनो-
सुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिद्विका सम्मादिद्वि-
5 कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गातिं सगं लोकं उपपन्ना' ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथा-
कम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

R. 201 10 १०. "आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिद्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत लोकस्सा" ति ।

८. थेरसुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु यस्स
15 यस्स दिसायं विहरति, फासुयेव विहरति । कतमेहि दसहि ? थेरो होति रत्तञ्जू चिरपब्बजितो, सीलवा होति ... पे०... समावाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धो^१, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, अधिकरण-
20 समुप्पादवूपसमकुसलो होति, धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिधम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो^२, सन्तुट्ठो होति इत्तरीतरचीवरपिण्डपात-
सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, पासादिको होति अभिक्कन्त-
पटिक्कन्ते^३ सुसंवुतो अन्तरघरे^४ निसज्जाय, चतुस्रं ज्ञानानं अभि-
चेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
25 अकसिरलाभी, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिद्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि

१. सुप्पटिविद्धा - सी०, स्या०, रो० । २. उल्लारपामुज्जो - सी०, स्या०, रो० ।
३. अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते - सी० । ४. अन्तरघरे पि - सी०, स्या०, रो० ।

खो, भिक्खवे, दसहि घम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु यस्सं यस्सं दिसायं विहरति, फासुयेव विहरती” ति ।

६. उपालिसुतं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमि-
मत्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो R. 202
खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच — “इच्छामहं, भन्ते, अरञ्ज- 5
वनपत्थानि’ पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं” ति ।

२. “दुरभिसम्भवानि हि” खो, उपालि, अरञ्जवनपत्थानि
पन्तानि सेनासनानि । दुक्करं पविवेकं दुरभिरमं । एकस्ते हरन्ति भञ्जे
मनो वनानि समाधिं अलभमानस्स भिक्खुनो । यो खो, उपालि, एवं
वदेय्य — ‘अहं समाधिं अलभमानो अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेना- 10
सनानि पटिसेवित्तामी’ ति, तस्सेतं पाटिकङ्कं — ‘संसीदिस्सति वा
उप्लविस्सति’ वा’ ति ।

३. “सेय्यथापि, उपालि, महाउदकरह्वो । अथ आगच्छेय्य
हत्थिनागो सत्तरतनो वा अट्ठदुरतनो” वा । तस्स एवमस्स — ‘यन्नूनाहं
इमं उदकरह्वं ओगाहेत्वा कण्णसंघोविकं पि खिड्डं कीळेय्यं पिट्टिसंघोविकं 13
पि खिड्डं कीळेय्यं । कण्णसंघोविकं पि खिड्डं कीळित्वा पिट्टिसंघोविकं
पि खिड्डं कीळित्वा न्हात्वा” च पिवित्वा च पच्चुत्तरित्वा येन कामं पक्क-
मेय्य” ति । सो तं उदकरह्वं ओगाहेत्वा कण्णसंघोविकं पि खिड्डं कीळेय्य
पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डं कीळेय्य; कण्णसंघोविकं पि खिड्डं कीळित्वा
पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डं कीळित्वा न्हात्वा च पिवित्वा च पच्चुत्तरित्वा 20
येन कामं पक्कमेय्य । तं किस्स हेतु ? महा^१, उपालि^२, अत्तभावो
गम्भीरे गावं विन्दति ।

“अथ आगच्छेय्य सत्तो वा बिळारो वा । तस्स एवमस्स — ‘को
चाहं, को च हत्थिनागो ! यन्नूनाहं इमं उदकरह्वं ओगाहेत्वा कण्ण-
संघोविकं पि खिड्डं कीळेय्यं पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डं कीळेय्यं; कण्ण- 25 R. 203
संघोविकं पि खिड्डं कीळित्वा पिट्टिसंघोविकं पि खिड्डं कीळित्वा न्हात्वा

१. पञ्जे वनपत्थानि — सी०, रो० । २. सी०, रो० पालकेषु नत्थि ।
३-४. उपलविस्सति वा — सी०, त्या०, रो० । ४. अट्ठदुरतो — सी०, रो० । ५. न्हात्वा —
सी०, रो० । ६-६. महाउपालि — सी०, रो० ।

B 421

च पिबित्वा च पञ्चुत्तरित्वा येन कामं पक्वमेय्यं' ति । सो तं उदक-
रहं सहसा अप्पटिसङ्खा' पक्खन्धेय्य' । तस्सेतं पाटिकङ्खं - 'संसी-
दिस्सति वा उप्पविस्सति वा' ति । तं किस्स हेतु ? परित्तो, उपालि,
अत्तभावो गम्भीरे गाघं न विन्दति । एवमेव खो, उपालि, यो एवं
5 वदेय्य - 'अहं समाधिं अलभमानो अरञ्जवनपत्थानि पत्तानि सेना-
सनानि पटिसेविस्सामी' ति, तस्सेतं पाटिकङ्खं - 'संसीदिस्सति वा उप्प-
विस्सति वा' ति ।

४. "सेय्यथापि, उपालि, दहरो कुमारो भन्दो उत्तानसेय्यको
सकेन मुत्तकरीसेन कीळति । तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वायं केवला
10 परिपूरा बालखिट्ठा" ति ?
"एवं, भन्ते" ।

"स खो सो, उपालि, कुमारो अपरेण समयेन बुद्धिमन्वाय इन्द्रि-
यानं परिपाकमन्वाय यानि कानिचि कुमारकानं कीळापनकानि भवन्ति,
सेय्यथीदं - वड्ढकं^१ घटिकं^२ भोक्खचिकं^३ चिङ्गुलकं^४ पत्ताम्हकं^५ रथकं^६
धनुकं, तेहि कीळति । तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वायं खिट्ठा पुरिमाय^७
15 अभिक्कन्ततरा च पणीततरा चा" ति ?
"एवं, भन्ते" ।

"स खो सो, उपालि, कुमारो अपरेण समयेन बुद्धिमन्वाय
इन्द्रियानं परिपाकमन्वाय पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो
20 परिचारेति चक्खुविञ्जेय्येहि रूपेहि इट्ठेहि कन्तेहि भनापेहि पियरूपेहि
कामूपसंहितेहि रजनीयेहि, सोतविञ्जेय्येहि सहेहि .. घानविञ्जे-
य्येहि गन्धेहि ... जिह्वाविञ्जेय्येहि रसेहि ... कायविञ्जेय्येहि फोट्ट-
व्वेहि^८ इट्ठेहि कन्तेहि भनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि ।
तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वायं खिट्ठा पुरिमाहि खिट्ठाहि अभिक्कन्ततरा
25 च पणीततरा चा" ति ?
"एवं, भन्ते" ।

५. "इध खो पन वो^९, उपालि, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं
सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्भ-

१-१. अप्पटिसङ्खाय पक्खन्धेय्य - सी०, रो० । २ वड्ढ - सी०, रो० ।

३. पिङ्गुलिक - स्वा० । ४. पुरिमाय खिट्ठाया - सी०, स्वा०, रो० । ५. पोह्वेहि -
सी० । ६. स्वा० पोत्थके नत्थि ।

सारथि सत्या देवमनुस्सानं वृद्धो भगवा । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं
सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पञ्चं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा
पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान-
कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति ।

६. “तं धम्मं सुणाति गृहपति वा गृहपतिपुत्तो वा अञ्जतरस्मि 5
वा कुले पच्चाजातो । सो तं धम्मं सुत्वा तथागते सद्धं पटिलभति ।
सो तेन सद्धापटिलाभेन समन्नागतो इति पटिसञ्चिक्खति - ‘सम्वाधो
घरावासो रजापथो, अब्भोकासो पव्वज्जा’ । नयिदं सुकरं अगारं
अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खलितं ब्रह्मचरियं
चरितुं । यन्नूनाहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा 10
अगारस्मा अनगारियं पव्वजेय्यं’ ति ।

B. 422

७. “सो अपरेण समयेन अप्पं वा भोगक्खन्वं पहाय महन्तं वा
भोगक्खन्वं पहाय अप्पं वा ज्जातिपरिवट्टं पहाय महन्तं वा ज्जातिपरिवट्टं
पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा
अनगारियं पव्वजति ।

15

८. “सो एवं पव्वजितो समानो भिक्खूनं सिक्खासाजीवसमा-
पन्नो पाणानिपातं पहाय पाणानिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो
निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

“अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति दिन्नादायी
दिन्नपाटिकङ्खी; अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति ।

20

“अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी होति आराचारी विरतो
मेथुना गामधम्मा ।

R. 205

“मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति सच्चवादी सच्च-
सन्धो थेतो पच्चयिको अविस्वादको लोकस्स ।

“पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, इत्तो 25
सुत्वा न अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता
अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता,
समगारामो समगगतो समगगन्दी; समगगरणि वाचं भासिता होति ।

“फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या

सा वाचा नेला' कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

“सम्फप्पलाप पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवति वाचं भासिता होति” कालेन सापदेसं परियन्तवति अत्थसंहित ।

B. 423

“सो बीजगामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो होति । एक- भक्तिको होति रत्तूपरतो, विरतो विकालभोजना । नच्चगीतवादित- विसूकदस्सना पटिविरतो होति, भालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूषन- द्धाना पटिविरतो होति, उच्चासयनमहासयना पटिविरतो होति, जातरूपरजतपटिग्गहणा पटिविरतो होति, आमकषञ्जपटिग्गहणा पटि- विरतो होति, आमकमंसपटिग्गहणा पटिविरतो होति, इत्थिक्कुमारिक- पटिग्गहणा पटिविरतो होति, दासिदासपटिग्गहणा पटिविरतो होति, अज्जेळकपटिग्गहणा पटिविरतो होति, कुक्कुटसूकरपटिग्गहणा पटिविरतो होति, हत्थिगवस्सवळवपटिग्गहणा” पटिविरतो होति”, खेतवत्पुपटि- ग्गहणा पटिविरतो होति, दूतेय्यपहिण्णमनानुयोगा पटिविरतो होति, कयविक्कया पटिविरतो होति, तुलाकूटकंसकूटमानकूटा पटिविरतो होति, उक्कोटनवञ्चननिकतिसावियोगा” पटिविरतो होति, धेदन- वधवन्धनविपरामोसआलोपसहसाकारा” पटिविरतो होति ।

R. 206

६. “सो सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरं कुच्छिपरि- हारिकेन पिण्डपातेन । येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति, सेय्यथापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति सपत्तभारो व डेति । एवमेव भिक्खु सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरं कुच्छिपरिहारिकेन पिण्डपातेन । येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति । सो इमिना अरियेन सीलवच्चनेन समन्नागतो अज्झातं अनवज्जसुखं पटिसवेदेति ।

१०. “सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तगाही होति नानुब्यञ्जनगाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असवुत्तं विहरत्तं अभिज्झादोभनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स सवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवर आपज्जति । सोतेन

१ स्या० पीत्यके नत्थि । २ म० पीत्यके नत्थि । ३-३. स्या० पीत्यके नत्थि । ४. ० सावियोगा - सी०; उक्कोटनवञ्चननिकतिसावियोगा - स्या० । ५ धेदनवध- वन्धविपरामोसआलोपसहसा - स्या० ।

सहं सुत्वा ... घानेन गन्धं घायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्जाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही । यत्त्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । सो 5 इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेण समन्नागतो अज्झत्तं अब्बासेकसुखं पटि-संवेवेति ।

११. “सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलो-
किते विलोकिते सम्पजानकारी होति, सम्मिञ्जिते पसारिते सम्पजानकारी
होति, सञ्चाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते 10
सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पजानकारी होति,
गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति ।

B. 424

१२. “सो इमिना च अरियेन सीलवखन्वेण समन्नागतो, इमिना
च अरियेन इन्द्रियसंवरेण समन्नागतो, इमिना च अरियेन सतिसम्प-
ज्जवेण समन्नागतो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रक्खमूलं पब्बतं 15
कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं । सो अरञ्ज-
गतो वा रक्खमूलगतो वा सुञ्जागारागतो वा निसीदति पल्लङ्कं
आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा ।

R. 207

१३. “सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्झेण चेतसा विहरति,
अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति । ब्यापादपदोसं पहाय अब्बापन्नचित्तो 20
विहरति सब्बपाणभूतहितानुक्कम्पी, ब्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति ।
थीनमिद्धं पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्जी सतो सम्प-
जानो, थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति । उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो
विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति ।
विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथद्धथी कुसलेसु 25
धम्मसेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

१४. “सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपविकलसे पञ्जाय
दुब्बलीकरणे, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलोहि धम्मेहि सवितवकं
सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं
मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो 30
च पणीततरो चा’”ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

B. 425 5

१५. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

10

R. 208

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

१६. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’” ति ?

15

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

20

१७. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं ... पे०... पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिषसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’” ति ?

25

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

१८. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो आकासा-

नञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्जाणं' ति विञ्जाणञ्चायतनं
उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... ।

"सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति
आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... ।

"सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म 'सन्तमेतं पणीतमेतं' 5
ति नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि,
उपालि, 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिवक्कन्ततरो च पणीततरो
चा' ति ?

R. 209

"एवं, भन्ते" ।

"इमं पि खो, उपालि, भम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना 10 B 426
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव
अनुप्पत्तसदत्था विहरन्ति ।

१९. "पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जा-
यतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति; पञ्चाय
चस्स दिस्वा आसवा परिवखीणा होन्ति । तं किं मञ्जसि, उपालि, 15
'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिवक्कन्ततरो च पणीततरो चा'
ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"इमं पि खो, उपालि, भम सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, अनुप्पत्तसदत्था 20
च विहरन्ति । इह त्वं, उपालि, सङ्घे विहराहि । सङ्घे ते विहरतो
फासु भविस्सती" ति ।

१०. अभिव्यक्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सच्छि-
कातुं । कतमे दस ? रागं, दोसं, मोहं, कोधं, उपनाहं, मक्खं, पळासं,
इस्सं, मच्छरियं, मानं — इमे खो भिक्खवे, दस धम्मे अप्पहाय अभव्वो 25
अरहत्तं सच्छिकातुं ।

२. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं ।
कतमे दस ? रागं, दोसं, मोहं, कोधं, उपनाहं, मक्खं, पळासं, इस्सं,

१-१. नो च खो ताव अनुप्पत्तसदत्था — सी०, स्वा०, रो० । २. पवासं — सी० ।

सच्छरियं, मानं - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मो पहाय भब्बो अरहत्तं सञ्चिकात्तु" ति ।

उपालिबब्बो^१ दसमो ।

तस्सुद्धानं

R. 210

कामभोगी भयं^२ दिट्ठि, वज्जियमाहितुत्तिया^३ ।

कोकनुदो आहुतेय्यो^४, धेरो उपालि अभब्बो^५ ति^६ ॥

द्रुतियो पण्णासको समसो ।

११. समणसञ्जावग्गो

१. समणसञ्जासुत्तं

B. 427 5

१. "तिस्सो^१ इमा, भिक्खवे^२, समणसञ्जा भाविता बहुलीकता सत्त धम्मो परिपूरेन्ति । कतमा तिस्सो ? वेवणियमिह अज्झुपगतो, परपटिवद्धा मे जीविका, अभ्जो मे आकप्पो करणीयो ति - इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो समणसञ्जा भाविता बहुलीकता सत्त धम्मो परिपूरेन्ति ।

R. 211

२. "कतमे सत्त ? सन्ततकारी^३ होति सन्ततवुत्ति सील्लेसु, अनभिज्झालु होति, अव्यापज्झो होति, अनतिमानी होति, सिक्खाकामो होति, इदमत्थतिस्स होति जीवितपरिक्खारेसु, आरद्धविरियो^४ च^५ विहरति । इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो समणसञ्जा भाविता बहुलीकता इमे सत्त धम्मो परिपूरेन्ती" ति ।

२. बोज्झङ्गसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, बोज्झङ्गा भाविता बहुलीकता तिस्सो विज्जा परिपूरेन्ति । कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्झङ्गो, धम्मविचय-सम्बोज्झङ्गो, विरियसम्बोज्झङ्गो, पीतिसम्बोज्झङ्गो, पस्सद्विसम्बो-

१. उपामकवब्बो - स्वा०, रो० । २. वेर - सी०, स्वा०, रो० । ३. वज्जउत्तिया उभो - सी०, वज्जियउत्तिया उभो - स्वा०, रो० । ४. आहुणियो - सी०, स्वा०; आहुणियो - रो० । ५-६. आभवी - स्वा०, अभव्यो ति - सी० । ६-७. तिस्सो भिक्खवे - स्वा०, रो० । ७. निच्च सततकारी - स्वा०, रो०, निच्च सन्ततकारी - सी० । ८. वीरियो - द० । ९. स्वा० पीत्यके नत्थि ।

ज्झङ्गो, समाधिसम्बोज्झङ्गो, उपेक्षासम्बोज्झङ्गो — इमे खो, भिक्खवे, सत्तं बोज्झङ्गा भाविता बहुलीकता तिस्सो विज्जा परिपूरेन्ति ।

२. कतमा तिस्सो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बे- निवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो ... पे०... इति साकारं सज्जेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनु- 5 स्सरति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ... पे०... यथा- कम्मूपगे सत्तो पजानाति । आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उप- सम्पज्ज विहरति । इमे खो, भिक्खवे, सत्तं बोज्झङ्गा भाविता बहुलीकता इमा तिस्सो विज्जा परिपूरेन्ती' ति ।

३. मिच्छतसुत्तं

१ "मिच्छतं, भिक्खवे, आगम्म विराघना होति, नो आरा- 10 B 428 घना । कथं च, भिक्खवे, मिच्छतं आगम्म विराघना होति, नो आरा- घना ? मिच्छादिट्ठिक्कस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो प्होति, मिच्छा- सङ्कप्पस्स मिच्छावाचा प्होति, मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तो प्होति, 15 मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवो प्होति, मिच्छाआजीवस्स मिच्छा- वायामो प्होति, मिच्छावायामस्स मिच्छासति प्होति, मिच्छा- सतिस्स मिच्छासमाधि प्होति, मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआण प्होति, 20 मिच्छाआणस्स^१ मिच्छाविमुत्ति प्होति । एवं खो, भिक्खवे, मिच्छतं आगम्म विराघना होति, नो आराघना ।

१. "सम्मत्तं, भिक्खवे, आगम्म आराघना होति, नो विराघना । कथं च, भिक्खवे, सम्मत्तं आगम्म आराघना होति, नो विराघना ? 20 सम्मादिट्ठिक्कस्स, भिक्खवे, सम्मासङ्कप्पो प्होति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मा- वाचा प्होति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो प्होति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो प्होति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो प्होति, सम्मा- वायामस्स सम्मासति प्होति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि प्होति, सम्मा- समाधिस्स सम्माआणं प्होति, सम्माआणस्स सम्माविमुत्ति प्होति । 25 एवं खो, भिक्खवे, सम्मत्तं आगम्म आराघना होति, नो विराघना" ति ।

४. बीजसुत्तं

१. "मिच्छादिट्टिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स मिच्छासङ्क-
 प्पस्स मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवस्स मिच्छावाया-
 मस्स मिच्छासतित्स मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआणिस्स मिच्छाविमुत्तिस्स
 यं च कायकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं" यं च वचीकम्मं यं च
 ५ मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च
 पणिधि ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा अनिद्वाय अकन्ताय अमनापाय अहिताय
 दुक्खाय संबत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, पापिका ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, निम्बबीजं वा कोसातकिबीजं" वा^१
 २. २१३ तित्तकलावुबीजं वा अल्लाय पथविया निक्खित्तं यं चैव पथविरसं
 B १२९ १० उपादियति यं च आपोरसं उपादियति, सब्बं तं तित्तकत्ताय कटुकत्ताय
 असातताय संबत्तति । तं किस्स हेतु ? बीजं हि, भिक्खवे, पापक ।
 एवमेव खो, भिक्खवे, मिच्छादिट्टिकस्स पुरिसपुग्गलस्स मिच्छासङ्कप्पस्स
 मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवस्स मिच्छावायामस्स
 मिच्छासतित्स मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआणिस्स मिच्छाविमुत्तिस्स यं
 १५ चैव कायकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं यं च वचीकम्मं . यं च मनो-
 कम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि
 ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा अनिद्वाय अकन्ताय अमनापाय अहिताय
 दुक्खाय संबत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, पापिका ।

२. "सम्मादिट्टिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स सम्मासङ्कप्पस्स
 २० सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवस्स सम्मावायामस्स सम्मा-
 सतित्स सम्मासमाधिस्स सम्माआणिस्स सम्माविमुत्तिस्स यं चैव कायकम्मं
 यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं यं च वचीकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं
 यं च मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना
 यो च पणिधि ये च सङ्खारा, सब्बे ते धम्मा इद्वाय कन्ताय मनापाय हिताय
 २५ सुखाय संबत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, भट्ठिका ।

"सेय्यथापि, भिक्खवे, उच्छुबीजं वा सालिबीजं वा मुट्ठिकाबीजं
 वा अल्लाय पथविया निक्खित्तं यं च" पथविरसं उपादियति यं च आपो-

१. समादिन्न - रो० । २. हि - सी०, स्वा०, रो० । ३-३ कोसातकीबीजं
 वा - सी०, रो० ; कोसातकीबीजं व - स्वा० । ४. चैव - सी०, रो० ।

रसं उपादियति सत्त्वं तं सातत्ताय भधुरत्ताय असेचनकत्ताय संवत्तति ।
तं किस्स हेतु ? बीजं हि भिक्खवे, भद्दकं । एवमेव खो, भिक्खवे,
सम्मादिट्ठिकस्स ... पे०... सम्माविमुत्तिस्स यं चेव कायकम्मं यथादिट्ठि
समत्तं समादिद्धं यं च वचीकम्मं ... य च मनोकम्मं यथादिट्ठि समत्तं
समादिद्धं या च चेतना या च पत्थना यी ज्ञं पणिधि ये च सङ्गारा, सत्त्वे 5
ते धम्मा इद्वया कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । तं किस्स
हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, भद्दिका” ति ।

R. 214

५. विज्जासुत्तं

१. “अविज्जा, भिक्खवे, पुब्बङ्गमा अकुसलानं धम्मानं समा-
पत्तिया, अन्वदेव अहिरिकं अनोत्तपं । अविज्जागतस्स, भिक्खवे,
अविहसुनो मिच्छादिट्ठि प्होति, मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छासङ्कप्पो प्होति, 10
मिच्छासङ्कप्पस्स मिच्छावाचा प्होति, मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तो
प्होति, मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवो प्होति, मिच्छाआजीवस्स
मिच्छावायामो प्होति, मिच्छावायामस्स मिच्छासति प्होति, मिच्छा-
सतिस्स मिच्छासमाधि प्होति, मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआणं प्होति,
मिच्छाआणस्स मिच्छाविमुत्ति प्होति । 15

B. 430

२. “विज्जा, भिक्खवे, पुब्बङ्गमा अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया,
अन्वदेव हिरोत्तपं । विज्जागतस्स, भिक्खवे, विहसुनो सम्मादिट्ठि
प्होति, सम्मादिट्ठिकस्स सम्मासङ्कप्पो प्होति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मा-
वाचा प्होति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो प्होति, सम्माकम्मन्तस्स
सम्माआजीवो प्होति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो प्होति, सम्मा- 20
वायामस्स सम्मासति प्होति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि प्होति, सम्मा-
समाधिस्स सम्माआणं प्होति, सम्माआणस्स सम्माविमुत्ति प्होति” ति ।

६. निज्जरसुत्तं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, निज्जरवत्थूनि । कतमानि दस ?
सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निज्जिण्णा ह्योति; ये च मिच्छा-
दिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा 25

R. 215

होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

२ "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छासङ्कप्पपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासङ्कप्पपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

३. "सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा निज्जिण्णा होति; ये च मिच्छावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मावाचापच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

४. "सम्माकम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छाकम्मन्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति, सम्माकम्मन्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

B 431 15 ५. "सम्माआजीवस्स, भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छाआजीवपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति, सम्माआजीवपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

६. "सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो निज्जिण्णो होति, ये च मिच्छावायामपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मावायामपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

७. "सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति निज्जिण्णा होति; ये च मिच्छासतिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासतिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

८. "सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निज्जिण्णो होति; ये च मिच्छासमाधिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्मासमाधिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

६. “सम्माज्जाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाज्जाणं निज्जिण्णं होति; ये च मिच्छाज्जाणपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माज्जाणपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति ।

१०. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निज्जिण्णा 5 होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जिण्णा होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, दस निज्जरवत्थूनी” ति ।

७. धोवनसुत्तं

१. “अत्थि, भिक्खवे, दक्खिणेषु जनपदेषु धोवनं नाम । तत्थ 10 होति अन्नं पि पानं पि खज्जं पि भोज्जं पि लेय्यं पि पेय्यं पि नच्चं पि गीतं पि वदितं पि । अत्थेतं, भिक्खवे, धोवनं; ‘नेतं नत्थी’ ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, धोवनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थ-संहितं न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिज्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति ।

B. 432

15

२. “अहं च खो, भिक्खवे, अरियं धोवनं देसेस्सामि, यं धोवनं एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परि-मुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव- 20 दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

३. “कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं धोवनं, यं धोवनं एकन्त-निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय 25 निब्बानाय संवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परि-मुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन

R 217

परिमुञ्चन्ति, सोकपरिदेवदुःखदोभनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव
दुःखदोभनस्सुपायासेहि परिमुञ्चन्ति ?

४. "सम्मादिट्ठिक्कस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निद्धोता होति
ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति
५ चस्स निद्धोता होन्ति, तस्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम
भावनापारिपूरि गच्छन्ति ।

५. "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निद्धोता होति
... पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा निद्धोता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निद्धोता होति ... सम्माआजीवस्स,
१० भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निद्धोता होति . सम्मावायामस्स, भिक्खवे,
मिच्छावायामो निद्धोता होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति
निद्धोता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निद्धोता
होति ... सम्माआणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाआणं निद्धोतं होति ... पे०... ।

B. 493

६. "सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निद्धोता होति;
१५ ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति
ते चस्स निद्धोता होन्ति, सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा
भावनापारिपूरि गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं धोवनं एकन्त-
निव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अमिञ्जाय सम्बोधाय निब्बा-
नाय संबत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुञ्चन्ति,
२० जराधम्मा सत्ता जराय परिमुञ्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परि-
मुञ्चन्ति, सोकपरिदेवदुःखदोभनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-
दुःखदोभनस्सुपायासेहि परिमुञ्चन्ती" ति ।

८. तिकिञ्चकसुत्तं

R 218

१. "तिकिञ्चका, भिक्खवे, विरेचनं देन्ति पित्तसमुद्धानां पि
आबाधान पटिघाताय, सेम्हसमुद्धानां पि आबाधान पटिघाताय, वात-
२५ समुद्धानां पि आबाधान पटिघाताय । अत्थेतं, भिक्खवे, विरेचनं;
'नेत नत्थी' ति वदामि । त च खो एत, भिक्खवे, विरेचन सम्पज्जति
पि विपज्जति पि ।

२. "अहं च खो, भिक्खवे, अरियं विरेचनं देसेस्सामि, यं विरेचनं

सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिघम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराघम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणघम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासघम्मा सत्ता सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते”ति खो ते 5
मिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

३ “कतमं च तं, मिक्खवे, अरियं विरेचनं, यं विरेचनं सम्प-
ज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिघम्मा सत्ता जातिया
परिमुच्चन्ति, जराघम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणघम्मा सत्ता
मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासघम्मा सत्ता सोक- 10
परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

४. “सम्मादिट्ठिक्खस्स, मिक्खवे, मिच्छादिट्ठि विरित्ता होति;
ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला घम्मा सम्भवन्ति ते
चस्स विरित्ता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला घम्मा भावना-
पारिपूर्णि गच्छन्ति ।

५. “सम्मासङ्कुप्पस्स, मिक्खवे, मिच्छासङ्कुप्पो विरित्तो होति 15
... पे०... सम्मावाचस्स, मिक्खवे, मिच्छावाचा विरित्ता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्स, मिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो विरित्तो होति ... सम्माआजीवस्स,
मिक्खवे, मिच्छाआजीवो विरित्तो होति ... सम्मावायामस्स, मिक्खवे,
मिच्छावायामो विरित्तो होति .. सम्मासतिस्स, मिक्खवे, मिच्छासेति 20
विरित्ता होति .. सम्मासमाधिस्स, मिक्खवे, मिच्छासमाधि विरित्तो
होति ... सम्माआणिस्स, मिक्खवे, मिच्छाआणं विरित्तं होति ... पे०... ।

६. “सम्माविमुत्तिस्स, मिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति विरित्ता होति;
ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला घम्मा सम्भवन्ति
ते चस्स विरित्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला घम्मा 25
भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति । इदं खो त, मिक्खवे, अरियं विरेचनं यं
विरेचनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्म जातिघम्मा
सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे० .. सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि
परिमुच्चन्ती” ति ।

६. वमनमुत्तं

१. "तिकिच्छका, भिक्खवे, वमनं देन्ति पित्तसमुद्धानानं पि आवाधानं पटिघाताय, सेम्हसमुद्धानानं पि आवाधानं पटिघाताय, वात-समुद्धानानं पि आवाधानं पटिघाताय । अत्थेतं, भिक्खवे, वमनं; 'नेतं नत्थी' ति वदामि । त च खो एतं, भिक्खवे, वमनं सम्पज्जति पि
5 विपज्जति पि ।

२. "अहं च खो, भिक्खवे, अरियं वमनं देसेस्सामि, यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगमम जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोक-
10 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाथ .. पे०... एतदवोच-

३. "कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं वमनं, यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगमम जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति .. पे०... सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-
15 दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

B. 485 ४. "सम्मादिट्ठिक्खस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि वन्ता होति; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स वन्ता होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूर्णि गच्छन्ति ।

20 ५. "सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो वन्तो होति ... पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा वन्ता होति .. सम्मा-कम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो वन्तो होति .. सम्माआजीवस्स, भिक्खवे, मिच्छाआजीवो वन्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो वन्तो होति .. सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति वन्ता
25 होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि वन्तो होति .. सम्माआणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाआणि वन्तं होति ... पे०... ।

६. "सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति वन्ता होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स वन्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा

भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं वमनं यं वमनं सम्पज्जति येव नो विपज्जति, यं वमनं आगमम जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे०... सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ती” ति ।

१०. निद्वसनीयसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, निद्वसनीया धम्मा । कतमे दस ? 5
सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि निद्वन्ता होति; ये च मिच्छा-
दिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निद्वन्ता
होन्ति; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्तिं
गच्छन्ति ।

R. 221

२. “सम्मासङ्कप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कप्पो निद्वन्तो होति 10
... पे०... सम्मावाचस्स भिक्खवे, मिच्छावाचा निद्वन्ता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निद्वन्तो होति .. सम्माआजीवस्स,
भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निद्वन्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे,
मिच्छावायामो निद्वन्तो होति ... सम्मासत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छासत्ति
निद्वन्ता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निद्वन्तो 15
होति ... सम्माआणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाआणं निद्वन्तं होति ... ।

३. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निद्वन्ता
होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुला धम्मा सम्भ-
वन्ति ते चस्स निद्वन्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला
धम्मा भावनापारिपूर्तिं गच्छन्ति । इमे खो, भिक्खवे, दस निद्वसनीया 20
धम्मा” ति ।

D. 436

११. पठमअसेखसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
नो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच —

२. “असेखो असेखो’ ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु’ खो’, 25
भन्ते, भिक्खु असेखो होती” ति ?

“इध, भिक्खु, भिक्खु असेखाय सम्मादिट्ठिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासङ्कुप्पेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मावाचाय समन्नागतो होति, असेखेन सम्माकम्मन्तेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मा-
 ५ अजीवेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्मावायामेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मासत्तिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासमाधिना समन्नागतो होति, असेखेन सम्माज्जाणेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मा-
 विमुत्तिया समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खु, भिक्खु असेखो होती”
 ति ।

१२. दुतियअसेखसुत्तं

R. 222

१. “दसयिमे, भिक्खवे, असेखिया धम्मा । कतमे दस ?
 10 असेखा सम्मादिट्ठि, असेखो सम्मासङ्कुप्पो, असेखा सम्मावाचा, असेखो
 सम्माकम्मन्तो, असेखो सम्माअजीवो, असेखो सम्मावायामो, असेखा
 सम्मासत्ति, असेखो सम्मासमाधि, असेखं सम्माज्जाण, असेखा सम्मा-
 विमुत्ति — इमे खो, भिक्खवे, दस असेखिया धम्मा” ति ।

समणसञ्जावगो एकादसमो ।

तत्सुहानं

सञ्जा^१ बोज्झङ्गा मिच्छन्तं, बीज^२ विज्जाय निज्जर^३ ।
 15 धोवनं^४ तिकिच्छा वमनं^५ निदमनं^६ द्वे असेखा^७ ति ॥

१२. पच्चोरोहणिवग्गो

१. पठमअधम्मसुत्तं

B. 437

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो
 च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्म च विदित्वा अनत्थ च, धम्म च विदित्वा
 अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ? मिच्छादिट्ठि-

१. समणसञ्जा — त्या० । २-२ ० निज्जरा — सी०, रो०, उपविज्जय — त्या० ।

३-३ धोवनम्भ तिकिच्छा च — सी०, रो०, विज्जानं धोवनतिकिच्छा — त्या० ।

४-४ ० सेखा — सी०; निदमेन द्वे वा — त्या० ।

मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छा-
वायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाआणं, मिच्छाविमुत्ति —
अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ।

R. 223

३. “कतमो च, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ? सम्मादिट्ठि,
सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, 5
सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माआणं, सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति,
भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ।

४. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो अनत्थो च; धम्मो च
वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा
अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं’ ति, इति यं तं वुत्तं, 10
इदमेतं पटिच्च वुत्तं” ति ।

२. द्वुतीयअधम्मसुत्तं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्थो च
वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा
अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं । कतमो च, भिक्खवे,
अधम्मो, कतमो च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? 15

२. “मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; ये
च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

३. “मिच्छासङ्कप्पो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासङ्कप्पो धम्मो; 20 B. 438
ये च मिच्छासङ्कप्पपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्थो; सम्मासङ्कप्पपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

४. “मिच्छावाचा, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो; ये
च मिच्छावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं 25 R. 224
अनत्थो; सम्मावाचापच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

५. “मिच्छाकम्मन्तो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माकम्मन्तो धम्मो;

ये च मिच्छाकम्मन्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माकम्मन्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

६. "मिच्छाआजीवो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो; 5 ये च मिच्छाआजीवपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माआजीवपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

७. "मिच्छावायामो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावायामो धम्मो; 10 ये च मिच्छावायामपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मावायामपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

८. "मिच्छासत्ति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासत्ति धम्मो; ये 15 च मिच्छासत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मासत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

९. "मिच्छासमाधि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासमाधि धम्मो; ये च मिच्छासमाधिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मासमाधिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१०. "मिच्छाज्जाणं, भिक्खवे, अधम्मो, सम्माज्जाणं धम्मो; 20 ये च मिच्छाज्जाणपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो, सम्माज्जाणपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

P. 439

११. "मिच्छाविमुत्ति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो; 25 ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्थो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा

अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं' ति ।

३. तत्तियअधम्मसुत्तं

१. "अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति । इदमवोच १ ॥ २२५ ॥
भगवा । इदं बत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

२. अथ खो तेसं भिक्खूनं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि —
"इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — 'अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च १०
विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं' ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दित्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा वित्थारेन अत्थं विभजेय्या' ति ?

३. अथ खो तेसं भिक्खूनं एतदहोसि — "अयं खो आयस्मा १५
आनन्दो सत्थु चेव संवणितो सम्भावितो च विञ्जूनं सन्नहण्णारीनं ।
पहोति चायस्मा' आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दित्ठस्स
वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा वित्थारेन अत्थं विभजितुं । यत्तून मयं
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं
एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम' । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरिस्सति २०
तथा नं वारेस्सामा' ति ।

४. अथ खो ते भिक्खू येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमिषु;
उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सद्धि सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं
सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते
भिक्खू आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोचुं — २५

५. "इदं खो नो, आवुसो आनन्द, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं

१. आयस्मा — स्या० । २. पुच्छेय्याम — सी०, स्या०, रो० ।

- उद्दिष्टित्वा वित्त्यारेण अत्थं अविभजित्वा उद्धायासना विहारं पविट्ठो
— ‘अधम्मो च ... पे०... तथा पटिपज्जितव्वं’ ति ।

R. 226

- “तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतद-
होसि — ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा’ सङ्खित्तेण उद्देसं उद्दिष्टित्वा
5 वित्त्यारेण अत्थं अविभजित्वा उद्धायासना विहारं पविट्ठो — अधम्मो च
... पे०... तथा पटिपज्जितव्वं’ ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेण
उद्देसस्स उद्दिष्टस्स वित्त्यारेण अत्थं अविभजितस्स वित्त्यारेण अत्थं
विभजेय्या’ ति ?

- “तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अयं खो आयस्मा
10 आनन्दो सत्थु चेव संवण्णिगतो सम्भावितो च विञ्जूनं सब्रह्मचारीनं ।
पहोति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेण उद्देसस्स उद्दिष्टस्स
वित्त्यारेण अत्थं अविभजितस्स वित्त्यारेण अत्थं विभजितुं । यच्चूनं अयं
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम” ; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं
आनन्दं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरि-
15 स्सति तथा नं धारेस्सामा” ति । विभजतु आयस्मा आनन्दो” ति ।

६. “सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो सारस्थिको सारगवेसी सार-
परियेसनं चरमानो महतो रुक्खस्स तिट्ठतो सारवतो अतिक्कम्मेव मूळ
अतिक्कम्म खन्वं साखापलासे सारं परियेसितव्वं मञ्जेय्य ; एवं सम्पद-
मिदं आयस्मन्तानं सत्थरि सम्मुखीभूते तं भगवन्तं अतिसित्वा अम्हे
20 एतमत्थं पटिपुच्छितव्वं मञ्जेय्य” । सो आवुसो, भगवा जानं जानाति
पस्सं पस्सति, चक्खुभूतो आणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता
अत्थस्स निज्जेता अमत्तस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स
कालो अहोसि यं तुम्हे भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छे-
य्याय । यथा वो” भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याथा” ति ।

B. 441,
R. 227

७. “अद्वावुसो आनन्द, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति
25 चक्खुभूतो आणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निज्जेता
अमत्तस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स कालो अहोसि
यं अयं भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम, यथा नो
भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याम । अपि चायस्मा आनन्दो सत्थु

१. भगवता — म० । २. तेनुपसङ्कमित्वाय — स्या० । ३. धारेय्यामा — सी०,
स्या० । ४. मञ्जेय्य — सी०, रो० । ५. नो — सी०, स्या० ।

चेव संवणितो सम्भावितो च विञ्चूनं सब्रह्मचारीनं । पद्मोति चायस्मा
आनन्दो इमस्स भगवता सङ्घित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं
अविभक्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । विभजतायस्मा आनन्दो
अगह' कत्वा" ति ।

८. "तेन हावुसो, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" 5
ति । "एवमावुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं ।
अथायस्मा आनन्दो एतदवोच-

९. "यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्घित्तेन उद्देसं उद्दिस्सित्वा
वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो - 'अधम्मो
च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्थो च वेदितव्वो अत्थो च । 10
अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो
यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं' ति । कतमो चावुसो, अधम्मो, कतमो
च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?

१०. "मिच्छादिट्ठि, आवुसो, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो;
ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं 15
अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्
गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

११. "मिच्छासङ्कप्पो, आवुसो, अधम्मो; सम्मासङ्कप्पो धम्मो ...
मिच्छावाचा, आवुसो, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो ... मिच्छाकम्मन्तो, R 228
आवुसो, अधम्मो, सम्माकम्मन्तो धम्मो ... मिच्छाआजीवो, आवुसो, 20
अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो ... मिच्छावायामो, आवुसो, अधम्मो;
सम्मावायामो धम्मो ... मिच्छासति, आवुसो, अधम्मो; सम्मासति
धम्मो ... मिच्छासमाधि, आवुसो, अधम्मो; सम्मासमाधि धम्मो ...
मिच्छाज्जाणं, आवुसो, अधम्मो; सम्माज्जाणं धम्मो ... मिच्छाविमुत्ति, 25
आवुसो, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया
अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्ति-
पच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर् गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. "यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्घित्तेन उद्देसं उद्दि-
सित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो -

‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च ... पे०... तथा पटिपज्जितव्व’
ति, इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेण अत्थं अविभत्तस्स एव^१ वित्थारेण अत्थं आजानामि । आकङ्ख-
माना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तंयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटि-
५ पुच्छेय्याथ । यथा वो नं भगवा व्याकरोति^२ तथा नं धारेय्याथा’ ति ।

१३. “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स
भासितं अभिनन्दित्वा अनुभोदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुप-
सङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु ।
एकमन्तं निसिञ्चा खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं —

१४. “यं खो नो भगवा” सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेण
अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — ‘अधम्मो च, भिक्खवे,
वेदितव्वो.. पे०... तथा पटिज्जितव्व’ ति । तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं अचिर-
पक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि — ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन
उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं
१५ पविट्ठो — अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो ... पे०... तथा पटिपज्जि-
तव्वं ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेण अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेण अत्थं विभजेय्या’ ति ?

“तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अयं खो आयस्मा
आनन्दो सत्यु चेव संवणितो सम्भावितो च विञ्चूनं सत्तहाचारीन ।
२० प्होति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेण अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेण अत्थं विभजितु । यञ्चून मयं
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्द
एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरिस्सति
तथा नं धारेस्सामा’ ति ।

२५ “अथ खो मयं, भन्ते, येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमिम्हा^३;
उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतमत्थं अपुच्छिम्हा^४ । तेसं नो, भन्ते,
आयस्मता आनन्देन इमेहि आकारेहि इमेहि पदेहि इमेहि व्यञ्जनेहि
अत्थो सुविभत्तो’ ति !

१ सी० पोत्वके नस्ति । २ व्याकरेय्य — स्था० । ३. भन्ते भगवा — सी०, स्था०, रो० ।

४. तेनुपसङ्कमिम्हा — सी० । ५. अपुच्छिम्हा — सी० ।

१५. “साधु साधु, भिक्षवे ! पण्डितो, भिक्षवे, आनन्दो । महापञ्चो, भिक्षवे, आनन्दो । मं चे पि तुम्हे, भिक्षवे, उपसङ्गमित्रा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं पि चे तं एवमेव व्याकरेय्यं यथा तं आनन्देन व्याकृतं । एतो चेव तस्स अत्थो एवं च न धारेय्याथा” ति ।

४. अजितसुतं

१. अथ खो अजितो^१ परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्गमि ; 5
उपसङ्गमित्रा भगवतो सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं^२ निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो अजितो R 230
परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच —

२. “अम्हाकं, भो गोतम, पण्डितो नाम सन्नह्यचारी । तेन
पञ्चमत्तानि चित्तद्धानसत्तानि चिन्तितानि^३, येहि अञ्जति^४तिथिया 10
उपारद्धा व^५ जानन्ति^६ उपारद्धस्मा” ति ।

३. अथ खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि — “धारेय नो तुम्हे, B 444
भिक्षवे, पण्डितवत्थूनी” ति ?

“एतस्स, भगवा, कालो एतस्स, सुगत, कालो यं भगवा भासेय्य,
भगवतो सुत्वा भिक्षू धारेस्सन्ती” ति । 15

“तेन हि, भिक्षवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी”
ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्षू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

४. “इध, भिक्षवे, एकञ्चो अधम्मिकेन वादेन अधम्मिकं
वादं अभिनिगण्हाति अभिनिप्पीळेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति । 20
तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासहमहासहा^७ होति — ‘पण्डितो वत्त, भो,
पण्डितो वत्त, भो’ ति ।

५. “इध पन, भिक्षवे, एकञ्चो अधम्मिकेन वादेन धम्मिकं
वादं अभिनिगण्हाति अभिनिप्पीळेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति ।
तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासहमहासहा होति — ‘पण्डितो वत्त, 25
भो, पण्डितो वत्त, भो’ ति ।

१. अजिनी — स्या० । २. स्या० पोत्वके नत्थि । ३-३. पजानन्ति — सी० ।
४. उपारद्धम्हा — सी०, रो० । ५. उच्चासहा महासहा — सी०, स्या०, रो० ।

६. "इष पन, भिक्खवे, एकच्चो अघम्मिकेन वादेन घम्मिकं च वादं अघम्मिकं च वादं अभिनिगण्हाति अभिनिप्पीळेति, तेन च अघम्मिकं परिसं रञ्जेति । तेन सा अघम्मिका परिसा उच्चासह-महासद्दा होति - 'पण्डितो वत, भो, पण्डितो वत, भो' ति" ।

R. 231 5 ७. "अघम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो घम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अघम्मं च विदित्वा घम्म च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा घम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं ।

८. "कतमो च, भिक्खवे, अघम्मो, कतमो च घम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मादिट्ठि
10 घम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला घम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला घम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

९. "मिच्छासङ्कप्पो, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मासङ्कप्पो घम्मो .. मिच्छावाचा, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मावाचा घम्मो .. मिच्छाकम्मन्तो,
15 भिक्खवे, अघम्मो; सम्माकम्मन्तो घम्मो ... मिच्छाआजीवो, भिक्खवे, अघम्मो; सम्माआजीवो घम्मो .. मिच्छावायामो, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मावायामो घम्मो . मिच्छासति, भिक्खवे, अघम्मो; सम्मासति घम्मो .. मिच्छासमाधि, भिक्खवे अघम्मो; सम्मासमाधि घम्मो .. मिच्छाआणं, भिक्खवे, अघम्मो; सम्माआणं घम्मो ।

20 १०. "मिच्छाविमुत्ति, भिक्खवे, अघम्मो; सम्माविमुत्ति घम्मो; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला घम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला घम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

R. 232 23 ११. "अघम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो घम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अघम्मं च विदित्वा घम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा घम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं" ति ।

* 'इष पन भिक्खवे एकच्चो घम्मिकेन वादेन अघम्मिकं वादं ... वत भो वी' ति सी०, त्या०, रो० पोत्थकेषु अचिको पाठो विसति ।

५. सङ्गारवसुत्तं

१. अथ खो सङ्गारवो^१ ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सर्द्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “किं नु खो, भो गोतम, ओरिमं तीरं, किं
पारिमं तीरं” ति ?

5

२. “मिच्छादिट्ठि खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं
तीरं; मिच्छासङ्कप्पो ओरिमं तीरं, सम्मासङ्कप्पो पारिमं तीरं; मिच्छा-
वाचा ओरिमं तीरं, सम्मावाचा पारिमं तीरं; मिच्छाकम्मन्तो ओरिमं
तीरं, सम्माकम्मन्तो पारिमं तीरं; मिच्छाआजीवो ओरिमं तीरं, सम्मा-
आजीवो पारिमं तीरं; मिच्छावायामो ओरिमं तीरं, सम्मावायामो 10
पारिमं तीरं; मिच्छासति ओरिमं तीरं, सम्मासति पारिमं तीरं; मिच्छा-
समाधि ओरिमं तीरं, सम्मासमाधि पारिमं तीरं; मिच्छाआणं ओरिमं
तीरं, सम्माआणं पारिमं तीरं; मिच्छाविमुत्ति ओरिमं तीरं, सम्मा-
विमुत्ति पारिमं तीरं ति । इदं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं
तीरं ति ।

15

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।

अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥

“ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।

ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुब्रेय्यं सुदुत्तरं ॥

“कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेय पण्डितो ।

ओका अनोकमागम्म^२, विवेके यत्थ दूरमं ॥

20 B. 446

“तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।

परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्खेसेहि पण्डितो ॥

“येसं सम्बोधिपङ्केसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।

आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रता ।

खीणासवा जुत्तिमन्तो^३, ते लोके परिनिब्बूता” ति ॥

R. 293

25

१. सङ्गारवो — स्या० । २. अनोकमागम्म — स्या० । ३. जुत्तिमन्तो — मो०

६. ओरिमतीरसुत्तं

१. "ओरिमं च, भिक्खवे", तीरं देसेस्सामि पारिमं च तीरं ।
तं सुणाय, सावुकं मनसि करोय; आसिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति
खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

२. "कतमं च, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, कतमं च पारिमं तीरं ?
५ मिच्छादिट्ठि ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं तीरं .. पे०... मिच्छा-
विमुत्ति ओरिमं तीरं, सम्माविमुत्ति पारिमं तीरं । इदं खो, भिक्खवे,
ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

"अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।

अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुवावति ॥

१० "ये च खो सम्मदक्खाते, वम्मे धम्मामुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुवेय्यं सुदुत्तरं ॥

"कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेण पण्डितो ।

ओका अनोक्कमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥

"तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।

१५ परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

"येसं सम्बोधिपङ्केसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।

आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रता ।

खीणासवा जुत्तिमन्तो, ते लोके परिनिव्वुता" ति ॥

७. पठमपच्चोरोहणीसुत्तं

B. 447

R. 234

१. तेन खो पन समयेन जाणुस्सोणि^१ ब्राह्मणो तद्वहुपोसथे
सीसंन्हातो^२ नवं खोभयुगं निवत्थो अल्लकुसमुट्ठि^३ आदाय. भगवतो
अविद्वरे एकमन्तं ठितो होत्ति । अहसा खो भगवा जाणुस्सोणि ब्राह्मणं
तद्वहुपोसथे सीसंन्हातं नवं खोभयुगं निवत्थं अल्लकुसमुट्ठि आदाय एकमन्तं^४
ठितं । दिस्वान^५ जाणुस्सोणि ब्राह्मणं एतदवोच -

२. "किं नु त्वं, ब्राह्मण, तद्वहुपोसथे सीसंन्हातो नवं खोभयुगं

१. बी भिक्खवे - नी०, स्था०, रो० । २. मिच्छादिट्ठि भिक्खवे - सी०, स्था०,
रो० । ३. जानुस्सोणि - सी० । ४. सीसंन्हातो - सी०, रो०; नीसंन्हातो - स्था० । ५. मन्तं
कुसमुट्ठि - सी०, रो० । ६. अविद्वरे एकमन्तं - सी०, स्था०, रो० । ७. दिस्वा - सी०, रो० ।

निवत्थो अल्लकुसमुट्ठि आदाय एकमन्तं ठितो ? किं न्वज्ज ब्राह्मण-
कुलस्सा” ति ?

“पञ्चोरोहिणी, भो गोतम, अज्ज ब्राह्मणकुलस्सा” ति ।

“यथा कथं पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहिणी होती” ति ?

“इध, भो गोतम, ब्राह्मणा तदहुपोसथे सीसन्हाता नवं खोमयुगं 5
निवत्था अल्लेन गोमयेन पथवि ओपुञ्जित्वा हरितेहि कुसेहि पत्थरित्वा
अन्तरा च वेलं अन्तरा च अग्यागारं सेय्यं कप्पेन्ति । ते तं रत्ति तिवखत्तु
पच्चुद्वाय पञ्जलिका अग्गि नमस्सन्ति — ‘पञ्चोरोहाम भवन्तं, पच्चो-
रोहाम भवन्तं’ ति । बहुकेन च सप्पित्तेलनवनीतेन अग्गि सन्तप्पेन्ति ।
तस्सा च रत्तिया अच्चयेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन ब्राह्मणे 10
सन्तप्पेन्ति । एवं, भो गोतम, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहिणी होती” ति ।

“अज्जथा खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहिणी होति,
अज्जथा च पन अरियस्स विनये पञ्चोरोहिणी होती” ति ।

“यथा कथं पन, भो गोतम, अरियस्स विनये पञ्चोरोहिणी
होति ? साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये 15
पञ्चोरोहिणी होती” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि;
भासिस्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच —

B. 448

३. “इध, ब्राह्मण, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — 20 R. 235
‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’
ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छादिट्ठि पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चो-
रोहति ।

.. मिच्छासङ्कप्पस्स खो पापको विपाको — दिट्ठे चेव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छासङ्कप्पं पजहति; 25
मिच्छासङ्कप्पा पच्चोरोहति ।

... मिच्छावाचाय खो पापको विपाको — दिट्ठे चेव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छावाचं पजहति;
मिच्छावाचाय पच्चोरोहति ।

... मिच्छाकम्मन्तस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्गाय मिच्छाकम्मन्तं पजहति; मिच्छाकम्मन्ता पच्चोरोहति ।

... मिच्छाआजीवस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे
5 अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्गाय मिच्छाआजीव पजहति;
मिच्छाआजीवा पच्चोरोहति ।

... मिच्छावायामस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्गाय मिच्छावायामं पजहति;
मिच्छावायामा पच्चोरोहति ।

10 ... मिच्छासतिया खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्गाय मिच्छासति पजहति,
मिच्छासतिया पच्चोरोहति । -

... मिच्छासमाधिस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्गाय मिच्छासमाधि पजहति;
15 मिच्छासमाधिम्हा पच्चोरोहति ।

B. 449

... मिच्छाआणस्स खो पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्गाय मिच्छाआणं पजहति;
मिच्छाआणम्हा पच्चोरोहति ।

“इध, ब्राह्मण, ... पटिसञ्चिक्खति - ‘मिच्छाविमुत्तिया खो
20 पापको विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति
पटिसङ्गाय मिच्छाविमुत्ति पजहति, मिच्छाविमुत्तिया पच्चोरोहति ।
एवं खो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती” ति ।

४. “अज्जथा, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी, अज्जथा
च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होति । इमिस्सा च, भो गोतम,
25 अरियस्स विनये पच्चोरोहणिया ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी कलं नावति
सोळसि । अभिक्कन्तं, भो गोतम .. पे०... उपासकं सं भवं गोतमो
घारेतु अज्जतमो पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

R. 296

८. द्रुतियपच्चोरोहणीसुत्तं

१. “अरियं वो भिक्खवे, पच्चोरोहणि देसेस्सामि । तं सुणाथ...
 कतमा च, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी ? इध, भिक्खवे, अरियसावको
 इति पटिसञ्चिक्खति - ‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको - दिट्ठे
 चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्गाय मिच्छादिट्ठि
 पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । मिच्छासङ्कप्पस्स खो पापको ४
 विपाको ... मिच्छावाचाय खो ... मिच्छाकम्मन्तस्स खो ... मिच्छा-
 आजीवस्स खो ... मिच्छावायामस्स खो ... मिच्छासतिया खो ... मिच्छा-
 समाधिस्स खो ... मिच्छाआणस्स खो ... मिच्छाविमुत्तिया खो पापको
 विपाको - दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्गाय
 मिच्छाविमुत्ति पजहति; मिच्छाविमुत्तिया पच्चोरोहति । अयं बुच्चति, 10
 भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी” ति ।

९. पुब्बङ्गमसुत्तं

१. “सुरियस्स^१, भिक्खवे, उदयतो एतं पुब्बङ्गमं एतं पुब्ब-
 निमित्तं, यदिदं - अरुणुग्गं^२ । एवमेव खो, भिक्खवे, कुसलानं धम्मनं
 एतं पुब्बङ्गमं एतं पुब्बनिमित्तं, यदिदं - सम्मादिट्ठि । सम्मादिट्ठिकस्स^३,
 भिक्खवे, सम्मासङ्कप्पो प्होति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मावाचा प्होति, 15
 सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो प्होति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो
 प्होति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो प्होति, सम्मावायामस्स सम्मा-
 सति प्होति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि प्होति, सम्मासमाधिस्स
 सम्माआणं प्होति, सम्माआणिस्स सम्माविमुत्ति प्होति” ति ।

B. 450

Z. 237

१०. आसवक्खयसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता आसवानं 20
 खयाय संवत्तन्ति । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मा-
 वाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मा-
 समाधि, सम्माआणं, सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा
 भाविता बहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तन्ती” ति ।

पच्चोरोहणिवग्गो वारससो ।

१ सुरियस्स - य० । २ अरुणुग्गं - सी०, रो०; अरुणुत्त - त्या० । ३ दिट्ठिस्स -
 सी०, रो० ।

तत्सुद्वानं

तयो अथम्मा' अजितो, सङ्गारवो च ओरिमं ।
द्वे जेव पच्चोरोहणी, पुब्बज्जमं आसवक्खयो' ति ॥

— ० —

१३. परिसुद्धवग्गो'

१. पठमसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, नाञ्जत्र
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा,
५ सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि,
सम्माआणं, सम्माविमुत्ति — इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा परिसुद्धा
परियोदाता, नाञ्जत्र सुगतविनया" ति ।

२. दुतियसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा अनुपपन्ना उपपज्जन्ति, नाञ्जत्र
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति —
१० इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा अनुपपन्ना उपपज्जन्ति, नाञ्जत्र सुगत-
विनया" ति ।

३. ततियसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा महप्फला महानिसंसा, नाञ्जत्र
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति —
इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा महप्फला महानिसंसा, नाञ्जत्र
१५ सुगतविनया" ति ।

४. चतुत्थसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा रागविनयपरियोसाना होन्ति
दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्जत्र

१. अथम्मं — सी० । २. आसवो वा — सी०, रो० । ३. परिसुद्धवग्गो — स्वा० ।

सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस घम्मा रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियो-
साना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

५. पञ्चमसुक्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, घम्मा एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरो-
धाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तन्ति, नाञ्जत्र 5
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे
खो, भिक्खवे, दस घम्मा एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय
अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया”
ति ।

६. षष्ठसुक्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, घम्मा भाविता बहुलीकता अनुप्पन्ना 10
उप्पज्जन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस घम्मा भाविता बहुलीकता
अनुप्पन्ना उप्पज्जन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति । R. 239

७. सप्तमसुक्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, घम्मा भाविता बहुलीकता महप्फला
होन्ति महानिसंसा, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि 15
... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस घम्मा भाविता
बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

८. अष्टमसुक्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, घम्मा भाविता बहुलीकता राग-
विनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनय-
परियोसाना होन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि 20
... पे०... सम्माविमुत्ति - इमे खो, भिक्खवे, दस घम्मा भाविता

वहुलीकता रागविनयपरियोक्षाना होन्ति दोसविनयपरियोक्षाना होन्ति
मोहविनयपरियोक्षाना होन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

६. नवमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता बहुलीकता एकन्त-
निव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय
5 निव्वानाय संबत्तन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि
... पे०... सम्माविमुत्ति — इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता बहुली-
कता एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय
सम्बोधाय निव्वानाय संबत्तन्ति, नाञ्जत्र सुगतविनया” ति ।

१०. दसमसुत्तं

R. 240

१. “दसयिमे, भिक्खवे, मिच्छत्ता । कतमे दस ? मिच्छा-
10 दिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो,
मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाआणं, मिच्छा-
विमुत्ति — इमे खो, भिक्खवे, दस मिच्छत्ता” ति ।

११. एकादसमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, सम्मत्ता । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि,
सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मा-
15 वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माआणं, सम्माविमुत्ति — इमे
खो, भिक्खवे, दस सम्मत्ता” ति ।

परिसुद्धवग्गो तेरसमो ।

१२. साधुवग्गो

१. साधुसुत्तं

१. “साधुं च वो, भिक्खवे, देसेस्सायि’ असाधुं च । तं
सुणाय, साधुकं मनसि करोष; भासिस्सायी” ति । “एवं, भन्ते” ति
खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

१. देसिस्सायि — सी०, त्या०, रो० ।

२. “कतमं च, भिक्खवे, असाधु” ? मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कप्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाआणं, मिच्छाविमुत्ति — इदं बुच्चति, भिक्खवे, असाधु । कतमं च, भिक्खवे, साधु” ? सम्मादिट्ठि, सम्मा-सङ्कप्पो, सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, ५ सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माआणं, सम्माविमुत्ति — इदं बुच्चति, भिक्खवे, “साधु” ति ।

R. 241

२. अरियधम्मसुत्तं

१. “अरियधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियधम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं बुच्चति, भिक्खवे, अनरियो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अरियो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — १० अयं बुच्चति, भिक्खवे, अरियो धम्मो” ति ।

३. अकुसलसुत्तं

१. “अकुसलं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि कुसलं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अकुसलं ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छा-विमुत्ति — इदं बुच्चति, भिक्खवे, अकुसलं । कतमं च, भिक्खवे, कुसलं ? १५ सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — इदं बुच्चति, भिक्खवे, कुसलं” ति ।

४. अत्थसुत्तं

१. “अत्थं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनत्थं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनत्थो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छा-विमुत्ति — अयं बुच्चति, भिक्खवे, अनत्थो । कतमो च, भिक्खवे, अत्थो ? २० सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं बुच्चति, भिक्खवे, अत्थो” ति ।

R. 242

५. धम्मसुत्तं

१. “धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अधम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो ? मिच्छादिट्ठि .. पे०... मिच्छा-

B. 454

१. कतमो — सी० । २. असाधु — सी०, स्या०, रो० । ३. साधु — सी०, स्या०, रो० ।

अ०४-३८

विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अघम्मो । कतमो च, भिक्खवे, घम्मो ?
सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, घम्मो” ति ।

६. सासवसुत्तं

१. “सासवं च वो, भिक्खवे, घम्मं देसेस्सामि अनासवं च । तं
सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सासवो घम्मो ? मिच्छादिट्ठि
५ ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सासवो घम्मो ।
कतमो च, भिक्खवे, अनासवो घम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनासवो घम्मो” ति ।

७. सावज्जसुत्तं

१. “सावज्जं च वो, भिक्खवे, घम्मं देसेस्सामि अनवज्जं च ।
तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सावज्जो घम्मो ? मिच्छादिट्ठि
१० ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सावज्जो घम्मो ।
कतमो च, भिक्खवे, अनवज्जो घम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जो घम्मो” ति ।

८. तपनीयसुत्तं

१. “तपनीयं च वो, भिक्खवे, घम्मं देसेस्सामि अतपनीयं
च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, तपनीयो घम्मो ? मिच्छा-
१५ दिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, तपनीयो घम्मो ।
कतमो च, भिक्खवे, अतपनीयो घम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अतपनीयो घम्मो” ति ।

९. आचयगामिसुत्तं

१. “आचयगामि च वो, भिक्खवे, घम्मं देसेस्सामि अपचयगामि
च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, आचयगामी घम्मो ?
२० मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, आचय-

गामी धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो ? सम्मा-
दिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अपचयगामी
धम्मो” ति ।

B. 455

१०. दुक्खद्वयसुत्तं

१. “दुक्खद्वयं” च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखद्वयं च ।
तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खद्वयो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि 5
... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खद्वयो धम्मो ।
कतमो च, भिक्खवे, सुखद्वयो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-
विमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखद्वयो धम्मो” ति ।

११. दुक्खविपाकसुत्तं

१. “दुक्खविपाकं” च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखविपाकं
च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खविपाको धम्मो ? 10
मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
दुक्खविपाको धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सुखविपाको धम्मो ?
सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखविपाको
धम्मो” ति ।

R. 244

साधुवग्गो ब्रूहसमी ।

१५. अरियवग्गो

१. अरियमगसुत्तं

१. “अरियमगं” च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनरिय- 15
मगं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो मगो ?
मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो
मगो । कतमो च, भिक्खवे, अरियो मगो ? सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो मगो” ति ।

२. कण्हमग्गसुत्तं

१. “कण्हमग्गं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुक्कमग्गं
 R. 245 च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, कण्हमग्गो ? मिच्छादिट्ठि
 B. 456 ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, कण्हमग्गो । कतमो
 च, भिक्खवे, सुक्कमग्गो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं
 5 वुच्चति, भिक्खवे, सुक्कमग्गो” ति ।

३. सद्धम्मसुत्तं

१. “सद्धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असद्धम्मं च । तं सुणाथ
 ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असद्धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छा-
 विमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, असद्धम्मो । कतमो च, भिक्खवे,
 सद्धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
 10 सद्धम्मो” ति ।

४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं

१. “सप्पुरिसधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असप्पुरिसधम्मं
 च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसधम्मो ? मिच्छा-
 दिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिस-
 धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०...
 15 सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो” ति ।

५. उप्पादेतब्बसुत्तं

१. “उप्पादेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न उप्पादे-
 तब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न उप्पादेतब्बो
 धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
 न उप्पादेतब्बो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो धम्मो ?
 R. 246 20 सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो
 धम्मो” ति ।

६. आसेवितव्वसुत्तं

१. “आसेवितव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न आसेवितव्वं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न आसेवितव्वो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न आसेवितव्वो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, आसेवितव्वो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, 5 आसेवितव्वो धम्मो” ति ।

७. भावेतव्वसुत्तं

१. “भावेतव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न भावेतव्वं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न भावेतव्वो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न भावेतव्वो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, भावेतव्वो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... 10 सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, भावेतव्वो धम्मो” ति ।

B. 457

८. बहुलीकातव्वसुत्तं

१. “बहुलीकातव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न बहुलीकातव्वं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न बहुलीकातव्वो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न बहुलीकातव्वो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, बहुलीकातव्वो धम्मो ? 15 सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, बहुलीकातव्वो धम्मो” ति ।

९. अनुस्सरितव्वसुत्तं

१. “अनुस्सरितव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न अनुस्सरितव्वं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न अनुस्सरितव्वो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न अनुस्सरितव्वो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अनुस्सरितव्वो धम्मो ? 20 सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सरितव्वो धम्मो” ति ।

R. 247

१०. सच्छिकातब्बसुत्तं

१. “सच्छिकातब्बं च दो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न सच्छिकातब्बं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न सच्छिकातब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न सच्छिकातब्बो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सच्छिकातब्बो धम्मो ?
- ५ सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सच्छिकातब्बो धम्मो” ति ।

अरियवग्गो पत्तरसमो ।

ततिमो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

१६. पुग्गलवग्गो

१. सेवितब्बसुत्तं

B. 458

R. 248

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पुग्गलो न सेवितब्बो । कतमेहि दसहि ? मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्कप्पो होति, मिच्छावाचो होति, मिच्छाकम्मन्तो होति, मिच्छाआजीवो होति, मिच्छावायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति, मिच्छाआणी
- १० होति, मिच्छाविमुत्ति होति — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो पुग्गलो न सेवितब्बो ।

२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पुग्गलो सेवितब्बो । कतमेहि दसहि ? सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो
- १५ होति, सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माआणी होति, सम्माविमुत्ति होति — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो पुग्गलो सेवितब्बो” ति ।

२-१२. भजितब्बादिसुत्ताणि

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पुग्गलो न भजितब्बो
- २० ... पे०... भजितब्बो ... पे०... न पयिरुपासितब्बो ... पयिरुपासितब्बो ... पे०... न पुज्जो होति ... पुज्जो होति ... पे०... न पासंसो होति ...

पासंसो होति ... पे०... अगारवो होति ... सगारवो होति ... पे०... अप्प-
 तिस्सो^१ होति ... सप्पतिस्सो^२ होति ... पे०... न आराधको होति ...
 आराधको होति ... पे०... न विसुज्झति ... विसुज्झति ... पे०... मानं
 नाधिभोति ... मानं अधिभोति ... पे०... पञ्जाय न वड्ढति ... पञ्जाय
 वड्ढति ... पे०... ।

R. 249

5

२. “बहुं अपुञ्जं पसवति ... बहुं पुञ्जं पसवति । कतमेहि
 दसहि ? सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्कप्पो होति, सम्मावाचो होति,
 सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मा-
 सति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माआणी होति, सम्माविमुत्ति होति
 — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो पुगलो बहुं पुञ्जं
 पसवती” ति ।

B. 459

10

पुगलवग्गो सोऽसमो ।

— ० —

१७. जाणुस्सोणिवग्गो

१. ब्राह्मणपञ्चोरोहणीसुतं

१. तेन खो पन समयेन जाणुस्सोणि ब्राह्मणो तदहुपोसथे
 सीसन्हातो नवं खोमयुगं निवत्थो अल्लकुसमुट्ठि आदाय भगवतो
 अविद्वरे एकमन्तं ठितो होति । अइसा खो भगवा जाणुस्सोणि ब्राह्मणं
 तदहुपोसथे सीसन्हातं नवं खोमयुगं निवत्थं अल्लकुसमुट्ठि आदाय एकमन्तं
 ठितं । दिस्वान जाणुस्सोणि ब्राह्मणं एतदवोच —

15

२. “किं नु त्वं, ब्राह्मण, तदहुपोसथे सीसन्हातो नवं खोमयुगं
 निवत्थो अल्लकुसमुट्ठि आदाय एकमन्तं ठितो ? किं न्वज्ज ब्राह्मण-
 कुलस्सा” ति ?

“पञ्चोरोहणी, ओ गोतम, अज्ज ब्राह्मणकुलस्सा” ति ।

20

“यथा कथं पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती” ति ?

R. 250

“इध, ओ गोतम, ब्राह्मणा तदहुपोसथे सीसन्हाता नवं खोमयुगं
 निवत्था अल्लेन गोमयेन^१ पथवि ओपुञ्जित्वा हरितेहि कुसेहि पथरित्वा

१ अप्पतिक्खो — सी०, स्या०, रो० । २. सप्पतिक्खो — सी०, स्या०, रो० । ३. ति पुञ्जि
 — सी० । ४. गोमेन — सी० ।

अन्तरा च बेलं अन्तरा च अग्न्याचारं सेव्यं कथ्येन्ति । ते तं रत्तिं त्रिकञ्चतुं
पञ्चद्वयं पञ्चलिका अग्निं नमस्सन्ति — ‘पञ्चोरोहाम भवन्तं, पञ्चो-
रोहाम भवन्तं’ ति । बहुकेन च सप्पित्तेनवननीतेन अग्निं स्तप्येन्ति ।
तस्सा च रत्तिया अञ्चयेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन ब्राह्मणे
5 सन्तप्येन्ति । एवं, भो गोतम, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती” ति ।

“अञ्जया खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती,
अञ्जया च पन अरियस्स विनये पञ्चोरोहणी होती” ति ।

B. 460

“यथा कथं पन, भो गोतम, अरियस्स विनये पञ्चोरोहणी
होति ? साधु मे भवं गोतमो तथा वम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये
10 पञ्चोरोहणी होती” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि;
भासिस्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो जायुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो
पञ्चस्सोसि । भगवा एतदवोच —

३. “इध, ब्राह्मण, अरियसावको इति पटिसम्भिव्वति —
15 ‘पाणात्तिपातस्स खो पापको विपाको दिट्ठे चेव वम्मो अभिसम्परायं चा’
ति । सो इति पटिसङ्काय पाणात्तिपातं पजहति; पाणात्तिपाता
पञ्चोरोहति ।

... अदिन्नादानस्स खो पापको विपाको — दिट्ठे चेव वम्मो
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्काय अदिन्नादानं पजहति;
20 अदिन्नादाना पञ्चोरोहति ।

... कामेसुमिच्छाचारस्स खो पापको विपाको — दिट्ठे चेव वम्मो
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्काय कामेसुमिच्छाचारं
पजहति; कामेसुमिच्छाचारा पञ्चोरोहति ।

... मुसावादस्स खो पापको विपाको — दिट्ठे चेव वम्मो अभिसम्प-
R. 251 25 रायं चा ति । सो इति पटिसङ्काय मुसावादं पजहति; मुसावादा
पञ्चोरोहति ।

... पिसुणाय वाचाय खो पापको विपाको — दिट्ठे चेव वम्मो
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्काय पिसुणं वाचं पजहति;
पिसुणाय वाचाय पञ्चोरोहति ।

... फरसाय वाचाय खो पापको विपाको – दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय फरसं वाचं पजहति; फरसाय वाचाय पच्चोरोहति ।

... सम्फप्पलापस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय सम्फप्पलापं पजहति; 5 सम्फप्पलापा पच्चोरोहति ।

... अभिज्झाय खो पापको विपाको – दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय अभिज्झं पजहति; अभिज्झाय पच्चोरोहति ।

B. 461

... ब्यापादस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं 10 चा ति । सो इति पटिसङ्खाय ब्यापादं पजहति; ब्यापादा पच्चोरोहति ।

“इध, ब्राह्मण ... पटिसञ्चिक्खति – ‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको – दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्खाय मिच्छादिट्ठि पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । एवं खो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती” ति । 15

! ४. “अञ्जथा खो, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होती, अञ्जथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती । इमिस्सा^१, भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणिया ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी कलं नागघति सोळ्ळसि । अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं अबं गोतमो धारेसु अण्णतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति । 20

२. अरियपच्चोरोहणीसुत्तं

१. “अरियं वो, भिक्खवे, पच्चोरोहणिं देसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुक मनसि करोथ; आसिस्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. “कतमा च, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी ? इध, 25 भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – ‘पाणातिपातस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चैव धम्मं अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्खाय पाणातिपातं पजहति; पाणातिपाता पच्चोरोहति ।

R. 252

१. इमिस्स च – वी०, स्या०, रो० ।

... अदिज्ञादानस्स खो पापको विपाको — दिट्ठे चेव धम्मो अमि-
सम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्खाय अदिज्ञादानं पजहति;
अदिज्ञादाना पच्चोरोहति ।

... कामेसुमिच्छाचारस्स खो पापको विपाको ... पे०... कामेसु-
5 मिच्छाचारा पच्चोरोहति ।

B. 462

... मुसावादस्स खो पापको विपाको ... पे०... मुसावादा
पच्चोरोहति ।

... पिसुणाय वाचाय खो पापको विपाको ... पे०... पिसुणाय
वाचाय पच्चोरोहति ।

10 ... फरसाय वाचाय खो पापको विपाको ... पे०... फरसाय
वाचाय पच्चोरोहति ।

... सम्फप्पलापस्स खो पापको विपाको ... पे०... सम्फप्पलापा
पच्चोरोहति ।

... अभिज्झाय खो पापको विपाको ... पे०... अभिज्झाय
15 पच्चोरोहति ।

... व्यापादस्स खो पापको विपाको ... पे०... व्यापादा पच्चो-
रोहति ।

“इध, भिक्खवे ... पटिसञ्चिक्खति — ‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको,
विपाको — दिट्ठे चेव धम्मो अमिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्खाय
20 मिच्छादिट्ठि पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी” ति ।

३. सङ्गारवसुत्तं

१. अथ खो सङ्गारवो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो
25 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२. “किं नु खो, सो गोतम, ओरिमं तीरं, किं पारिमं तीरं” ति ?

“पाणातिपातो खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, पाणातिपाता वेरमणी
पारिमं तीरं । अदिज्ञादानं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, अदिज्ञादाना

वेरमणी पारिमं तीरं । कामेसुमिच्छाचारो ओरिमं तीरं, कामेसु-
मिच्छाचारा वेरमणी पारिमं तीरं । मुसावादो ओरिमं तीरं, मुसावादा ,
वेरमणी पारिमं तीरं । पिसुणा वाचा ओरिमं तीरं, पिसुणाय वाचाय
वेरमणी पारिमं तीरं । फरुसा वाचा ओरिमं तीरं, फरुसाय वाचाय वेरमणी
पारिमं तीरं । सम्फप्पलापो ओरिमं तीरं, सम्फप्पलापा वेरमणी पारिमं 5
तीरं । अभिज्झा ओरिमं तीरं, अनभिज्झा पारिमं तीरं । ब्यापादो ओरिमं
तीरं, अब्यापादो पारिमं तीरं । मिच्छादिट्ठि ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि
पारिमं तीरं । इदं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारयामिनो ।

B. 463,
R. 253

अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुवावति ॥

10

“ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मं धम्मामनुवत्तिनो ।

ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥

“कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।

ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥

“तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।

15

परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

“येसं सम्बोधियङ्गेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।

आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ते रता ।

खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिब्बुता” ति ॥

४. ओरिमसुत्तं

१. “ओरिमं च, भिक्खवे, तीरं देसेस्सामि पारिमं च तीरं । 20
तं सुणाय ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, कतमं च पारिमं
तीरं ? पाणातिपातो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, पाणातिपाता वेरमणी
पारिमं तीरं । अदिन्नादानं ओरिमं तीरं, अदिन्नादाना वेरमणी
पारिमं तीरं । कामेसुमिच्छाचारो ओरिमं तीरं, कामेसुमिच्छाचारा
वेरमणी पारिमं तीरं । मुसावादो ओरिमं तीरं, मुसावादा वेरमणी 25
पारिमं तीरं । पिसुणा वाचा ओरिमं तीरं, पिसुणाय वाचाय वेरमणी
पारिमं तीरं । फरुसा वाचा ओरिमं तीरं, फरुसाय वाचाय वेरमणी
पारिमं तीरं । सम्फप्पलापो ओरिमं तीरं, सम्फप्पलापा वेरमणी पारिमं

तीरं । अभिज्ज्ञा ओरिमं तीरं, अनभिज्ज्ञा पारिमं तीरं । व्यापादो ओरिमं तीरं, अव्यापादो पारिमं तीरं । मिच्छादिद्वि ओरिमं तीरं, सम्मादिद्वि पारिमं तीरं । इदं खो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

R. 254 5

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥

“ये च खो सम्मदक्खाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥

B. 464

10

“कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।
ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥

“तत्राभिरतिमिच्छेय्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
परियोदपेय्य अत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

“येसं सम्बोधिज्झेसु, सम्मा चित्तं सुमावितं ।
आदानपटिनिस्सग्गे, अनुपादाय ये रता ।

15

खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिव्वुता” ति ॥

५. पठमअधम्मसुत्तं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो अनत्थो च; धम्मो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ? पाणाति-
पातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरसा
वाचा, सम्फप्पलापो, अभिज्ज्ञा, व्यापादो, मिच्छादिद्वि - अयं वुच्चति,
भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ।

३. “कतमो च, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ? पाणातिपाता
वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी, मुसावादा
वेरमणी, पिसुगाय वाचाय वेरमणी, फरसाय वाचाय वेरमणी, सम्फ-
प्पलापा वेरमणी, अनभिज्ज्ञा, अव्यापादो, सम्मादिद्वि - अयं वुच्चति,
भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ।

४. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो अनत्थो च; धम्मो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं” ति, इति यूयं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं” ति ।

६. द्वुतियमधम्मसुत्तं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्थो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्तान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि । 5 R. 255 B. 465

२. अथ खो तेसं भिक्खून् अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि — “इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उहेसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविमजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्थो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं’ ति । को नु खो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उहेसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविमजित्वा वित्थारेण अत्थं विमज्जेया” ति ? 10 15

३. अथ खो तेसं भिक्खून् एतदहोसि — “अथं खो आयस्मा महाकच्चानो सत्थु चैव संवणितो, सम्भावितो च विञ्चूनं सब्रह्मचारीनं । पट्ठोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उहेसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेण अत्थं अविमजित्वा वित्थारेण अत्थं विमजितुं । यन्नून मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं पुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा महाकच्चानो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा” ति । 20

४. अथ खो ते भिक्खू येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मता महाकच्चानेन सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदवोचुं — 25

५. “इदं खो नो, आवुसो कच्चान, भगवा सङ्खित्तेन उहेसं उद्दिसित्वा वित्थारेण अत्थं अविमजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो

R. 256

— ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्थो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितव्वं’ ति ।

B. 466

“तेसं नो, आवुसो; अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि
5 — ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिस्सित्वा वित्थारेण
अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — अधम्मो च, भिक्खवे
... पे०... तथा पटिपज्जितव्वं’ ति । को नु खो इमस्स भगवता
सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा वित्थारेण
अत्थं विभजेय्या’ ति ?

10

“तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अयं खो आयस्मा
महाकच्चानो सत्थु चेव संवणितो, सम्मावितो च विज्झूनं सन्नह्मचारीनं ।
पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स
वित्थारेण अत्थं अविभजित्वा वित्थारेण अत्थं विभजितुं । यन्न भयं
येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा आयस्मान्तं
15 महाकच्चानं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा महाकच्चानो,
व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा’ ति । विभजतु आयस्मा
महाकच्चानो” ति ।

६. “सेव्यथापि, आवुसो, पुरिसो सारत्थिको सारगवेषी सार-
परियेसत्तं चरमानो महतो उक्खस्स तिट्ठतो सारवतो अतिक्कम्ममेव मूलं
20 अतिक्कम्म खन्वं साखापलासे सारं परियेसितव्वं मज्जेय्य । एवं
सम्पदमिदं आयस्मन्तानं सत्थरि सम्मुखीभूते तं भगवन्तं अतिसित्वा
अम्हे एतमत्थं पटिपुच्छितव्वं मज्जेय्य । सो हावुसो, भगवा जानं जानाति
पस्सं पस्सति चक्खुभूतो आणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता
अत्थस्स निज्जेता अमत्तस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स
अत्थस्स निज्जेता अमत्तस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स
R. 257 25 कालो अहोसि यं तुम्हे भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छे-
य्याथ । यथा वो भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याथ” ति ।

७. “अब्बा, आवुसो कच्चान, भगवा जानं जानाति पस्सं पस्सति
चक्खुभूतो आणभूतो धम्मभूतो ब्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्थस्स निज्जेता
अमत्तस्स दाता धम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स कालो अहोसि
30 यं मयं भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो
भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याम । अपि चायस्मा महाकच्चानो

सत्यु चेव संवणितो, सम्भावितो च विञ्चूनं सन्नहाचारीनं । पहीति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्घित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविमत्तस्स वित्थारेन अत्थं विमजितुं । विमजतायस्मा महाकच्चानो अग्रं करित्वा” ति ।

८. “तेन हावुसो, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासि- 5 B. 467
स्सामी” ति । “एवं, आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाकच्चा-
नस्स पच्चस्सोसुं । अथायस्मा महाकच्चानो एतदवोच —

९. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्घित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा
वित्थारेन अत्थं अविमजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — ‘अधम्मो च,
भिक्खवे, वेदितव्वो ... पे०... तथा पटिपज्जितव्वं’ ति । कतमो आवुसो, 10
अधम्मो, कतमो च धम्मो; कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?

१०. “पाणातिपातो, आवुसो, अधम्मो; पाणातिपाता वेरमणी
धम्मो; ये च पाणातिपातपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा
सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पाणातिपाता वेरमणीपच्चया च अनेके
कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो । 15

११. “अदिसादानं, आवुसो, अधम्मो; अदिसादाना वेरमणी
धम्मो; ये च अदिसादानपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा
सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अदिसादाना वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला
धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो । R. 258

१२. “कामेसुमिच्छाचारो, आवुसो, अधम्मो; कामेसुमिच्छा- 20
चारा वेरमणी धम्मो; ये च कामेसुमिच्छाचारपच्चया अनेके पापका
अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी-
पच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१३. “मुसावादो, आवुसो, अधम्मो; मुसावादा वेरमणी धम्मो;
ये च मुसावादपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं 25
अनत्थो; मुसावादा वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१४. “पिसुणा वाचा, आवुसो, अधम्मो; पिसुणाय वाचाय
वेरमणी धम्मो; ये च पिसुणवाचापच्चया अनेके पापका अकुसला

धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पिसुणाय वाचाय वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

B. 468

१५. “फरसा वाचा, आवुसो, अधम्मो; फरसाय वाचाय वेरमणी धम्मो; ये च फरसावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; फरसाय वाचाय वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१६. “सम्फप्पलापो, आवुसो, अधम्मो; सम्फप्पलापो वेरमणी धम्मो; ये च सम्फप्पलापपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्फप्पलापो वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१७. “अभिज्झा, आवुसो, अधम्मो; अनभिज्झा धम्मो; ये च अभिज्झापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अनभिज्झापच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१८. “अव्यापादो, आवुसो, अधम्मो; अव्यापादो धम्मो; ये च अव्यापादपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; अव्यापादपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१९. “मिच्छादिट्ठि, आवुसो, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

R. 259

२०. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्तारेण अत्थं अविभजित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो — अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं’ ति । इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्तारेण अत्थं अविभजित्तस्स’ एवं वित्तारेण अत्थं आजानामि । आकङ्खमाना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तं येव उपसङ्गमित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ । यथा नो भगवा व्याकरोति तथा नं धारेय्याथा’ ति ।

“एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्सतो महाकच्चानस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना येन भगवा तेनुप-
सङ्कमिषु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु ।
एकमन्तं निसिञ्चा खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचु -

२१. “यं खो नो, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा 5
वित्थारेन अत्थं अविमज्जित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो - ‘अघम्मो च,
भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं’ ति ।

“तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतद-
होसि - ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा सङ्खित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्था-
रेन अत्थं अविमज्जित्वा उट्ठायासना विहारं पविट्ठो - ‘अघम्मो च, 10
भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपज्जितब्बं’ ति । को नु खो
इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविमज्जित्वा
वित्थारेन अत्थं विमज्जेय्या’ ति ?

“तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि - ‘अयं खो आयस्सा महा-
कच्चानो सत्थु चेव संवणितो, सम्भावितो च विञ्चूनं सन्नह्यचारीनं । 15
पहोति चायस्सा महाकच्चानो इमस्स भगवता सङ्खित्तेन उद्देसस्स
उद्दिट्ठस्स वित्थारेन अत्थं अविमज्जित्वा वित्थारेन अत्थं विमज्जितुं ।
यञ्चून मयं येनायस्सा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमेय्याम; उपसङ्कमित्वा
आयस्सन्तं महाकच्चानं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्सा
महाकच्चानो ब्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा’ ति । 20

“अथ खो मयं, भन्ते, येनायस्सा महाकच्चानो तेनुपसङ्कमिम्हा;
उपसङ्कमित्वा आयस्सन्तं महाकच्चानं एतमत्थं अपुच्छिम्हा । तेसं नो,
भन्ते, आयस्सता महाकच्चानेन इमेहि अक्खरेहि^१ इमेहि पदेहि इमेहि
व्यञ्जनेहि अत्थो सुविमत्तो’ ति ।

२२. “साधु साधु, भिक्खवे ! पण्हितो, भिक्खवे, महाकच्चानो । 25
महापण्णो, भिक्खवे, महाकच्चानो । मं चे पि तुम्हे, भिक्खवे, उपसङ्क-
मित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं पि चेत्तं एवमेव ब्याकरेय्यं यथा
तं महाकच्चानेन ब्याकत्तं । एसो चेव तस्स अत्थो । एवं च नं धारे-
य्याथा” ति ।

१. पुच्छिम्हा - सी०, स्था०, रो० । २. आकरेहि - सी०, आकरेहि - स्था०, रो० ।
अ०४-४०

७. ततियअधम्मसुत्तं

L 470

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं” ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो, कतमो च धम्मो; कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ? पाणातिपातो, भिक्खवे, अधम्मो, पाणातिपाता वेरमणी धम्मो; ये च पाणातिपातपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पाणातिपाता वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

R. 261 10 ३. “अदिग्घादानं, भिक्खवे, अधम्मो; अदिग्घादाना वेरमणी धम्मो ... कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, अधम्मो; कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी धम्मो ... मुसावादो, भिक्खवे, अधम्मो; मुसावादा वेरमणी धम्मो ... पिसुणा वाचा, भिक्खवे, अधम्मो; पिसुणाय वाचाय वेरमणी धम्मो .. फरसा वाचा, भिक्खवे, अधम्मो; फरसाय वाचाय वेरमणी धम्मो ... सम्फप्पलापो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्फप्पलापा वेरमणी धम्मो
15 ... अभिज्झा, भिक्खवे, अधम्मो; अनभिज्झा धम्मो ... ब्यापादो, भिक्खवे, अधम्मो; अब्यापादो धम्मो ... ।

४. “मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो, ये च मिच्छादिट्ठिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्ठिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूरि
20 गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

५. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपज्जितब्बं” ति, इति यं तं बुत्तं, इदमेतं पटिच्च बुत्तं” ति ।

८. कम्मनिदानसुत्तं

25

१. “पाणातिपातं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

१. पटिपज्जितब्बं ति — सी०, त्या०, रो० । २. पटि — सी० त्या०, रो० ।

२. “अदिस्सादानं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभ-
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

B. 471

३. “कामेसुमिच्छाचारं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि —
लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

४. “मुसावादं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं ५
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

५. “पिसुणवाचं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

६. “फरसवाचं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

10

७. “सम्फप्पलापं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभ-
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

८. “अभिच्चां पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं
पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

R. 262

९. “व्यापादं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, 15
दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

१०. “मिच्छादिट्ठिं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभ-
हेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि । इति खो, भिक्खवे, लोभो
कम्मनिदानसम्भवो, दोसो कम्मनिदानसम्भवो, मोहो कम्मनिदान-
सम्भवो । लोभक्खया कम्मनिदानसङ्खयो, दोसक्खया कम्मनिदान- 20
सङ्खयो, मोहक्खया कम्मनिदानसङ्खयो” ति ।

६. परिक्कमनसुत्तं

१. “सपरिक्कमनो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो अपरि-
क्कमनो । कथं न, भिक्खवे, सपरिक्कमनो अयं धम्मो, नायं धम्मो
अपरिक्कमनो ? पाणातिपातिस्स, भिक्खवे, पाणातिपाता वेरमणी
परिक्कमनं होति । अदिस्सादायिस्स, भिक्खवे, अदिस्सादाना वेरमणी 25
परिक्कमनं होति । कामेसुमिच्छाचारिस्स^१, भिक्खवे, कामेसुमिच्छा-

१. कामेसुमिच्छाचारिस्स — सी०, रो० ।

B. 472

- चारा वेरमणी परिक्रमनं होति । मुसावादिस्स, भिक्खवे, मुसावादा
वेरमणी परिक्रमनं होति । पिसुणवाचस्स, भिक्खवे, पिसुणाय
वाचाय वेरमणी परिक्रमनं होति । फरुसवाचस्स, भिक्खवे, फरुसाय
वाचाय वेरमणी परिक्रमनं होति । सम्फप्पलापिस्स^१, भिक्खवे, सम्फ-
५ प्पलापा वेरमणी परिक्रमनं होति । अभिज्झालुस्स, भिक्खवे, अनभिज्झा
परिक्रमनं होति । ब्यापन्नचित्तस्स^२, भिक्खवे, अब्यापादो परिक्रमनं
होति । मिच्छादिट्ठिस्स, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि परिक्रमनं होति । एवं
खो, भिक्खवे, सपरिक्रमनो अयं धम्मो, नायं धम्मो अपरिक्रमनो^३ ति ।

१०. चुन्दसुत्तं

R. 263

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा पावायं विहरति चुन्दस्स
१० कम्मरपुत्तस्स अम्बवने । अथ खो चुन्दो कम्मरपुत्तो येन भगवा तेनुप-
सङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो चुन्दं कम्मरपुत्तं भगवा एतदबोच -

२. “कस्स नो त्वं, चुन्द, सोचेय्यानि रोचेसी^३” ति ?

- “ब्राह्मणा, भन्ते, पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका^४
१५ अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्जापेन्ति; तेसाहं सोचे-
य्यानि रोचेमी” ति ।

“यथा कथं पत्त, चुन्द, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवाल-
मालिका अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्जापेन्ती^५” ति ?

- “इध, भन्ते, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका
२० अग्निपरिचारिका उदकोरोहका । ते सावक^६ एवं समादपेन्ति - ‘एहि त्वं,
अम्मो पुरिस, कालस्सेव^७ उट्ठहन्तो^८ व^९ सयनम्हा पथवि आमसेय्यासि;
नो चे पथवि आमसेय्यासि, अल्लानि^{१०} गोमयानि^{११} आमसेय्यासि; नो चे
अल्लानि गोमयानि आमसेय्यासि, हरितानि तिणानि आमसेय्यासि;
नो चे हरितानि तिणानि आमसेय्यासि, अग्नि परिचरेय्यासि; नो चे
२५ अग्नि परिचरेय्यासि, पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सेय्यासि; नो चे पञ्ज-

१. सम्फप्पलापस्स - सी०, रो० । २. व्यापावस्स - सी०, रो०; व्यापन्नस्स - त्या० ।
३. रोचेय्यासी - सी० । ४. सेवालमालिका - सी०, त्या०, रो० । ५. पञ्जपेन्ति -
म० । ६. सावके - त्या० । ७. कालस्सेव - त्या० । ८-९. उट्ठहन्तो - त्या०; वृद्धहन्तो
व - रो० । १०-११. अल्लगोमयानि - त्या० ।

लिको आदिच्चं नमस्सेय्यासि, सायततियकं उदकं ओरोहेय्यासी' ति ।
एवं खो, भन्ते, ब्राह्मणा पञ्चाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका
अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्चापेन्ति; तेसाहं सोचे-
य्यानि रोचेमी" ति ।

B. 478

"अञ्जथा खो, चुन्द, ब्राह्मणा पञ्चाभूमका कमण्डलुका सेवाल- 5
मालिका अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्चापेन्ति,
अञ्जथा च पन अरियस्स विनये सोचेय्यं होती" ति ।

B. 264

"यथा कथं पन, भन्ते, अरियस्स विनये सोचेय्यं होति ? साधु
मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेत्तु यथा अरियस्स विनये सोचेय्यं
होती" ति ।

10

"तेन हि, चुन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
स्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

३. "तिविधं खो, चुन्द, कायेन असोचेय्यं होति; चतुन्विधं
वाचाय असोचेय्यं होति; तिविधं मनसा असोचेय्यं होति ।

15

४. "कथं च, चुन्द, तिविधं कायेन असोचेय्यं होति ?

"इव, चुन्द, एकच्चो पाणातिपाती होति जुद्धो^१ खोहितपाणि
हतपहते^२ निविद्धो भ्रदयापन्नो पाणभूतेसु^३ ।

"अविज्ञादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं
वा अरञ्जगतं वा तं^४ अविधं धेय्यसङ्घातं आदाता होति ।

20

"कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्खिता पितुरक्खिता
मातापितुरक्खिता^५ भानुरक्खिता भगिनिरक्खिता आतिरक्खिता गोत्त-
रक्खिता^६ धम्मरक्खिता ससामिका सपरिदण्डा अन्तभसो मालागुळ-
परिक्खिता^७ पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता होति । एवं खो, चुन्द,
तिविधं कायेन असोचेय्यं होति ।

25

५. "कथं च, चुन्द, चतुन्विधं वाचाय असोचेय्यं होति ?
इव, चुन्द, एकच्चो मुसावादी होति । सभगगतो^८ वा परिसगतो^९ वा

१. जुद्धो - स्या० । २. हतपहते - सी० । ३. सन्नपाणभूतेसु - सी०, रो० ।
४. स्या० पोत्यके नत्थि । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ६. सी०, स्या०, रो०
पोत्यकेसु नत्थि । ७. मालागुणपरिक्खिता - सी०, रो०; मालागुणपरिक्खिता - स्या० ।
८-९. सभागतो वा परिसगतो - सी०, रो० ।

B. 474

R. 265

जातिमज्जगतो वा पूगमज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्टो^१ - 'एहम्भो^२ पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजान वा आह^३ 'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति; अपस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु^४ वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा सम्मज्जानमुसा भासिता होति ।

"पिसुणवाचो होति - इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समगगानं वा भेत्ता, भिन्नानं वा अनुप्पदाता, वग्गरामो वग्गरतो वग्गनन्दी वग्ग-
करणिं वाचं भासिता होति ।

10

"फरुसवाचो होति - या सा वाचा अण्डका कक्कसा परकटुका पराभिसज्जनी कोषसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपि वाच भासिता होति ।

"सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्यवादी अधम्मवादी अविनयवादी; अनिधानवति वाचं भासिता होति अकालेन
अनपदेसं अपरियन्तवति अनत्यसंहितं । एवं खो, चुन्द, चतुब्बिधं
वाचाय असोचेय्यं होति ।

६. "कथं च, चुन्द, तिविधं मनसा असोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो अभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्पूकरणं तं अभिज्झता होति - 'अहो वत यं परस्स तं ममस्सा' ति ।

20

"व्यापन्नचित्तो होति पटुट्ठमनसङ्कप्पो - 'इमे सत्ता हज्जन्तु वा बज्जन्तु' वा उच्छिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसु' ति ।

"मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो - 'नत्थि दिधं, नट्ठि यिड्ढं, नत्थि हुत्तं, नत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता
ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपत्ता ये
इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्झा सञ्चिक्कत्वा पवेदेन्ती' ति ।
एवं खो, चुन्द, मनसा तिविधं असोचेय्यं होति ।

१ सक्खिपुट्टो - स्था० । २. एहि भो - स्था० । ३. आह - रो० । ४. वग्गकरणिं -

मा० । ६. ० इति वा - डी० रो० ।

७. “इमे खो, चुन्द, दस अकुसलकम्मपथा । इमेहि खो, चुन्द, दसहि अकुसलेहि कम्मपथेहि समन्नागतो कालस्सेव उट्टुहत्तो व सयनम्हा पथविं चे पि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि पथवि आमसति, असुचियेव होति ।

“अल्लानि चे पि गोमयानि आमसति, असुचियेव होति; नो 5 चे पि अल्लानि गोमयानि आमसति, असुचियेव होति ।

“हरितानि चे पि तिणानि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि हरितानि तिणानि आमसति, असुचियेव होति ।

“अग्निं चे पि परिचरति, असुचियेव होति, नो चे पि अग्निं परिचरति, असुचियेव होति । 10

“पञ्जलिको चे पि आदिच्चं नमस्सति, असुचियेव होति; नो चे पि पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सति, असुचियेव होति ।

“सायततियकं चे पि उदकं ओरोहति, असुचियेव होति; नो चे पि सायततियकं उदकं ओरोहति, असुचियेव होति । तं किस्स हेतु ? इमे, चुन्द, दस अकुसलकम्मपथा असुचियेव होन्ति असुचिकरणा च । 15

“इमेसं पन, चुन्द, दससं अकुसलानं कम्मपथानं समन्नागमनहेतु निरयो पञ्जायति, तिरच्छानयोनि पञ्जायति, पेत्तिविसयो पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो” ।

८. “तिविषं खो, चुन्द, कायेन सोचेय्यं होति; चसुब्बिषं वाचाय सोचेय्यं होति; तिविषं मनसा सोचेय्यं होति । 20

९. “कथं, च^३ चुन्द, तिविषं कायेन सोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहित-दण्डो निहितसत्थो, लज्जी दयापन्नो, सन्नपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

“अदिन्नादानं पहाय, अदिन्नादाना पटिविरतो होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिषं 25 थेय्यसङ्घातं आदाता होति ।

“कामेसुमिच्छाचारं पहाय, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति या ता भातुरक्खिता पितुरक्खिता मातापितुरक्खिता भातुरक्खिता अगिनिरक्खिता ज्जातिरक्खिता गोत्तरक्खिता धम्मरक्खिता ससामिका

१-१ असुचि चेव - स्या० । २. दुग्गति होति - स्या० । ३ च - य० पोत्यके-
नस्ति ।

R. 267

सपरिदण्डा अन्तमसो भालागुलपरिक्खत्ता पि, तथारूपासु न चारितं आपज्जिता होति । एवं खो, चुन्द, तिविधं कायेन सोचेय्यं होति ।

१०. “कथं च, चुन्द, चतुब्बिधं वाचाय सोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभगतो
 5 वा परिसगगतो वा आतिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो — ‘एहम्मो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति, सो अजानं वा आह ‘न जानामी’ ति, जानं वा आह ‘जानामी’ ति, अपस्स वा आह ‘न पस्सामी’ ति, पस्सं वा आह ‘पस्सामी’ ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति ।

10 “पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति — न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, न अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता समगारामो समगरतो समगनन्दी समगगरणि वाचं भासिता होति ।

“फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या
 15 सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजन-मनापा, तथारूपं वाचं भासिता होति ।

“सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी; निधानवति वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवति अत्थसहितं । एवं खो, चुन्द, चतुब्बिधं
 20 वाचाय सोचेय्यं होति ।

B. 477

११. “कथं च, चुन्द, तिविधं मनसा सोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो अनभिज्झालु होति । यं त परस्स परवित्तूपकरणं तं अनभिज्झिता होति — ‘अहो वत यं परस्स त ममस्सा’ ति ।

“अब्बापसत्तित्तो होति अप्पदुट्ठमनसङ्कप्पो — ‘इमे सत्ता अवरो
 25 होन्तु’ अब्बापज्झा, अनीघा सुखी अत्तानं परिहरन्तू’ ति ।

R. 268

“सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो — ‘अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं, अत्थि हृतं, अत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मनं फलं विपाको, अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणन्नाह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना

ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सञ्चिकत्वा पवेदेन्ती' ति ।
एवं खो, चुन्द, तिविधं मनसा सोचेय्यं होति ।

१२. "इमे खो, चुन्द, दस कुसलकम्मपथा । इमेहि खो, चुन्द, दसहि कुसलेहि कम्मपथेहि समन्नागतो कालस्सेव उट्ठहन्तो व सयनम्हा पथवि चे पि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि पथवि आमसति, सुचियेव होति । 5

"अल्लानि चे पि गोमयानि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि अल्लानि गोमयानि आमसति, सुचियेव होति ।

"हरितानि चे पि तिणानि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि हरितानि तिणानि आमसति, सुचियेव होति । 10

"अग्निं चे पि परिवरति, सुचियेव होति; नो चे पि अग्निं परिवरति, सुचियेव होति ।

"पञ्जलिको चे पि आदिच्चं नमस्सति, सुचियेव होति; नो चे पि पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सति, सुचियेव होति ।

"सायततियकं चे पि उदकं ओरोहति, सुचियेव होति; नो चे पि सायततियकं उदकं ओरोहति, सुचियेव होति । तं किस्स हेतु ? इमे, चुन्द, दस कुसलकम्मपथा सुचियेव होन्ति सुचिकरणा च । 15

"इमेसं पन, चुन्द, दसन्नं कुसलानं कम्मपथानं समन्नागमनहेतु देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा पि काचि सुगतियो" ति' । 20

१३. एवं वुत्ते चुन्दो कम्मरपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — "अभिवक्तं, भन्ते ... पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अञ्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

११. जाणुस्तोणिसुत्तं

१. अथ खो जाणुस्तोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्तोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — 25

R. 269

२. “भयमस्सु, भो गोतम, ब्राह्मणा नाम । दानानि देम, सद्धानि करोम — ‘इदं दानं पेतानं आतिसालोहितानं उपकप्पत्तु, इदं दानं पेटा आतिसालोहिता परिमुञ्जन्तू’ ति । कच्चि तं, भो गोतम, दानं पेतानं आतिसालोहितानं उपकप्पति; कच्चि ते पेटा आति-
 5 सालोहिता तं दान परिमुञ्जन्ती” ति ?

“ठाने खो, ब्राह्मण, उपकप्पति, नो अट्ठाने” ति ।

“कतमं पन”, भो गोतम, ठानं, कतमं अट्ठानं” ति ?

३. “इध, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छावारी होति, मुंसावादी होति, पिसुणवाचो होति,
 10 फरुसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं भरणा निरय उप-
 पज्जति । यो नेरयिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति । इदं पि” खो, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं न
 उपकप्पति ।

479 ४. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती . पे० मिच्छा-
 दिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं भरणा तिरिच्छानयोनिं उपपज्जति ।
 यो तिरिच्छानयोनिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो
 तत्थ तिट्ठति । इदं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं न
 उपकप्पति ।

20 ५. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति,
 अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति,
 270 मुंसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरु-
 साय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अन-
 मिज्झालु होति, अभ्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति । सो कायस्स
 25 भेदा परं भरणा मनुस्सानं सहज्यतं उपपज्जति । यो मनुस्सानं आहारो,
 तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति । इदं पि खो, ब्राह्मण, अट्ठानं
 यत्थ ठितस्स तं दानं न उपकप्पति ।

६. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति
 ... पे० ... सम्मादिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं भरणा देवानं

सहव्यतं उपपज्जति । यो देवानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति । इदं पि, ब्राह्मण, अट्ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं उपकप्पति^१ ।

७. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति ... पे०... मिच्छादिट्ठिको होति । सो कायस्स भेदा परं मरणा पेत्तिविसयं उप- 5 पज्जति । यो पेत्तिवेसयिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति, यं वा पनस्स इतो अनुप्पवेच्छन्ति मित्तामच्चा^२ वा आतिसालोहिता^३ वा, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिट्ठति । इदं खो, ब्राह्मण, ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं उपकप्पती” ति ।

८. “सचे पन, भो गोतम, सो पेतो आतिसालोहितो तं ठानं 10 अनुपपन्नो होति, को तं दानं परिभुञ्जती” ति ?

“अञ्जे पिस्स, ब्राह्मण, पेटा आतिसालोहिता तं ठानं उपपन्ना होन्ति, ते तं दानं परिभुञ्जन्ती” ति ।

९. “सचे पन, भो गोतम, सो चेव पेतो आतिसालोहितो तं ठानं अनुपपन्नो होति अञ्जे पिस्स आतिसालोहिता पेटा तं ठानं 15 B. 480 अनुपपन्ना होन्ति, को तं दानं परिभुञ्जती” ति ?

“अट्ठानं खो एतं, ब्राह्मण, अनवकासो यं तं ठानं विवित्तं अस्स इमिना दीघेन अट्ठुना यदिदं पेटेहि आतिसालोहितेहि । अपि च, 20 R 271 ब्राह्मण, वायको पि अनिप्फलो” ति ।

“अट्ठाने पि भवं गोतमो परिकप्पं वदती” ति ?

१०. “अट्ठाने पि खो अह, ब्राह्मण, परिकप्पं वदामि । इध, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिग्घादायी होति, कामसुमिच्छा- चारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फस्सवाचो^४ होति, सम्पप्फलापी होति, अभिज्झालु होति, ब्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा- दिट्ठिको होति; सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं 25 वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं^५ सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो कायस्स भेदा परं मरणा हत्थीनं सहव्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभो होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

१ न उपकप्पति — सी०, स्या०, रो० । २-३. मित्ता वा भ्रमच्चा वा आजी वा सालो-
हिता — सी०, रो० । ३ फस्सावाचो — सी०, रो० । ४. मात्तागन्ध विलेपन — स्या० ।

“यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाती अदिक्खादायी कामेसुमिच्छा-
 चारी मुसावादी पिसुणवाचो फरुसवाचो सम्फपलापी अभिज्जालु
 व्यापन्नचित्तो मिच्छादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा हत्थीनं
 सहव्यतं उपपज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स
 5 वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन
 सो तत्थ लाभो होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

११. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति ... पे०...
 मिच्छादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न
 पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो कायस्स
 10 भेदा परं मरणा अस्सान सहव्यतं उपपज्जति ... पे०... गुधं सहव्यत
 उपपज्जति .. पे०... कुक्कुरान सहव्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभो
 होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

B 481,
R. 272

“यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाती .पे०... मिच्छादिट्ठिको,
 तेन सो कायस्स भेदा परं पर मरणा कुक्कुरानं सहव्यतं उपपज्जति ।
 15 यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं
 मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ लाभो होति अन्नस्स
 पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

१२. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो
 होति ... पे०... सम्मादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा
 20 ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।
 सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सान सहव्यतं उपपज्जति । सो तत्थ
 लाभो होति मानुसकानं पञ्चन्नं कामगुणानं ।

“यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०...
 सम्मादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्सान सहव्यतं उप-
 25 पज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं
 पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ
 लाभो होति मानुसकानं पञ्चन्नं कामगुणानं ।

१३. “इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो
 होति ... पे०... सम्मादिट्ठिको होति । सो दाता होति समणस्स वा
 30 ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।

सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं सहव्यतं उपपज्जति । सो तत्थ लाभो होति दिब्बानं पञ्चन्नं कामगुणानं ।

R. 279

“यं खो, ब्राह्मण, इध पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सम्मादिट्ठिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं सहव्यतं उपपज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं 5 वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं, तेन सो तत्थ लाभो होति दिब्बानं पञ्चन्नं कामगुणानं । अपि च, ब्राह्मण, दायको पि अनिप्फलो” ति ।

१४. “अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! यावञ्चिदं, भो गोतम, अलमेव दानानि दातुं, अलं सद्धानि कातुं, यत्र हि नाम 10 B. 482 दायको पि अनिप्फलो” ति ।

“एवमेतं, ब्राह्मण, दायको पि हि, ब्राह्मण, अनिप्फलो” ति ।

“अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो वारेतु अज्जतम्भे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

जाणुस्सोणिवग्गो सत्तरसमो ।

१८. साधुवग्गो

१. साधुसुतं

१. “साधुं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असाधुं च । तं सुणाथ, 15 साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

R. 274

२. “कतमं च, भिक्खवे, असाधु ? पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फरुसा वाचा, सम्फप्पलापो, अभिज्झा, व्यापावो, मिच्छादिट्ठि — इदं वुच्चति, भिक्खवे, असाधु । 20

३. “कतमं च, भिक्खवे, साधु ? पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी, मुसावादा वेरमणी, पिसुणाय वाचाय वेरमणी, फरुसाय वाचाय वेरमणी, सम्फप्पलापा

१. ब्राह्मण एवमेतं ब्राह्मण — सी०, स्या० ।

वेरमणी, अनभिज्झा, अब्यापादो, सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति, भिक्खवे, साधू" ति ।

२. अरियधम्मसुत्तं

१. "अरियधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियधम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ? पाणातिपातो
5 ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अरियो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो धम्मो" ति ।

३. कुसलसुत्तं

B. 489

१. "कुसलं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अकुसलं च । तं
10 सुणाथ ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, अकुसलं ? पाणातिपातो .. पे० ..
मिच्छादिट्ठि - इदं वुच्चति, भिक्खवे, अकुसलं ।

R. 275

२. "कतमं च, भिक्खवे, कुसलं ? पाणातिपाता वेरमणी
... पे०... सम्मादिट्ठि - इदं वुच्चति, भिक्खवे, कुसलं" ति ।

४. अत्थसुत्तं

१. "अत्थं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनत्थं च । तं सुणाथ
15 ... पे० . कतमो च, भिक्खवे, अनत्थो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छा-
दिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनत्थो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, अत्थो ? पाणातिपाता वेरमणी
- पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अत्थो" ति ।

५. धम्मसुत्तं

१. "धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अधम्मं च । तं सुणाथ
20 ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो ? पाणातिपातो ... पे०...
मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी
... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो” ति ।

६. आसवसुतं

१. “सासवं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनासवं च ।
तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सासवो धम्मो ? पाणाति-
पातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सासवो
धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनासवो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनासवो
धम्मो” ति । R. 276

७. वज्जसुतं

१. “सावज्जं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनवज्जं 10 B. 484
च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ? पाणा-
तिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सावज्जो
धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जो 15
धम्मो” ति ।

८. तपनीयसुतं

१. “तपनीयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अतपनीयं च ।
तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ? पाणाति-
पातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो ? पाणातिपाता 20
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अतपनीयो
धम्मो” ति ।

६. आचयगामिमुत्तं

१. “आचयगामिं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अपचय-
गामिं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, आचयगामी धम्मो ?
पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, आचय-
गामी धम्मो ।

R. 277 5 २. “कतमो च, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अपचयगामी
धम्मो” ति ।

१०. दुक्खुद्वयमुत्तं

१. “दुक्खुद्वयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखुद्वयं च ।
तं सुणाय . पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खुद्वयो धम्मो ? पाणातिपातो
10 ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खुद्वयो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, सुखुद्वयो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखुद्वयो
धम्मो” ति ।

११. विपाकमुत्तं

E. 485 १. “दुक्खविपाकं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखविपाकं
15 च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खविपाको धम्मो ?
पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे,
दुक्खविपाको धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, सुखविपाको धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखविपाको
20 धम्मो” ति ।

साधुवन्नो अट्टारसमो ।

१६. अरियमग्गवग्गो

१. अरियमग्गसुत्तं

१. “अरियमग्गं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियमग्गं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो मग्गो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो मग्गो ।

R. 272

२. “कतमो च, भिक्खवे, अरियो मग्गो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो मग्गो” ति ।

२. कण्हमग्गसुत्तं

१. “कण्हमग्गं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि सुक्कमग्गं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, कण्हो मग्गो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, कण्हो मग्गो ।

10

२. “कतमो च, भिक्खवे, सुक्को मग्गो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुक्को मग्गो” ति ।

३. सद्धम्मसुत्तं

१. “सद्धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असद्धम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असद्धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, असद्धम्मो ।

15

२. “कतमो च, भिक्खवे, सद्धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धम्मो” ति ।

B. 486

४. सप्पुरिसवम्मसुत्तं

१. “सप्पुरिसवम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असप्पुरिसवम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असप्पुरिसवम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्पुरिसवम्मो ।

R. 279

२. "कतमो च, भिक्खवे, सप्पुरिसधम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्पुरिस-
धम्मो" ति ।

५. उप्पादेतब्बधम्मसुत्तं

१. "उप्पादेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न उप्पादे-
तब्बं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न उप्पादेतब्बो
धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
न उप्पादेतब्बो धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, उप्पादेतब्बो
धम्मो" ति ।

"व्यापादेतब्बं* च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अब्बापादे-
तब्बं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अब्बापादेतब्बो
धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
अव्यापादेतब्बो धम्मो ।

३. "कतमो च, भिक्खवे, व्यापादेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, व्यापादेतब्बो
धम्मो" ति* ।

६. आसेवितब्बधम्मसुत्तं

१. "आसेवितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि नासेवितब्बं
च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, नासेवितब्बो धम्मो ?
पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, नासेवि-
तब्बो धम्मो ।

२. "कतमो च, भिक्खवे, आसेवितब्बो धम्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
आसेवितब्बो धम्मो" ति ।

७. भावेतब्बधम्मसुत्तं

१. “भावेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न भावेतब्बं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो ।

R. 280

२. “कतमो च, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो” ति ।

८. बहुलीकातब्बसुत्तं

१. “बहुलीकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न बहुलीकातब्बं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो” ति ।

९. अनुस्सरितब्बसुत्तं

१. “अनुस्सरितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि नानुस्सरितब्बं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, नानुस्सरितब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, नानुस्सरितब्बो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो” ति ।

१०. सच्छिकातब्बसुत्तं

१. “सच्छिकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न सच्छिकातब्बं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न सच्छि-

R. 281

१. धम्मं च – १० ।

D. 488

कातव्वो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न सच्छिकातव्वो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, सच्छिकातव्वो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सच्छिकातव्वो धम्मो” ति ।

अरियसंगवग्गो ऊनवीसतिमो ।

२०. अपरपुगलवग्गो

१-१२. नसेवितव्वादिमुत्तानि

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पुगलो न सेवितव्वो । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातो होति, अदिन्नादायी होति, कामेसु मिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फरसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्जालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिट्ठिको होति — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो पुगलो न सेवितव्वो ।

R. 282 15 “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पुगलो सेवितव्वो । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसु मिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्जालु होति, अव्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो पुगलो सेवितव्वो” ।

२-११. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पुगलो न भजितव्वो ... पे०... भजितव्वो ... न पयिरुपासितव्वो ... पयिरुपासितव्वो ... न पुज्जो होति ... पुज्जो होति ... न पासंसो होति ... पासंसो होति ... अगारवो होति . गारवो होति . अप्पत्तिस्सो होति ... सप्पत्तिस्सो होति ... न आराधको होति . आराधको होति ... न विमुज्झति

१. सगारवी — सी०, स्वा०, रो० । २. अप्पत्तिको — सी०, स्वा०, रो० । ३. सप्पत्तिको — सी०, स्वा०, रो० ।

... विसुज्झति ... भानं नाधिभोति' ... भानं अधिभोति ... पञ्चाय
न वड्ढति ... पञ्चाय वड्ढति ... पे०... पुग्गलो सेवितब्बो' ।

१२. "दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पुग्गलो बहुं अपुञ्जं
पसवति ... बहुं पुञ्जं पसवति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता
पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुभिच्छाचारा 5
पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटि-
विरतो होति, फस्साय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो
होति, अनभिज्झालु होति, अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति —
इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो पुग्गलो बहुं पुञ्जं
पसवती' ति ।

10

अपरपुग्गलवग्गो वीसतिमो ।

चतुत्थो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

२१. करजकायवग्गो

१. पठमनिरयसग्सुत्तं

१. "दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभूतं निक्खित्तो
एवं निरये । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती
होति लुहो लोहितपाणि हतपहते निविट्ठो अदयापन्नो सब्बपाणभूतेसु ।

B. 490,
R. 285

२. "अदिन्नादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं^१ गामगतं
वा अरञ्जगतं वा, तं अदिन्नं धेय्यसङ्घातं आदाता होति ।

15

३. "कामेसुभिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्खिता पितु-
रक्खिता मातापितुरक्खिता भातुरक्खिता भगिनिरक्खिता आति-
रक्खिता गोत्तरक्खिता धम्मरक्खिता ससामिका सपरिदण्डा अन्तमसो
मालागुलपरिक्खित्ता पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता होति ।

४. "मुसावादी होति । सभग्गतो^२ वा परिसग्गतो वा आति- 20
मज्झगतो वा पुग्गमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खि-
पुट्ठो — 'एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह
'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'पस्सामी'

१. नाभिहोति — सी० । २. परवित्तूपकरण — त्या० । ३. सभग्गतो — सी०, रो० ।

ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिस-
किञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति ।

५. "पिसुणवाचो होति - इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं
भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्गानं
५ वा भेत्ता भिन्नानं वा अनुप्पदाता वग्गाराभो वग्गरतो वग्गनन्दी, वग्ग-
करणं वाचं भासिता होति ।

६. "फरुसवाचो होति - या सा वाचा अण्डका कक्कसा पर-
कटुका परामिसज्जनी कोधसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपि'
वाचं भासिता होति ।

B. 491 10

७. "सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्यवादी
अधम्मवादी अविनयवादी, अनिघानवति वाचं भासिता होति अकालेन
अनपदेसं अपरियन्तवति अनत्यसंहितं ।

R. 284

८. "अभिज्झाबु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं
अभिज्झता होति - 'अहो' वत यं परस्स तं मम अस्सा' ति ।

15

९. "व्यापन्नचित्तो होति पटुदुमनसङ्कप्पो - 'इमे सत्ता हज्जन-
वा बज्जन्तु वा उच्छिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसु' ति ।

१०. "मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो - 'नत्थि दिन्नं,
नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं कम्माचं फलं विपाको,
नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि
२० सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपत्ता
ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्झा सच्छिक्खत्वा पवेदेन्ती' ति ।
इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये ।

११. "दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
२५ एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं
पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी
दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

१२. "अदिस्सादानं पहाय अदिस्सादाना पटिविरतो होति । यं

तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिक्षं
थेय्यसङ्घातं आदाता होति ।

१३. "कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचार पटिविरतो
होति । या ता मातुरक्खिता ... पे०... अन्तमसो मालागुळपरिक्खिता
पि, तथारूपासु न चारित्तं आपज्जिता होति ।

5

१४. "मुसावाढं पहाय मुसावाढा पटिविरतो होति । सभग्गतो
वा परिसग्गतो वा आतिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो
वा अमिनीतो सक्खिपुट्ठो — 'एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति,
सो अजानं वा आह 'न जानामी' ति, जानं वा आह 'जानामी' ति, अपस्सं
वा आह 'न पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'पस्सामी' ति । इति अत्तहेतु वा
परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पज्जानमुसा भासिता होति ।

10

R 285

१५. "पिसुणवाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति —
न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता
अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता
समग्गारासो सभग्गरतो समग्गनन्दी, समग्गकरणं वाचं भासिता होति ।

B. 492

१६. "फरसवाचं पहाय फरसाय वाचाय पटिविरतो होति ।
या सा वाचा-नेला कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता
बहुजनमनापा, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

१७. "सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति
कालवादी भूतवादी, अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निषानवति
वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवति अत्थसंहितं ।

20

१८. "अनभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं
अनभिज्झता होति — 'अहो वत यं परस्स तं मम अस्सा' ति ।

१९. "अव्यापन्नचित्तो होति अप्पट्टमनसङ्कप्पो — 'इमे सत्ता
अवेरा होन्तु अव्यापज्झा अनीघा, सुखी अत्तानं परिहरन्तु' ति ।

25

२०. "सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो — 'अत्थि दिक्षं,
अत्थि यिद्धं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको,
अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि
सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिप्पसा
ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्ज्ञा सच्चिक्कत्वा पवेदेन्ती' ति ।

30

इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्ममेहि समन्नागतो यथाभूतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

२. दुतियनिरयसग्गमुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो यथाभूतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे’, एकच्चो’ पाणाति-
५ पाती होति लुद्धो लोहितपाणि हतपहृते निविट्ठो अदयापन्नो सब्बपाण-
भूतेसु ।

R. 286

B. 493

२. “अदिन्नादायी होति ... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसा-
वादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरसवाचो होति ... सम्फप्पलापी
होति ... अभिज्झालु होति ... अब्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको
१० होति विपरीतदस्सनो — ‘अत्थि दिन्नं ... पे०... सयं अभिज्झा सञ्चिक्त्वा
पवेदेन्ती’ ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्ममेहि समन्नागतो यथाभूतं
निक्खित्तो एवं निरये ।

३. “दसहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो यथाभूतं निक्खित्तो
एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं
१५ पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी
दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

४. “अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति ...
कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति ... मुसा-
वादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय
२५ वाचाय पटिविरतो होति ... फरसं वाचं पहाय फरसाय वाचाय पटि-
विरतो होति ... सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ...
अनभिज्झालु होति ... अब्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति
अविपरीतदस्सनो — ‘अत्थि दिन्नं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं
सयं अभिज्झा सञ्चिक्त्वा पवेदेन्ती’ ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
२५ धम्ममेहि समन्नागतो यथाभूतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

३. मातुगामसुतं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाती होति ... पे०... अदिन्नादायी होति ... कामेसुभिच्छाचारी होति ... मुसावादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरसावाचो होति ... सम्फप्पलापी होति ... अभिज्झालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

R. 287

२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... कामेसुभिच्छाचारा पटिविरतो होति ... मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति ... फरसाय वाचाय पटिविरतो होति ... सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ... अनभिज्झालु होति ... अव्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

10 B. 494

४. उपासिकासुतं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातिनी होति ... पे०... मिच्छादिट्ठिका होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं निरये ।

15

२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति ... पे०... सम्मादिट्ठिका होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागता उपासिका यथाभतं निक्खित्ता एवं सग्गे” ।

20

५. विसारवसुतं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता उपासिका अविसारदा अगारं अज्झावसति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातिनी होति ... अदिन्नादायिनी होति ... कामेसुभिच्छाचारिनी होति ... मुसावादिनी

R. 288

होति ... पिसुणवाचा होति ... फरुसवाचा होति ... सम्फप्पलापिनी
होति ... अभिज्झालुनी होति ... व्यापन्नचित्ता होति ... मिच्छादिट्ठिका
होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागता उपासिका
अविसारदा अगारं अज्झावसति ।

- 5 २. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागता उपासिका विसारदा
अगारं अज्झावसति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति ..
अदिन्नादाना पटिविरता होति ... कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता होति ...
मुसावादा पटिविरता होति .. पिसुणाय वाचाय पटिविरता होति ..
फरुसाय वाचाय पटिविरता होति ... सम्फप्पलापा पटिविरता होति ...
10 अनभिज्झालुनी होति ... अव्यापन्नचित्ता होति ... सम्मादिट्ठिका
होति .. । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागता उपासिका
विसारदा अगारं अज्झावसती” ति ।

६. संसप्पनीयसुत्तं

B 495

१. “संसप्पनीयपरियायं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि ।
तं सुणाय, साधकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते”
15 ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चत्सोसुं । भगवा एतदवोच —
२. “कतमो च, भिक्खवे, संसप्पनीयपरियायो धम्म-
परियायो ? कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मबन्धू
कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति — कल्याणं वा पापकं वा — तस्स
दायादा भवन्ति ।

R 289 20

३. “इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुहो लोहित-
पाणि हतपहते निविट्ठो, अदयापन्नो सब्बपाणभूतेसु । सो संसप्पति
कायेन, संसप्पति वाचाय, संसप्पति मनसा । तस्स जिम्हं कायकम्मं
होति, जिम्हं वचीकम्मं, जिम्हं मनोकम्मं, जिम्हा गति, जिम्हुपपत्ति ।
“जिम्हुगतिकस्स खो पनाहं, भिक्खवे, जिम्हुपपत्तिकस्स द्वित्र
25 गतीनिं अञ्जनतरं गतिं वदामि — ये वा एकन्तदुक्खा निरया या वा ससप्प-
जातिका तिरच्छानयोनि । कतमा च सा, भिक्खवे, संसप्पजातिका
तिरच्छानयोनि ? अहि विच्छिका सतपदी नकुला बिळारा^१ मूसिका
जलूका, ये वा पनञ्जे पि केचि तिरच्छानयोनिका सत्ता भनुस्से दिस्वा

१. सो भिक्खवे — सी०, रो० । २. बिळारा — डी० ।

संस्पन्ति । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फत्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि ।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अदिन्नादायी होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसावादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरुस- 5 वाचो होति ... सम्फप्पलापी होति ... अभिज्झालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिद्विको होति विपरीतदस्सनो - 'नत्थि दिन्नं' ... पे०... सयं अभिज्झा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती' ति । सो संस्पत्ति कायेन, संस्पत्ति वाचाय, संस्पत्ति मनसा । तस्स जिम्हं कायकम्मं होति, जिम्हं वचीकम्मं, जिम्हं मनोकम्मं, जिम्हा गति, जिम्हुपपत्ति । 10 R. 290

"जिम्हातिकस्स खो पनाहं, भिक्खवे, जिम्हुपपत्तिकस्स द्विन्नं गतीं अञ्जतरं गतिं वदामि - ये वा एकन्तदुक्खा निरया या वा संस्प- जातिका तिरच्छानयोनि । कतमा च सा, भिक्खवे, संस्पजातिका तिरच्छानयोनि ? अहि विच्छिका सतपदी नकुला बिळारा मूसिका 15 उलूका, ये वा पनञ्जे पि केचि तिरच्छानयोनिका सत्ता मनुस्से दिस्वा संस्पन्ति । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति, यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फत्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्म- दायादा सत्ता' ति वदामि । कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मबन्धू कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति - कल्याणं वा पापकं वा - तस्स दायादा भवन्ति । 20

५. "इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसंत्थो, लज्जी दयापन्नो सब्बपाण- भूतहितानुकम्पी विहरति । सो न संस्पत्ति कायेन, न संस्पत्ति वाचाय, न संस्पत्ति मनसा । तस्स उज्जु कायकम्मं होति, उज्जु वचीकम्मं, उज्जु मनोकम्मं, उज्जु गति, उज्जुपपत्ति । 25

"उज्जुगतिस्स खो पनाहं, भिक्खवे, उज्जुपपत्तिकस्स द्विन्नं गतीं अञ्जतरं गतिं वदामि - ये वा एकन्तसुखा सग्गा यानि वा पन तानि उच्चाकुलानि खत्तियमहासालकुलानि वा ब्राह्मणमहासालकुलानि वा गह- पतिमहासालकुलानि वा अट्ठानि महद्धनानि महाभोगानि पट्टतजातरूप- रजतानि पट्टतवित्तूपकरणानि पट्टतधनघञ्जानि । इति खो, भिक्खवे, 30

भूता भूतस्स उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि ।

६. "इष पन, भिक्खवे, एकच्चो अदिस्सादान पहाय अदिस्सा-
दाना पटिविरतो होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति
R. 291 8 ... मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणं वाचं पहाय
पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति ... फस्सं वाचं पहाय फस्साय वाचाय
पटिविरतो होति ... सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ...
अनभिज्झालु होति ... अब्बापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति
अविपरीतदस्सनो - 'अत्थि दिस्सं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं
10 सयं अभिज्झा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती' ति । सो न संसप्पति कायेन, न
संसप्पति वाचाय, न संसप्पति मनसा । तस्स उज्जु कायकम्म होति,
उज्जु वचीकम्मं, उज्जु मनोकम्मं, उज्जु गति, उज्जुपपत्ति ।

B. 497

- "उज्जुगतिकस्स खो पन अहं, भिक्खवे, उज्जुपपत्तिकस्स द्विस्सं
गतीनं अज्जतरं गतिं वदामि - ये वा एकन्तसुखा सग्गा यानि वा पन
15 तानि उच्चाकुलानि खत्तियमहासालकुलानि वा ब्राह्मणमहासालकुलानि
वा गृहपतिमहासालकुलानि वा अट्ठानि महद्धनानि महाभोगानि पट्ठत-
जातरूपरजतानि पट्ठतवित्तूपकरणानि पट्ठतधनवज्जानि । इति खो,
भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपज्जति ।
उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति
20 वदामि ।

"कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मंदायादा कम्मयोनी कम्मबन्धू
कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति - कल्याणं वा पापकं वा - तस्स
दायादा भवन्ति । अयं खो सो, भिक्खवे, संसप्पणीयपरियायो^१ बन्म-
परियायो^२ ति ।

७. पठमसञ्चेतनिकमुत्तं

R. 292 25

१. "नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उप-
चित्तानं अप्पटिसंवेदित्वा^३ व्यन्तीभावं^४ वदामि । तं च खो दिट्ठेव धम्मो

१. संसप्पतिपरियायो - स्या० । २. अप्पटिसंवेदित्वा - सी०, स्या०, रो० ।

३. व्यन्तिभावं - स्या०, रो० ।

उपपज्जं' वा अपरे वा परिणये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मनं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवैदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

२. "तत्र, भिक्खवे, तिविधा^१ कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; चतुर्विधा^१ वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका 5 होति; तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुद्धो लोहितपाणि हतपह्लो निविट्ठो अदया- 10 पन्नो सब्बपाणभूतेसु ।

"अदिह्मादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, तं अविशं येय्यसङ्घातं आदाता होति ।

B. 498

"कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्खिता ... पे०... अन्तमसो मालागुळपरिक्खिता पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता 15 होति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

४. "कथं च, भिक्खवे, चतुर्विधा वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो मुसावादी होति । समगतो वा परिसगतो वा आतिमज्झगतो 20 वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो 'एहम्मो पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति, इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति । 25

R. 299

"पिसुणवाचो होति — इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समगानं वा मेत्ता मिन्नानं वा अनुप्पदाता वगारामो वगरतो वगनन्दी, वगकरणं वाचं भासिता होति ।

१. उपपज्जे — त्या० । २. तिविधं — त्या० । ३. चतुर्विधं — त्या० ।

“फरुसवाचो होति । या सा वाचा अण्डका कक्कसा परकटुका पराभिसज्जनी कोधसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपि वाच भासिता होति ।

- “सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्यवादी अधम्म-
 5 वादी अबिनयवादी, अनिधानवर्ति वाचं भासिता होति अकालेन अन-
 पदेसं अपरियन्तवर्ति अनत्यसंहितं । एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वची-
 कम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खद्वया दुक्खविपाका
 होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति
 10 अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खद्वया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे,
 एकच्चो अभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं, तं अभिज्झिता
 होति — ‘अहो वत, यं परस्स तं मम अस्सा’ ति ।

B. 489

- “व्यापन्नचित्तो होति पटुट्ठमसङ्कप्पो — ‘इमे सत्ता हञ्जन्तु
 वा बज्जन्तु वा उच्छिज्जन्तु वा विनस्सन्तु वा मा वा अहेसु’ ति । मिच्छा-
 15 दिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो’ — ‘नत्थि दिट्ठं ... पे०... ये इमं च
 लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सञ्चिकत्वा पवेदेन्ती’ ति । एवं खो,
 भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका
 दुक्खद्वया दुक्खविपाका होति ।

R. 294

६. “तिविधकायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु
 20 वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं
 निरयं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेत-
 निकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं
 विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसल-
 सञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
 25 दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्धंखित्तो येन येनेव
 पतिट्ठाति सुप्पतिट्ठित्थेव पतिट्ठाति; एवमेव खो, भिक्खवे, तिविध-
 कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स
 भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; चतुब्बिध-

वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ती ति ।

७. “ताहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मनं कतानं उपचितानं 5 अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मनं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

८. “तत्र, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्तिं कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्तिं 10 कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्तिं कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

R. 295

B 500

९. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्तिं कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहित- 15 सत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ... पे०... ।

“अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिन्नं धेय्यसङ्कातं आदाता होति ।

“कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो 20 होति । या ता मातुरक्खिता ... पे०... अन्तमसो मालागुळपरिषिक्खता पि, तथारूपासु न चारित्तं आपज्जिता होति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्तिं कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्तिं कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो 25 मुसावाढं पहाय मुसावाढा पटिविरतो होति । सभगगतो वा परिसगगतो वा आतिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो ‘एहम्मो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति, सो अजानं वा आह ‘न जानामी’ ति, जानं वा आह ‘जानामी’ ति, अपस्सं वा आह ‘न

पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'पस्सामी' ति, इति अतहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पज्जानमुसा भासिता होति ।

R. 296 5 "पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति - न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुपपत्ता समगगारामो समगरतो समग्गननन्दो, समग्गकरणं वाचं भासिता होति ।

"फरुसं वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति । या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

10 "सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्यवादी धम्मवादी विनयवादी, निघानवति वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवति अत्यसंहितं । एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

B 501 15 - ११. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा अनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो अनभिज्झालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अनभिज्झता होति - 'अहो वत यं परस्स तं ममस्सा' ति ।

20 "अव्यापन्नचित्तो होति अप्पदुट्टमनसङ्कप्पो - 'इमे सत्ता अवेरा होन्तु अव्यापज्झा अनीधा, सुखी अत्तानं परिहरन्तू' ति ।

"सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो - 'अत्यि दिक्षं, अत्यि मिट्ठं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सञ्चिक्खत्वा पवेदेन्ती' ति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा अनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

25 १२. "तिविधकायकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति; तिविधमनो-कम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा
30 परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्धंखित्तो येन येनेव पतिट्ठाति सुप्पतिट्ठितंयेव पतिट्ठाति; एवमेव खो, भिक्खवे, तिविघकाय-
कम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा
सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवच्रीकम्मन्तसम्पत्तिकुसल-
सञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं
उपपज्जन्ति; तिविघमनोकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ति । नाहं, भिक्खवे,
सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा^१ व्यन्तीभावं
वदामि । तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये ।
न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटि-
संवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामी” ति ।

R. 297

८. बुद्धिसञ्चेतनिकमुत्तं

१. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं
अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं
वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं
कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

B. 502

२. “तत्र, भिक्खवे, तिविघा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति
अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्वया दुक्खविपाका होति; चतुब्बिधा वच्री-
कम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्वया दुक्खविपाका
होति; तिविघा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका
दुक्खुद्वया दुक्खविपाका होति ।

13

३. “कथं च, भिक्खवे, तिविघा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति
अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्वया दुक्खविपाका होति ... पे०... एवं खो,
भिक्खवे, तिविघा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका
दुक्खुद्वया दुक्खविपाका होति ।

20

४. “कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वच्रीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति
अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्वया दुक्खविपाका होति ... पे०... एवं खो,
भिक्खवे, चतुब्बिधा वच्रीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका
दुक्खुद्वया दुक्खविपाका होति ।

25

R. 298

१. चतुब्बिधवाचा ० - सी० । २. अप्पटिसंवेदित्वा - रो० ।

५. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिः अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिः अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

६. "तिविधकायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिः अकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति, चतुब्बिधवचीकम्मन्त ... पे०... तिविधमनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिः अकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति ।

७. "नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्ज वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

८. "तत्र खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

९. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, चतुब्बिधा वचीकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

११. "कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्तिः कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

१२. “तिविधकायकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति; चतुब्बिधवचीकम्मन्तसम्पत्ति ... पे०... तिविधमनोकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ति ... पे०...^१ ।

5

६. करजकायसुत्तं

१. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचित्तानं अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परिणये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचित्तानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

२. “स खो सो, भिक्खवे, अरियसावको एवं विगताभिज्झो विगतव्यापादो असम्मूहो सम्पज्जानो पटिस्सतो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्ताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्यापज्जेन फरित्वा विहरति ।

B. 304

“सो एवं पज्जानाति — ‘पुब्बे खो मे इदं चित्तं परित्तं अहोसि’ अभवितं, एतरहि पन मे इदं चित्तं अप्पमाणं सुभावितं । यं खो पन किञ्चि पमाणकतं कम्मं, न तं तत्रावसिस्सति न तं तत्रावतिट्ठती’ ति ।

15

“तं किं भञ्जय, भिक्खवे, दहरतग्गे चे सो^२ अयं कुमारो मेत्तं चेतोविमुत्ति^३ आवेय्य, अपि नु खो पापकम्मं करेय्या” ति ?

B. 300

“नो हेतं, भन्ते” ।

“अकरोत्तं खो पन पापकम्मं अपि नु खो दुक्खं फुसेय्या” ति ?

“नो हेतं, भन्ते । अकरोत्तं हि, भन्ते, पापकम्मं कुतो दुक्खं फुसिस्सती” ति !

३. “भावेतब्बा खो पनायं, भिक्खवे, मेत्ताचेतोविमुत्ति इत्थिया वा पुरिसेन वा । इत्थिया वा, भिक्खवे, पुरिसस्स वा नायं कायो आदाय

25

१ इय स्या० पोत्थके “नाहं भिक्खवे सञ्चेतनिकानं” इत्यादिना वुक्खमानवचनेन सह एकं सुत्तं पुरिमसुत्तं विद्यं गहिं । २. होति — स्या० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि । ४-४. मेत्ता ० — सी०, स्या०, रो० ।

गमनीयो । चित्तन्तरो अयं, भिक्खवे, भञ्जो । सो एवं पजानाति —
 ‘यं खो मे इदं किञ्चि पुब्बे इमिना करजकायेन पापकम्मं कृतं, सब्ब
 तं इध वेदनीयं; न तं अनुगं भविस्सती’ ति । एवं भाविता खो,
 भिक्खवे, मेत्ता चेतोविमुत्ति अनागामिताय संवत्ति, इध पञ्चास्स
 ५ भिक्खुनो उत्तरि^१ विमुत्ति अप्पटिविज्झतो ।

४. “करुणासहगतेन चेतसा ... मुदितासहगतेन चेतसा ...
 उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा वुत्थियं तथा
 तत्थियं तथा चतुत्थं । इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्ताय सब्बा-
 वन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेन
 १० अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति ।

“सो एवं पजानाति — ‘पुब्बे खो मे इदं चित्तं परित्तं अहोसि
 अभावितं, एतरहि पन मे इदं चित्तं अप्पमाणं सुभावितं । यं खो पन
 ३. ३०१ किञ्चि पमाणकत्तं कम्मं, न तं तत्रावसिस्सति न तं तत्रावतिट्ठती’ ति ।

“तं कि मञ्जथ, भिक्खवे, दहरतगो चे सो अयं कुमारो
 ३. ५०५ उपेक्खं चेतोविमुत्ति भावेय्य, अपि नु खो पापकम्मं कदेय्या” ति ?
 १५ “नो हेतं, भन्ते” ।

“अकरोन्तं खो पन पापकम्मं अपि नु खो दुक्खं
 फुसेय्या” ति ?

“नो हेतं, भन्ते । अकरोन्तं हि, भन्ते, पापकम्मं कुतो दुक्ख
 २० फुसिस्सती” ति !

५. “भावेतब्बा खो पनायं, भिक्खवे, उपेक्खाचेतोविमुत्ति
 इत्थिया वा पुरिसेन वा । इत्थिया वा, भिक्खवे, पुरिस्स वा नायं कायो
 आदाय गमनीयो । चित्तन्तरो अयं, भिक्खवे, भञ्जो । सो एवं पजा-
 नाति — ‘यं खो मे इदं किञ्चि पुब्बे इमिना करजकायेन पापकम्मं कृतं,
 २५ सब्ब तं इध वेदनीयं; न तं अनुगं भविस्सती’ ति । एवं भाविता खो,
 भिक्खवे, उपेक्खाचेतोविमुत्ति अनागामिताय संवत्ति, इध पञ्चास्स
 भिक्खुनो उत्तरि विमुत्ति अप्पटिविज्झतो” ति ।

१. इध — सी०, रो० । २. उत्तरि — सी०, स्वा०, रो० ।

१०. अधम्मचरियासुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवता सङ्घि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच —

२. “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनमिधेकच्चे ५
सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं
उपपज्जन्ती” ति ?

“अधम्मचरियाविसमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे
सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं
उपपज्जन्ती” ति ।

10

“को पन, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनमिधेकच्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुग्गतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती” ति ?

“अधम्मचरियाविसमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुग्गतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती” ति ।

R. 302

“न खो अहं इमस्स भोतो गोतमस्स सङ्घित्तेन भासितस्स 15
वित्थारेन अत्थं आजानामि । साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु
यथाहं इमस्स भोतो गोतमस्स सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं
आजानेय्य” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, पुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
त्तामी” ति । “एवं, भो” ति खो सो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । 20
भगवा एतदवोच —

B. 506

३. “तिविधा खो, ब्राह्मण, कायेन अधम्मचरियाविसमचरिया
होति; चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरियाविसमचरिया होति; तिविधा
मनसा अधम्मचरियाविसमचरिया होति ।

४. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा कायेन अधम्मचरियाविसम- 25
चरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा कायेन अधम्मचरिया
विसमचरिया होति ।

५. “कथं च, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरियाविसम-
चरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, चतुब्बिधा वाचाय अधम्मचरिया
विसमचरिया होति ।

६. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा मनसा अधम्मचरियाविसम-
चरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा मनसा अधम्मचरिया-
विसमचरिया होति । एवं अधम्मचरियाविसमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण,
एवमिधेकञ्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपात
5 निरयं उपपज्जन्ति ।

७. “तिविधा ब्राह्मण, कायेन धम्मचरियासमचरिया होति;
चतुर्विधा वाचाय धम्मचरियासमचरिया होति; तिविधा मनसा
धम्मचरियासमचरिया होति ।

८. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा कायेन धम्मचरियासमचरिया
R. 303 10 होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा कायेन धम्मचरियासम-
चरिया होति ।

९. “कथं च, ब्राह्मण, चतुर्विधा वाचाय धम्मचरिया-
समचरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, चतुर्विधा वाचाय
धम्मचरियासमचरिया होति ।

15 १०. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया
होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया
होति । एवं धम्मचरियासमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकञ्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुग्गतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती” ति ।

११. “अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०...
20 उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतमो पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।
करजकायवग्गो एकवीसतिमो ।

— ० —

२२. सामज्जवग्गो

B. 507

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाती होति, अविद्यादायी होति,
कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिमुणवाचो होति, फरुसवाचो
होति, सम्फण्णलापी होति, अभिज्झालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा-
25 दिट्ठिको होति — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं
निक्खित्तो एवं निरये ।

“दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा
पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरसाय वाचाय
पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्झालु होति, 5
अव्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति — इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

२. “वीसतिया, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
एवं निरये । कतमेहि वीसतिया ? अत्तना च पाणातिपाती होति,
परं च पाणातिपाते समादपेति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च 10
अदिन्नादाने समादपेति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च
कामेसुमिच्छाचारे समादपेति; अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसा-
वादे समादपेति; अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय
समादपेति; अत्तना च फरसवाचो होति, परं च फरसाय वाचाय समाद-
पेति; अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति; 15
अत्तना च अभिज्झालु होति, परं च अभिज्झाय समादपेति; अत्तना च
व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे समादपेति; अत्तना च मिच्छा-
दिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति — इमेहि खो, भिक्खवे,
वीसतिया धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

“वीसतिया, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो 20
एवं सग्गे । कतमेहि वीसतिया ? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो
होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अदिन्ना-
दाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति;
अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा
वेरमणिया समादपेति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च 25
मुसावादा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटि-
विरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति; अत्तना
च फरसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरसाय वाचाय वेर-
मणिया समादपेति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च
सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अनभिज्झालु होति, 30
परं च अनभिज्झाय समादपेति; अत्तना च अव्यापन्नचित्तो होति, परं च

अव्यापादे समादपेति; अतन्ना च सम्मादिट्टिको होति, पर च सम्मा-
दिट्टिया समादपेति — इमेहि खो, भिक्खवे, वीसतिया धम्मेहि समन्नागतो
यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

३. “तिसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
 5 एवं निरये । कतमेहि तिसाय ? अतन्ना च पाणातिपाती होति, पर
 च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्चो होति; अतन्ना
 च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने
 च समनुञ्चो होति; अतन्ना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च
 कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्चो होति,
 10 अतन्ना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च
 समनुञ्चो होति; अतन्ना च पिसुणावाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय
 समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्चो होति; अतन्ना च फरस-
 वाचो होति, परं च फरसाय वाचाय समादपेति, फरसाय वाचाय च
 समनुञ्चो होति; अतन्ना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे
 15 समादपेति, सम्फप्पलापे च समनुञ्चो होति; अतन्ना च अभिज्झानु
 होति, परं च अभिज्झाय समादपेति, अभिज्झाय च समनुञ्चो होति,
 अतन्ना च व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे समादपेति, व्यापादे च
 समनुञ्चो होति; अतन्ना च मिच्छादिट्टिको होति, परं च मिच्छा-
 20 दिट्टिया समादपेति, मिच्छादिट्टिया च समनुञ्चो होति — इमेहि खो,
 भिक्खवे, तिसाय धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।
 “तिसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
 R 306 एवं सग्गे । कतमेहि तिसाय ? अतन्ना च पाणातिपाता पटिविरतो
 होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेर-
 मणिया च समनुञ्चो होति; अतन्ना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति,
 25 परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया
 च समनुञ्चो होति; अतन्ना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति,
 परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा
 वेरमणिया च समनुञ्चो होति; अतन्ना च मुसावादा पटिविरतो
 होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा च समनुञ्चो
 30 होति; अतन्ना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय
 वाचाय वेरमणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्चो

होति; अतना च फरसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरसाय वाचाय चेरमणिया समादपेति, फरसाय वाचाय चेरमणिया च समनुञ्जो होति; अतना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्पलापा चेरमणिया समादपेति, सम्फप्पलापा चेरमणिया च समनुञ्जो होति; अतना च अनभिज्झालु होति, परं च अनभिज्झाय समादपेति, अनभि- 5 ज्झाय च समनुञ्जो होति; अतना च अब्यापन्नचित्तो होति, परं च अब्यापादे समादपेति, अब्यापादे च समनुञ्जो होति; अतना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुञ्जो होति - इमेहि खो, भिक्खवे, तिसाय धम्मेहि समन्नागतो यथाभत्तं निक्खित्तो एवं सग्गे" ति । 10

४. "चत्तारीसाय", भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभत्तं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि चत्तारीसाय ? अतना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्जो होति, पाणातिपातस्स च वण्णं भासति; अतना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने च समनुञ्जो होति, अदिन्ना- 15 दानस्स च वण्णं भासति; अतना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्जो होति, कामेसुमिच्छाचारस्स च वण्णं भासति; अतना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुञ्जो होति, मुसावादस्स च वण्णं भासति; अतना च पिसुणवाचो होति, परं च 20 पिसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्जो होति, पिसुणाय वाचाय च वण्णं भासति; अतना च फरसवाचो होति, परं च फरसाय वाचाय समादपेति, फरसाय वाचाय च समनुञ्जो होति, फरसाय वाचाय च वण्णं भासति; अतना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति, सम्फप्पलापे च समनुञ्जो होति, सम्फप्प- 25 लापस्स च वण्णं भासति; अतना च अभिज्झालु होति, परं च अभिज्झाय समादपेति, अभिज्झाय च समनुञ्जो होति, अभिज्झाय च वण्णं भासति; अतना च व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे समादपेति, व्यापादे च समनुञ्जो होति, व्यापादस्स च वण्णं भासति; अतना च मिच्छा-

दिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति, मिच्छादिट्ठिया च समनुज्जो होति, मिच्छादिट्ठिया च वण्णं भासति - इमेहि खो, भिक्खवे, चत्तारीसाय धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

- “चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
 ५ एवं सग्गे । कतमेहि चत्तारीसाय ? अत्तना च पाणातिपाता पटि-
 विरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता
 वेरमणिया च समनुज्जो होति, पाणातिपाता वेरमणिया च वण्णं
 भासति; अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना
 वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया च समनुज्जो होति,
 १० अदिन्नादाना वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा
 पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति,
 कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च समनुज्जो होति, कामेसुमिच्छा-
 चारा वेरमणिया च वण्णं भासति, अत्तना च मुसावादा पटिविरतो
 होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा वेरमणिया
 १५ च समनुज्जो होति, मुसावादा वेरमणिया च वण्णं भासति, अत्तना
 च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेर-
 मणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुज्जो होति,
 पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च वण्णं भासति, अत्तना च फरुसाय
 वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरुसाय वाचाय वेरमणिया च
 २० समाद-
 पेति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया च समनुज्जो होति, फरुसाय वाचाय
 वेरमणिया च वण्णं भासति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति,
 परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति, सम्फप्पलापा वेरमणिया
 च समनुज्जो होति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च वण्णं भासति, अत्तना
 च अनभिज्झालु होति, परं च अनभिज्झाय समादपेति, अनभिज्झाय
 २५ च समनुज्जो होति, अनभिज्झाय च वण्णं भासति; अत्तना च अब्बापन्न-
 वित्तो होति, परं च अब्बापादे समादपेति, अब्बापादे च समनुज्जो
 होति, अब्बापादस्स च वण्णं भासति, अत्तना च सम्मादिट्ठिको होति,
 परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुज्जो होति,
 सम्मादिट्ठिया च वण्णं भासति - इमेहि खो, भिक्खवे, चत्तारीसाय
 ३० धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

B. 511,
R. 308

१० २३.२]

रागपेय्यालं

५-८. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो खतं उपहृतं
अत्तानं परिहरति ... पे०... अक्खतं अनुपहृतं अत्तानं परिहरति ... पे०...
वीसतिंसाय, भिक्खवे ... पे०... तिसाय, भिक्खवे ... पे०... चत्तारीसाय,
भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो खतं उपहृतं अत्तानं परिहरति ... पे०...” ।

६-१२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो इधेकच्चो 5
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जति R. 309
... पे०... इधेकच्चो कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गातिं सगं लोकं उप-
पज्जति । वीसतिंसाय, भिक्खवे ... पे०... तिसाय, भिक्खवे, ... पे०...
चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो इधेकच्चो कायस्स भेदा परं
मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ... पे०... इधेकच्चो 10
कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गातिं सगं लोकं उपपज्जति” ।

१३-१६. “दसहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो वेदि-
तब्बो ... पे०... पण्डितो वेदितब्बो ... पे०... वीसतिंसाय, भिक्खवे ... पे०...
तिसाय, भिक्खवे ... पे०... चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो
बालो वेदितब्बो ... पे०... पण्डितो वेदितब्बो ... पे०... इमेहि खो, 15 B. 512
भिक्खवे, चत्तारीसाय धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वेदितब्बो” ति ।
सामञ्जस्यो वावीसतिमो ।

२३. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय दस धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे दस ? अपुमसज्जा, मरणसज्जा, आहारे पटिकूलसज्जा,
सन्वल्लोके अनभिरतिसज्जा, अनिच्चसज्जा, अनिच्चे दुक्खसज्जा,
दुक्खे अनत्तसज्जा, पद्धानसज्जा, विरागसज्जा, निरोधसज्जा — 20
रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय इमे दस धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय दस धम्मा भावेतब्बा ।
कतमे दस ? अनिच्चसज्जा, अनत्तसज्जा, आहारे पटिकूलसज्जा,
सन्वल्लोके अनभिरतिसज्जा, अट्टिकसज्जा, पुळ्लवकसज्जा, विनीलक-

१. पटिकूलसज्जा — सी०, स्या०, रो० । २. अनभिरतिसज्जा — सी०, स्या०, रो० ।

३. पुल्लवकसज्जा — सी० ।

R. 310

सञ्जा, विपुल्लकसञ्जा, विच्छिद्दकसञ्जा, उद्धृमातकमञ्जा -
रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे दस धम्मा भावेतव्वा” ति ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय दस धम्मा भावेतव्वा ।
कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो,
5 सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माआप,
सम्माविमुत्ति - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे दस धम्मा
भावेतव्वा” ति ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ... पे०... परिक्खयाय
... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
10 ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे दस धम्मा भावेतव्वा ।

513

३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उप-
नाहस्स ... भक्खस्स ... पळासस्स^१ ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेय्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
मदस्स ... पमादस्स अभिञ्जाय^२ ... परिञ्जाय ... परिक्खयाय ...
15 पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे दस धम्मा भावेतव्वा” ति ।

दसकनिपातपालि निट्ठिता ।

—:०:—

१ उपसमाय - सी०, स्था०, रो० । २. पसाम्मसु - सी०, स्था०, रो० । ३ अ०,
रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

११. एकादसकनिपातो

१. निस्सयवग्गो

१. किमत्थियमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

B. 515,
R. 511

२. “किमत्थियानि, भन्ते, कुसलानि सीलानि किमानि- संसानी” ति ?

“अविप्पटिसारत्थानि खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारानिसंसानी” ति ।

३. “अविप्पटिसारो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ?

“अविप्पटिसारो खो, आनन्द, पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो” । 10

४. “पामोज्जं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ?

“पामोज्जं खो, आनन्द, पीतत्थं पीतानिसंसं” ।

५. “पीति पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसं” ?

“पीति खो, आनन्द, पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसं” ।

६. “पस्सद्धि पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसं” ?

“पस्सद्धि खो, आनन्द, सुखत्था सुखानिसंसं” । 15

७. “सुखं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ?

“सुखं खो, आनन्द, समाघत्थं समाघानिसंसं” ।

८. “समाघि पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ?

B. 516

“समाघि खो, आनन्द, यथामूतव्जाणदस्सनत्थो यथामूतव्जाण- दस्सनानिसंसो” । 20

९. “यथामूतव्जाणदस्सनं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ?

“यथाभूतञ्जाणदस्सनं खो, आनन्द, निब्बिदत्थं निब्बिदा-
निसंसं” ।

R. 312

१०. “निब्बिदा, पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ?

“निब्बिदा खो, आनन्द, विरागत्था विरागानिसंसा” ।

5

११. “विरागो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ?

“विरागो खो, आनन्द, विमुत्तिञ्जाणदस्सनत्थो विमुत्तिञ्जाण-
दस्सनानिसंसो ।

१२. “इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसार-
त्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि, अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्ज-
निसंसो, पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं, पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धा-
निसंसा, पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा, सुखं समाघत्थं समाघानिसंसं,
समाधि यथाभूतञ्जाणदस्सनत्थो यथाभूतञ्जाणदस्सनानिसंसो, यथाभूत-
ञ्जाणदस्सनं निब्बिदत्थं निब्बिदानिसंसं, निब्बिदा विरागत्था विरागा-
निसंसा, विरागो विमुत्तिञ्जाणदस्सनत्थो विमुत्तिञ्जाणदस्सनानिसंसो ।
१५ इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अनुपुब्बेन अग्गाय^१ परेत्ती”^२ ति ।

२. चेतनाकरणीयमुत्तं

१. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स न चेतनाय करणीयं -
‘अविप्पटिसारो मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सीलवतो
सीलसम्पन्नस्स अविप्पटिसारो उप्पज्जति ।

२. “अविप्पटिसारिस्स^३, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं -
२० ‘पामोज्जं मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं अविप्पटि-
सारिस्स पामोज्जं उप्पज्जति ।

३. “पमुदितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं - ‘पीति मे
उप्पज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पमुदितस्स पीति उप्पज्जति ।

४. “पीतिमनस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं - ‘कायो मे
२५ पस्सम्भतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति ।

१-२. अरुत्ताय परिपुरेत्ती - स्था० । ३. अविप्पटिसारिस्स - ४० ।

५. “पस्सद्धकायस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘सुखं वेदियामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पस्सद्धकायो सुखं वेदियति । B. 517

६. “सुखिनो, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘चित्तं मे समाधियतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सुखिनो चित्तं समाधियति । R. 1313

७. “समाहितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘यथाभूतं जानामि’ पस्सामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं समाहितो यथाभूतं जानाति पस्सति । 5

८. “यथाभूतं, भिक्खवे, जानतो पस्सतो न चेतनाय करणीयं — ‘निब्बिन्दामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं यथाभूतं जानं पस्सं निब्बिन्दति । 10

९. “निब्बिन्नस्स’, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘विरज्जामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं निब्बिन्नो विरज्जति ।

१०. “विरत्तस्स’, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — ‘विमुत्तिञ्जाणदस्सनं सञ्चिक्करोमी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं विरत्तो विमुत्तिञ्जाणदस्सनं सञ्चिक्करोति । 15

११. “इति खो, भिक्खवे, विरागो विमुत्तिञ्जाणदस्सनत्थो विमुत्तिञ्जाणदस्सनानिसंसो, निब्बिदा विरागत्था विरागानिसंसा, यथाभूतञ्जाणदस्सनं निब्बिदत्थं निब्बिदानिससं, समाधि यथाभूतञ्जाणदस्सनत्थो यथाभूतञ्जाणदस्सनानिसंसो, सुखं समाधत्थं समाधानिससं, पस्सद्धि सुखत्था सुखानिसंसा, पीति पस्सद्धत्था पस्सद्धानिसंसा, पामोज्जं पीतत्थं पीतानिससं, अविप्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो, कुसलानि सीलानि अविप्पटिसारत्थानि अविप्पटिसारानिसंसानि । इति खो, भिक्खवे, धम्मा धम्मे अभिसन्देन्ति, धम्मा धम्मे परिपूरन्ति अपारा” पारं गमनाया” ति । 20

३. पठमउपनिषासुतं

१. “वुस्सीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो । अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूप-

१ पजानामि — सी०, स्या०, रो० । २. निब्बिन्दस्स — सी०, रो० । ३. विरत्त चित्तस्स — स्या० । ४. च धम्मे — सी०, रो० । ५-६. अपारा पार० — स्या०; अपरा पर० — सी० ।

B. 518,
R. 314

निसं होति पामोज्जं । पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा
होति पीति । पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि ।
पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं । सुखे
असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिम्हि
5 असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं ।
यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा
होति निब्बिदा । निब्बिदाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति
विरागो । विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्ति-
ज्जाणदस्सनं ।

- 10 “सेय्यथापि, भिक्खवे, ख्खो साखापलासविपन्नो । तस्स
पपटिका पि न पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि .. फेगु पि ... सारो
पि न पारिपूर्णि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, दुस्सीलस्स सील-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति
अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं .. पे०... विमुत्ति-
15 ज्जाणदस्सनं ।

२. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति
20 पस्सद्धि, पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं,
सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मा-
समाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्ना होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स
25 उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, ख्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि ... फेगु पि .. सारो पि पारि-
पूर्णि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिस-

सम्पन्नो होति अविष्पटिसारो, अविष्पटिसारे सति अविष्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं” ति ।

४. वृत्तिव्यञ्जनिसाधुत्वं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

B. 519,
R. 315

२. “दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविष्पटिसारो, अविष्पटिसारे असति अविष्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं, पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति, पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं, सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निब्बिदा, निब्बिदाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो, विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

“सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^१ पि न पारिपूर्रि गच्छति, तत्रो पि ... फेणु पि ... सारो पि न पारिपूर्रि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविष्पटिसारो, अविष्पटिसारे असति अविष्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

३. “सीलवत्तो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविष्पटिसारो, अविष्पटिसारे सति अविष्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना^२ होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं, सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं,

१. भिक्खवो — सी०, स्या०, रो० । २. पपटिका — स्या० । ३. उपनिससम्पन्नो — सी०, स्या०, रो० ।

B. 520,
R. 916

यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना
होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो
होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति
विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

- 5 “सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पप-
टिका पि पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि .. फेणु पि .. सारो पि पारिपूर्तिं
गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं ... पे०.. विमुत्तिज्जाणदस्सनं” ति ।

५. तत्तियउपनिसासुत्तं

- 10 १. तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि . पे०...
एतदबोच — “दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिस
होति पामोज्जं, पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति
पीति, पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि, पस्सद्धिया
15 असति पस्सद्धिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं, सुखे असति सुखविपन्नस्स
हतूपनिसो’ होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्ह असति सम्मासमाधि-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने
असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निब्बिदा, निब्बि-
दाय असति निब्बिदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो, विरागे असति
20 विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

- “सेय्यथापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पप-
टिका पि न पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि न पारि-
पूर्तिं गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स हतूप-
निसो होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे असति अविप्पटिसारविपन्नस्स
25 हतूपनिसं होति पामोज्जं ... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

२. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स उपनिस-

सम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्ना होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति
पस्सद्धि, पस्सद्धिया सति पस्सद्धिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं,
सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मा-
समाधिम्मिह सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूत- 5
ज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्ना होति निब्बिदा, निब्बिदाय सति निब्बिदासम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

R. 817

B. 521

“सेय्यथापि, आवुसो, इक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पप- 10
टिका पि पारिपूर्रि गच्छति, तचो पि ... फेग्गु पि ... सारो पि पारिपूर्रि
गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो
होति अविप्पटिसारो, अविप्पटिसारे सति अविप्पटिसारसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं . . पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सने” ति ।

६. व्यसनसुत्तं

१. “यो सो भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरियूपवादो 15
सब्रह्मचारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं
व्यसनं निगच्छेय्य । कतमेसं एकादसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति,
अधिगता परिहायति, सद्धम्मस्स न बोदायन्ति, सद्धम्मेषु वा अधिमानिको
होति, अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्किलिट्ठं आपत्ति
आपज्जति, सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तति, गाह्णं वा रोगात्तद्धं 20
फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेपं वा, सम्मूहो कालं करोति,
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जति —
यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरियूपवादो सब्रह्म-
चारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो इमेसं एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं
व्यसनं निगच्छेय्य’ ।

25

२. “यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको अरि-
यूपवादो सब्रह्मचारीनं, अट्टानमेतं अनवकासो यं सो एकादसन्नं व्यसनानं

१-१. अयं पाठो सी०, स्वा०, रो० पोत्यकेसु न विस्सति । ३-२-२. अक्कोसक-
परिभासको अरियूपवादी — सी०, स्वा०, रो० ।

522

अञ्जतरं व्यसनं न निगच्छेय्य । कतमेसं एकादसत्वं ? अनधिगत
नाधिगच्छति, अधिगता परिहायति, सद्धम्मस्स न वोदायन्ति^१, सद्धम्मेषु
वा अधिमानिको होति, अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं
318 वा सङ्किलिद्धं आपत्तिं आपज्जति, सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तति,
5 गाब्हं वा रोगातद्धं फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेपं वा^२,
सम्मूहो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जति - यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको
अरियूपवादो सब्रह्मचारीनं, अट्टानमेतं अनवकासो यं सो इमेसं एकादसत्वं
व्यसनानं अञ्जतरं व्यसनं न निगच्छेय्या^३ ति ।

७. सञ्ज्ञासुत्तं

10

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

२. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो
यथा नेव पथवियं^४ पथविसञ्जी^५ अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी
15 अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स,
न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाण-
ञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने
आकिञ्चञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतने नेव-
सञ्ज्ञानासञ्चायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स,
20 न परलोके परलोकसञ्जी अस्स, यं^६ पिदं^७ दिट्ठं सुत्तं मुत्तं विञ्जातं
पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी
च पन अस्सा ति ?

३. “सिया”, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा
नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न
25 तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासा-

१. वोदायति - सी०, रो० । २. सी०, त्या०, रो०, पोट्यकेषु नसि ।
३-३. पठविं पठविसञ्जी - सी०; पठविं पठवीसञ्जी - त्या०, रो० । ४-४. पथिदं -
त्या० । ५. यथाकथं सिया - सी० ।

नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न विञ्जाणञ्चा-
यतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकि-
ञ्चञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतने नेवसञ्ज्ञा-
नासञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ज्ञी अस्स, न B. 523
परलोके परलोकसञ्ज्ञी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मृतं विञ्जातं पत्तं 5 R. 319
परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि न सञ्ज्ञी अस्स; सञ्ज्ञी
च पन अस्सा” ति ।

४. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स ... सञ्ज्ञी च पन
अस्सा” ति ? 10

५. “इधानन्द, भिक्खु एवंसञ्ज्ञी होति — ‘एतं सन्तं एतं
पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हावखयो
विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स, न
आपस्मि आपोसञ्ज्ञी अस्स ... सञ्ज्ञी च पन अस्सा” ति । 15

६. अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येना-
यस्मा सारिपुत्तो तेनुपमङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन
सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं 20
एतदवोच —

७. “सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो
समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स ... पे०... सञ्ज्ञी
च पन अस्सा” ति ? B. 524

८. “सिया, आवुसो आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि- 25
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स ... पे०... सञ्ज्ञी च पन
अस्सा” ति ।

९. “यथा कथं पनावुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो

समाधिपटिलाभो यथा नेव पथविथं पथविसञ्जी अस्स ... पे०...
सञ्जी च पन अस्सा" ति ?

१०. "इध, आवुसो आनन्द, भिक्खु एवंसञ्जी होति - 'एतं
सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्कारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हा-
५ कखयो विरागो निरोधो निब्बानं' ति । एवं खो, आवुसो आनन्द, सिया
भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथविथं पथविसञ्जी
अस्स ... सञ्जी च पन अस्सा" ति ।

११. "अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो ! यत्र हि नाम
सत्थु चेव सावकस्स च अत्थेन अत्थो व्यञ्जनेन व्यञ्जनं संसन्दिस्सति
१० समेस्सति न विग्गहिहस्सति, यदिदं अगगपदस्मि ! इवानाहुं, आवुसो,
भगवन्तं उपसङ्कमित्वा एतमत्थं अपुञ्छ । भगवा पि मे एतेहि^१
अक्खरेहि^२ एतेहि पदेहि एतेहि व्यञ्जनेहि एतमत्थं व्याकासि, सेय्यथापि
आयस्मा सारिपुत्तो । अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो, यत्र हि
नाम सत्थु चेव सावकस्स च अत्थेन अत्थो व्यञ्जनेन व्यञ्जनं संसन्दि-
१५ स्सति समेस्सति न विग्गहिहस्सति, यदिदं अगगपदस्मि" ति !

८. मनसिकारसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

B 525

२. "सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो
२० यथा न चक्खुं मनसि करेय्य, न रूपं मनसि करेय्य, न सोतं मनसि करेय्य,
न सहं मनसि करेय्य, न धानं मनसि करेय्य, न गत्थं मनसि करेय्य,
न जिह्वं मनसि करेय्य, न रसं मनसि करेय्य, न कायं मनसि करेय्य, न
फोट्ठव्वं मनसि करेय्य, न पथविं मनसि करेय्य, न आपं मनसि करेय्य,
न तेजं मनसि करेय्य, न वायं मनसि करेय्य, न आकासानञ्जायतनं
२५ मनसि करेय्य, न विञ्जाणञ्जायतनं मनसि करेय्य, न आकिञ्चञ्जा-
यतनं मनसि करेय्य, न नेवसञ्जानासञ्जायतनं मनसि करेय्य, न
इधलोकं मनसि करेय्य, न परलोकं मनसि करेय्य, यं पिदं दिट्ठं सुतं
१. च - सी०, स्वा०, रो० । २. अत्थं - सी०, स्वा०, रो० । ३-६ सी०, स्वा०,
रो० पीत्यकेषु न दिस्सति ।

मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति ?

३. “सिया, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य ... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति । 5

R. 322

४. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य ... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति ?

५. “इषानन्द, भिक्खु एवं मनसि करोति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं, यद्विदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपुष्पिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्खुं मनसि करेय्य, न रूपं मनसि करेय्य ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति । 15

B. 526

६. सदसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे^२ । अथ खो आयस्मा सद्धो^३ येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो आयस्मन्तं सद्धं भगवा एतदवोच —

R. 323

२. “आजानीयझायितं खो, सद्ध, झाय^४; या खलुङ्कझायितं^५ । कथं च, सद्ध^६, खलुङ्कझायितं होति ? अस्सखलुङ्को^७ हि, सद्ध, दोणिया बद्धो^८ ‘यवसं’ यवसं” ति झायति । तं किस्स हेतु ? न हि, सद्ध, अस्सखलुङ्कस्स दोणिया बद्धस्स एवं होति — “किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारणं कारेस्सति, किमस्साहं पटिकरोमी^९” ति । सो दोणिया बद्धो ‘यवसं’

20

१. नातिके — सी०, स्या०; जातिके — रो० । २. गिञ्जावसथे — सी०; इञ्जकावसथे — स्या० । ३. सन्वो — सी०, स्या०, रो० । ४. झायथ — सी०, रो० । ५. खलुङ्कझायित — सी०; खलुङ्कझायित — स्या० । ६. सन्व — सी०, स्या०, रो० । ७. अस्सखलुङ्को — सी०; अस्सखलुङ्को — स्या० । ८. बन्वो — स्या० । ९-९. यवसस्स यवसस्स — स्या० । १०. पतिकरोमी — सी० ।

यवसं' ति ज्ञायति । एवमेव खो, सद्ध, इधेकच्चो पुरिसखलुङ्को अरञ्ज-
गतो पि रुक्खमूलगतो पि सुञ्जागारगतो पि कामरागपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति कामरागपरेतेन उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्पजानाति । सो कामरागयेव अन्तरं' कत्वा' ज्ञायति पञ्चायति निञ्चा-
यति अवज्जायति', व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा विहरति ... धीनमिद्ध-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति ... उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति ... विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छा-
परेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति ।
सो विचिकिच्छंयेव अन्तरं कत्वा ज्ञायति पञ्चायति निञ्चायति अवज्जा-
यति । सो पथवि पि निस्साय ज्ञायति, आपं पि निस्साय ज्ञायति, तेज
पि निस्साय ज्ञायति, वायं पि निस्साय ज्ञायति, आकासानञ्चायतनं पि
निस्साय ज्ञायति, विञ्जाणञ्चायतनं पि निस्साय ज्ञायति, आकिञ्च-
ञ्चायतनं पि निस्साय ज्ञायति, नेवसञ्जानासञ्चायतनं पि निस्साय
ज्ञायति, इधलोकं पि निस्साय ज्ञायति, परलोकं पि निस्साय ज्ञायति,
यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा,
तं पि निस्साय ज्ञायति । एवं खो, सद्ध, पुरिसखलुङ्कज्ञायितं होति ।

३. "कथं च, सद्ध, आजानीयज्ञायितं होति ? भद्रो हि,
सद्ध, अस्साजानीयो दोणिया बद्धो न 'यवसं यवसं' ति ज्ञायति । तं
किस्स हेतु ? भद्रस्स हि, सद्ध, अस्साजानीयस्स दोणिया बद्धस्स एवं
होति - 'किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारथि कारण कारेस्सति, किम-
स्साह पटिकरोमी' ति । सो दोणिया बद्धो न 'यवसं यवसं' ति ज्ञायति ।
भद्रो हि, सद्ध, अस्साजानीयो यथा इणं यथा बन्धं' यथा जार्नि यथा कलि
एवं पतोदस्स अज्जोहरणं समनुपस्सति । एवमेव खो, सद्ध, भद्रो पुरिसा-
जानीयो अरञ्जगतो पि रुक्खमूलगतो पि सुञ्जागारगतो पि न काम-
रागपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च काम-
रागस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति, न व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति ... न धीनमिद्धपरियुद्धितेन चेतसा विहरति ... न उद्धच्चकुक्कुच्च-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति ... न विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति
न विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं

१-१. अनन्तर करित्वा - स्या०; ० करित्वा - सी०, रो० । २. अपञ्चायति -
सी० । ३. बद्ध - सी०, रो० ।

पजानाति । सो नेव पथवि निस्साय झायति, न आपं निस्साय झायति,
 न तेजं निस्साय झायति, न वायं निस्साय झायति, न आकासानञ्चायतनं
 निस्साय झायति, न विञ्जाणञ्चायतनं निस्साय झायति, न आकिञ्च-
 ज्जायतनं निस्साय झायति, न नेवसञ्जानासञ्जायतनं निस्साय
 झायति, न इधलोकं निस्साय झायति, न परलोकं निस्साय झायति, यं 5 R. 325
 पिवं विट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं
 पि निस्साय न झायति; झायति च पन । एवं झायि च पन, सद्व, भद्रं
 पुरिसाजानीयं सहन्दा देवा सब्बहाका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति -
 'नमो ते पुरिसाजञ्ज, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय झायसी" ति ॥ 10

४. एवं वुत्ते आयस्मा सद्वो भगवन्तं एतदवोच - "कथं झायी
 पन, भन्ते, भद्रो पुरिसाजानीयो" सो नेव पथवि निस्साय झायति, न
 आपं निस्साय झायति, न तेजं निस्साय झायति, न वायं निस्साय झायति,
 न आकासानञ्चायतनं निस्साय झायति, न विञ्जाणञ्चायतनं निस्साय
 झायति, न आकिञ्चज्जायतनं निस्साय झायति, न नेवसञ्जा- 15
 नासञ्जायतनं निस्साय झायति, न इधलोकं निस्साय झायति, न परलोकं
 निस्साय झायति, यं पिवं विट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनु-
 विचरितं मनसा, तं पि निस्साय न झायति; झायति च पन ? कथं झायि
 च पन, भन्ते, भद्रं पुरिसाजानीयं सहन्दा देवा सब्बहाका सपजापतिका
 आरका व नमस्सन्ति - 20

'नमो ते पुरिसाजञ्ज, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय झायसी" ति ॥

५. "इध, सद्व, भद्रस्स पुरिसाजानीयस्स पथवियं" पथविस्सञ्जा
 विभूता होति, आपस्मि आपोस्सञ्जा विभूता होति, तेजस्मि तेजोस्सञ्जा
 विभूता होति, वायस्मि वायोस्सञ्जा विभूता होति, आकासानञ्चायतने 25
 आकासानञ्चायतनस्सञ्जा विभूता होति, विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाण-
 ज्जायतनस्सञ्जा विभूता होति, आकिञ्चज्जायतने आकिञ्च-
 ज्जायतनस्सञ्जा विभूता होति, नेवसञ्जानासञ्जायतने नेवसञ्जा-
 नासञ्जायतनस्सञ्जा विभूता होति, इधलोके इधलोकस्सञ्जा विभूता

१. झायसी - स्या० । २. पुरिसाजानीयो झायति - सी०, स्या०, रो० ।
 ३. पथविया - सी०, स्या०, रो० ।

होति, परलोके परलोकसञ्ज्ञा विभूता होति, यं पिदं दिदृक्षुं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि सञ्ज्ञा विभूता होति । एवं ज्ञायी खो, सद्ध, भद्रो पुरिसाजानीयो नेव पथवि निस्साय ज्ञायति ... पे० .. यं पिदं दिदृक्षुं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनु-
 5 विचरितं मनसा, तं पि निस्साय न ज्ञायति; ज्ञायति च पन । एवं ज्ञायि च पन, सद्ध, भद्रं पुरिसाजानीयं सइन्दा देवा सन्नह्यका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति -

‘नमो ते पुरिसाजञ्ज्ञ, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय ज्ञायसी’ ति ॥

१०. मोरनिवापसुत्तं

10 १. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति मोरनिवापे परिब्बाजका-
 रामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवे” ति । “भवन्ते”
 ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

२. “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो
 होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो
 329 15 देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? असेखेन सीलक्खन्धेन, असेखेन समाधि-
 क्खन्धेन, असेखेन पञ्चाक्खन्धेन - इमेहि, खो, भिक्खवे, तीहि
 327 धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी
 अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।

३. “अपरेहि पि, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
 20 अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियो-
 सानो सेट्ठो देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? इद्धिपाटिहारियेन, आदेसना-
 पाटिहारियेन, अनुसासनीपाटिहारियेन - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
 धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति, अच्चन्तयोगक्खेमी
 अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।

४. “अपरेहि पि, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
 25 अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्त-
 परियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? सम्मादिट्ठिया,
 सम्माज्जाणेन, सम्माविमुत्तिया - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि

समन्नागतो भिक्खु अच्वन्तनिट्ठो होति अच्वन्तयोगक्खेमी अच्वन्त-
ब्रह्मचारी अच्वन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।

५. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अच्वन्तनिट्ठो
होति अच्वन्तयोगक्खेमी अच्वन्तब्रह्मचारी अच्वन्तपरियोसानो सेट्ठो
देवमनुस्सानं । कतमेहि द्वीहि ? विज्जाय, चरणेन — इमेहि खो, 5
भिक्खवे, द्वीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अच्वन्तनिट्ठो होति अच्वन्त-
योगक्खेमी अच्वन्तब्रह्मचारी अच्वन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं ।
ब्रह्मना पेसा, भिक्खवे, सनङ्कुमारेन गाथा भासिता —

‘खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मि, ये गोत्तपटिसारिनो ।

विज्जाचरणसम्पन्नो, सो सेट्ठो देवमानुसे’ ति ॥ 10

“सा खो पनेसा, भिक्खवे, सनङ्कुमारेन’ गाथा भासिता’
सुभासिता, नो दुग्भासिता; अत्यसंहिता, नो अनत्यसंहिता; अनुमता R 328
मया । अहं पि, भिक्खवे, एवं वदामि —

‘खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मि, ये गोत्तपटिसारिनो ।

B. 530

विज्जाचरणसम्पन्नो, सो सेट्ठो देवमानुसे” ति ॥ 15

निस्सयवग्गो पठमो ।

तत्सुद्धानं

किमत्थिया चेतना तयो, उपनिसा व्यसनेन च ।

द्वे” सञ्ज्ञा मनसिकारो”, सद्धो” भोरनिवापकं ति” ॥

२. अनुस्सतिवग्गो

१. पठममहानामसुत्तं

१. एकं समथं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि निगोधा-
रामे । तेन खो पन समथेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं
करोन्ति — “निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” 20
ति । अस्सोसि खो महानामो सक्को — “सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो

१. ब्रह्मना सनङ्कुमारेन — सी०, रो० । २. युगीता नो दुग्गीता — सी०, स्या०,
रो० । ३. निस्सायवग्गो — स्या० । ४-४ सञ्ज्ञा मनसिकारा सेत्तो — सी०, रो०,
सञ्ज्ञा मनसिकारो सेत्तो — स्या० । ५-५ भोरनिवापनेन च — सी०, स्या०, भोरनिवापनेन
चा सि — रो० ।

चीवरकम्मं करोन्ति - "निद्धितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती" ति ।

२. अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो
५ खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच - "सुतं मेतं, भन्ते- 'सम्बहुला
किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति - निद्धितचीवरो भगवा तेमास-
च्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती' ति । तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि
विहरतं केनस्स^१ विहारेन विहातव्वं" ति ?

R. 329

३. "सावु साधु, महानाम ! एतं खो, महानाम, तुम्हाकं
१० पतिरूपं कुलपुत्तानं, यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छेय्याथ - 'तेसं
नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातव्वं" ति ?
सद्धो खो, महानाम, आराधको होति, नो अस्सद्धो; आरद्धविरियो
आराधको होति, नो कुसीतो; उपद्धितस्सति आराधको होति,
नो मुद्धस्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्चवा
१५ आराधको होति, नो दुप्पञ्चो । इमेसु खो त्वं, महानाम, पञ्चसु
धम्मेषु पतिट्ठाया छ^२ धम्मे उत्तरि भावेय्यासि ।

D. 531

४. "इव त्वं, महानाम, तथागतं अनुस्सरेय्यासि - 'इति
पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जावरणसम्पन्नो सुगतो
लोकविद् अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा'
२० ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति,
नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं
चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं
समये चित्तं होति तथागतं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महा-
नाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
२५ धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समपत्तो
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो
बुद्धानुपस्सति भावेति ।

५. “पुन च परं त्वं, महानाम, धम्मं अनुस्सरेय्यासि — ‘स्वा-
 क्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको’
 पञ्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूही’ ति । यस्मिं, महानाम, समये अरिय-
 सावको धम्मं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं
 होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; 5
 उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति धम्मं आरब्धम् । उज्जुगतचित्तो
 खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति
 धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
 पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
 अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो 10
 विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो
 धम्मनानुस्सति भावेति ।

६. “पुन च परं त्वं, महानाम, सङ्खं अनुस्सरेय्यासि — ‘सुप्पटिपन्नो
 भगवतो सावकसङ्खो, उज्जुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, जायप्पटिपन्नो
 भगवतो सावकसङ्खो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, यदिदं 15 B. 532
 चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसङ्खो आहु-
 नेय्यो पाहुनेय्यो वक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं
 लोकस्सा’ ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्खं अनुस्सरति,
 नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं
 होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं 20
 होति सङ्खं आरब्धम् । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको
 लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदि-
 तस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं
 वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरिय-
 सावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय पजाय 25
 अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो सङ्खानुस्सति भावेति ।

७. “पुन च परं त्वं, महानाम, अत्तनो सीलानि अनुस्सरेय्यासि
 अखण्डानि अच्छिद्धानि असबलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुप्प-
 सत्थानि अपरामद्धानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, महानाम, समये

331

अरियसावको सीलं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सीलं आरब्भ । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो सीलानुस्सति भावेति ।

599

८. "पुन च परं त्वं, महानाम, अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि - 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, योहं मच्छेरमलपरियुद्धिताय पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसाभि भुत्तचापो पयत्ताणि बोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको चागं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति चागं आरब्भ । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विरहति, धम्मसोतसमापन्नो चागानुस्सति भावेति ।

. 392

९. "पुन च परं त्वं, महानाम, देवता अनुस्सरेय्यासि - 'सन्ति देवा आतुम्महारजिका, सन्ति देवा तावतिसा, सन्ति देवा यामा, सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परत्तिम्मितवसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्माकायिका, सन्ति देवा तत्तुत्तिरि । यथारूपाय सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, भय्हं पि तथारूपा सद्धा संविज्जति । यथारूपेण सीलेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, भय्हं पि तथारूपं सीलं संविज्जति । यथारूपेण सुतेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, भय्हं पि तथारूपं सुतं संविज्जति । यथारूपेण चागेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, भय्हं पि

80

तथारूपो चागो संविज्जति । यथारूपाय पञ्जाय समन्नागता ता देवता
इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्जा संविज्जती' ति । यस्मिं,
महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं
च सुत्तं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरि-
युद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं 5
होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति देवता आरब्भ । उज्जुगत-
चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं,
लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स
कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो 10 B. 534
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो
देवतानुस्सति भावेती' ति ।

२. द्वितीयमहानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधा-
रामे । तेन खो पन समयेन महानामो सक्को गिलाना वुद्धितो होति
अचिरवुद्धितो गेलज्जा । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो 15
चीवरकम्मं करोन्ति - "निद्धितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं
पक्कमिस्सती" ति । अस्सोसि खो महानामो सक्को - "सम्बहुला
किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति - "निद्धितचीवरो भगवा
तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती" ति ।

२. अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 20
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच - "सुत्तं मेत्तं,
भन्ते - 'सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति - निद्धित-
चीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती' ति । तेसं नो, भन्ते,
नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं" ति ? 25

३. "साधु साधु, महानाम ! एतं खो, महानाम, तुम्हाकं
पतिरूपं कुलपुत्तानं यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छेय्याथ - 'तेसं
नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं' ति ?

सद्धो खो, महानाम, आराधको होति, नो अस्सद्धो; आरद्धविस्सो
आराधको होति, नो कुसीतो; उपट्ठितस्सति आराधको होति, नो मुट्ठ-
स्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्चवा आराधको
होति, नो दुप्पञ्चो । इमेसु खो त्वं, महानाम, पञ्चसु धम्मेषु पतिट्ठाय
5 छ धम्मे उत्तरि भावेय्यासि ।

४. “इध त्वं, महानाम, तथागतं अनुस्सरेय्यासि — ‘इति पि
सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि,
महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये
रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति, न मोहपरि-
युट्ठितं चित्तं होति; उज्जुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति तथागतं
D. 535 10 आरब्भ । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं,
लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति
जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति,
सुखिनो चित्तं समाधियति । इमं खो त्वं, महानाम, बुद्धानुस्सति गच्छन्तो
15 पि भावेय्यासि, ठितो पि भावेय्यासि, निसिन्नो पि भावेय्यासि, सयानो
पि भावेय्यासि, कम्मन्तं अधिट्ठहन्तो पि भावेय्यासि, पुत्तसम्भावसयनं
अज्झावसन्तो पि भावेय्यासि ।

R. 334 ५. “पुन च परं त्वं, महानाम, धम्मं अनुस्सरेय्यासि ... पे०...
सङ्खं अनुस्सरेय्यासि ... पे०... अत्तनो सीलानि’ अनुस्सरेय्यासि ... पे०...
20 अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि ... पे०... देवता अनुस्सरेय्यासि — ‘सन्ति
देवा चातुम्महारजिका ... पे०... सन्ति देवा तत्तुत्तरि । यथारूपाय
सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि थारूपा
सद्धा संविज्जन्ति । यथारूपेन सीलेन ... सुतेन ... चागेन ... पञ्जाय
समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्हं पि थारूपा पञ्जा
25 संविज्जन्ती’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च
देवतानं सद्धं च सीलं च सुत्तं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति, नेवस्स
तस्मि समये रागपरियुट्ठितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठितं चित्तं होति,
न मोहपरियुट्ठितं चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति
देवता आरब्भ । उज्जुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति

अथवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । इमं खो त्वं, महानाय, देवतानुस्सतिं गच्छन्तो पि भावेय्यासि, ठितो पि भावेय्यासि, निसिन्नो पि भावेय्यासि, सयानो पि भावेय्यासि, कम्मन्तं अधिदुहन्तो पि भावेय्यासि, पुत्तसम्बाध- 5 सयनं अज्झावसन्तो पि भावेय्यासी” ति ।

३. नन्दियसुतं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्युस्मिं निग्रोधारामे । तेन खो पन समयेन भगवा सावत्थियं वस्सावासं उपगन्तुकामो हूति । अस्सोसि खौ नन्दियो सक्को — “भगवा 10 किर सावत्थियं वस्सावासं उपगन्तुकामो” ति । अथ खो नन्दियस्स सक्कस्स एतदहोसि — “यन्नूनाहं पि सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छेय्यं । तत्थ कम्मन्तं चेव अधिदुहिस्सामि, भगवन्तं च लच्छामि कालेन कालं दस्सनाया” ति । R. 325

२. अथ खो भगवा सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छि । नन्दियो पि खो सक्को सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छि । तत्थ कम्मन्तं चेव 15 अधिदुहसि, भगवन्तं च लमि कालेन कालं दस्सनाय । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति — “निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” ति । अस्सोसि खो नन्दियो सक्को — “सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति — 20 “निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” ति ।

३. अथ खो नन्दियो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो नन्दियो सक्को भगवन्तं एतदबोच — “सुतं मेतं, भन्ते — ‘सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति — निट्ठित- 25 चीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती’ ति । तेषं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातब्बं” ति ?

४. “साधु साधु, नन्दिय ! एतं खो, नन्दिय, तुम्हाकं पतिरूपं

१. उपगच्छि — सी०, रो० । २. अधिदुह — स्या० । ३. लच्छति — स्या० ।

कुलपुत्तानं, यं तुम्हे तथागतं उपसङ्गमिता पुच्छेय्याथ - 'तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं' केनस्स विहारेण विहातव्वं' ति ? सद्धो खो, नन्दिय, आराधको होति, नो अस्सद्धो; सीलवा आराधको होति, नो दुस्सीलो; आरद्धविरियो आराधको होति, नो कुसीतो; 5 उपद्रुतस्सति आराधको होति, नो मुद्रुस्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्चवा आराधको होति, नो दुप्पञ्चो । इमेसु खो ते, नन्दिय, छसु धम्मेषु पतिट्ठाय पञ्चसु धम्मेषु अज्झत्तं सति उपट्ठापेतव्वा^१ ।

R. 396

५. "इष त्वं, नन्दिय, तथागतं अनुस्सरेय्यासि - 'इति पि

B. 597

10 सो भगवा अरहं सम्पासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद् अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । इति खो ते, नन्दिय, तथागतं आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतव्वा ।

६. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, धम्मं अनुस्सरेय्यासि - 'स्वानुवातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिप्पस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं 15 वेदितव्वो विज्झूही' ति । इति खो ते, नन्दिय, धम्मं आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतव्वा ।

७. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, कल्याणमित्ते अनुस्सरेय्यासि - 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, यस्स मे कल्याणमिच्छा अनुकम्पका अत्थ- 20 कामा ओवावका अनुसासका' ति । इति खो ते, नन्दिय, कल्याणमित्ते आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतव्वा ।

८. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि - 'लाभा वत मे, सुलद्धं वत मे, योहं मच्छेरमलपरियुट्ठिताय पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसामि भुत्तचागो पयतपाणि बोस्सग्गरतो याचयोगो दानसंविभागरतो' ति । इति खो ते, नन्दिय, 25 चागं आरब्भ अज्झत्तं सति उपट्ठापेतव्वा ।

९. "पुन च परं त्वं, नन्दिय, देवता अनुस्सरेय्यासि - 'या^२ देवता अतिक्कम्मेव कवळीकाराहारभक्खान^३ देवतान^४ सहव्यतं अज्जतरे

^१ विहरित - री० । ^२ उपट्ठपेतव्वा - स्या०, री० । ^३ भट्टसासिता - स्या० ।
४ या ता - सी०, स्या०, री० । ^५ कवळीकारभक्खान - सी०, कवळीकारभक्खान -
स्या०, री० । ^६ देवान - सी०, री० ।

मनोमयं कार्यं उपपन्ना, ता करणीयं अत्तनो न समनुपस्सन्ति कतस्स वा पतिचयं । सेय्यथापि, नन्दिय, भिक्खु असमयविमुत्तो करणीयं अत्तनो न समनुपस्सति कतस्स वा पतिचयं; एवमेव खो, नन्दिय, या ता देवता अतिक्कम्मेव कबळीकाराहारभक्षानं देवतानं सहव्यतं अञ्जतत्तं मनोमयं कार्यं उपपन्ना, ता करणीयं अत्तनो न समनुपस्सन्ति कतस्स वा पतिचयं । इति खो ते, नन्दिय, देवता आरब्भ अञ्जत्तं सति उपट्ठापेतब्बा । 5 R. 397

१०. “इमेहि खो, नन्दिय, एकादसहि धम्मोहि समन्नागतो अरियसावको पजहतेव पापके अकुसले धम्मो, न उपादियति । सेय्यथापि, नन्दिय, कुम्मो निकुज्जो^१ वमतोव उदकं, नो वन्तं पच्चावमति^२; सेय्यथापि वा पन, नन्दिय, सुक्खे तिणदाये अग्नि मुत्तो ढहञ्जेव गच्छति, नो दद्धं पच्चुदावत्तति; एवमेव खो, नन्दिय, इमेहि एकादसहि धम्मोहि समन्नागतो अरियसावको पजहतेव पापके अकुसले धम्मो, न उपादियती” ति । 10 B. 538

४. सुभूतिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सुभूति सद्धेन भिक्खुना सद्धिं येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सुभूति भगवा एतदवोच — 15

२. “को नामायं, सुभूति, भिक्खू” ति ?

“सद्धो नामायं, भन्ते, भिक्खु, सुदत्तस्स^३ उपासकस्स पुत्तो, सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो” ति । 20

“कच्चि पनायं, सुभूति, सद्धो भिक्खु सुदत्तस्स उपासकस्स पुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सन्दिस्सति सद्धापदानेसू” ति ?

“एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो, यं भगवा सद्धस्स सद्धापदानानि भासेय्य । इदानाहं जानिस्सामि यदि वा अयं भिक्खु सन्दिस्सति सद्धापदानेसु यदि वा नो” ति । 25

१. निकुज्जो — जी०, स्या०, रो० । २. पच्चावमति — स्या०, पच्चावमति — जी० ।
३. सद्धस्स — जी०, स्या०, रो० ।

“तेन हि, सुभूति, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्सा सुभूति भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद्वोच —

.. 338

३. “इध, सुभूति, भिक्खु सीलवा होति, पातिभोक्खसंवर-
 5 संवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी,
 समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । यं पि, सुभूति, भिक्खु सीलवा होति
 ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धा-
 पदानं होति ।

539

४. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुत-
 10 सन्निचयो; ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा
 सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथा-
 खास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति वाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता
 दिट्ठिया सुप्पट्ठिविद्धा । यं पि, सुभूति, भिक्खु बहुस्सुतो होति ... पे०...
 दिट्ठिया सुप्पट्ठिविद्धा, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

15

५. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण-
 सहायो कल्याणसम्पवद्धो । यं पि, सुभूति, भिक्खु कल्याणमित्तो होति
 कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं
 होति :

६. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि
 20 धम्मेहि समन्नागतो खमो पदक्खिणग्गाही अनुसासनि । यं पि, सुभूति,
 भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो खमो पदक्खिण-
 ग्गाही अनुसासनि, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

७. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु यानि तानि सन्नह्यचारीनं उच्चा-
 वचानि किङ्करणीयानि तत्र दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय बीमंसाय
 25 समन्नागतो अलं कातु अलं सविघातु । यं पि, सुभूति, भिक्खु यानि तानि
 सन्नह्यचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि तत्र दक्खो होति अनलसो
 तत्रुपायाय बीमंसाय समन्नागतो अलं कातु अलं सविघातु, इदं पि, सुभूति,
 सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

399

८. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदा-

१. उच्चावचान — रो० । २ तत्त्व — सी०, रो० ।

हारो अभिषम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो । यं पि, सुभूति, भिक्खु
धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिषम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो,
इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

९. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुस-
लानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्ध- 5
परक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, सुभूति, भिक्खु
आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं
उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मेसु,
इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

१०. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु चतुस्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं 10
दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलामी होति अकिच्छलामी अकसिर-
लामी । यं पि, सुभूति, भिक्खु चतुस्रं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
धम्मसुखविहारानं निकामलामी होति अकिच्छलामी अकसिरलामी,
इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

B. 540

११. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं 15
अनुस्सरति, सेय्यधीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्रो पि
जातियो चत्तस्रो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो
वीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तारीसं पि जातियो पञ्जासं
पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि
अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे — 20
‘अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटि-
संवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि; तत्रापासि
एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी
एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकारं
सउद्देशं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, सुभूति, भिक्खु 25
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ... इदं पि, सुभूति, सद्धस्स
सद्धापदानं होति ।

R. 340

१२. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति — ‘इमे वत 30
भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता

मनोदुश्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्टिका मिच्छा-
दिट्टिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं भरणा अपायं दुग्गतिं विनिपात
निरयं उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता
वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनृप-
5 वादका सम्मादिट्टिका सम्मादिट्टिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर
भरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना' ति । इति दिब्बेन चक्खुना विमुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने 'उपपज्जमाने हीने पणीते
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यं पि,
सुभूति, भिक्खु दिब्बेन चक्खुना विमुद्धेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते
10 पजानाति, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं होति ।

B. 541

१३. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु आसवानं खया अनासव
चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा
उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, सुभूति, भिक्खु आसवानं खया ... पे० ..
सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि, सुभूति, सद्धस्स सद्धापदानं
15 होती" ति ।

१४. एवं वृत्ते आयस्मा सुभूति भगवन्तं एतदवोच — "यानि-
भानि, भन्ते, भगवता सद्धस्स सद्धापदानानि भासितानि, संबिज्जन्ति
तानि इमस्स भिक्खुनो, अयं च भिक्खु एतेसु सन्दिस्सति ।

341 "अयं, भन्ते, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसवुतो
20 विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
सिक्खति सिक्खापदेसु ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुत्तधरो सुत्तसन्निधयो;
ये ते धम्मा आदिकल्याणा सज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ
सब्बज्जनं केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथाल्पास्स
25 धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्षिता दिट्ठिया
सुप्पटिविद्धा ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण-
सम्पवङ्को ।

"अयं, भन्ते, भिक्खु सुवचो होति ... पे० . अनुसासिं ।

30 "अयं, भन्ते, भिक्खु यानि तानि सन्नह्यचारीन उच्चावचानि

किङ्करीयानि तत्थ दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय वीमंसाय
समन्नागतो अलं कातुं अलं संविधातुं ।

“अयं, भन्ते, भिक्षु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिघम्मे
अभिविनये उल्लारपामोज्जो ।

“अयं, भन्ते, भिक्षु आरद्धविरियो विहरति ... पे०... धामवा 5
दब्धपरकमो अनिविस्सत्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु ।

“अयं, भन्ते, भिक्षु चतुस्रं क्षानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्म-
सुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

“अयं, भन्ते, भिक्षु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं 10
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

B. 542

“अयं, भन्ते, भिक्षु दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिककन्त-
मानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

“अयं, भन्ते, भिक्षु आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा
उपसम्पज्ज विहरति । यानिमानि, भन्ते, भगवता सद्धस्स सद्धापशानानि 15
भासितानि, संविज्जन्ति तानि इमस्स भिक्षुनो, अयं च भिक्षु एतेसु
सन्दिस्सती” ति ।

१५. “साधु साधु, सुभूति ! तेन हि त्वं, सुभूति, इमिना च
सद्धेन भिक्षुना सद्धिं विहरेय्यासि । यदा च त्वं, सुभूति, आकङ्खेय्यासि
तथागतं दस्सनाय, इमिना सद्धेन भिक्षुना सद्धिं उपसङ्कमेय्यासि तथागतं 20
दस्सनाय” ति ।

५. भेत्तामुत्तं

१. “भेत्ताय, भिक्षवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमा-
रद्धाय एकादसानिसंसा पाटिकङ्का । कतमे एकादस ? सुखं सुपत्ति,
सुखं पटिबुज्जति, न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, 25
अमनुस्सानं पियो होति, देवता रक्खन्ति, नास्स अग्नि वा विसं वा
सत्थं वा कमति, तुवट्ठे चित्तं समाधियति, मुखवण्णो विप्पीदति,

R. 342

असम्भूतो कालं करोति, उत्तरि अप्पटिविज्जन्तो ब्रह्मलोकूपगो
होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुत्तमारुद्धाय
इमे एकादसानिसंसा पाटिकङ्का' ति ।

६. अष्टकनागरमुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति वेलुव-
गामके' । तेन खो पन समयेन दसमो गहपति, अष्टकनागरो
पाटलिपुत्तं^१ अनुप्पत्तो होति केनचिदेव करणीयेन । अथ खो दसमो
गहपति अष्टकनागरो येन कुक्कुटारामो येन अञ्जतरो भिक्खु
तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तं भिक्खुं एतदवोच -

२. "कहं नु खो, भन्ते, आयस्मा आनन्दो एतरहि विहरति ?
दस्सनकामा हि मयं, भन्ते, आयस्मन्तं आनन्दं" ति ।

"एसो, गहपति, आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति वेलुव-
गामके" ति ।

३. अथ खो दसमो गहपति अष्टकनागरो पाटलिपुत्ते तं करणीयं
तीरेत्वा येन वेसाली वेलुवगामको येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिद्धो खो दसमो गहपति अष्टकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं
एतदवोच - "अत्थि नु खो, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता
अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकवम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्प-
मत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुञ्जति,
अपरिक्खीणा वा आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
योगक्खेमं अनुपापुणाती" ति ?

"अत्थि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन एकवम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स
आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुञ्जति, अपरि-
क्खीणा वा आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं
अनुपापुणाती" ति ।

१. वेळुवगामके - त्या०; वेळुवगामके - सी० । २. पाटलिपुत्तं - त्या० ।

४. “कतमो पन, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्प-
मत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति,
अपरिक्खीणा वा आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
योगक्खेमं अनुपापुणाति” ति ?

5

५. “इध, गहपति, भिक्खु विविच्चवेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि
धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘इदं पि खो पठमं ज्ञानं
अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं’ । ‘यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभि-
सञ्चेतयितं, तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ ठितो 10
आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्म-
रागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया
ओपपातिको होति तत्थ^१ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मा-
सम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो 15
पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा
आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं
अनुपापुणाति ।

B. 544

15

६. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं 20
पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उप-
सम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘इदं पि खो चतुत्थं
ज्ञानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं’ । ‘यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं
अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ
ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव 25
धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं
परिकखया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा
लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स
आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति 30

R. 344

अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्षयं गच्छन्ति अननुप्पत्त वा अनुत्तर
योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

७. “पुन च पर, गहपति, भिक्खु भेत्तासहगतेन चेतसा एक
दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं । इति
८ उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्ताय सब्बावन्तं लोकं भेत्तासहगतेन
चेतसा एकं^१ दिसं फरित्वा विहरति^२ विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन
अवेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति —
‘अयं पि खो भेत्ताचेतोविमुत्ति अभिसङ्गता अभिसञ्चेतयिता’ । ‘यं
खो पन किञ्चि अभिसङ्गत्तं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्च निरोधधम्म’
१० ति पज्जानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति, नो चे आसवानं
खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्न ओरम्मागि-
यानं सयोजनानं परिक्षया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अना-
वत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता
१४५ ... पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

८. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा
... पे०... सुदितासहगतेन चेतसा ... पे०... उपेक्खासहगतेन चेतसा
१४५ एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुत्थं ।
इति उद्धमघो तिरियं सब्बधि सब्बत्ताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासह-
गतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्बापज्जेन फरित्वा
२० विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अयं पि खो उपेक्खाचेतोविमुत्ति
अभिसङ्गता अभिसञ्चेतयिता’ । ‘यं खो पन किञ्चि अभिसङ्गत्तं
अभिसञ्चेतयितं तदनिच्च निरोधधम्म’ ति पज्जानाति । सो तत्थ ठितो
आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्म-
रागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्न ओरम्मागियानं सयोजनानं परिक्षया
२५ ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता .. पे० .. अननुप्पत्तं वा अनुत्तर
योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

९. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्जानं समति-
क्कमा पटिषसञ्जानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा अनन्तो

आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटि-
सञ्चिक्खति — 'अयं पि खो आकासानञ्चायतनसमापत्तिं अभिसङ्खता
अभिसञ्चेतयिता' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं
तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पज्जानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं
पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय 5 R. 346
धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियान संयोजनानं परिवखया ओप-
पातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं
पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता .. पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
योगक्खमं अनुपापुणाति ।

१०. "पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं 10
समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्जाणं' ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज
विहरति ... पे०... सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि
किञ्ची' ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति
पटिसञ्चिक्खति — 'अयं पि खो आकिञ्चञ्चायतनसमापत्तिं अभि-
सङ्खता अभिसञ्चेतयिता' । 'यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभि- 15
सञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पज्जानाति । सो तत्थ ठितो
आसवानं खयं पापुणाति, नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्म-
रागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियान संयोजनानं परिवखया
ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ... पे० . अननुप्पत्तं वा 20 B. 546
अनुत्तरं योगक्खमं अनुपापुणाती" ति ।

११. एवं वुत्ते दसमो गहपति अटुकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं
एतदवोच — "सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, पुरिसो एकं निधिमुखं गवेसन्तो
सकिदेव एकादस निधिमुखानि अधिगच्छेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते, एकं
अमत्तद्वारं गवेसन्तो सकिदेव एकादसं अमत्तद्वाराणि अलत्थं सेवनाय^१ । 25
सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसस्स अगारं एकादसद्वारं । सो तस्मि अगारे
आदित्ते एकमेकेन पि द्वारेन सक्कुण्येय्य अत्तानं सोत्थि कातुं; एवमेव
खो अहं, भन्ते, इमेसं एकादसन्नं अमत्तद्वारानं एकमेकेन पि अमत्तद्वारेन
सक्कुणिस्सामि अत्तानं सोत्थि कातुं । इमे हि नाम, भन्ते, अञ्ज-

१. एकादसन्नं अमत्तद्वारानं — सी०, स्या०, रो० । २. सवनाय — स्या० ।

तिथिया आचरियस्स आचरियघनं परिवेसिस्सन्ति । किं पनाहं आयस्मतो आनन्दस्स पूजं न^१ करिस्सामी^२” ति !

१२. अथ खो दसमो गहपति अट्ठकनागरो वेसालिकं च पाटलि-
पुत्तकं च भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन
५ सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । एकमेकं च भिक्खु पञ्चेकं दुस्सयुगेन
अच्छादेसि, आयस्मन्तं च आनन्दं तिचीवरेन । आयस्मतो आनन्दस्स
पञ्चसतं विहारं कारापेसी ति ।

७. गोपालसुत्तं

१. “एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको
अमब्बो गोगणं^३ परिहरितुं फाति^४ कातुं^५ । कतमेहि एकादसहि ? इध,
१० भिक्खवे, गोपालको न रूपञ्चू होति, न लक्खणकुसलो होति, न
आसाटिकं हारेता^६ होति, न वणं पटिच्छादेता होति, न धूमं कत्ता होति,
न तित्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथिं जानाति, न गोचरकुसलो
होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते उसमा गोपितरो गोपरिणायका ते
५ न अतिरेकपूजाय पूजेता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि
१५ अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको अमब्बो गोगणं परिहरितुं फाति कातु ।

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि अम्मोहि समन्नागतो
भिक्खु अमब्बो इमस्मिं अम्मविनये बुद्धिं विरूढ्हि वेपुल्ल आपज्जितु ।
५ कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्चू होति, न
लक्खणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता होति, न वणं पटिच्छादेता
२० होति, न धूमं कत्ता होति, न तित्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथिं
जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते भिक्खु
थेरा रत्तञ्चू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते न अतिरेक-
पूजाय पूजेता होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्चू होति ? इध,
२५ भिक्खवे, भिक्खु यं किञ्चि रूपं^७ चत्तारि महाभूतानि, चतुस्रं च महाभूतान
उपादायरूपं^८ ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न
रूपञ्चू होति ।

१-१. करिस्सामी - स्या० । २. गोगण - सी० । ३-३. पाति कटु - सी०, फाति
कातु - स्या०, री० । ४. सादेता - सी०, स्या०, री० । ५. रूपं सर्वं तं रूपं - म० ।

४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न लक्खणकुसलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘कम्मलक्खणो बालो, कम्मलक्खणो पण्डितो’ ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न लक्खणकुसलो होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न आसाटिकं हारेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवित्तकं अधिवासेति नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादवित्तकं ... उप्पन्नं विहिंसावित्तकं .. उप्पन्नं पापके अकुसले धम्मे अधिवासेति नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न अनभावं गमेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न आसाटिकं हारेता होति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न वणं पटिच्छादेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तगाही होति अनु- व्यञ्जनगाही, यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झा- दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यं, तस्स संवराय न पटि- पज्जति ; न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं नापज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ... धानेन गन्धं घाणित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विज्झाय निमित्तगाही होति अनु- व्यञ्जनगाही ; यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झा- दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यं, तस्स संवराय न पटि- पज्जति ; न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं नापज्जति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न वणं पटिच्छादेता होति ।

७. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न धूमं कत्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न यथासुतं यथापरित्तं धूमं वित्थारेन परेसं देसेता होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न धूमं कत्ता होति ।

८. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न तित्थं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा भातिकाधरा, ते कालेन कालं उपसङ्कमित्वा न परिपुच्छति न परि- पञ्चति — ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्मान्तो अविवदं चेव न विवरन्ति, अनुत्तानीकत्तं च न उत्तानीकरोन्ति, अनेक- विहितेषु च कङ्कठाणियेषु धम्मेषु कङ्कं न पटिविनोदेन्ति । एतं खो, भिक्खवे, भिक्खु न तित्थं जानाति ।

६. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न पीतं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तथागतपुण्यवेदिते धम्मविनये देसियमाने न लभति अत्थवेदं, न लभति धम्मवेदं, न लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न पीतं जानाति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न वीथिं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अरियं अटुङ्गिकं मगं यथामूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न वीथिं जानाति ।

११. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न गोचरकुसलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चत्तारो सतिपट्टाने यथामूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न गोचरकुसलो होति ।

१२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अनवसेसदोही होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुं सद्धा गहपतिका अभिहट्ठं पवारन्ति चीवरपिण्डपात-सेनासनगिलानप्यच्चयसेसज्जपरिक्खारेहि । तत्र भिक्खुं मत्तं न जानाति पटिग्गहणाय । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अनवसेसदोही होति ।

१३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, ते न अतिरेकपूजाय पूजेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, तेसु न मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चेव रहो च, न मेत्तं वचीकम्मं .. न मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चेव रहो च । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्खपितरो सङ्खपरिणायका, न ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

१४. "इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभन्वो इमस्मि धम्मविनये वुद्धिं विरूढि वेपुल्लं आपज्जितुं ।

१४. "एकादसहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो गोपालको भन्वो गोमणं परिहरितुं फातिं कातुं । कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, गोपालको रूपञ्जू होति, लक्खणकुसलो होति, आसाटिकं हारेता होति, वणं पटिच्छादेता होति, धूमं कत्ता होति, तित्थं जानाति,

पीतं जानाति, वीथिं जानाति, गोचरकुसलो होति, सावसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो गोपरिणायका ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति - इमैहि खो, भिक्षवे, एकादसहि अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको भब्बो गोगणं परिहरितुं फाति कातुं ।

१५. "एवमेव खो, भिक्षवे, एकादसहि धम्मोहि समन्नागतो 5
भिक्षु भब्बो इमस्मि धम्मवितथे वुद्धिं विरुद्धिं वेपुल्लं आपज्जितु ।
कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु रूपञ्चू होति, लक्खण- R 351
कुसलो होति, आसाटिकं हारेता होति, वणं पटिच्छादेता होति, धूमं
कत्तां होति, तित्थं जानाति, पीतं जानाति, वीथिं जानाति, गोचरकुसलो
होति, सावसेसदोही च होति, ये ते भिक्षू येरा रत्तञ्चू चिरपब्बजिता 10
सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

१६. "कथं च, भिक्षवे, भिक्षु रूपञ्चू होति ? इध,
भिक्षवे, भिक्षु य किञ्चि रूपं 'चत्तारि महाभूतानि, चतुस्रं च महा-
भूतान उपादायरूपं' ति यथाभूतं पजानाति । एव खो, भिक्षवे, भिक्षु
रूपञ्चू होति ।

१७. "कथं च, भिक्षवे, भिक्षु लक्खणकुसलो होति ? इध,
भिक्षवे, भिक्षु 'कम्मलक्खणो बालो, कम्मलक्खणो पण्डितो' ति यथा-
भूतं पजानाति । एवं खो, भिक्षवे, भिक्षु लक्खणकुसलो होति ।

१८. "कथं च, भिक्षवे, भिक्षु आसाटिकं हारेता होति ?
इध, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति 20
व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादवितक्कं . . उप्पन्नं विहिंसा-
वितक्कं ... उप्पन्नपुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति
विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । एवं खो, भिक्षवे, भिक्षु
आसाटिकं हारेता होति ।

१९. "कथं च, भिक्षवे, भिक्षु वणं पटिच्छादेता होति ? 25
इध, भिक्षवे, भिक्षु चक्खुना रूपं दित्वा न निमत्तग्गाही होति
नानुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं
अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वात्सवेय्यु, तस्स संवराय
पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये सवरं आपज्जति । सोत्तेन
सहं सुत्वा . . धानेन गन्धं घायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ... कायेन 30

कोट्युक्त्वा पुनित्वा — नन्वा वन् विष्वाय न निमित्तगाही होति ननु
 व्यञ्जनगाहीः दत्ताधिकरणेन न निन्द्रियं असंभवं विहृतं अनिक्त-
 ३३३ वेननत्ता पानका अनुपरा वन्ना अन्नात्मवेद्यं नन्म संवरं त्रि-
 पञ्चतिः रक्तति न निन्द्रियं, न निन्द्रियं संवरं आपञ्चति । एवं हो,
 ५ निक्खवे, निक्खु वनं पटिच्छ वेत्ता होति ।

२८. “कथं च, निक्खवे, निक्खु वनं कत्ता होति ? इह,
 निक्खवे, निक्खु यथासूत्रं यथासिद्धं वन् विचारते परं वेत्ता
 होति । एवं हो, निक्खवे, निक्खु वनं कत्ता होति ।

२९. “कथं च, निक्खवे, निक्खु तित्थं जानाति ? इह,
 ॥ निक्खवे, निक्खु ये ते निक्खु बहुमुता अगतागता वन्ना विपत्तय
 नातिक्कवरा, ते कालेन काले उपसङ्गमिता परिपुच्छति परिपुच्छति —
 ‘इदं, नन्म, कथं, इत्थं को कथं’ ति ? तन्म ते अत्थमन्तो अविदं
 चेह विवरन्ति. अनुतागीकत्तं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहिसे क
 कङ्काठानिसे वन्नेनु कङ्कं पटिक्कोदेन्ति । एवं हो, निक्खवे, निक्खु
 १५ तित्थं जानाति ।

३०. “कथं च, निक्खवे, निक्खु दीपं जानाति ? इह, निक्खवे,
 निक्खु लयापपवेदिसे वन्मविनये वेत्तिवन्ने लनाति कत्तवेदं, लनाति
 वन्मवेदं, लनाति वन्मपुनहिं पानोज्जं । एवं हो, निक्खवे, निक्खु दीपं
 जानाति ।

३१. “कथं च, निक्खवे, निक्खु वीधिं जानाति ? इह,
 ३१. ॥ निक्खवे, निक्खु अरियं अट्टङ्गिकं नन्म यथानुत्तं पजानाति । एवं हो,
 निक्खवे, निक्खु वीधिं जानाति ।

३४. “कथं च, निक्खवे, निक्खु गोचरकुल्लो होति ? इह,
 निक्खवे, निक्खु चत्तारो अनिपुणवे यथासूत्रं पजानाति । एवं हो,
 ३५ निक्खवे, निक्खु गोचरकुल्लो होति ।

३५. “कथं च, निक्खवे, निक्खु नावसेउदेही होति ? इह,
 निक्खवे, निक्खु मत्ता गहपतिना अनिहद्धं पकारेन्ति वीवरिपुञ्जा-
 वेनासपमिलानमज्जयनेउज्जयतिखारोहि । तत्र निक्खु नेनं जानाति
 पटिगह्वाय । एवं हो, निक्खवे, निक्खु नावसेउदेही होति ।

२६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, तेषु भेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि-
चेव रहो च, भेत्तं वचीकम्मं ... भेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठापेति आवि चेव 5
रहो च । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिर-
पब्बजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो इमस्मिं धम्मविनये वुद्धिं विरुन्धि वेपुल्लं आपज्जितु” ति ।

८. पठसमाधिसुतं

१. अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उप- 10
सङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना
खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं —

२. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्जी अस्स, न आकासा- 15 B. 552
नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्च-
ञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जा-
नासञ्चायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं 20
अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

३. “सिया, भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं 25 R. 354
पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

४. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं

सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची
अस्स; सञ्ची च पन अस्सा ति” ?

५. “इध, भिक्खवे, भिक्खु एवसञ्ची होति -- ‘एतं सत्तं
एतं पणीत, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपघिपटिनिस्सगो तण्हावखयो
विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, भिक्खवे, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न
आपस्मि आपोसञ्ची अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्ची अस्स, न वायस्मि
वायोसञ्ची अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्ची अस्स, न
आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्ची अस्स, न नेवसञ्जा-
नासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्ची अस्स, न इधलोके इध-
लोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोकसञ्ची अस्स, यं पिदं दिट्ठं
सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची
अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ।

६. दुतियसमाधिसुत्तं

१. तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि -- “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच --
२. “सिया नु खो भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न आपस्मि आपोसञ्ची
अस्स ... पे०.. न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोकसञ्ची
अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं
मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?
३. “भगवम्मूलका नो, भन्ते, घम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
सरणा । साधु वत्त, भन्ते, भगवन्तयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।
४. “तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु ।
भगवा एतदवोच --

B. 553

R. 355

५. “सिया, भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

६. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपे समाधि- 5 पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

७. “इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं सञ्जी होति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सम्बसङ्खारसमथो सञ्चूपधिपटिनिस्सम्भो तण्हाक्खयो 10 विरागो निरोधो निञ्जानं’ ति । एवं खो, भिक्खवे, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

R. 356

१०. तत्तियसमाधिसुत्तं

१. अथ खो सम्बहुला भिक्खू येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्क- 15 मिषु; उपसङ्कमित्रा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदिषु । सम्मो- दनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिषु । एकमन्तं निसिञ्चा खो ते भिक्खू आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोचुं —

B. 554

२. “सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधि- पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं 20 सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

३. “सिया, आवुसो, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विञ्जातं 25 पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

४. “यथा कथं पन, आवुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०...

यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विज्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

R. 357

५. “इव, आवुसो, भिक्खु एवंसञ्ची होति — ‘एतं सत्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बपघिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो
5 विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आवुसो, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ...पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विज्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ।

११. चतुत्थसमाधिसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खु आमन्तेसि — “सिया
10 नु खो, आवुसो, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न आपस्मि आपोसञ्ची अस्स, न तेजस्मि तेजो-
सञ्ची अस्स, न वायस्मि वायोसञ्ची अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची अस्स, न विज्जानञ्चायतने विज्जान-
ञ्चायतनसञ्ची अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतन-
15 सञ्ची अस्स, न नेवसञ्जानासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतन-
सञ्ची अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोक-
सञ्ची अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विज्जातं पत्तं परियेसितं अनु-
विचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

B. 555

२. “दूरतो पि खो मय, आवुसो, आगच्छेय्याम आयस्मतो
20 सारिपुत्तस्स सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थमज्जातु । साधु वतायस्मन्तं-
येव सारिपुत्तं पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । आयस्मतो सारिपुत्तस्स सुत्वा भिक्खु धारेस्सन्ती” ति ।

R. 358

३. “तेनहावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी”
ति । “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खु आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसु ।
25 आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

४. “सिया, आवुसो भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा
नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ...पे०... यं पिदं दिट्ठं सुतं मुतं विज्जातं

पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

५. “यथा कथं पनावुसो^१, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा नेव पथविद्यं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठं
सुतं मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी 5
अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

६. “इध, आवुसो, भिक्खु एवंसञ्जी होति — ‘एतं सन्तं एतं
पणीतं, यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सगो तण्हाक्खयो
विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आवुसो, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथविद्यं पथविसञ्जी अस्स, न 10
आपस्मि आपोसञ्जी अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि
वायोसञ्जी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी
अस्स, न विञ्जाणञ्चायतने विञ्जाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न
आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जा-
नासञ्चायतने नेवसञ्जानासञ्चायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इध- 15
लोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स, यं पिदं दिट्ठं सुतं
मुतं विञ्जातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी
अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

अनूस्सतिवग्गो दुतियो ।

तत्सुद्धानं

हे^१ वुत्ता महानामेन^२, नन्दियेन सुभूतिना^३ ।

मेत्ता अट्ठको^४ गोपालो^५, चत्तारो च समाधिना^६ ति ॥

B 556

20

३. सामञ्जसगो

१-८. “एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गहेहि समन्नागतो गोपालको
अमब्बो गोगणं परिहरितुं फाति कातुं । कतमेहि एकादसहि ? इध,

R 359

१. पनावुसो सारिपुत्र — सी०, स्या०, रो० । २-२. हे महानामा च — सी०, स्या०;
हे महानामा — रो० । ३. सुभूतिना च — सी०, रो० । ४-४. दससो द्वेव गोपालो — मी०
दससो गोपालको — स्या०; दससो चैव गोपालो — रो० । ५. समाधिना — स्या०, रो० ।

- भिक्षवे, गोपालको न रूपञ्चू होति, न लक्खणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता होति, न वणं पटिच्छादेता होति, न धूमं कत्ता होति, न तिस्थं जानाति, न पीतं जानाति, न वीथि जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो
 5 गोपरिणायका ते न अतिरेकपूजाय पूजेता होति - इमेहि खो, भिक्षवे, एकादसहि अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको अभब्बो गोगण परिहरितु फाति कातुं ।

- “एवमेव खो, भिक्षवे, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु अभब्बो चक्खुस्मि अनिच्चानुपस्सी विहरितुं ... पे०... अभब्बो चक्खुस्मि
 10 दुक्खानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मि अनत्तानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मि खयानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मि दयानुपस्सी विहरितुं .. अभब्बो चक्खुस्मि विरागानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मि निरोधानुपस्सी विहरितुं ... अभब्बो चक्खुस्मि पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरितुं” ।

- 15 ६-४८. सोतस्मि ... धानस्मि ... जिह्वाय ... कायस्मि ... मनस्मि ... ।

४६-६६. रूपेसु ... सद्देषु ... गन्धेषु ... रससु ... फोट्ठब्बेषु ... धम्मेषु ... ।

- ६७-१४४. चक्खुविज्जाणे ... सोतविज्जाणे ... धान-
 20 विज्जाणे ... जिह्वाविज्जाणे ... कायविज्जाणे ... मनोविज्जाणे ... ।

१४५-१६२. चक्खुसम्पस्से ... सोतसम्पस्से ... धानसम्पस्से ... जिह्वासम्पस्से ... कायसम्पस्से ... मनोसम्पस्से ... ।

1. 537 १६३-२४०. चक्खुसम्पस्सजाय वेदनाय ... सोतसम्पस्सजाय वेदनाय ... धानसम्पस्सजाय वेदनाय ... जिह्वासम्पस्सजाय वेदनाय ...
 25 कायसम्पस्सजाय वेदनाय ... मनोसम्पस्सजाय वेदनाय ... ।

२४१-२८८. रूपसञ्जाय ... सद्दसञ्जाय ... गन्धसञ्जाय ... रससञ्जाय ... फोट्ठब्बसञ्जाय ... धम्मसञ्जाय ... ।

२८९-३३६. रूपसञ्चेतनाय ... सद्दसञ्चेतनाय ... गन्धसञ्चेतनाय ... रससञ्चेतनाय ... फोट्ठब्बसञ्चेतनाय ... धम्मसञ्चेतनाय ... ।

३३७-३६४. रूपतण्हाय ... सहितण्हाय ... गन्धतण्हाय ...
रसतण्हाय ... फोटुब्बतण्हाय ... घम्मतण्हाय ... ।

३६५-४३२. रूपवितक्के ... सहवितक्के ... गन्धवितक्के ...
रसवितक्के ... फोटुब्बवितक्के ... घम्मवितक्के ... ।

४३३-४६०. रूपविचारे ... सहविचारे ... गन्धविचारे ... 5
रसविचारे ... फोटुब्बविचारे ... घम्मविचारे अनिच्चानुपस्सी विहरितुं ...
दुक्खानुपस्सी विहरितुं ... अनत्तानुपस्सी विहरितुं . खयानुपस्सी
विहरितुं ... वयानुपस्सी विहरितुं ... विरागानुपस्सी विहरितुं ...
निरोधानुपस्सी विहरितुं ... पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरितुं ... पे०... ।

४. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय एकादस घम्मा भावेतब्बा । 10
कतमे एकादस ? पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुत्थं ज्ञानं,
मेत्ताचेतोविमुत्ति, करुणाचेतोविमुत्ति, मुदिताचेतोविमुत्ति, उपेक्खाचेतो-
विमुत्ति, आकासानञ्चायतनं, विञ्जाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्जा-
यतनं — रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे एकादस घम्मा
भावेतब्बा” ति ।

15

२- १०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ... परिक्खयाय ...
पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... इमे एकादस घम्मा भावेतब्बा” ति ।

११-१७०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स
... मवखस्स ... पळासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... 20
साठेय्यस्स ... धम्मस्स ... सारम्मस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
मदस्स ... पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिक्खयाय ...
पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे एकादस घम्मा भावेतब्बा” ति ।

B. 538,
R. 361

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं 25
अभिनन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निद्धितं ।

नव सुत्तसहस्रानि, भिग्यो पञ्चसतानि च ।

सत्तपञ्चास सुत्तन्ता, अङ्गुत्तरसमायुता ति ॥

एकादसकनिपातो निद्धितो ।

—:०:—

अङ्गुत्तरनिकायपालि निद्धिता ।

वित्तसफलं

अनुवकमणिका

अ		अवम्भो, मिच्छासति	२८२
अकण्टका, अरहन्तो	२०७	— मिच्छासमाधि	२८२
अकनिष्ठायामी	२६	— मुखावादी	३११
अकुसलकम्मपया, दस	३१६	— सम्कल्पनायो	३१२
अकुसलानं धम्मानं उभापति	२७३	अविपञ्चाधम्मविपत्सना	११
अकुसलं, कतनं	२६७, ३२६	अनत्तसञ्ज्ञा, कतमा	१८६
अक्कोबनी, पुरिसपुगली	१६८	अनत्थी, कतमो	२८१, २६७, ३०८, ३२६
अजिती, परिब्बाजकी	२८७	अनमिरति, सुखा	१६६
अज्जानवने, मिगवाये	६६	अगरियो, धम्मो	२६७, ३२६
अट्टकनागरो, गहपति	३८४, ३८७, ३८८	— मणी	२६६, ३२६
अट्ट, अग्निभायतनानि	१४६	अनवज्जवलं	१२, १३
— पुरिसपुगला	४७	अनवज्जो, धम्मो	३२७
— लोकाधम्मो	१४१	अनायपिण्डकस्स आरामे, जेतवने ३, ६, २०,	
अट्ठानं, कतमं	३२२	२४, ३५, ६६, ११८,	
अतपनीयो, धम्मो	२६८, ३२७	१३७, १५०, १६६, १७२,	
अत्थो, कतमो	२८१, २६७, ३०८, ३२६	१८५, २०१, २०२, २०४,	
अधम्मवरियाविसमचरियाहेतु	३४६	२०६, २४१, २४८, ३५७	
अधम्मो, अदिज्ञादानं	३११	अनायपिण्डको, गहपति	३५, ४६, २४१, २४६,
— अभिञ्ज्ञा	३१२		२५०, २५१
— कतमो	२८१, २६७, ३२६	अनासयो, धम्मो	३२७
— कामेजुमिच्छाचारो	३११	अनिच्चसञ्ज्ञा, कतमा	१८६
— पाणातिपाती	३११	अनुपनाही, पुरिसपुगली	१६८
— पिसुणा-वाचा	३११	अनुपुब्बनिरोधा, नव	४६
— फरसा वाचा	३१२	अनुपुब्बनिरोधो	६०
— व्यापादो	३१२	अनुपुब्बपत्सदि	६०
— मिच्छाआजीवो	२८२	अनुपुब्बविहारारसमापत्तियो, नव	५०, ५४
— मिच्छाकम्मजो	२८१	अनुपुब्बविहारा, नव	५०
— मिच्छाआणं	२८२	अनुपुब्बाना धम्मो, दस	२६५
— मिच्छादिट्ठि	२८१, ३१२	अनुत्सरित्त्वो, धम्मो	३०१, ३३१
— मिच्छावाचा	२८१	अनोत्तपी, पुरिसपुगलो	१६७
— मिच्छावायामी	२८२	अन्तरापपरिनिब्बायी	२६
— मिच्छाविमुत्ति	२८२	अन्ववर्त्तस्मि	१०६
— मिच्छासङ्कमो	२८१	अपचयगामी, धम्मो	२६६, ३२८
अ०४-११		अपरिहानधम्मो, पुग्गलो	१८०, १८१
		अप्यिच्छो, पुरिसपुगलो	१६८

अव्यापदेतव्यो, धम्मी	३३०	असप्पुरिसवम्मी	३००, ३२६
अन्नह्यचारी, वसिदत्तो	२०६, २१०	असप्पुरिसससेनो	१६०
अभयपत्तो	८६	असावु, कतम	२६७, ३२५
अभय	८६	असुमसञ्जा, कतमा	१८६
अभिभायतनानि, भट्ट	१४६	असेखा, सम्मादिट्ठि	२८०
अभिभायतन, भट्टमं	१४८	- सम्मावाचा	२८०
- चतुर्थं	१४७	- सम्माविमुत्ति	२८०
- छट्ठं	१४७	- सम्मासति	२८०
- धुतिय	१४६	असेखिया धम्मा, वस	२८०
- ततिय	१४६	असेखो, सम्माभाजीवो	२८०
- पञ्चम	१४७	- सम्माकम्मन्तो	२८०
- पठमं	१४६	- सम्मावायापो	२८०
- सप्तम	१४७	- सम्मासङ्कपो	२८०
अभिरति, पुत्ता	१६६	- सम्मासमावि	२८०
अमत्तपत्तो	८६	असेख, सम्माज्जाव	२८०
अमत्त	८६	अस्सखद्धुक्का, तयो	३६
अथोनिखो मनसिकारो	१८६, १६२	अस्सद्विय, साहार	१६०, १६६
अरहत्त सञ्चिकासु	२६६	अस्सदो, पुरिसपुगलो	१६७, १६६
अरहत्तो, अकण्डका	२०७	अस्सपरस्ता, तयो	४०
- निकण्डका	२०७	अहिरिको, पुरिसपुगलो	१६७
अरियस्स वितये पच्चोरोहणी	२६१, ३०५		
- सीचैय्य	३१६		
अरिया, पच्चोरोहणी	२६३, ३०५, ३०६	आ	
अरियो, धम्मी	२६७, ३२६	आकासकसिण	१७५
- मग्गी	२६६, ३२६	आकासानञ्जायतनसञ्जा	५२
अरिय, धोवन	२७५	आकासानञ्जायतन	६७
- वमन	२७८, २७६	आकिञ्चञ्जायतनसञ्जा	५३
- विरेचनं	२७६, २७७	आकिञ्चञ्जायतन	६७
अरूपरागो	६३, ११२	आघातपटिभिनया, वस	२१६
अनत्तीसु विहरति, महाकच्चानी	१३५	- नव	४६
अविज्जा	६३, ११२, १६२, २७३	आघातवत्पूनि, वस	२१६
- साहार	१८६	- नव	४६
अविपट्टिसारो, किमत्थियो	६६	आचयगामी, धम्मी	२६८, ३२७, ३२८
- पामीज्जत्वो	३५७	आजानीयहाथितं कयं	३६८
अविसारदा, सपासिका	३३७	आदीनवसञ्जा, कतमा	१८६
अवेच्चप्पसम्मा	१६५	आनन्दो, आयस्सा	२१, ६५, ७४, ७५, ६६
असङ्खारपरिनिब्बायी	२६	१०३-१०५, १५८, १८८, २०६,	
असता सम्पञ्ज	१८६, १६२	२२०, ३६२, ३६४, ३६६, ३८४	
असद्धम्मस्सवन	१६०	आवापानस्सति	१८८
असद्धम्मी, कतयो	३००	आनिसंसा, पञ्च	११, १२
		आपोकसिणं	१३५

आयस्मा आनन्दो ('आनन्दो आयस्मा'ति पदं दृढम्)

- सदायी	५४
- उपचाली	२०६
- उपालि	१५४, १५६
- कटिस्तो	२०६
- कटिम्भी	२०६
- कुक्कुटो	२०६
- गिरिमानन्दो	१८५
- चन्दिकापुत्तो	४३, ४४
- बाली	२०६
- नन्दको	६, १०
- निकटो	२०६
- पुण्ययी	२२२
- महाकच्चानो	१३५, ३१०
- महाकस्तपो	२२६
- महापुन्दो	१३१, २२५
- महाभोग्गस्नानो	२१, २२३
- नैषिथी	६, ७
- बाह्वो	२१६
- सटो	३६७
- समिद्धि	३०
- सारिपुत्तो १४, २०, २१, २४, २५, २७, ३०, ४३, ५४, १०२, १०५, १७४, १८०, १६५, १६६, २३६, ३६५	
- सुभूति	३७६
भारद्विखिली, पुरिषपुगलो	१६८
भारावना, नौ विरावना	२७१
भावासमच्छरिष	६३
भासवान् छायाय धम्मा, वस	२६३
भासेवित्तव्यो धम्मो, कतमी	३०१, ३३०
भाहारा धम्मा, वस	२०८

इ

इच्छा, पापिका	१३०
इत्थिपादा, वसारी	६७
इद्धिपदं, चित्तसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं	६७
- छन्दसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं	६६
- विरियसमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं	६६
- वीमंसासमाधिपधानसङ्कारसमन्नागतं	६७

इद्धिविषं

इन्द्रियभसंवरो	५६, २६०
इन्द्रियसंवरो	१८६, १६२
इसिदत्तो, भ्रमहाचारी	१६१, १६४
इस्सा, पापिका	२०६, २१०
	१३६

उ

उत्तमपुरिखो	१११
उत्तियो, परिब्बाजको	२५५
उदायी, आयस्मा	५४
उद्धचक्कुक्कुच्चनीवरणं	६१
उद्धच्वं	६३, ११२
उद्धतो, पुगलो	२१३
उद्धम्मागियामि संयीजनानि, पञ्च	६३
उद्धसीतो	२६
उपचाली आयस्मा	२०६
उपगिससम्भवी	३६०
उपहृच्चपरिनिब्बायी	२६
उपादानकत्तवा, पञ्च	६२
उपालि, आयस्मा	१५४, १५६
उपासकस्स सुदत्तस्स पुत्तो, सटो	३७६
उपासका, कज्जुलका	१४२, १४५
उपासिका, भविसारवा	३३७
- दसहि धम्मेहि समन्नागता	३३७
- मिगसासा	२०६, २१३
- विसारदा	३३८
उपेक्खासन्धीष्ठाङ्गो	२७१
उपोसयो, नवहि भज्जेहि समन्नागतो	६३
उप्पादेतव्यो, धम्मो	३००, ३३०
उभतोभावाविमृत्तो	८६, ८७
उस्येसकणं, मल्लानं नियमी	७४

ए

एकन्तदुक्खा, निरया	३३८, ३३९
एकन्तनिब्बिदाय धम्मा, वस	२६५, २६६
एकन्तसुखा, सम्या	३३६
एकदीवी	२६
एकादस, धम्मा	३६६

ओ

ओत्तप्पी, पुरिषपुगलो	१६८
----------------------	-----

श्रोदातकसिर्ण	१३५	कण्ठो, मग्नो	३२६
श्रोपपासिको	६४	कति शिवकुनो वसानि	२४०
श्रोरम्भाभिमानी संयोजनानि, पञ्च २६, ४०, ६२, ३८५, ३८७		करवी, शिवकु	२२५
श्रोरिग तीरं	२०६, ३०६	कयावत्पुनि, दस	२०२
— अदिशदान	३०६	कपिवनपुर्णि, निघोवारामे	१६४, ३७१, ३७४, ३७७
— अभिज्ञा	३०७	कम्मदायादा, सत्ता	३३६, ३४०
— कामेसुमिच्छाचारो	३०७	कम्मारपुत्तो, बुन्दो	३१६, ३२१
— पाणातिपातो	३०६	कर्म, अपरिपक्कवेदनियं	२८
— पिसुणा बाचा	३०७	— अपवेदनियं	२८
— फरसा बाचा	३०७	— अवदेनियं	२६
— व्यापावो	३०७	— दिट्ठवम्मवेदनिय	२६
— मिच्छाआलीषी	२८६	— परिपक्कवेदनियं	२८
— मिच्छाकम्मन्तो	२८६	— बहुवेदनिय	२८
— मिच्छाआणं	२८६	— वेदनियं	२६
— मिच्छादिट्ठि	२८६, ३०७	— सम्परायवेदनिय	२७, २८
— मिच्छावाचा	२८६	— सुखवेदनियं	२८
— मिच्छावायामो	२८६	कलन्दकनिदाने, बैट्ठुमने	४३, ४४, २२६
— मिच्छाविमुत्ति	२८६	कल्पाणमित्ती, पुरिसपुग्गळो	१६८
— मिच्छासङ्कप्पो	२८६	कसियायतनानि, दस	१३५, १४६
— मिच्छासमाधि	२८६	कस्सपी, पूरणो	६७
— मुसाबावो	३०७	कळिम्भो, आयत्ता	२०६
— सम्फल्पावी	३०७	काको, दसहि भसद्धम्मोहि समभागतो	२१८
क		कामयुणा, पञ्च	४४, ६८, ६२
कमङ्गलार्थं विहरति, भगवा	१४२	कामच्छन्दवीवरणं	६२
कटिस्सहो, आयत्ता	२०६	कामच्छन्दो	६२, १११
कण्ठको, असुमनिमित्तानुयोगी	२०७	कामवीरी	२४१
— चतुत्थस्स ज्ञानस्स...	२०७	कामवितक्को	७
— सतिथस्स ज्ञानस्स...	२०७	कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति, तिथिधा	७
— द्रुतिथस्स ज्ञानस्स...	२०७	कायकम्मन्तसम्पत्ति, तिथिधा	३४६, ३४७, ३४६
— दोसो	२०७	कायसनिख	८६, ८६
— पठमस्स ज्ञानस्स...	२०७	कायेन, अयम्मचरियाविसमचरिया, तिथिधा	३४६
— मातुगामूपचारो	२०७	— असोचेय्य तिथिध	३१७
— सोहो	२०७	— यम्मचरियासमचरिया, तिथिधा	३४०
— त्रिसूकदस्सनं	२०७	— सोचेय्य, तिथिध	३१६
— वेदना	२०७	कालेन वम्मसाकञ्जाय, चतुत्थो भानिससो	१२
— सङ्गणिकारामत्ता	२०७	— तत्तियो भानिससो	१२
— सञ्जा	२०७	— द्रुतियो भानिससो	१२
कण्हमगो, कतयो	३००	— पञ्च भानिससो	१२
		— पठमो भानिससो	११

कालेन बम्भस्सवने, चतुर्थी आनिसंखी	१२	यहपति, अटुकनागरो	३८४, ३८७
— तसियो आनिसंखी	१२	— अनाथपिण्डको	३५, २४१, २४६,
— दुवियो आनिसंखी	१२	— उपुत्तो	२५०, २५१
— पञ्च आनिसंसा	१२	— बन्धियमाहिती	७४, ७५
— पञ्चमी आनिसंसी	१२	गामनिमयो, दुविनेन वेदितव्यो	२५२, २५५
— पठमो आनिसंसी	११	गिम्माकूटे, पम्बते	१४, १७
किमिकाळाथ, मदिया	६	गिम्माकूटे, पम्बते	१७, १८
कुम्भकुटाराभी	३८४	गिम्माकामसणे, नातिके	३६७
कुम्भकुटी, आयस्सा	२०६	गिरिम्बने, राजगहे	१७, १८
कुलमच्छरियं	६३	गिरियानन्दो, आयस्सा	१८५
कुलं, नवहि अङ्गेहि समन्नागत	३३	गोपालको, एकादसहि अङ्गेहि समन्नागतो	३८८, ३८९, ३९१, ३९७
कुसलानि सीलानि, किमत्थियानि	३५७		
— अविप्यटिसारत्थानि	६६, ३५७	ख	
कुसलानं बम्भानं समापत्ति	२७३	यटिक	२६४
कुसनेसु बम्भेसु ठिति	१७५	योसिताराने	६५, ८३
— बुद्धि	१७५		
— हानि	१७५	च	
कुसलं, कतमं	२६७, ३२७	चतस्ती, पटिपवा	१४८
कुसिनारामं विहरति, भगवा	१६१	— सञ्ज्जा	१४८
कुसीटी, पुरिसपुगली	१६८	चतुत्थं, क्षानं	५८, ६७, १५२
कुटारागस्सालाय, महावने	१६७	चतुम्बिबा, वचीकम्मन्तसन्धौसम्भापत्ति	३४१, ३४५
केवली	१११	— वचीकम्मन्तसम्पत्ति	३४३
कोकमुबो, परिम्बाजको	२५८	— वाचाय अथम्मचरियाविसमचारिया	३४६
कोकालिको, भिक्खु	२३६, २३७	— बम्भचरियासमचरिया	३५०
कोवनी, पुगली	२१२	चतुस्त्रिंशं, वाचाय सोवेय्यं	३१६, ३२०
— पुरिसपुगली	१६८	चतुसु, प्राहारेसु	१४०
कोलङ्कोली	२६, १६५	चतुहि सीतापत्तिबङ्गेहि समन्नागतो	४६, २४७
कोसम्भिय विहरति, भगवा	६५, ८३	चत्तारि, पुरिसपुगानि	४७
कोसलान निगमो, नल्लकपानं	१६७	— महाराजसहस्सानि	१४५
कोसलेसु चारिकं चरमानो, भगवा	१६७	— महासमुद्सहस्सानि	१४५
		चत्तारी, इत्थिपावा	६७
ख		— उपनिस्साय	५
खल्लुङ्गसायित	३६७	— बम्भा	६
खेमपत्तो	८६	— सत्तिपट्टाना	६१, ६३, ६५, १६१, १६४
खेम	८६	खन्दिकापुत्तो, आयस्सा	४३, ४४
		खम्पायं विहरति, भगवा	२१६, २५२
ग		खामुम्भहाराजिका, देवा	३७४
गगराय, पोन्नरणिग्या तीरे	२१६, २५२	खालिकापम्बते	६
गतियो, पञ्च	६३	खालिकार्यं विहरति, भगवा	६
		खाली, आयस्सा	२६०

विहङ्गुलिकं	२६४	ठ	
जीवरकर्म	३७१, ३७७	ठानानि, तीणि	३८
धुन्दो, कम्भारपुत्तो	३१६, ३२१	ठानं, कृतमं	३२०
चेनसोविनिवन्धा, पञ्च	६४, ६६, ६७		
चेतसोविनिवन्धो, चतुत्थो	६४	त	
— तत्तिथो	६४	तण्हाभूचका बम्भा, तव	४१
— द्दुत्तिथो	६४	तत्तिथं, ज्ञानं	४८, ६७, २६८, ३८३
— पञ्चमो	६४	तदुत्ति, देवा	३७४
— षष्ठो	६४	तयापतो, वसहिं वम्मोहिं निस्सटो	२२०
चेतीसु विहरति, सहपातिमं	१३१, २२४	तदङ्गुनिव्वालं	८८
चेतोसीसा, पञ्च	६३, ११३	तपनीयो, बम्भो	२६८, ३२७
चेतोसीसी, चतुत्थो	६४	तपुत्तवी, गहपति	७४, ७५
— तत्तिथो	६४	ततोदारसे, राजगहे	२३७
— द्दुत्तिथो	६४	ततो, भस्सवत्तुक्का	३६
— पञ्चमो	६४	— भस्सपरत्ता	४०
— षष्ठो	६३	— बम्भा	२१४
चेतोविमुत्तिमा, चतुत्थो बम्भो	८	— पुरिस्सवत्तुक्का	३६
— तत्तिथो बम्भो	८	— पुरिस्सपरत्ता	४०, ४१
— द्दुत्तिथो बम्भो	८	तावात्तिता, देवा	३७४
— पञ्चमो बम्भो	८	तिक्किच्छका, विरेचनं केमि	२७६
— षष्ठो बम्भो	८	तिव्वरगो, पुग्गवो	२१२
छ		तिरन्ध्यानयोगिका, सत्ता	३३८
छ बम्भा	३७२	तिरन्ध्यानवीणि, संनप्पवाति	३३८, ३३९
छनु अण्णसिक्केसु आयतनेनु	१४०	तिविवा, कायकम्मन्तसन्धोसब्बापति	३४१
ज		— कायकम्मन्तसम्पत्ति	३४३, ३४४
जटिलवाचका, भिक्खुनी	६६	— कायेन अवम्मचरियाविस्समचरिया	३४६
जनपदपदेसो, द्दुत्तिवेन वेचित्त्वो	१३, १७	— बम्मचरियासमचरिया	३४६
जापुत्तोणि, ब्राह्मणी	२६०, २८१, ३०३, ३२१	— मनसा अवम्मचरियाविस्समचरिया	३४०
जेतवने, अनापिण्डिकस्स आरामे ('अनापिण्डिकस्स आरामे' ति पवं वट्ठव्वं)	३४	— बम्मचरियासमचरिया	३४०
जेतवनं		— मनीकम्मन्तसन्धोसब्बापति	३४१, ३४२
ज्ञ		तिविदं, अदिस्सादानं	३१३
ज्ञानं, चतुर्थं	१३२	— अविच्छेदं	३१३
ज्ञानं, चतुर्थं	३८	— कामेसुमिच्छाचारं	३१७
— तत्तिथं	३८	— कामेन असोचव्वं	३१६
— द्दुत्तिथं	३८	— सोवेव्वं	३१४
— षष्ठं	३८	— पाणातिपातं	३१३
		— मियुपवाचं	३१४
		— कस्सवाचं	३१४
		— ब्यापादं	३१४

देवा, चातुर्म्महाराजिका	३७४	धम्मो, आचर्यागी	२६८, ३२८
- सत्तुत्तरि	३७४	- भासेवित्तवो	३३०
- तावत्तिसा	३७४	- आहारे पटिकुवसञ्जा	६७
- सुत्तिता	३७४	- उप्पावेत्तवो	३३०
- निम्मानरत्तिनी	३७४	- एहिणस्सिको	४७
- परनिम्मितवसवत्तिनी	३७४	- ओपवेत्थिको	४७
- ब्रह्मकायिका	३७४	- कतमी	२८१, ३०८, ३२७
- यामा	३७४	- कामेसुमिच्छाचारा वेरुमणी	३११
दोसविनयपरियोसाना धम्मा, वस	२६५	- तपनीयी	२६८
द्रीधु धम्मेषु	१३६	- पुक्खविपाको	२६६, ३२८
		- पुक्खद्वयी	२६६, ३२८
ध		- पुक्खे अनससञ्जा	६७
धनुत्तं	२६४	- न अनुस्सरित्तवो	३०१, ३३१
धम्मचरियासमचरियाहेतु	३४६	- न उप्पावेत्तवो	३३०
धम्मवेसना	२२२, २२३	- न बहुलीकात्तवो	३०१, ३३१
धम्मपरियायी, ससप्पपरियायी	३३८	- न भावेत्तवो	३०१, ३३१
धम्ममच्छरिय	६३	- न सच्छिकात्तवो	३०२, ३३२
धम्मविचयसम्बोज्झाङ्गो	२७०	- नायकरणी	११७-११६
धम्मा, कायेन पहात्तव्वा	१२६	- भासेवित्तवो	३३०
- छ	३७२	- निरासवी	३२७
- तयी	२१४	- पच्चत्त वेत्तित्तवो	४७
- नव	६०, ६७	- पद्धानसञ्जा	६७
- नेव पहात्तव्वा	१३०	- पाणात्तिपाता वेरमणी	३११
- पञ्च	१६२	- पिसुणाय बाचाय वेरमणी	३११
- बाचाय पहात्तव्वा	१२६	- फस्साय बाचाय वेरमणी	३११
- सत्त	२७०	- बहुलीकात्तवो	३०१, ३३१
धम्मो, अकालिको	४७	- भावेत्तवो	३०१, ३३१
- अत्तपनीयी	२६८, ३२७	- भरणसञ्जा	६७
- अदिशादाना वेरमणी	३११	- भुसावाहा वेरमणी	३११
- अनभिज्जा	३१२	- विरायसञ्जा	६७
- अनरियो	२६७	- सच्छिकात्तवो	६७
- अनवज्जो	३२७	- सन्दिट्टिको	४७, ६७
- अनिच्चसञ्जा	६७	- सम्बलीके अनभिरत्तसञ्जा	६७
- अनिच्चे पुक्खसञ्जा	६७	- सम्भाभावीवो	२८२
- अनुस्सरित्तवो	३०१, ३३१	- सम्भाकम्मन्तो	२८१
- अपचयगामी	३२८	- सम्भाज्जार्ण	२८२
- अब्बापावेत्तवो	३३०	- सम्भाविट्ठि	२८२, ३१२
- अब्बापावो	३१२	- सम्भावाचा	२८१
- अरियो	२६७, ३२६	- सम्भावायामी	२८२
- अनुभसञ्जा	६७		

धम्मो, सम्पाविमुत्ति	२८२	निकटो, आयस्मा	२०६
— सम्पासङ्गपी	२८१	निक्कण्टका, अहरन्तो	२०७
— सम्पासति	२८२	निगण्ठा, अत्तुक्कसपरवम्भका	२१८
— सम्पासमाधि	२८२	— अनोत्तपिनो	२१८
— सावज्जो	२८८, ३२७	— असप्पुरिससम्भसिनो	२१८
— सासवो	२८८, ३२७	— अत्तसद्धा	२१८
— सुखविपाको	२८९, ३२८	— अहिंरिका	२१८
— सुवुद्धयो	२८९, ३२८	— कुट्टका	२१८
धोवन, ग्रिय	२७५	— दसहिं धम्मोहिं समन्नागता	२१८
— दक्खिणेषु जनपदेषु	२७५	— दुप्पटिन्तिस्सग्गिनो	२१८
न		— दुस्सीसा	२१८
न अनुस्सरित्तवो, धम्मो	३०१, ३३१	— पापमिता	२१८
न आसेवित्तवो, धम्मो	३०१	— पापिच्छा	२१८
न जप्पासेतवो, धम्मो	३३०	— सन्धिद्विपरमासा	२१८
न वल्लुलीकात्तवो, धम्मो	३०१, ३३१	निगण्ठो, नाटपुत्तो	६७
न भावेत्तवो, धम्मो	३०१, ३३१	निग्रीयारामे, कपिलवत्थुस्मि	१६४, ३७१, ३७५, ३७७
न सन्धिककात्तवो, धम्मो	३०२, ३३२	निज्जरवत्थुनि, दस	२७३, २७५
नदिया, किमिकाळाय	६	निट्ठं गता	१९५
नन्धियो, सक्को	३७७	निट्ठमनीया धम्मा, दस	२७९
नव, धनुपुब्बनिरोधा	४९	निव्वानं	६१, ६२, ६४, ६८
— धनुपुब्बविहारसमापत्तियो	५०, १४	— सन्धिद्विकं	८७
— धनुपुब्बविहार	५०	निव्विदा, विरागत्वा	३५८
— आधातपटिवत्थुनि	४८, ४९	निव्विदाविरागो, विमुत्तिम्माणदस्सनत्थो	१००
— आधातपटिविनया	४९	निम्मानरतिनो, देवा	३७१
— ठानानि	१८, १९	निरया, एकन्तवुक्खा	३३८, ३३९
— तण्हामूलका, धम्मा	४१	निरयो, पटुयो	२३८
— धम्मा	६०, ६७	निरासवी, धम्मो	३२७
— पुगला	१९, २०, २५	निरोधसञ्ज्ञा, कतमा	१८७
— सञ्ज्ञा	३२	निरोधो	६०
— सत्तादासा	४२, १४१	निस्सयसम्भो, निक्खु	५
नळकपाने, पसासवने	१९७, १९९	नीलकसिणं	१३५
— विहरति, भगवा	१९७, १९९	नीवरणा, पञ्च	९१, १९२
नळकपानं, कोमलानं निगमो	१९७	नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञावतनसञ्ज्ञा	५३
नाटपुत्तो, निगण्ठो	६७	नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतन	६७
नासिके, गिञ्जकावसये	३६७	प	
— विहरति, भगवा	३६७	पञ्चेकलहा, लुरु	२३७
नायकरणा धम्मा, दस	११७-११९	पञ्चोरोहणी, ग्रियविनये	२९१, ३०५
नासेवित्तवो, धम्मो	३३०	— ग्रिया	२९३, ३०५, ३०६
नालकगामके, भगवेषु	१९५, १९६		

पञ्चोद्दीहणी, ब्राह्मणकुलस्त	२६१
पञ्च, आनिससा	११, १२
— उद्धम्भागियानि सयोजनानि	६३
— उपादानकल्पा	६२, १४०
— श्रीरम्भागियानि सयोजनानि	२६, ४०, ६२, ३८५, ३८७
— कामगुणा	५४, ६८, ६२
— गतियो	६३
— चेतसोविनिबन्धा	६४, ६६, ६७, ११२, ११४
— चेतोखीला	६३
— डालानि	१८, १६
— धम्मा	१६२
— नीवरणा	६१, १८६, १६२, २६७
— बलानि	१२, १४
— भयानि, बेरानि	४६, ४७
— भञ्जिरियानि	६३
— सिक्खादुब्बल्यानि	६१, ६५, ६६
पञ्चवा, पुरिसपुगली	१६८
पञ्चावल	१२, १३
पञ्चाविमूली	८६
पञ्हा, मट्ट	१४१
— चत्तारो	१४०
— छ	१४०
— तयो	१३६
— वस	१४१
— द्वे	१३६
— नव	१४१
— पञ्च	१४०
— सप्त	१४०
पञ्हा, एको	१३६
पटिपदा, चतस्सो	१४८
पठम ज्ञान	५८, ६७, २६७, ३८५
पण्डितवत्थूनि	२८७
पत्ताब्जक	२६४
पथवीकसिण	१३५
पट्टयो, निरयो	२३८
पव्वचित्तेन पच्चवेक्सितब्बा	
धम्मा, वस	१६८, १६६
पव्वते, विज्झकूटे	१७, १८

परिनिमित्तवसवत्तिनो, देवा	३७४
परिपत्ता धम्मा, वस	२०७
परिव्वाजकाराणे, शोरनिवासे	३७०
परिव्वाजको, अजितो	२८७
— उत्तियो	२५५
— कोकनुदो	२५८
— सुतवा	१७
परियोदाता धम्मा, वस	२६४
परिहानधम्मी, पुगली	१८०, १८१
पलासवने, मल्लकपाने	१६७, १६६
पसेनदि, कोसलो राजा	१४५, १५०, १५३
पस्सद्धि	८६
— सुखत्वा, सुखानिससा	६६, ३५७
पस्सद्धिसम्भोज्झङ्गी	२७०
पहानसञ्ज्ञा, कतमा	१८७
पाटलिपुत्त	३८४
पातिमोक्खदुपना, वस	१५४
पापक, बीज	२७२
पापमित्तो, पुरिसपुगली	१६८
पापिका, इच्छा	१३०
— वस्सा	१३०
— विट्ठि	२७२
पापिच्छो, पुरिसपुगली	१६८
पामोज्ज, पीतत्व	६६, ३५७
पारिम, तीर	२६०, ३०६
— अदिशादाना वेरमणी	३०६, ३०७
— अचसिञ्छा	३०७
— अज्जापादो	३०७
— कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी	३०७
— पाणातिपात्ता वेरमणी	३०६, ३०७
— फलसाय बाचाय वेरमणी	३०७
— मुसावादा वेरमणी	३०७
— सम्फल्पणा वेरमणी	३०७
— सम्पास्राजीवी	२८६
— सम्पाकम्मन्तो	२८६
— सम्पाज्जाण	२८६
— सम्पादिट्ठि	२८६, ३०७
— सम्पावाचा	२८६
— सम्पावायायो	२८६

अ	मिक्खु, दसहि वम्महि समन्नागती	१०८, १५५, २६०, २६२
भगवतो सावकसङ्घो, उज्ज्वटिपत्थो	४७	
- आद्यपटिपत्थो	४७	- द्वीहि वम्महि समन्नागती ३७१
- सामीचिपटिपत्थो	४७	- वम्मकायिको १०७
- सुपटिपत्थो	४७	- वम्मकायो १२०, ३८०, ३८२
भगवा अरह सम्मासम्भुद्धो	४७	- वम्मार्त्तं न निसामकजातिको २३२
भट्ठक, वीजं	२७३	- निसामकजातिको २३४
भट्ठा पुरिसाजानीया, तयो	४१	- वम्मं न कङ्कति ११४
भट्ठिका, दिट्ठि	२७२, २७३	- धम्मं कत्ता ३६२
भयानि वेरानि, पञ्च	४६, ४७	- न असिरेकपूजाय पूजेता ३६०
भवतण्हा, साहारा	१६२	- अधिकरणिको २३३
भावेतव्वा वम्मो, दस	३५५, ३५६	- आसाटिकं हारेता ३८६
भावेतव्वा, वम्मो	३०१, ३३२	- गोचरकुसलो ३८६
मिक्खु, अक्कोषनो	२३४	- तित्थं जानाति ३८६
- अक्कोसकपरिभासको	२३५	- धम्मं कत्ता ३८६
- अक्खन्तानिष्ठो	३७०	- पटिसत्त्वानो २३२
- असिरेकपूजाय पूजेता	३६३	- पीतं जानाति ३६०
- अधिकरणिको	२३१	- रूपञ्चू ३८८
- अनवसेसवीही	३८६	- सवखणकुसलो ३८६
- अप्पिच्छो	२३४	- धम्मं पटिच्छादेता ३८६
- अमक्खी	२३४	- वीरिणं जानाति ३८६
- अमाभावी	२३४	- सिक्खाकायो २३१
- असठी	२३४	- निक्कामसायी ३८१
- आरब्धको	१०७	- निस्सवसम्पत्तो ५
- आरद्धविरियो	११८, १२०, ३८१	- पञ्चकूविप्यहीनो १११
- आसाटिकं हारेता	३६१	- पञ्चकूसमन्नागतो ११०
- एवंसज्जी	३६६, ३६४-३६७	- पञ्चनवा ११८
- कल्याणमित्तो	११७, ११८, ३८०	- पटिसत्त्वानो २३४
- कायेन अवीतरागो	११३	- परिसावचरो १०७
- वीतरागो	११४	- पापिच्छो २३१
- किङ्कणीयेसु दक्खो	३८०	- पीतं जानाति ३६२
- कोकालिको	२३६, २३७	- पुब्बेनिवास अनुस्सरति ३८१
- कोषनो	२३२	- बहुत्सुतो १०७, ११७, ११८, ३८०
- क्षीणासवो	१८, १९	- शाबलावादं वदमानो १३२-१३४
- गोचरकुसलो	३६२	- मक्खी २३२
- ज्ञानदादं वदमानो	१३२-१३४	- माभावी २३२
- तित्थं जानाति	३६२	- रूपञ्चू ११३
- तीहि वम्महि समन्नागती	३७०	- रूपे अवीतरागो ३६१
- दक्खो	११७, १२०	- तन्वखणकुसलो

भिक्षु, वण पटिच्छादेता	३६१
- विनयधरो	१०७
- विसारदो	१०७
- वीथि जानाति	३६२
- सच्चै न कल्लति	११४
- सचित्तपरियायकुसलो	१४२, १४५
- सठो	२३२
- सतिमा	११८
- सत्तो पत्तसति	३८१
- सद्धो	१०७
- सन्तुट्ठो	११८, १२०
- सब्रह्मचारीन न पटिसम्भारको	२३२
- पटिसम्भारको	२३४
- सब्रह्मचारीसु न कुपितो	११४
- सावसेसोही	३६२
- सिकखाकामी	२३३
- सिकखाय न कल्लति	११४
- सीसवा	१०७, ३८०
- सुवचो	११७, ११९, ३८०
भिक्षुणा, उपसम्मादेतब्बो	१५५
- निस्सयो दासब्बो	१५६
- सामणेरो पेसेतब्बो	१५६
भिक्षुनी, कज्जलिका	१४२, १४५
- जटिनवासिका	६६
भिक्षुतो बलानि, कति	२४०
- वस	२४०
भिक्षू, वेरा	११०

स

सगवेसु विहरति, आयस्मा सारिपुत्तो	१६५, १६६
सगो, भनरियो	२६६, ३२६
- भनरियो	२६६, ३२६
- कण्ठो	३२६
- सुक्को	३२६
सच्छरियानि, पञ्च	६३
मनसा अक्खम्मचरियाविसमचरिया, तिविवा	३५०
- असोचेय्य, तिविवा	३१८
- सोचेय्य, तिविवा	३१९-३२१
मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति, तिविवा	३४१, ३४२, ३४६

मत्सानं निगमो, उरुवेसकम्प	७४
मत्सेसु विहरति, भगवा	७४
महप्फला वम्मा, वस	२६४, २६५
महाकन्धानो, आयस्मा	१३५, ३१०
महाकत्सपो, आयस्मा	२२६
महाकोट्टितो, आयस्मा	२७
महाकुन्दो, आयस्मा	२२५
महानामो, सक्को	३७२
महान्नह्मा	१४५
महामोग्गल्लानो, आयस्मा	२१, २२३
महावनं, कूटागारसालाय	१६७, २०६
मातुगामो, वसहि वम्मेहि समन्नागतो	३३७
मानो	६३, ११२
मिगवाये, मञ्जलवने	६६
मिगसाला, उपासिका	२०९, २१३
मिच्छता, वस	२६६
मिच्छादिट्ठिको, पुरिसपुगलो	१६८
मोथियो, आयस्मा	६, ७
मोक्खविक	२६४
मोरनिवाणे, परिव्याजकापमे	३७०
मोहविनयपरियोसाना वम्मा, वस	२६५

य

यथामत निक्खितो एव निरये,	
चत्तारीसाय वम्मेहि समन्नागतो	३५३,
	३५४
- तिसाय वम्मेहि समन्नागतो	३५२
- वसहि वम्मेहि समन्नागतो	३५०
- बीसतिवा वम्मेहि समन्नागतो	३५१
यथामत निक्खितो एव सग्गे,	
चत्तारीसाय वम्मेहि समन्नागतो	३५४
- तिसाय वम्मेहि समन्नागतो	३५२, ३५३
- वसहि वम्मेहि समन्नागतो	३५१
- बीसतिवा वम्मेहि समन्नागतो	३५१
यथामुत्तमानदस्सन्, निव्विदत्त	३५८
- निव्विदाविरागत्य	१००
यामा, देवा	३७४
योनिस्सो मनसिकारो	१६४
र	
रयक	२६४-

रामविनयपरियोसाना वम्मा, वस	२६४, २६५	वायोकसिण	
राजगहे, गिरिव्वजे	१७, १८	वाह्वो, आयस्था	१३५
- सपोदारणे	२५७	विगतपीनमिद्धो, भिक्खुसङ्घो	२१६
- विहरति, भानन्दो	२५७	विचिकिच्छा	१६६
- भगवा	१७, १८, ३७०	विचिकिच्छानीवरण	६२, १११
- महाकस्सपी	२२६	विज्जा, तिस्रो	६१
- सारिपुत्तो	४३ ५४	विज्जाविमुत्ति, साहारा	२७०, २७१
राजन्तेपुरप्पवेसेने आदीनवो, भट्टमो	१६४	विज्जानाकसिण	१६१, १६३
- चतुत्थो	१६३	विज्जानाणकवायसनसञ्जा	१३५
- छट्ठो	१६४	विज्जानाणकवायसन	५२
- उत्तिथो	१६३	विज्जानाणुपादानकञ्जो	६७
- वसथो	१६४	विमुत्तिज्जाणदत्तन	६२
- बुत्तिथो	१६३	विरामसञ्जा, कसमा	१६०
- नवमो	१६४	विरावो, विमुत्तिज्जाणदत्तनवत्थो	१८७
- पञ्चमो	१६३	विरावना, मिच्छार्तं भागम्म	२७१
- पठमो	१६३	विरियवत्त	१२, १३
- सप्तमो	१६४	विरियसम्बोन्हाज्जो	२७०
राजा, वसेनदि कोसलो	१४५, १४०, १४३	विरैवत्त, प्ररित्त	२७६, २७७
रूपरागो	६३, ११२	- देवत्तिं सिकिच्छका	२७६
रूपसञ्जा	५२	विवावमूलानि, वस	१६०
रूपुपादानकसञ्जो	६२	विसारता, उपासिका	३३८
स		विहिंसविपक्को	७
साममञ्जरिय	६६	सुसितवा	१११
सौकायतिका, ब्राह्मणा	६६	वेदनुपादानकसञ्जो	६२
सोहितकसिण	१३५	वेलागो, ब्राह्मणो	३६, ३७
व		वेसाखिय विहरति, आयस्था भानन्दो	३८४
वङ्गक	२६४	- भगवा	१६७, २०६
वकीकम्मन्तसम्बोसम्भापत्ति, चतुम्बिवा	३४१, ३४५	वेळुवने	१४२
वकीकम्मन्तसम्भापत्ति, चतुम्बिवा	३४३, ३४६	- कलन्दकगिवाये	४३, ५४, २२६
वज्जियमाहिती, गहूपत्ति	२४२, २४५	स	
वड्ढियो, वस	२०८	सकदावासिपत्तो	२०६
वणमञ्जरिय	६३	सकदावासी	२६
वनसण्डे, बलिहरणे	१६१	सकदायदिद्धि	६२, १११
वमन, प्ररिय	२७६	सन्नेसु विहरति, भगवा	१६४, ३७१, ३७२, ३७७
वाचाय भगम्भचरिया, चतुम्बिवा	३४६	सक्को, वन्दिथो	३७७
- असोवेय्य, त्रिविध	३१६, ३२०	- भट्टावागो	३७२
- वम्मचरिया, चतुम्बिवा	३५०	सग्गा, एकन्तसुखा	३३६
- सोवेय्य, चतुम्बिवा	३१६, ३२०	सङ्गावपादानकसञ्जो	६२
		सङ्कारवो, ब्राह्मणो	३०६

सङ्गाहबल	१२, १३	सप्पुरिसससेवो	१६१, १६४
सङ्गमेवो	१५७	सव्वलोके अनमिरससञ्जा	१८७
सङ्गसामणी	१५७, १५८	सव्वसङ्गारेखु अनिच्छासञ्जा	१८८
सत्तिपरियायकुसलो, भिक्खु	१७२	सव्वे वम्मा, अमरोगघा	१८४
सच्चिकातव्वो, वम्मो	३०२	- किम्राधिपतेय्या	१८३
सञ्चेतनिकामि, कम्मानि	३४३, ३४५	- किउत्तरा	१८४
सञ्जा, चतस्सो	१४८	- किम्रीगवा	१८४
- वस	१८३	- किपमुखा	१८३
- नव	३२	- किपरियासाना	१८४
सञ्जावेदयितनिरोधी	६७	- किमूलका	१८३
सञ्जुपादानक्खन्वो	६२	- किसमुदया	१८३
सत्तिपट्टाना, चत्तारो	६१-६३, ६५, १६१, १६४	- किसमोसरणा	१८३
सत्तिसम्पजञ्जा	१६१, १६४	- किसम्भवा	१८३
सत्तिसम्बोन्सङ्को	२७०, २७१	- छन्दमूलका	१८४
सत्तक्कत्तुपरमो	२७	- निव्वानपरियासाना	१८४
सत्त, वम्मा	२७०	- पञ्जुत्तरा	१८४
- वौष्ठाङ्गा	१६१, २७०	- फस्ससमुदया	१८४
- साहारा	१६४	- मनसिकारस्सम्भवा	१८४
- विञ्जाणट्टितियो	१४१	- विमृत्तिसारा	१८४
सत्ता, आभस्सरसवत्तनिका	१४५	- वेदनासमोसरणा	१८४
- तिरञ्छानयोगिका	३३८	- सत्ताधिपतेय्या	१८४
सत्तावासा, नव	४२	- सम्राधिपमुखा	१८४
सत्तावासो, अट्टमो	४२	समणसञ्जा, तिस्सो	२७०
- चतुत्थी	४२	समणो, गोतमो	२४६
- छट्ठो	४२	समाधि, यथाभूतञ्जाणदस्सनयो	६६, ३५७
- तत्तियो	४२	- यथाभूतञ्जाणदस्सनानिस्सतो	६६, ३५७
- कुत्तियो	४२	समाधिसम्बोन्सङ्को	२७१
- पञ्चमी	४२	समिद्धि, आयस्सा	३०
- पठमो	४२	सम्भावो	८४, ८५
- सत्तमो	४२	सम्बोधिपक्खिकानं वम्मान, चतुत्थी उपनिषा	४
सद्धम्पस्सवन, साहार	१६४	- तत्तिया उपनिषा	४
सद्धम्मी, कतमो	३००, ३२६	- कुत्तिया उपनिषा	४
सद्धा	१६१	- पञ्चमी उपनिषा	४
सद्धो, आयस्सा	३६७	- पठमा उपनिषा	३
सद्धो, पुरिसपुग्गलो	१६८, १६९	सम्भत्ता, वस	२६६
- भिक्खु	२२२	सम्पपधाना, चत्तारो	६६
सनडकुमारिन, ब्रह्मना	३७१	सम्माविट्ठिको, पुरिसपुग्गलो	१६८
सन्दिट्ठिको, वम्मो	८७	सरीरद्धा वम्मा, वस	१६६
सन्दिट्ठिक, निव्वान	८७	ससङ्कारपरिनिव्वामी	२६
सप्पुरिसवम्मो, कतमो	३००, ३३०	सहम्पत्ति, ब्रह्मा	२४८

सहस्री, लोकधातु	१४५	साहारा, शवतण्हा	१६३
सहस्र, अपरयोगानान	१४५	— विज्जाविमुत्ति	१६१
— उत्तरकुल्लं	१४५	सिन्धुआहुवल्यानि, पञ्च	६१, ६५, ६६
— चातुम्महाराजिकान	१४५	सीलव्यतपरामासो	६२, १११
— जम्बुदीपानं	१४५	सीलवा, पुग्गलो	२११
— तावत्तिसान	१४५	सुक्कमग्गो, कतमो	३००
— सुसितान	१४५	सुक्को, मग्गो	३२६
— निम्मानरत्तीन	१४५	सुखविपाकी, धम्मो	२६६, ३२८
— परनिम्मितवसवत्तीनं	१४५	सुखुद्दयो, धम्मो	२६६, ३२८
— पुब्बविदेहान	१४५	सुख समावत्थ, समाधानिसस	६६, ३५७
— ब्रह्मलोकान	१४५	सुचरितानि, तीणि	१६१
— यामान	१४५	— साहारानि	१६५
— सिनेवपव्वतराजान	१४५	सुतवा, परिब्बाजको	१७
साकेते	६६	सुवतस्स अपासकस्स पुत्तो, सद्धो	३७६
साधु, कतम	२६७, ३२५	सुगूति, आयस्मा	३७६
सामण्डकानि, परिब्बाजको	१६५, १६६	सोचम्य, अरियस्स विनये	३१७
सारणीया धम्मा, वस	१६६, १७१	स्वावसातो धम्मो भगवता	५७
सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पेसला	२३६	सयोजनानि, तीणि	२६
सारिपुत्तो, आयस्मा ('आयस्मा सारिपुत्तो' ति पव द्वुज्ज)		— वस	१११, ११२
सावज्जो, धम्मो	२६८, ३२७	— पञ्च उद्धम्मागियानि	१११, ११२
सावत्थियं	१०६, १०७	— ओरम्मागियानि	१११
— विहरति, भगवा ३, ६, २०, २४, ३५, ११८, १३७, १५०, १६६, १७२, १८५, २०१, २०२, २०४, २०६, २४१, २४८, ३५१		ससम्पजातिका, तिरच्छानयोगि	३३८, ३३९
सासवो, धम्मो	२६८, ३२७	ससम्पनीयपरियायो, धम्मपरियायो	३३८
साहारा, अविज्जा	१८६	ह	
		हिरीमा, पुरिसपुग्गलो	१६८

गाथायो

अत्यस्स पत्तिं हृदयस्स सन्ति	१३५, १३६	नमो ते पुरिसावज्जन	३६६, ३७०
अप्पका ते मनुस्सेसु	३०७, ३०८	पुरिसस्स हि जातस्स	२३७, २३९
अप्पमत्तको अप कलि	२३७, २३९	ये व खो सम्मवसखतो	३०७, ३०८
असेलेन व सीलेन	१११	येस सम्बोधियङ्गेसु	३०७, ३०८
आपायिको नेरयिको	१५८	यो निन्दिय पससति	२३७, २३९
कण्ठ धम्मं विप्पहाय	३०७, ३०८	सत्त सहस्सान निरब्बुदान	२३७, २३९
कामच्छन्दो व व्यापादो	१११	सद्धाय सीलेन व योष वद्धति	२०६
खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मि	३७१	स वे पञ्चङ्गसम्पन्नो	१११
तत्राभिरतिमिच्छेम्य	३०७, ३०८	सुखा सङ्कत्स सम्मयी	१५६
वनेन धञ्जेन व योष वद्धति	२०८		

उपमाथो

सुरियस्स, भिक्खवे, उदयतो एतं पुब्बज्झम .	२६३
सेय्यथापि आकासे	२६०
सेय्यथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्वज्जेय्य .	७६-८१
सेय्यथापि, आवुसो उत्तिय, रज्जो पञ्चन्तिम नगर	२५७
सेय्यथापि, आवुसो, काळमनखे चन्दस्स या रत्ति वा	१६७, २००, २०१
सेय्यथापि, आवुसो पुरिसो भद्दो व समानो अङ्गुवाव वदेय्य	१३४
सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो दसिहो व समानो अङ्गुवाव वदेय्य	१३२
सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो सारत्थिको सारणवेसी	२८४, ३१०
सेय्यथापि, आवुसो, वक्खो साक्षापलासविपन्नो .	१०२, १०३, ३६०-३६२
सेय्यथापि, आवुसो, वक्खो साक्षापलाससम्पन्नो	१०३, १०४, ३६०, ३६२, ३६३
सेय्यथापि, आवुसो, सहायको सहायक एव वदेय्य	२२६
सेय्यथापि, आवुसो, सिंहायूपो सोळसकुल्लको	४५
सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्ख उप्वज्जेय्य .	५४-५६
सेय्यथापि उवके	२६०
सेय्यथापि, उपासि, दहरो कुमारी मत्तो उत्तानसेय्यको . .	२६४
सेय्यथापि, उपासि, महाउवकरहो .	२६३
सेय्यथापि ता पुरिमिका देवता .	३५
सेय्यथापि, नन्दक, पाणको चतुप्पावको अस्स ..	१०
सेय्यथापि, नन्दिय, भिक्खु असमवनिमूतो करणीय अत्तनो व समनुपस्सति	३७९
सेय्यथापि नाम दब्बहम्ममा वनूलाहो सिक्खितो . .	६७
सेय्यथापि नाम पक्खी सक्खो येन येनेव ठेति ..	२६६
सेय्यथापि पक्खी सक्खो	२६१
सेय्यथापि पयविजं	२६१
सेय्यथापि पुब्बे भगारियमूतो ...	१८, १९
सेय्यथापि, ब्राह्मणा, चत्तारो पुरिसा चतुहिसा ठिता	६७
सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, पुरिसो एक निधिं वसेमत्तो . .	३८७
सेय्यथापि, भन्ते, आपस्मि सुचिं पि निक्खिपन्ति ...	२२
सेय्यथापि, भन्ते, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा ..	२३
सेय्यथापि, भन्ते, उसमो खिन्नविषाणो सुखो ...	२३
सेय्यथापि, भन्ते, बण्णालकुमारको कलोपिहत्थो . .	२३
सेय्यथापि, भन्ते, तेजो सुचिं पि क्हति असुचिं पि क्हति ...	२२
सेय्यथापि, भन्ते, पठविय सुचिं पि निक्खिपन्ति असुचिं पि निक्खिपन्ति	२१
सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसो मेदकपालिकं परिहरेय्य	२३
सेय्यथापि, भन्ते, रज्जोहरणं सुचिं पि पुञ्छति असुचिं पि पुञ्छति	२२
सेय्यथापि, भन्ते, वायो सुचिं पि उपतायति असुचिं पि उपतायति	२२
सेय्यथापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्विज्जतो येन येनेव पठिद्वाति .	३४२, ३४५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अस्ससल्लुङ्गस्स किञ्चापि एव इच्छा उप्वज्जेय्य .	२३३
सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेतो वा आदित्तसीसो वा ...	१७३, १७८, १८२

सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, पत्नी वा पुरितो वा दहरो युवा	१७२, १७४, १७६, १७७, १८१
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, इत्सासो वा इत्सासन्तेवासी वा तिनपुरिसह्यवे वा मत्तिकापुञ्जे वा	६१-६४
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, उच्छुबीज वा साखिबीज वा	२७२
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, उपरिपव्वते भुल्लमुसितके देवे वस्सन्ते	१६७-१६४
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, काळपव्वसे चन्दस्स या रत्ति वा	११३
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो	११५
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, गण्डो अनेकवस्सयणिको	३२
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, गावी पव्वतेय्या पण्डिता व्यत्ता .	५७
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, गावी पव्वतेय्या वासा अव्यत्ता .	५७
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, जुण्हपव्वसे चन्दस्स या रत्ति वा	११५
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, निम्बवीज वा कोसातकिबीज वा . .	२७२
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, भहस्स अस्साजानीयस्स किञ्चापि न एव इच्छा ..	२३५
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, या काचि सारकरूपान पमा, सव्वा ता .	११६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, या काचि भहानदियो .	११६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, याचि कानिचि जङ्गलानं पाणानं पदवातानि .	११५
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, ये केचि खुइराजानो, सव्वे ते	११६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, ये केचि पुप्फगन्धा .	११६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, ये केचि मूलगन्धा	११५
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, ये केचि सारगन्धा .	११६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, सरवससमे विद्धे विगतवलाहके देवे .	११६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति अट्टा निरया .	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति अन्नवा निरया ..	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति अन्नवा निरया ...	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति अन्नवा निरया ..	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति उप्पलका निरया .	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति कुमुदा निरया . .	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति सारिको कोसलको तिलवाहो ..	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति निरव्वुदा निरया	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति पुण्डरीका निरया ...	२३६
सेव्यथापि, भिन्नस्वदे, वीसति सौगन्धिका निरया . .	४२
सेव्यथापि अनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका	

सुद्धिपणं

पिठे	पन्तिथ	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	पिठे	पन्तिथ	सुद्धपाठो	असुद्धपाठो
१५	४	असवितब्बो	असेवितब्बो	१६३	१०	० असवर	० असवर
१५	२४	तेनावसो	तेनावसो	१६५	३, १३	एकवीजिस्स	एकवीजिस्स
१६	५	असवितब्बो	असेवितब्बो	२३२	(सित्तो)	१३२	२३२
१६	२६	सेवि-	सेवि-	२४५	१८	अत्तान	अत्तान
३४	१३, १८	हीन	हीन	२५७	२६	गत्तानि	गत्तानि
३५	१	अत्थ	अत्थ	२८०	१६	मिच्छादिट्ठि-	मिच्छादिट्ठि,
३५	१४	विप्पटिसारिणो	विप्पटिसारिणो	३४४	६	समग्गनन्दी	समग्गनन्दी
४७	२७	पन्नोहमस्मि	पन्नोहमस्मि	३६६	२२	करय्य	करय्य
४६	५८	समापन्नस्स	समापन्नस्स	३७२	२६	बुढानुपस्सति	बुढानुपस्सति
१०६	१४	सय्यथीदं	सेय्यथीद	३८४	१५	वेसाली	वेसाली
११३	१६	इम	उमे	"	"	वेसुवगामको	वेसुवगामको
११५	२	तस्सा	तस्स	३८६	१८	उपक्खा ०	उपेक्खा ०
११६	१५	थरा	थेरा	"	१६	अप्पमाणेन	अप्पमाणेन
१३४	२६	सक्कोति	सक्कोति	३८७	६	योगक्खमं	योगक्खमं
१३६	५	पनत्तं	पनेत्तं	३९६	२१	सारिपुत्त	सारिपुत्त
१६१	१८	चोदेतुकामेन	चोदेतुकामेन	३९८	१७	रसमु	रसेमु
१६७	१	ह	हे				

